

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAȚII
DIN
BUCUREȘTI

No. Curent 15022 Format.....

No. Inventar..... Anul.....

Secția..... Raftul.....

MATHEI M. DRĂGHICĂNU.

277668
277670

RUSIA

CONTIMPORANĂ

I

STUDII COMPARATIVE

ASUPRA

MISCAREI SCIINTIFICE SI ECONOMICE

CU OCAZIUNEA

CONGRESULUI GEOLOGIC DIN ST.-PETERSBURG

VOLUMUL I

RUSIA OCCIDENTALĂ

TRIMIS
MAY 21 1898

BUCURESCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

Furnisor al Curții Regale

16, STRADA DOAMNEI, 16

1898.

RUSIA CONTIMPORANA

~~Inv. A. 47.585~~

MATHEI M. DRĂGHICĂNU.

I. 5022

RUSIA

CONTIMPORANĂ

STUDII COMPARATIVE

ASUPRA

MISCAREI SCIINTEFICE SI ECONOMICE

CU OCAZIUNEA

CONGRESULUI GEOLOGIC DIN ST.-PETERSBURG

VOLUMUL I

RUSIA OCCIDENTALĂ

DEPARTAMENTUL
GRAFICE

BUCUREȘCI
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL

Furnizor al Curții Regale

16, STRADA DOAMNEI, 16

1898.

CONTROL 1953

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
COTA... 5022

RC 83/04

B.C.U. Bucuresti

C85717

7639

RUSIA OCCIDENTALA

1047

DE ACELAȘ AUTOR:

- Studii asupra salinelor române*, din punctul de vedere geologic, tehnic și economic, 1874 (epuizat).
- Comerciul sărei în România și Austria*. Studiu comparativ. Extras din *Buletinul Societății Geografice*, 1876 (epuizat).
- Harta geologică a județului Mehedinți*, 1882.
- Mehedinți*, Studii geologice, tehnice și agronomice, 1885.
- Situațiunea minelor de cărbuni*, față cu Direcțiunea căilor ferate, 1889.
- Situațiunea Științei oficiale în România* 1889.
- Harta geologică a României*, publicată de Institutul Imperial Geologic din Viena, cu o descriere în limba germană. Extras din *Jahrbuch der K. K. Geolog. R. Anstalt*, 1890.
- Studii asupra Hidrologiei subterane în România* cu avizul d-lui A. Daubrée și răspuns, 1895.
- Coup d'oeil sommaire sur l'Hydrologie Souterraine de la plaine Roumaine*, 1895.
- Boharbeinten für artesische Brunen in Rumänien*. Extras din *Zeitschrift der Oesterr. Ingénieur und Architekten-Vereines in Wien*, 1896.
- Les tremblements de terre de la Roumanie et des pays environnants*, 1896.
- Geologia în lucrările publice*. Conferință ținută la Societatea Geografică, în Martie 1898.

C'est du Nord aujourd'hui
que nous vient la lumière.
Voltaire.

Incă de când Majestatea Sa, Impăratul Alexandru III, a bine-voit a invita Congresul geologic, întrunit la Washington, d'a ține a VII-a sa ședință la St.-Petersburg, 'mă-am promis ca o sərbătore, voiagiul în Rusia.

Acastă transportare a simțimentelor mele eră de alt fel explicabilă, căci cum nu eră să mă pasionez d'a cunósce o țeră cu care ne légă numeroșe suvenirî istorice, cu care ne légă acelaș cult religios, în numele cărui cult, Rusia a exersat mult timp protectoratul în țera noastră, influențând ast-fel moravurile și cultura noastră. O țară care acum două decenii a fost aliata noastră pe câmpul de resbel, de unde a eșit independența țerii și noul Regat, sub sceptrul înșeptului și vitezului Rege Carol I.

Dar măi eră și alt-cevă care mă pasionă pentru un voiajiu eventual în Rusia, măi eră și un interes intelectual de primul ordin; că aveam ocașiunea să apreciez devisu, progresele culturêi într'un mare imperiū vecin, a cărui evoluțiune către civilizațiune n'a început cu pași măi siguri de cât de vr'o 40 de ani, prin urmare contimporan cu evoluțiunea noastră socială și politică.

Un studiū comparativ deci, în Rusia, din punctul de vedere al culturêi moderne; presintă pentru mine un viū interes, căci dacă vis-à-vis de statele occidentale, intrate de secolî pe calea civilizațiunii, neajunsurile și lipsurile stării noastre culturale, găsiaū vecinic o scuză, nu pôte fi tot ast-fel

față d'o țără, care a început a evoluà apròpe odată cu a noastră către civilizațiune.

Voiajiul în Rusia 'mî dă dar ocasiunea, a cunoșce mai bine starea noastră de progres față de un stat de o vîrstă culturală, ce nu se deosibesce mult d'a noastră, prin stabilirea raporturilor de comparațiune.

Acest voiajiu m'a făcut să vèd încă o dată, că trebuie să încetăm a ne da pururea satisfacțiunea, d'a opune stării de astă-đi starea de erî. Pentru a ne cunoșce mai bine și a ști ce ne rămâne de facut, este mult mai util pentru noi d'a ne cântări puterile de vieltă față cu ale vecinilor, căci numai așa vom învêșu a ne judecă mai bine, și a ști ce suntem și ce trebuie să fim, și vom ajunge a jalonă mai cu siguranță calea vieșei.

Suntem cu atât mai mult datorî a învêșu să ne cunoșcem prin comparațiune cu puternicii noștri vecini, cu cât în rivalitățile lor, n'aũ înțeles în constituirea micului nostru regat, de cât un stat-tampon.

Rivalitățile astea încep a dispure, și cea mai deplină înțelegere, ia loc între vecinii ce se vrăjmășiau înainte. La Petersburg, două mari puteri vecine, cu interese politice opuse, reguléză de acord chestiunea Orientului Europei, și tot aci, cu un alt mare imperiũ rival, se pune la cale sórta extremului Orient.

Acéstă nouă eră a diplomației europene după al nostru Foreign Office, asigură statului nostru o puternică dezvoltare în intru și o mare siguranță în afară; după slabele mele vederi însă, este de natură a ne inspiru mari îngrijiri, și constituie pentru noi o mare primejdie. Am trăit din rivalități, și am puté perî prin bună înțelegere.

* * *

Unde e scăparea?

Scăparea după mine nu e în a ne uitu vecinic în trecutul nostru, și a trăi din ceea ce face gloria altora, ci trebuie a ne pune hotărât pe muncă temeinică și spornică pentru a păstru intactă opera lor; căci după cum a đis Montesquieu: între sistemul d'a face mărirea unui Stat și acela d'a a conservu, este o mare diferență.

Scăparea n'o ved în desfășurarea nesfârșită a episodelor din istoria neamului, cum nici în lamentațiunii la morminte de eroi; ci într'un singur cuvînt, care trebuie să fie cuvîntul de ordine al tuturor: laboremus!

Scăparea n'o ved în frământările spiritului public de natură a sguđu credința strămoșescă și a enervă lupta partidelor, ci într'o silință continuă d'a împinge spiritele către o muncă rodnică; făcînd apel la toate inteligențele, la toate voințele, la toate forțele vii, ca pe toate căile, țera să fie dusă către progres.

Scăparea nu stă iar în discuțiunii parlamentare sterile, c-într'o lucrare de organizare rodnică a Parlamentului, căci într'alt-fel este a lăsa prada pentru umbră, neglijînd lupta pentru muncă, în profitul luptei pentru vorbă. Orî vorbă multă va să ȳică pușină trebă saū cum ȳice românul: Vorbă multă sărăcia omului și ceea ce este adevărat pentru indiviđi, este adevărat și pentru națiunii.

Scăparea nu stă asemenea în a năbuși spiritul național în intru, după ce l'ai escitat, nici a-l paralisă în afară, chiar în germeniū sēi, după ce i'ai deșteptat iluziunile; ci a dezvoltă sentimentul național, a-i întări consciința și confiența în viitor și a-l face capabil de mari sacrificii, aruncînd totul în balanță cînd cēzul va sună. A pune o mână greoie saū stîngace în mecanismul mișcării spiritului național, este a lucră la peirea patriei.

Scăparea nu stă în a confiscă cristomatiile în școlile bulgare și a înăsprî un popor cu care avem interesul să fim în bune raporturi, ci a cultivă amicitia lui, a-l îndemnă să fie alături cu noi în timp de primejdie, a-l face să simțā nevoia unei confederațiuni Carpato-Balcanice în fața pericolului eminent, cînd începe să jōce ursul prin vecini.

Scăparea nu stă în a întocmî budgetul țerii peste forțele sale productive și a disimulă deficitele prin artificii de comptabilitate, rezervāndu-ne a le acoperî cu împrumuturi și impozite noi, ci trebuie să se lase budgetului posibilitatea excedentelor, rēmānēnd la întocmirea lui, departe de ori-ce idee de persōne, de clopot, și de actualitate contingentă, căci ast-fel se va putē formā rezervele metalice, cu cari să se

potă mări la timp puterea militară a țării, și să se facă față oricărei primejdii.

* * *

Rusia fiind după ideile împrăștiate, o primejdie pentru Statul și naționalitatea noastră, mai cu seamă că ne-am deprins a o judeca prin prisma Poloniei și a Basarabiei, eră atât mai interesant pentru mine, a studiū această imensă țără, în partea ei cea mai bună; în forța ei, în virtutea ei, în puterea ei de muncă, căci prin bunele calități popórele devin mari și rămân îngrozitoare.

Noi ne-am învățat a aprecii Rusia după legende și scrieri, ca stat barbar.

Cele ce voi expune aci, vor avea de efect a risipi asemenea prevențiunii, care ar fi periculos chiar a le păstră în viitor, căci ar fi a ne legăna cu iluziuni; creșându-ne superiori în cultură, pe când în realitate ne-am lăsat să fim cu mult întrecuți.

Un stat mic, numai prin puterea sa culturală superioară, poate inspira respect puternicelor state vecine.

Pentru a ocoli primejdiă, nu le rămâne de cât să se siléscă a le întrece prin o muncă stăruitoare, studiind și aplicând procedurile întrebuintate în evoluțiunea lor culturală.

Până la resbelul Crimeei, Rusia nu eră încă un Stat bine organizat pe terenul cultural și economic.

De atunci sunt patru decenii, Rusia n'a dormit pe laurii săi; și-a simțit lipsurile, s'a pus pe muncă dezvoltând toate forțele ei producătoare și a ajuns a realisa ceea ce face condițiunile de progres, în statele Occidentale. Arta militară, științele, agronomia, industria, comerțul, sunt puse în fruntea activității poporului Rus.

* * *

Ceea ce voi avea a expune, nu va îmbrățișa întreaga mișcare științifică și economică a Rusiei, ci numai părțile ce s'a oferit ochiului meu, cu ocaziunea excursiunilor ce au avut loc în timpul congresului și după congres, și ceea ce am putut compulsă într'un variat și voluminos material de studii.

Póte că în această expunere voiú emite idei cari ar contradice vederile dominante, póte chiar că voiú comite erori de apreciațiune, căci nu mă cred infailibil, dar ce e sigur, este că voiú expune lucrul cu francheță, ca fie-care să se convingă că măi sunt multe pe cari nu le scim și pe cari nu le facem, și pe cari avem să le învățăm de la vecinii noștri, vecini pe cari în ignoranța noastră 'i credem măi pe jos în cultură.

Terminând această introducțiune, voiú spune că priimirea nu numai cordială dar splendidă și neîntrecută ce s'a făcut representaților sciinței adunați în congres din tóte părțile globului, peste tot teritoriul Rus, erà cel măi strălucit omagiú ce Rusia imperială aduceà sciinței, erà cel măi prețios indiciú că pe acest vast teritoriú este însusleșit un cult suveran pentru sciință.

ITINERARIUL ȘI O OCHIRE ASUPSA RUSIEI.

Intinerariul

Congresul s'a hotărît de comitetul de organizare constituit în Rusia sub președenția d-lui Karpinski, a se ține la Petersburg de la 17 (29) August, la 23 August (4 Sept.) 1897, sub auspiciile ministeriului domeniilor.

O serie de circulări imprimate au făcut cunoscut din vreme, celor ce trebuiau a lua parte, diverse sciri concernând congresul.

În timpul acesta, d-l Karpinski mi-a făcut distinsa onoare a mă invita printr'o scrisoare a sa olografă la congres, trimițându-mi și circulara prin care se regula itinerariul excursiunilor ce trebuiau să aibă loc înainte de congres și după congres; cu fixarea datelor pentru fie-care excursiune.

Excursiunile înainte de congres, avea de obiect: visita Uralilor, Esthoniei și Finlandei. Cele în timpul congresului și după congres, visita Finlandei, centrului și sudului Rusiei, Caucasului și Crimeei. Cei ce lua parte la aceste din urmă excursiuni, trebuia să se împartă de la Moscova în trei grupuri; având fie-care un itinerariu deosebit pentru a ajunge la acelaș punct terminus al liniei ferate: *Wladikawkaz*, situat la piciorul de Nord al Caucasului.

Grupul A avea de făcut până în *Wladikweaz* cea mai interesantă excursiune prin *Toula*, *Kursk*, *Kharkov*, basinul carbonifer al *Donețului*, *Rostov* (Marea d'Azov)

și stabilimentele apelor minerale ale Caucasului. Grupul *B* trebuia să plece prin Nijni-Novgorod la Kazan. De aci în batel pe Volga la Saratov și Tzarizin până la Astrahan, iar de la Astrahan (Marea Caspică) la Petrovsk și de aci la Wladikawkaz. Grupul *C* trebuia a merge la Kiew și aci cu batelul pe Nipru la Tcherkasky, de acolo la Kerson cu calea ferată, apoi din noă pe batel la Alexandrovsk, iar d'aci prin Rostov la Wladikawkaz.

Toți excursioniștii din cele trei grupuri, cum ajungeau în Wladikawkaz, trebuia cu diligența să străbată Caucasul, pe șoseaua militară până la Tiflis, iar de aci să se dirigeze pe calea ferată la vestita localitate petroliferă a Bakului lângă Caspica; de acolo la Marea Negră, spre a se imbarcă la Batum pe un vapor special pentru Crimeea, de unde după mai multe opriri și excursiuni pe cóstele ei, trebuia a străbate marea la Odesa, punctul final al excursiunilor.

Iată un program de natură a pasionă pe un om de sciință, doritor a cunoște acest mare imperiū, în principali sėi factori naționali.

Ocupațiunile mele nepermițându-mi a mă absentă din țeră înainte de congres, m'am înscris pentru Caucas în grupul *A*, al cărui itinerariū presinta pentru mine cel mai mare interes.

Pe la finele lui Iunie, primesc carta de *membru* al congresului, împreună cu o *cartă de liber parcurs* pe tóte căile ferate Ruse. Pe la finele lui Iulie am primit și guidul geologic pentru excursiunile geologice ale congresului.

Prin primirea gradată a acestor piese, eventualitatea voiajiului meu în Rusia, căpătă o mai mare certitudine, care nu eră lipsită și de óre-care preocupăiune.

Sciam că am să străbat acest vast imperiū în extremitățile sale Europene: din zmărcurile Prutului saū ale Nistrului, în lacurile cu fundul de granit ale Finlandei, de acolo, în deșerturile arđetóre ale Caspiceii, și în sine prin pólele Caucasului Asiatic, în cóstele calde ale Crimeei d'a lungul Mărei Negre.

Aveam să ved' cele trei perle ale Rusiei Europene : Filanda, Caucasul și Crimeea, care la extremitățile sale, contrastez în cel mai înalt grad cu întinsul șes ce ele încongiur ; prin aspectul naturii, prin climă și prin populațiune.

Ochire asupra Rusiei

Pentru că avem să voiagiăm în Rusia, e necesar să aruncăm o privire generală asupra acestei țări, în părțile ei cele mai esențiale :

Intinderea imperiului rus

Dacă 'și represintă cine-vă acest vast imperiū Rus European, alături de imensul său domeniū Asiatic, îmbrățișeză o întindere de teritoriū, care sperie imaginațiunea ; căci întrece cu mult Europa și Australia împreună ; un imperiū care pentru a fi străbătut de la apus la răsărit cu drumul de fer, și cu iuțela obicnuită de 40 kilometri pe oră, ar trebui cui-vă nu mai puțin de 15 zile.

Humbold pentru a da o idee de imensitatea acestui imperiū, l'a comparat cu astrele cerului ; dîcînd că partea globului nostru care se află sub sceptrul rusesc, este mai mare de cât discul lunei când e plină.

E demn de notat, că Rusia de secole a mers tot crescînd în teritoriū : In secolul al XV-lea avea 560,000 kilometri, în al XVI-lea 8,720,000, în al XVII-lea 14,392,000, în al XVIII-lea 17,080,000, în al XIX-lea 23,312,000.

Pentru secolul viitor, 'și pregătesce de acum o creștere considerabilă de teritoriū în extremul Orient, prin anexarea unei părți a Chinei, și probabil că și Europa Orientală nu va fi ferită de noul anexări.

Vitalitatea populațiunii

Ceea-ce e demn de notat, este că în decursul acestor secole, Rusia a trecut prin grele încercări, căci pe

lângă dominațiunea Tătarilor în secolul precedent, a avut a suferi invasiunea Suezilor și a Polonezilor și a trebuit să se răsboiască cu Turcii, cu Napoleon I, și cu Europa coalisată.

* * *

În acest interval de timp, Rusia a trecut prin o adevărată desorganizare politică, datorită unor guverne slabe; ast-fel că cauzele creșterii continue a teritoriului, trebuiesc căutate în vitalitatea poporului, și exemplul cel mai strălucit l'a dat Cazacii din stepele de la Sud, cari la început au ocupat Caucasul fără scirea guvernului central, așa că cât-va timp nici n'a voit a' l lua sub a sa protecțiune. Tot acești bravi, s'au resfrîns apoi la Nord, răscolînd popórele slave din jurul Moscovei, liberând patria lor de jugul străin, și întinđend pînă la Baltica teritoriul rus.

Napoleon I care contă pe slăbiciunea lui Alexandru I, și-a vedut dejucate planurile, numai grație energiei poporului rus, ceea-ce l'a făcut să dică că Europa va fi într'o și *Cazacă* dacă nu va fi republică.

Ceea-ce este de observat asemenea în constituirea acestui mare imperiū, este că poporul rus care ocupă întinsul șes central, a alungat prin vitalitatea sa către țermuri, toate rasele care-i sunt străine și pe cari le-a subjugat în luptă: pe Fini, pe Leti și Germani către Baltica, pe Poloni către extremul Vest și pe Tătari la Sud; în Crimeea și Caucas.

În aceste extreme limite, numai în continentul European, Rusia cuprinde peste 33 milioane locuitori de rasă străină, din 100 milioane populațiune totală.

Prin urmare forța de rezistență a Rusiei, a fost și este în partea centrală; și am putea dice, că slăbiciunea sa relativă se găsește la periferie; în această cójă străină care îi învăluie miezul slavon.

Natura, clima, solul Rusiei (1)

Acastă întindere colosală a Rusiei, ca teren de uscat,

(1) L'Empire des Tsars, par Leroy Beaulieu.

o condamnă la o climă aprópe extremă în rigórea iernei și în căldura verei, cee-ce nu se vede sub aceeași latitudine în cele-lalte părți ale Europei.

Mările cari o încongiur, sunt prea departe la margini, pentru a-í servi de rezervoriu de căldură sau de răcorire. Curentul cald pe care Lumea Nouă îl trãmite Lumei vechi, este depãrtat de cóstele Balticeí prin lunga peninsulã a Scandinaviei. La Nord este deschisã vânturilor reci, ce vin de la ghețarii Polului. La Est, Uralii, munți puțin înalți, n'o pot protege de suflarea vânturilor reci despre Siberia. La Sud Caucasul, sfirșindu-se ca și Uralii într'o mare depresiune despre Caspica, care pe alocurea e dedesubtul nivelului mării, o las expusã vânturilor reci ale Asiei centrale, pe unde aũ gãsit o largã pórtã deschisã popórele sãlbatices ale Asiei, în timpul invasiunii lor.

Conformațiunea solului deprimat într'un întins șes, neaccidentat prin relieful muntóse, sau prin vãi adânci, face caracterul special al fisiografiei Imperiului Rus, în opozițiune cu acea a Occidentului European.

Acéstã orizontalitate a solului Rus, este trãsura esențialã a geologiei acestei țeri; ea nu e în mare parte, de cât rezultatul paralelismului regulat și culcat al straturilor subterane. În loc ca acestea sã arate capetele ridicate la suprafață ca în Occident, și sã ofere o bogatã varietate de aspect: de soluri, de culturi; diferitele straturi geologice rãmân mai cu sémã către Nord, superpuse orizontal, nepresintând în spațuri imense, de cât aceleași terenuri, proprii acelorasi culturi, de unde și acest aspect uniform și monoton al naturii, care contrastezã cu acela atãt de variat al țerilor Occidentale.

Aceste contraste fisice, explicã caracterul particular enigmatic al poporului Rus, ca și întréga sa evoluțiune, socialã și politicã, care n'are asemãnare cu aceea a Occidentului European.

* * *

În acéstã omogenitate a naturii, se disting douã

regiuni; cari difer mult între dînsele ca vegetațiune, umiditate și stare economică.

Aceste două regiuni 'și împart în două imperiul; tăindu-l oblic de la Vest la Est.

Una e regiunea pădurilor și turbierelor, cea-l'altă zonă despădurată, este zona stepelor.

Din aparițiunea acestor două zone, a venit și antagonismul istoric, lupta seculară a acelor două jumătăți ale Rusiei; lupta Nordului sedentar și a Sudului nomad, a Rusului și Tatarului, apoi a statului Moscovit, fondat în regiunile forestiere ale centrului, cu fiii stepei; cu Cazacii liberi. Zona pădurilor, deși a fost îngustată prin despădurări continue, este cea mai vastă; ocupând tot Nordul și Centrul Rusiei, ea vine de se îngusteză de la Vest la Est.

Zona stepelor e în multe părți acoperită cu pămînt fertil, dar prea făinos și prea uscat, lipsit de isvóre, așa că arborii nu pot prinde rădăcini. În unele locuri solul este pătruns de substanțe saline, unde nu cresc de cât nisce erbării stufóse.

II.

TRAJEUL CAMPULUNG-LEMBERG-ROSNOV.

Congresul trebuind să se țină la 17 (29) August, mi-am făcut preparativele de plecare din Câmpulung, reședința mea de vară, încă de la 8 August, cu hotărîrea d'a lua trenul spre Bucuresci a doua zi de dimineață.

După momentele de emoțiune ce trebuia neapărat să-mi producă o despărțire de aproape două luni de mica mea familie; compusă din două copilași, pentru un de-părțat voiagiū; am părăsit Câmpulungul în dimineața zilei de 9 August.

Ajuns în Bucuresci, am îngrijit de scôtirea pașapor-tului, vizarea lui la Consulatul Rusesc și schimbarea banilor de drum în ruble de hârtie rusesci, pe prețul de 2 lei și 75 bani. În sêra de 11 August, am luat trenul pentru Lemberg spre a trece fruntaria Austro-Rusă pe la Brody, ca de acolo pe la Wilna să câștig Petersburgul.

Am ales calea Lembergului, pentru că 'mă proectasem întorcerea prin Ungheni-Iași și nu voiam a plecà tot pe drumul pe care trebuia a mă întorce, spre a nu aveà acelaș peisagiū înaintea ochilor.

A doua zi la 12 August la amiazi, am ajuns la Itzkanî. După formalitățile vamale am părăsit Itzkanî la 1 și 45 și am intrat în Bucovina. trup rupt din trupul țerei și cedat de Turci la 1775 Austriei. Calea ferată, lasă la stânga orașul Suceava, vechea capitală a Moldovei și parcură în lung frumoșa vale a Sucevei taiată

în platouri înalte puțin ondulate, străbate apoi Siretul pentru a acostă delurile ridicate, în flancul cărora este aşezat Cernăuţul. După o mică poprire, trenul părăseşte valea Prutului, pentru a intra în luncile fertile ale Nistrului, trecând alături de contrafortul muntos al Carpaţilor la Colomea. Ceea ce mi-a atras privirea în talvegul Nistrului, sunt întinsele culturi de *flórea sóreleu* cărî despart ca nisee garduri vii holdele de porumburi. La 10 ore nóptea intru în gara Lemberg şi la 11 ore iaş trenul pentru vama rusescă *Brody* unde am ajuns la 3 ore diminéţa (13 August).

După o aşteptare aci de 4 ore, am plecat la 7 ore la vama rusescă *Radziwilow*, departe numai de o jumătate de oră de vama austriacă.

Trenul oprit, un rînd de hamali purtând şorturi albe, carî le acoper şi pieptul şi încălţaţi cu botfori, — încălţăminte favorabilă în Rusia de la Impărat până la soldat şi de la *nujuk* până la *dvorianin* — se reped în vagóne pentru a da jos bagajele.

Agentii vamali îşi fac datoria visitei bagajelor, în mod fórte meticulos.

Paşaportul este examinat şi vizat, şi într'un registru; un împiegat înscrie declaraţiunea pentru suma de bani ce porţi asupra-ţi. În fine după o aşteptare de 4 ore şi la vama rusescă, trenul se pune în mers.

Peisagiul Rus.

Dejá de la vama Austriacă *Brody*, începusem a simţi o senzaţiune de schimbare şi de *depaysement* cum dice francesul, care n'o avusesem străbătând şi Galiţia, unde natura nu se arată diferită de aceea a Moldovei, şi unde eram mai familiarisat prin excursiuni făcute în două rînduri la 1875 şi în 1893; în acest din urmă an, însoţind pe amicul meu profesorul *Toula* din Viena.

Indată ce am intrat în pămînt rusesc, tot decorul se schimbă: peisagiul de ţeră, natura, solul, vegetaţiunea, totul este diferit şi treci d'odată fără transiţiune în mod

bruse de la un aspect la altul. Chiar cerul se schimbă, încetă d'a mai fi senin ca până aci, un nor întins îl acoperă, o cefă d'asă învăluia atmosfera, temperatura de vară lăsă loc unui frig simțitor, după o ploe de nópte.

Totul făcă să mi se strîngă inima. Un șes întins acoperit cu păduri de pini silvestri, se desfășură înaintea ochilor, iar ici și colo vaste luminișuri, — în urma defrișărilor, — port culturile agricole, cari se bucur de un pămînt negru, amestecat cu pietriș mărunt. O singură priveriște și acésta întristătoare rămâneă neschimbată: poporațiunea gărilor, compusă în Rusia ca și în Galiția, Bucovina și Moldova, numai de jidanî.

Ajungem la 12 și jumătate după ora din Petersburg la gara *Zdubvno*, în apropierea căreia terenul începe să fie mai undulat, și ica chiar forma de platouri superpuse în mod gradat, cari se ridică până la 70 m. înălțime d'asupra nivelului șinelor, iar la o mai mare depărtare spre est, se zărește un lanț de micî coline.

Conversațiunea cu un proprietar rus.

La gara *Zdubvno* am examinat nisce depozite de căramidă refractară, fabricată probabil în împrejurimî.

În acest timp aud o conversațiune în limba francesă; un domn însoțit de o d-ră și luă diua bună de la soție în limba francesă, într'un perfect accent frances, și se ureă în tren chiar în compartimentul vagonului meu.

Am primit bucuros pe viitorul meu companion de voiagiū, însoțit de gentila sa sică, cu cât străin de limba rusă, nu putusem schimbă de la Brody un cuvînt cu cine-vă, și mi se oferiă ocașiunea a putea descleștă gura.

Ca de obiceiū, odată trenul pus în mișcare, cunoscința se începe prin o aruncare de ochi cam indiscretă asupra bagajelor, apoi cum țice francesul *on se dévisage* și în fine începî atacul după o scurtă locuțiune cu prezentarea unei cărți de vizită. Aflu că companionul meu eră un avocat rus din Petersburg, și trebue să fi fost un mare și distins avocat, de ore-ce dovedea în con-

versațiune multă instrucțiune, un agreabil *causeur*, cu atât mai mult că vorbea limba franceză ca un parisian. Eră în același timp un mare proprietar din vecinătate, care își petrecea vara la țeră, și care se ducea cu fica sa la o altă proprietate, situată la vr'o câte-vă sute de kilometri, de cca de lângă gara ce părăsisem.

Companionul meu aflând de scopul voiagiului meu, mă consiliază a lua alt tren, de óre-ce acesta este un tren de persóne, fórte plicticos ca tóte trenurile ordinare, decí trebuia a mă opri la Rosnov. unde era să ajungem peste doué ore, a petrece nóptea acolo, și a lua tocmai a doua di de diminéță trenul accelerat ce vine de la Kiev. Mă decid a urmá sfatului inteligențului meu companion, nu însă fără părere de rău.

* * *

Cum aveam înaintea mea un mare proprietar rus, după schimbul acestor prime informațiuni, încep a-l întrebă asupra condițiunilor țeranului rus, condițiunilor de muncă agricolă și organizării comunei rurale în Rusia.

În privința țeranului rus, interlocutorul meu îmi dá fórte defavorabile informațiuni. Cam lenes, fără grijă pentru ziua de mâine, natură îndărătnică, nelucránd de cât când este constrîns, și în multe părți ale Rusiei corupt, prin viciul beției în contact cu jidoviil, cari infectă tótă vieța țeranului prin cárciume. Un tablou care depingeá perfect starea țeranului nostru în Moldova.

Îl întreb dacă sunt cel puțin cinstiți? Nu tocmai; și îmi dá ca probă faptul că în Rusia legile provinciale obligând pe țeranii în propriul lor interes a-și asigurá casele contra incendiului; își dau adesea singuri foc pentru a căpăta indemnitatea, ast-fel că a trebuit să urce prima la 3 la sută. Aú suferit și acest adaos, dar n'aú renunțat la procedeul lor.

Dar întreb pe companionul meu, guvernul care a îngrijit ca averea țeranului să fie asigurată, n'a făcut el nimic pentru a-i feri sănătatea de viciul beției? 'Mi răspunde că da; și încă cu risicul d'a se reduce venitul

tesaurului, căci în Rusia, impozitul asupra acestui viciu național aduce pe an 250 milioane ruble, adecă aprópe o pătrime din venitul bugetar. S'a redus mult numărul cârciumelor încă de sub Alexandru al II-lea, și chiar sunt comune cari interdic deschideri de cârciume în raza lor.

De trei ani guvernul a luat în mâinele sale comerțul băcuturilor spirtóse, însă numai ca încercare limitată la patru guvernăminte.

De altă parte ovreilor asemenea li s'a restrâns mult dreptul de domiciliu. Dar, adaogă interlocutorul meu, cele mai bune intențiuni ale guvernului, rămân în Rusia paralisate prin abuzurile administrative; între care *mita* jócă primul loc. În școli chiar este fixat numărul elevilor evrei de admis, dar în practica lucrurilor se petrece alt-fel.

Una din mizeriile populațiunilor rurale în Rusia, îmi spune companionul meu, este ca și la noi în Moldova, luarea cu arendă a moșiilor de către evrei, care a atins proporțiuni considerabile. Un alt inconvenient care e și mai mare, este că în unele guvernăminte evreii pot chiar deveni proprietari, așa în guvernămîntul Poltava sunt chiar proprietari de mici loturi, dar pe cari mai nicî odată nu le cultivă direct, ci le închiriază la țeranî, de aci un alt mijloc de exploatare.

În ce privesce organizațiunea comunală învățatul meu companion 'mî spune că ea e atât de veche în Rusia, că datéză înainte de constituirea Statului Rus, căruia i-a servit de basă. Comuna rurală nu 'și-a luat ființă în Rusia prin legî, ci sub imperiul obiceiurilor tradiționale, așa că atunci când legile cu mult mai târziu au venit s'o reglementeze, ea a continuat a există tot sub formele sale arhaice, a trăi tot din viața tradițională. A-céstă organizațiune se numesce *mir*.

În *mir* țeranîi ruși sunt legați prin comunitatea pă-mînturilor ce le posed d'a valma, și prin solidaritatea impozitelor. *Mirul* îmbrăcișéză un sat și une ori mai multe sate. Este o curată administrațiune economică care se contundă cu cea civilă și politică.

În această comunitate de interese, distribuțiunea pământurilor pentru cultură, se face după puterea și aptitudinea fie-căruia.

Afară de pământurile de cultură, comunele posed asemenea și alte proprietăți: heleșteac, mori, turme comunale pentru îmbunătățirea rasei boilor și cailor; în fine păturile destinate a înmagasină semințele de cultură și chiar grânele pentru timpuri de fomete.

În ce privește pășunaturile sunt stăpânite asemenea în comun, ca și pădurile pe unde le au țeranii, căci mai în totă Rusia pădurile în urma servagiului au rămas în mâinile seignorilor.

În fața acestei expunerii asupra vechii comune rurale în Rusia, așa cum a găsit-o servagiul, și care ne aduce aminte o organizațiune care se apropie de aceea a regulamentului organic, cetitorul desbrăcat de orice prejudecată, n'ar găsi că ea era mai aptă în starea moravurilor noastre și mai potrivită tradițiunilor noastre în a da bune rezultate, decât imitarea și aplicarea bruscă a legilor de organizare pe care le-am importat din Occident?

Acastă organizațiune a fost așa de puternică că servagiul venit în urmă n'a putut'o deprimă, iar statutul de la 1861 a venit d'a ridicat'o, emancipând'o de autoritatea segniorială.

După statut administrațiunea comunală este abandonată alegerei; *mirul* 'și alege funcționarii săi din sînul său, adecă printre sătenii-șefi de familie, luând parte și văduvele.

Micele aglomerațiuni sunt prin statut încorporate în mari comune administrative (*volost*), în sînul căreia fiecare comunitate își conservă individualitatea sa.

Prin gruparea acestor mici comunități, Alexandru al II-lea a voit să asigure țeranilor (*mujiks*) mijlocul d'a se administra ei însăși, le-a dat un *self-guvernămînt* mai puternic în rezultate, de cât dacă ar fi fost lăsați despărțiți în mici comune isolate.

Cu modul acesta *volostul* a ajuns să desvolte o putere de muncă dincolo de orice așteptare. Nu rar s'a vădut

în Rusia *volosturile* executând mari lucrări publice: drenajuri de mlaștină, canale de irigațiuni, rectificări de râuri, diguri apărătoare de inundațiuni etc.

Se vede deci de aci, că pe când *mirul* are atribuțiuni economice, *volostul* are atribuțiuni administrative îmbrățișând interesele generale.

Volostul exersază și justiția rurală după obiceiuri tradiționale, cari n'aŭ a face cu dreptul civil aplicat celorlalte clase.

Cum se vede, este aci o instituțiune ce există și la noi în timpurile vechi și care a căutat să fie restabilită óre-cum prin noua lege a judecătoriilor de pace a eminentului nostru bărbat de Stat Eug. Stătescu, prin jurații aleși de comunele rurale.

Alexandru al II-lea însă, inspirându-se de principiile codului Napoleon și chiar de tradițiunea proprietății în Rusia, care înainte de *Mir* după Blumenfeld (1) a fost *individuală*, a lăsat prin statut țăranilor posibilitatea a eși din indivisiune. Cu toate acestea în loc ca *Mirul* să începă a slăbi sub imperiul statutului, el se desvoltă și mai mult, căci după calculul d-lui Fortunatov, regimul comunal al *Mirului* ar fi acum cam în aceste proporții : în regiunea Volgei de Jos 98 la sută din pământurile țărești ; regiunea Moscovei 97 la sută ; Uralul 95 la sută, în Lituania 1 la sută.

În Ucraina și Lituania s'a stabilit chiar după emanciparea țăranilor, și a început să se stabilească și la Românii din Basarabia.

Am mai întrebat pe companionul meu, dacă acest sistem al comunității rurale, n'ar fi de natură a aduce piedici îmbunătățirilor agricole ?

Mi spune că nu, căci acolo unde s'a simțit nevoe pentru îmbunătățirea pământului, în loc de repartițiunea anuală a peticelor de pământ, există o repartițiune pe cinci, zece și chiar cinci-spre-zece ani, ast-fel că țăranul găsește tot interesul a îngrășă peticul de pământ și cu

(1) Les formes de la tennure du sol dans l'ancienne Russie.

modul acesta s'a ajuns la o producțiune și mai mare a pământului.

Fiscul găsește de altă parte un avantajii în comunitatea rurală, căci în loc d'a percepe impositul, cu mari neajunsuri pe cap de familie, este întreaga comună care e solidară pentru plata impositului, ast-fel că proprietatea indivisă și impositul solidar sunt ca un lanț care lăgă pe țeranii de solul natal.

Reflexiuni în timpul opririi la Rosnov.

Șuerătura stridentă a locomotivei ne anunță la orele 2 și jumătate intrarea în gara Rosnov, unde după sfatul bunului meu companion trebuiă să descind la Hotel de France, pentru a lua quartier până a doua zi de dimineță.

Mi iaș ziua bună nu fără regret, de la învățatul și amabilul meu companion și de la mult gentila sa fică, care când și când luase parte în conversațiune, îngrijese de bagage a se transportă la o trăsură, și plec la hotelul ce mi se indicase ca cel mai curat; informațiune ce și-avea utilitatea sa într'un orașel locuit aprópe numai de evrei; un târguleț ca Adjudul din Moldova; unde companionul meu ca și alți proprietari vecini, vin de se aprovisionéză pentru traiul la țără.

După ce am luat în posesiune o mare cameră în Hotel de Franța, unde avem să asept 16 ore sosirea trenului accelerat de la Kiew, m'am pus a'mi redigia notele asupra conversațiunii avută în călătorie cu ilustrul avocat din Petersburg și mare proprietar.

Acéstă trebă terminată, m'i rămânea încă destul timp pentru a reflecta puțin asupra stărei de inferioritate a țeranului nostru și a mă întrebă, dacă n'ar mai fi încă ceva de făcut pentru ridicarea sa morală și materială pe lângă atâtea măsuri bune ce guvernele după timpuri n'au încetat a luă, după ce l'a emancipat și împroprietarit, și mi-am đis că ori-cât de bătător la ochi ar pare regimul comunității rurale în Rusia și ori-cât ne-ar ispitii a-l imită, ori-cât de altă parte, am împărți moșii

de-ale Statului la țeranî, după cum facem de vre-o două decenii, constituind diametralmente opus Rusiei, proprietatea individuală la sat, în loc de cea colectivă, tot n'o să ajungem curînd la bunul traiu al țeranului și prin acêsta la prosperitatea agricolă a țerii, căci pentru a produce o asemenea schimbare în bine, trebuie în primul rînd să schimbăm pe om, și acest om fiind muncitor de pămînt și pămîntul jucând primul rol în viața materială, intelectuală și socială a omului nostru, trebuie să căutăm a realiza schimbarea lui în legătură cu pămîntul, ce e chemat a munci, prin urmare trebuie să-i dăm o cultură intelectuală, care să-i lumineze mintea și să-i lărgescă cunoscînțele la îmbunătățirea pămîntului lui, și prin acêsta a traiului. Cu alte vorbe trebuie să înființăm școli agricole rurale regionale, în care cunoscînțele agricole să se capete relativ la natura pămîntului și a recoltelor ce țeranul este chemat a cultiva, după regiunea în care trăesce.

Aceste reflexiuni ale mele ascernute acum pe hârtie în vederea unei publicațiuni, vin de se întîlnesc foarte à propos cu o înaltă idee, emanată de sus, pentru înființarea *orfelinatelor agricole*.

Majestatea Sa Regele, în Inalta sa mărinimie, inaugurează începutul anului 1898 prin înființarea la Tutova, a orfelinatului agricol Ferdinand.

Iubitul nostru Rege care ne-a dat atâtea dovești, că pătrunde adânc în nevoile reale ale țerii, mai bine de cât cei mai eminenți oameni ai noștri de stat, dice înființând acest aședămînt filantropic ca o amintire večnică a sentimentelor arătate de popor, în primejdia bólei Principelui Ferdinand :

Spre večnica amintire a acestor sentimente, vom înființa pe moșia Noastră Slobozia-Zorleni, din județul Tutova, un orfelinat agricol, unde se vor cresce cu îngrijire 30 de orfanî săraci, aleși din clasele muncitóre și din fiu de militari, spre a-i pregăti la viața agricolă prin practică și prin dobîndirea cunoscînțelor necesare unui țeran bun gospodar.

Nădăjduesc că buna pildă ce vor da acești băești, după ce vor eși din Orfelinat, va contribui întru cât-va la ri-

dicarea nivelului moral și material al muncitorilor de pământ cari sunt rézemul Țării pentru viitor, după cum ai fost mântuirea ei în trecut.

Cu acest aședămînt agricol la sat, Majestatea Sa a dat pe de o parte, o pildă de imitat marilor noștri proprietari, iar pe de alta un mare însemnămint ministrului nostru de agricultură, arătându-î mijlocul cel mai eficace pentru a ridica pe muncitorul de pământ: «talpa casei» și a asigura prosperitatea agricolă a țării și prin acésta avuția și puterea ei.

Revenind la reflexiunile nóstre :

Școléle regionale s'ar putea înființa de o cam dată câte una la trei județe, pe o mare moșie a Statului cu alcătuire deosebită între cele de câmp și cele de munte, cu mijlócele județene și cu o subvențiune a Statului. Pe lângă aceste școli s'ar puté înființa și câmpuri de experiențe agricole. In aceste aședăminte s'ar primi ca interní cei mai meritoși școlari absolvenți ai claselor primare rurale din județele respective, căror li s'ar da aci o instrucțiune agricolă curat practică.

Cu modul acesta se va formá în sate un fel de elită rurală, o clasă bine luminată la munca pământului, care ar servi de pildă celor-l'alți muncitori săteni. Creațiunea unei asemenea clase luminate rurale, și cu óre-care dare de mână, ne este tot atât de indispensabilă din punctul de vedere politic ca și din cel economic.

Noi ne-am plătit luxul înființării tuturor școlélor superióre de cultură : în agricultură, în inginerie, în medicină, în litere, în științe, etc., și ca róde avem proletariatul intelectual, care nu póte trăi de cât din budgetul țării, avem hipertrofia funcționarismului, și am lăsat în părăsire singura cultură productivă și bine-făcătoare, aceea a țeranului, pentru luminarea lui în munca pământului. E timpul să ne deșteptăm și să ne amendăm.

III

TRAJEUL ROSNOV—PETERSBURG.

Deportațiunile în Siberia.

A doua zi 14 August, des de dimineață, o droșcă o-vreiască, o veche odorogă, mă transportă prin salturi mortale la gară, unde aveam să aștept trenul accelerat de la Kiew, ce nu trebuia să întârzie a sosi. În drumul de la bariera orașelului Rosnov la gară, privirea 'mi este atrasă de o escortă de opt soldați, cari duceau spre gară în baionete, două dame tinere burgheze, bine îmbrăcate, înalte de talie și d'o plăcută fisionomie. Episod comun în Rusia. 'Mi-am dis, acestea trebuie să fie nisce victime ale *nihilismului*, destinate a mări numărul deja destul de considerabil al deportaților, condamnate a popula acele albe și tăcute solitudini, acele stepe rebegite de frig ale Siberiei. De la tata lui Petru-cel-Mare a început să se formeze convoiurile, cari pe tot anul au dus pe făcătorii de rele și pe exilații politici.

De atunci până astăzi numărul deportaților a ajuns la cifra aproape de un milion, din cari a treia parte femei.

Astăzi acești nenorociți nu mai sunt duși ca mai înainte pe jos cu ferele la picioare; moravurile sunt cu mult îndulcite. Din toate părțile Imperiului sunt dirigați la Moscova și de aci se trimit rînd pe rînd cum vine primăvara pe cale ferată la Nijni-Novgorod, de acolo se formează convoc de șalupe tirite de stémere, cari scoboră Volga până în jos la Kazan la îmbucătura aflu-

entului Kama. De aci sunt împărțiți în două grupe: o parte sunt transportați pe Kama în sus până la Perm, și de acolo cu calea ferată transiberiană sunt duși în înfundăturile Siberiei. O altă parte urmărește Volga în jos până la Samara, de unde prin o bifurcare de două linii ferate sunt transportați în Siberia prin Ufa și Orenburg. De la începutul primăverii și până târziu toamna, se văd trecând când și când pe Volga șalupe cu pâlcuri de acești însemnați ai sorței, al căror număr se urcă aproape la 15.000 anual. Fac luni întregi pe drum până la locul de destinațiune în Siberia, unde sunt năpustiți și lăsați să-și agonisescă existența fie-care cum o poate.

Acia însă cari pe lângă deportațiune sunt condamnați la munca silnică, lucrează în mine, și odată pedepsa terminată trebuie să rămână în Siberia tot restul zilelor ce le este dat a mai trăi.

Vagónele trenurilor accelerate.

Mi ieaú ceaiul la restaurantul gării, consumațiune universală în Rusia și la 7 ore se anunță sosirea trenului accelerat de la Kiew. Mă grăbesc a-mi lua locul în vagonul de clasa I pentru care aveam permisul de călătorie, dar în loc de un loc, am la dispozițiune un compartiment întreg, lucru care m'a aranjat cu atât mai mult cu cât trebuia să petrec noptea în tren.

Vagonul de clasa I în trenul accelerat, presintă o deosebire mare cu cel de la trenurile pe persoane, de o lungime aproape îndoită, de o înălțime mare în plafond, cu culoar ca și ale noastre, dar ușa compartimentului fără geamlăc, așa că ești închis ca într'o cameră, saú mai bine dis ca într'o celulă, în care nu lipsesc nicí patul de dormit. Compartimentul de și mai larg ca la vagónele noastre, nu comportă de cât patru locuri. Rezemătorile banchetelor sunt mobile, ceea-ce permite noptea a le converti în paturí de dormit. Un lavabo special spațios se află la fie-care vagon. Luminatul vagónelor însă este foarte original, și are un cachet special

rus: un felinar ordinar cu două lumînări, formeză un contrast cu luxul și confortul vagonelor, dar se amenajează foarte bine într'o țară de contraste ca Rusia.

Cultura de hamei și sfeclă.

Trenul pornesc prin gară și începe a se desfășura înaintea ochilor pe marea întindere a solului, o populație de hamei armată cu prăjini, și despărțită pe alocurea de pitica și prospera cultură a sfeclii, ajutată de un pământ fertil negru (techernozem).

Am uitat să spun cititorului, distras de conversațiunea avută cu proprietarul rus, că o asemenea vegetație prosperă, am observat-o și în ziua precedentă, pe platourile etagiate în apropiere de Rosnov, cum am uitat să-i spun; că de la fruntaria Austro-Rusă am intrat în provincia Voliniei, pe care cu tot mersul accelerat abia pe sëră am putut-o străbate.

Cultura de hamei ca și cea a sfeclii, s'a introdus în Volinia, grație exemplului dat de țara vecină a Poloniei, cu o veche și cultă populație germană, care ocupă și Provinciile baltice ale Rusiei; căci în Polonia și în Provinciile baltice a luat încă de mult o mare dezvoltare industria berei. Producțiunea maltului pentru bere a ajuns în Rusia la șese milioane puduri. Pe lângă marele fabrici de bere, există și o mică industrie care prepară maltul în mod primitiv.

În ce privește cultura sfeclii în Volinia, ea este destinată tot fabricelor de zahăr ale Poloniei. În Rusia sunt 230 fabrici de zahăr; și cultura sfeclii ocupă peste trei sute mii de hectare. Sămînța cea mai întrebuintată, este cea franceză *Vilmorin* și cea germană *Kleinwanzleben*, din care se sêmână 30 kilograme la hectar, dând o sfeclă conținând 16% zahăr. Rusia ocupă în Europa ca cultură de sfeclă și ca producțiune de zahăr, al 2-lea rang după Germania și Austria.

La această dezvoltare s'a ajuns în Rusia, prin o prea mare protecțiune acordată fabricelor de zahăr, căci za-

hăru! străin plăteŝce o vamă de trei ruble pentru zahăru! brut ŝi de patru ruble pentru zahăru! rafinat.

Dar fabricelle plăteŝce în interior o taxă de 1 r. 75 k. pe pud de zahăr brut, ceea-ce revine la 30 bani kilogramul, îndouită de cât în recenta noastră lege. Socotind ŝi această taxă; costul unui pud de zahăr brut revine la 3 r. 75 k. Fiscu! încasază din taxe la zahăr, aprópe 50 milióne ruble.

* * *

Pentru că ministru nostru de finanțe sub povara unui deficit bugetar, a găŝit cu cale a supune la o taxă ceva mai moderată ca aiurea, fabricațiunea zahărului, observăm numai atât, că dacă d-l ministru ar fi studiat puțin, cum se taxază zahăru! într'o țără în care măsurile legale sunt rezultatul unor serioŝe studii, cum d. ex. Germania, acolo legiuitorul s'a gândit că prelevând o taxă să nu dobóre fabricelle, ba încă să stimuleze cultura cea mai rațională a sfecelei, ŝi pentru acest sfirșit, în Germania se taxază nu zahăru!, ci tona de sfecele întrebuințată în fabricațiune, admitând că o tonă de sfecele ar trebui să producă 70 kilograme de zahăr. Dacă fabricantu! póte extrage mai mult de cât 70 kilograme, restul nu plăteŝce taxă.

Cu modul acesta, cultivatoru! este stimulat a produce sfecele cât de bogate, ŝi fabricantu! arc ŝi el interesu! a întrebuințá cele mai bune aparate ŝi cea mai bună metodă, pentru a extrage ori-ce urmă de zahăr din sfeclă.

Dacă d-l ministru de finanțe, s'ar fi pus în curent cu obiecțiunile ce a ridicat în Franța legea francesă asupra impositulu! zahărului, ar fi aflat că guvernul frances a amendat-o dejă ŝi a modificat legea în sensul german, prin urmare ar fi scutit țera d'o lege vicióŝă.

Principiu! agricol.

Cultura sfecelei ŝi a hameiului în Rusia occidentală, este o dovadă că această parte a vastulu! Imperiu! a sciut

să profite de învățămintele unui popor vechi în cultură ce-l are în cõste, voesc să vorbesc de poporul german, care în practica agricolă este condus de aplicațiunea unui principiu chimic bine stabilit :

«Să cauți a scõte din orî-ce domeniu, porțiunea produselor agricole, cari fiind formate de apă sau atmosferă, nu-î iaă nimic pãmîntului, și să cauți a-î restitui pe cât e posibil acelea, cari formate de sãruri minerale și de azot combinat, ar puté aduce sleirea solului».

A fabrică bere din hameiü, și zahăr din sfece, este a transformă în produse comerciale. avënd o valõre mare, hidrogen, carbon și oxigen, cari nu costă nimic, pentru că apa și aerul le dă cu prisosință. Din contra, residuurile acestor transformațiuni : pulpa și drojdiile cari conțin mai tõtă întregimea azotului, a fosfatului, a potasei, a sodei; elemente pe cari le dă solul, îi sunt restituite dupã ce au trecut prin canalul digestiv al animalelor din termele agricole; animale cari în Germania sunt păstrate pentru fertilitatea naturală a solului. Când sunt înstrăinate prin vîndare, se caută a se despăgubi solul prin amendamente și îngrășãminte comerciale.

De aceea pe întinsele și frumoșele pășunaturî care desfată vederea, la õre-care depãrtare de Rosnov, am vëdüt numeroșe tamaslãcurî de vite frumoșe, de rasă strãinã, olandesã și svedianã.

Unde suntem noi în acẽstã privință ?

Nu numai că chiar cei mai mari proprietari, nici nu știu ce va să dicã *amendamentele terenurilor arabile*, dar nici nu țin tamaslãcurî de vite pentru a le îngrășã. Iatã ce ne spune în materie un profesor de agriculturã :

«Proprietarii au desfãcut cireșile și tamaslãcurile de vite frumoșe, iar arendașii mai că nu țin vite. Vitele cornute de rasă podolicã, fiind rëu ținute și mai rëu hrãnite, tratate vara și iarna cu rãbdãri prãjite, au degenerat». (*G. Major*).

Conservarea pădurilor

Locomotiva continuând a devorâ spațiul ; aspectul acestui șes puțin ondulat și monoton—dacă am putea numi monotonă priveliștea celor mai frumoșe recolte mai sus vorbite—se schimbă, și avem înaintea noastră, neterminabile păduri tinere de pină silvestri, amestecați cu mesteacăn, crescând pe terenuri mrecagiöse, întrețaiate de lăcoviști și chiar lacuri, cari înghețate ierna și acoperite de zăpadă, sunt brăsduite de săni, cu cari locuitorii comunică de la un sat la altul.

Pe alocurea, detrișările aũ făcut loc întinselor pășunaturii, udate de mici șerpuituri de ape, cari 'mi aminteau pe cele de la Titu la noi în țeră.

Tot cultura germană, a influențat păstrarea pădurilor în Rusia occidentală ; căci cu cât înaintăm de la Apus spre Răsărit, pădurile scad și în întindere și în importanță.

Germania dă pildă întregii Europi, de păstrarea pădurilor cu o grijă gelösă.

E mai bine de trei-șeci ani, de când noi Români cu o orbă neprevvedere, nu numai că am despădurat câmpia, dar până și văile și cöstele delurilor și ale munților, cari trebuiau să rămăe domeniul necontestat al stejărilor, al fagului și al bradului.

Cu tôte legile ce ne-am dat, cu tôte interpelările prin Cameră, cu tot aparatul nostru silvic ; despădurările merg înainte, la care nu puțin a ajutat și administrațiunea încăpățanată a căilor noastre ferate, care a preferat în ardere la mașini, lemnul în locul cărbunilor de lignit, cari zac în complect dispreț la pölele munților noștri.

Ast-fel am ajuns la mâncătura pantelor, la tărârea stâncelor îmbucătățite în bolovanii, la rostogolirea acestora în pîrae, și de aci în stare fragmentară în riuri, și ca consecință am ajuns la lărgirea considerabilă a patului lor de scurgere, lăsând prundișul steril, în locul pămîntului productiv, am ajuns la dispațiunea isvörelor, la inundațiuni dese, și la teribile secete.

Sosirea în Petersburg

În dimineața zilei de 15 August ajung la Vilna, un mare oraș situat într'un valonament de mici coline. Aci este o stațiune principală de drum de fer; unde se racordează liniile Varșoviei și St.-Petersburgului, cum și cele din Libaŭ, Ronny și Rovno. Acest oraș a fost în timpul expedițiunii Rusiei, centrul operațiunilor lui Napoleon, iar după înfrângere, locul său de refugiŭ, unde lăsă 20.000 ómeni bolnavi și răniți. Mă scobor să-mi ieaŭ ceaiul, și se desceptă din nou în mine desagreabilul suvenir al gărilor ce parcurasem până aci, prin isbirea aceluï miros de *foetor judaicus*, cum îl numesce Schopenhauer; ȕicând că Dumneȕeu prevȕdȕtor că poporul său ales se va risipi ca paserile cerului pe faȕa pământului; a dat urmașilor săi un miros specific, după care să se póte orŭ și când recunósce între ei.

După cât-va timp de oprire, trenul devorȕză în câte-va ore spaȕiul la Petersburg. De departe, zăresc din celula vagonului meu, numeroșe turla de bisericŭ, clădirŭ mari de cãzãrmŭ, edificŭ mãreȕe, și am dejã sensaȕiunea că intru în capitala marelui Imperiŭ.

Sosit în gară, strebat cu anevoinȕă în urma hamalului meu cu bagajele, printr'o lume, ce sta înȕesatã de la peron până în dos de gară.

Hotelurile pline încă de lumea ce nãvãlise în Petersburg, pentru a asistã la ceremonia primirei lui Faure, dupã lungŭ cãutãri, abiã am gãsit o camerã în *maison garnie*, *Kazansky-Ulitzã*.

IV.

ST. PETERSBURG.

Sentimentul religios.

După ce mi-am luat domiciliu, în dimineața zilei de 15 August, în Kazansky Ulitza, am căutat după amăzi a face o recunoșcere în acest imens oraș al lui Petru cel Mare, potrivit cu imensitatea imperiului său, care n'a câștigat așa colosale proporțiuni, de cât favoarei constante a tuturor Țarilor ce au succedat lui Petru cel Mare.

Am luat dar o droșculiță—izvoșșik — căci birjele în Petersburg sunt nisce minuscule droșci, trase de un cal înhămat cu jug, după sistemul rus, în care spatelul nu pôte să se sprijine, și unde n'ăi loc să-ți întinzi bine piciorul. Le vești furnicând în toate sensurile în strazile principale, având pe capă vizitiă cari pörtă pe cap un fel de cauk cu fundul mare, lat și colțorat, un fel de vechi potcapiu al popilor noștri, dar mai turtit, cu marginile răsfrânte.

Adresându-mă birjarului îi spu rusesc — căci pe drum m'am aplicat a învăța două-deci cuvinte usuale rusesci și a numără din 10 în 10 până la 100;—îi dic *ciassi*, adecă cu césu.

Înțeleg că 'mă răspunde, cât dai? întrebare care nu mă surprinde, căci învățasem cu câte-va ore mai nainte, că la Petersburg nu e tarif, și că trebuie să te tocmești.

Acest învățămînt mă costase de dimineață 5 ruble, cât

a trebuit să plătesc un cupeu care mă transportase de la gară fără tocmelă.

Îi spuî *sorok kapek*, patru-zeci capeci, el îmi cere *de-
vianosto*, adecă nouă-zeci.

Un alt birjar, mișcă repede birja în apropiere; și auzînd tocmela îmi dice: *vossiemedessiat* adecă opt-zeci, cel dintâiu lăsă la *siemi-dessiat* șapte-zeci: mă asvîrl în teleguța lui, și sbor cu dînsa la localul congresului, unde peste două zile trebuia să începă a se ține ședințele, dând adresa: *Wassili-Ostrow, Universitets-Kaia Nabierejnojia*.

Abia plecăm, și ved pe birjarul meu că își scote pălăria și se închină; treceam înaintea unei biserici, de care multe mai sunt în Petersburg și mai multe aveam să ved în Moscova. Mai departe ceva, acum d'inaintea unei fel de capelă mică, nouă închinăciuni, la care observ că în unele birji se asociez cu birjarii și mușterii.

Dar în desfilarea acêsta, mai zăresec icone și pe părății unor case, asupra cărora 'mi atrage atențiunea tot mișcările mâinilor bijarului meu, ducînd pe cea stîngă la pălărie și pe cea dreaptă cu trei degete împreunate, după ritul nostru ortodox, la frunte.

Mă cam obicinuisem cu aceste devoțiuni, încă de la vama rusescă, unde în biurouri ca și în restaurante, erau fixate icone la colțuri, și la tôte gările pe unde am trecut, am vedut acelaș lucru.

Este o datorie sacră în Rusia, ca fie-care să aibă atârnată în prăvălie ca și în casa sa, o iconă, și în evlavia lui, o pune câte o dată și la pórta casei.

Dacă e vre-un Stat în care religia să fie mai adînc înrădăcinată în sufletul omului, apoi acel Stat e Rusia, și de aceea cu drept cuvînt i se dice și *sfântu Rusie*. Este aprópe singurul Stat din Europa, în care omul din popor, a păstrat credința într'o ființă invisibilă; existînd afară din sfera omenescă, putînd să se milostivescă de dînsul prin leturghii, acatiste, mătănii și pomelnice.

Dar nu numai în poporul de jos, este adîncit sentimentul religios; el se află cum vedurăm în clasa burghesă cultivată a Capitalei, și chiar în înalta nobilime.

Acest sentiment face că : apostolilor bisericeii să li se arate cel mai mare respect, prin sărutarea mâineii, întocmai ca și la noi, însă la noi numai la poporul de jos se mai practică ; pe când în orașele mari și în Capitală, obiceiul acesta tradițional a perit într'atât, în cât preotul chiar când miruesce nu mai întinde mașinalmente mâna ca altă dată, spre a i se sărută. Pe când în Rusia se țice că un mare Duce, venind la biserica unui sat, și preotul eșindu-î la ușa bisericeii cu Evangelhia, Marele duce după ce se închină și e sărută, vëdënd că popa ezită d'a-î întinde mâna, impacientat î țice : *Da întinde mâna să ți-o sărut.*

Chiar Impëratul, sărută mâna marilor demnitarî ai bisericeii. Dar și aci un contrast ; de și șef religios, El n'are puterea de învestitură a Mitropoliților și Episcopilor ca Șeful statului nostru.

Acest drept al puterei timporale nu există în Rusia unde este considerat ca anti-canonice, așa că atunci când el s'a stabilit prin Constituția noastră, sinodul de la Petersburg și Patriarhatul de la Constantinopol, a făcut protestări guvernului nostru în numele canónelor

Țarul în Rusia, pentru masa poporului este reprezentantul lui Dumnezeu, unșul lui Dumnezeu, delegat să guverneze naționea. Aci residă puterea autocrației Țarului și ast-fel se explică și supunerea devotată a poporului pentru tot cè ar veni de la Țar, aci e stânca de care se sfăramă ori-ce încercări revoluționare.

Un episod între altele, care caracteriséză de minune, spiritul de supunere al poporului către Țar, este cel următor : La 1861 când Țarul Alexandru al II-lea, a emancipat pe țëranî, s'a trimis un delegat al guvernului prin tôte comunele rurale pentru a explica țëranilor condițiunile emancipațiunei prin plata pămînturilor către Seignor ; condițiune ce nu putea pătrunde în capul lor. Acest delegat, d. Samarine, iată ce scria ministrului N. Milutine : «Nu găsec față de țëranî un cuiu, de care să-mî agăț argumentele. Më ascult cu bună-voință, cu capul «plecat, dar la sfîrșit 'mî spun : — Noi suntem nisce «proști, nu scim nimic, o fi cum țiceți d-vóstră, dar

«scim un lucru : că ccea-ce Țarul poruncesce, trebuie să «se facă.—Dar iată ce a poruncit Țarul : e scris negru «pe alb, în cartea acésta ; că trebuie plătit pămîntul Seig-norului.—O fi, dar ne vine greu a crede».

Particularitățile asupra Petersburgului.

Iată că ajungem la *Podul Palatului*, pe care străbatem Neva, și la capetele căruia, în două mari domuri ce adăpostesc mari icône, prin urmare o nouă ocaziune de devoțiune pentru birjarul meu.

O dată trecînd podul, suntem în fața Museului zologic al Academiei de științe, unde decoruri exterioare cu embleme semnificative, 'mî arată că aci e localul Congresului.

Opresc pe birjar, și intru întrebînd de cancelaria comitetului de organizare ; unde condus, fac cunoscînta unui secretar al congresului, care 'mî dă programul de deschidere și o medalie în argint cu tricolorul rus, pe care trebuia s'o purtăm la piept, ca să fim recunoscuți de autoritățile ruse.

Mă luînd ôre-cari informațiuni, 'mî iaș ziua bună și mă asvîrl din nou în birja mea ; făcînd semn a lua cheiul în lung spre a aveâ o idee de Wassili-Ostrow, cartierul școlilor, în colțul căruia se afla Museul zologic ; un fôl de *quartier latin* al Parisului ; cu deosebire că al Parisului este sgomotos și animat, pe cînd al Petersburgului este posomorît, tăcut și supus unei discipline rigide, care se arată pînă și în construcțiuni aliniate geometricesce în 15 strade perpendiculare cheiului, paralele între ele, și întretăiate de alte strade paralele, perpendiculare celor dintăi.

Aci se găsește Universitatea fondată de Alexandru I-iu la 1819. Mergînd mai departe, am dat de palatul Academiei de științe ; proiectat de Petru cel Mare la 1724 după consiliile lui Leibnitz și construit după mórtea Impăratului de Caterina I a. Trecem imediat alături înaintea școlii de cadeți ; în fața podului Sf. Nicolae.

În apropiere se găsește Academia artelor păzită de două sfinxii aduși din Egipt la 1832, și a căror fațadă este armată cu colonade și pilastri. Apoi la capul cheiului, dăm de Academia Minelor; fondată de Caterina II-a la 1773, care prezintă un portic de 12 colóne dorice.

Wassili-Ostrov este cartierul vechi al Petersburgului, care după planul lui Petru cel Mare, trebuia să fie tăiat în toate părțile de canale, ca să semene cu Amsterdamul și să devie centrul comerțului strein. Pentru a-și popula noul său oraș, Petru cel Mare ordonă nobililor ca să-și construiască la Wassili-Ostrov case și să se instaleze într'însele, și trimise în același timp meșteri și artiști. Marele corpuri ale Statului au fost transferate și instalate în edificiul ocupat astăzi de Universitate.

* * *

Ajuns la cel-l'alt capăt al cheiului, fac semn birjarului meu a întorce; atunci începu a se desfășura înaintea ochilor dincolo de Neva, în partea stângă a râului, unde este cartierul central al Petersburgului: palatul Amiralității, ornat de colonade și statu, fondat la 1704 tot de Petru cel Mare, purtând un turn de 70 m. înălțime. Alături pe o mare piață, disting monumentul lui Petru cel Mare; o statu equestră ridicată pe un soclu în forma unei stânci; zăresc apoi dincolo de arborii unei mari grădini, o magnifică biserică care-m' aduce aminte Panteonul de la Paris, cu un mare dom aurit încunjurat de colóne, și în vârf cu o cruce aurită.

Acésta este cea mai mare și cea mai splendidă biserică din Petersburg, care se numește St. Isac, fondată de Alexandru I la 1814, și care n'a costat mai puțin de 25 milioane ruble. Este totă construită în granit și marmoră.

Trec pe d'inaintea localului congresului, și îndreptez pe birjar spre grădina Zoologică, la care pentru a ajunge, trebuiă să trec pe un pod, un braț al Nevei; după care zăresc departe în fundul unei păduri, crucele aurite ale unei biserici, care domină teribila și misterioasă fortăreță de la Petropavlovsk, de unde un criminal de stat n'a mai eșit.

Mă scobor la pörtă, și vizitez grădina ; un fel de imitație de *Jardin des plantes* de la Paris, căreia la intrare 'i este alipită o frumósă construcțiune pentru concerturi și alta pentru teatru de vară în formă de emiciclu, cu o scenă ridicată în slava cerului. Obiceiul e că după o oră de concert, tötă lumea se duce să privească la reprezentarea teatrală, *en guise de café-chantant*, și apoi iar vine la sala de concert, așa că este o alternanță de distracțiune, pentru a varia petrecerea.

ST. PETERSBURG

Palatul de iarnă și Ermitagiul

Mă instalez din nou în micul meu vehicul, și ție birjarului să mă ducă: *Newskyyprospect*, care e principalul bulevard al Petersburgului, cel mai animat, pe cât poate fi animațiune în Petersburg.

Trec din nou înapoi podul Palatului, cel cu marele icône la capete, după care zăresc dincolo de Neva, vestitul palat de iernă al Impăratului; situat pe cheiul stâng al Nevei cu parapetul de granit. Palatul de iernă e o construcțiune grea de cărămidă roșii, cu ornamentațiune turmentată și de o lungime imensă.

Aci e o superbă colecțiune de pietre prețioase ale corónelor imperiale, între care se găsește celebrul diamant Orlov.

Intrând în curtea palatului, las la stânga *Ermitagiul*, unde sunt întrunite colecțiunile Imperiale cele mai bogate, și pe cari abia am avut răgaz a le vizita în timpul congresului.

Indată ce intri, ești isbit la pörtă de două statui în zinc. În vestibul se înalță colóne de granit de Finlanda. Scara imosantă, e tótă în marmură. Aci sunt întrunite antichități egipțiane, sculpturile grece și romane, armurării, bronzării și olării. În vitrine sunt păstrate giuvaeruri bogate: diademe în aur, colieruri în pietre

scumpe, brățări și inele, etc. Apoi în săli speciale, este expusă o admirabilă colecțiune de pictură, aprópe din toate școlile ; printre care șcóla rusă ține și ea primul rang.

Arta și moravurile.

Aci cer ertare cititorului, d'a mai opri puțin briška mea pe loc, pentru a-î arătã ce influență a avut asupra moravurilor ruse, arta penelului.

Un mare pictor, d. Jacoby, a expus în anul 1861, la Academia de frumoase arte din St. Petersburg, un tablou reprezentând o haltă de condamnați pe drumul Siberiei. Artistul fusese în închisórea condamnaților, cari purtau ferele la picioare și la mâini, și a însoțit pe condamnați pe drum cât-va timp. El a putut vedea cum ferele în mers, după ce rodeau pielea, zdreleau carnea și o făcea să atârne șuvițe, iar când condamnații nu mai puteau merge de durere, a vădut cum erau luați în bătăi cu cnutul de păzitorii lor. S'a întors repede acasă emoționat, a intrat în atelier, și s'a pus să picteze acest trist spectacol.

Din penelul său a eșit o capo-d'operă de artă, care bågã terórea în spirit și făcea să plângã inima. Acest tablou făcù mare șgomot: atrase la Academie curtea și întregul Petersburg. Presa începù cu violență a critica tratamentul barbar al condamnaților.

Țarul voi și el să vadă tabloul, a dat ordin să i-l aducã la palat. După ce îl privi lung, Alexundru al II emoționat, întrebã pe artist dacã scena e exactă și nu e fantastică. Artistul asigurã pe Țar, cã tabloul reprezintă ce a vădut cu ochii. Atunci se întórse către prefectul poliției care îl însoțeã, și supërat îi dize: D-le ! este adevërat ce este aici ? Prefectul poliției rëspunse evasiv. Impëratul mulțumi artistului, și se retrase. A doua zi apãrì un ukaz, arátând cã condamnații la munca silnicã în Siberia, să nu mai fie transportați pe jos sub escortã de cazaci, ci pe batel, în drum de fer și în trãsuri, iar ferele la mâini și la picioare să nu li se mai

pue pe pielea golă. Tabloul lui Jacobi, a fost așezat în colecțiunea particulară a Țarului. De atunci sorta condamnaților în Siberia a fost mult îmbunătățită, și s'a luat multe alte îngrijiri succesive, așa că toate istorisirile cu torturele condamnaților, sunt astăzi curate basme.

Newsky-prospect.

Vizitiul meu, străbate cu mine frumoasa piață a palatului, și mă scote în *Newsky-prospect*. Ce să spuți de acest bulevard al Petersburgului? Un fel de Praterstrasse de la Viena; în care nici tramvaiurile nu lipsesc, nici omnibusurile, însă acestea în stil parisian. Chiar înălțimea caselor și simplitatea fațadelor e aproape aceeași; având unele întocmai ca în Praterstasse, nisce verendas în fermasiv, eșite afară pe trotoir și văpsite în verde.

Nu se văd acele case—palate din *Ringul* Vienei, cu ornamentațiuni arhitectoriale.

Nu se văd acele prăvălii cu devanturile largi și înalte ca în *Ring*, unde trecătorul solicitat de etalage, se opresce fără să vrea, și țintese ochii.

Nu sunt nici cafenele cu devanturi colosale ca acelea din *Ring*, atât de animate, în care cine-vă și găsește cu anevoință loc. Dar îmi pare că nici nu există cafenele în Petersburg, căci n'am văzut nici una, măcar cât de modestă. Sunt însă cofetăriile foarte prezentabile.

Pe stradă, nu se văd flaneurs ca în alte orașe mari, ci ómenii de afaceri, cinovnici și militari. Aspectul uliței e mai mult trist, fără viață ca în marele orașe occidentale.

Numai miclele vehicule cu un cal, ale birjarilor, furcând de colo până colo, tamvaiurile și omnibusurile, mai dau viață stradei.

Ajungem la gara Moscova, și iploroforisit, dic birjarului *doma*, acasă; el întorce și iea d'a lungul bulevardul înapoi. Zăresc construcțiuni colosale la stânga cu galerii boltite, cari acoper trotuarul; un fel de galerii du Louvre și în fine, iată și *Catedrala Kazan*, având în față o fru-

mósă colonadă în emicielu roman. Aci birjarul meu, o face la stânga, pe strada mea, ȕisă a Kazanului.

Un mic istorie asupra Petersburgului.

O dată acasă, tot ce avem mai bine de făcut, este să iniȕiăm pe cititorul nostru, asupra unor particularități ale Petersburgului, cari sunt comunicate de chiar primarul; Prinȕul W. Ratkow Rojnow, într'un guid publicat în limba francesă.

Mai întâiũ ce a făcut pe Petru-cel-Mare să mute reședinȕa Imperială de la Moscova la Petersburg?

Primarul se raporteză asupra acestei cestiuni la ce a ȕis poetul rus *Pouchkine*; pentru că Petersburgul: *eră ferestra deschisă Rusi-i* despre Europa.

Intr'adevăr, ȕice primarul Petersburgului, prin acestă ferestră, lumina sciinȕelor și a civilisaȕiunii Europei, a început a pȕtrunde și a se răspândi asupra imensității Imperiului, care ocupă $\frac{1}{6}$ din suprafaȕa uscatului întregului glob.

Abiă fondat, Petersburgul a suferit o mare inundaȕiune, care a atins și căsuȕa ce servea de palat Șarului.

Intr'o scrisore către Mencikov, Șarul îi spune: «În apartamentul meu erau 21 degete de apă d'asupra dușumelei și în grădină ca și în stradă lumea umbla cu luntrea. Dar n'a durat de cât trei ore, și eră o plăcere de a vedeă omeni agăȕaȕi pe arbori și pe acoperișul caselor, ca în timpul potopului».

Acestă inundaȕiune, adaogă primarul, n'a împedit pe Petru cel-Mare de a-și executa proiectul.

Terenul acestui oraș fu despicat prin canale; Neva și alte cursuri de apă fură regulate și închise în cheiuri de granit.

Un fapt îl relevă primarul, care 'și are importanȕa sa pentru geologi, este că ȕermurile Nevei de la Petru-cel-Mare se ridic într'una d'asupra nivelului Mărei. Sub Petru-cel-Mare s'a început canalurile cari trebuiă să jege marele riuri, de ex. Volga cu Donul. Tot sub el

s'a început alte canale, cari unind diversele lacuri precum : Ladoga și Onega, trebuia să facă posibilă circularea vapoarelor de la Arhanghel la Petersburg.

Când la 1713 sosi la Petersburg, primul vas holandez, încărcat cu mărfuri, bucuria lui Petru-cel-Mare a întrecut ori-ce margini, s'a deguisat în pilot și a condus singur vasul la țerm.

Primarul ne mai spune că terenul la Petersburg fiind foarte marecagios, construcțiunile s'au ridicat cu mari cheltueli.

O credem voios, căci am aflat că mai toate casele sunt construite pe taraci și că frumoasa biserică Sf. Isaac, se afundă mereu într'un loc smârcos ; care pe fie-care an este întărit prin lucrări subterane, din care cauză în veci biserica e în reparațiuni, cum am și constatat-o.

În privința alimentării capitalei, ea se face cu o detestabilă apă din Neva, pe care nimeni n'o bea de cât în ceai, bere și ape gazóse.

Populațiunea ne spune primarul ; că după recensemintul anului 1897 este de : 1,132,677 suflete.

În Petersburg sunt 548 fabrici și usine, în cari lucrează 994,802 lucrători.

Aceste fabrici produc anual marfă în valóre de aproape 200 milioane ruble.

Sunt în Petersburg 8 biblioteci populare.

Budgetul comunei se urcă la 10 milioane ruble.

Petersburgul este copleșit de germani, atât din cauza vecinătăței provinciilor Baltice, cât și din cauza influenței ce au avut în tot-d'a-una la curte înalții funcționari ai Imperiului, de origină germană. Germanii, ca proprietari de fabrici, ca comercianți și ca lucrători, forméză majoritatea populațiunei din Petersburg.

Recepțiunea Congresului de către comitet.

A doua séră 16 (28) August, în pređiua deschiderei congresului, am mers la localul în care trebuia să se întrunescă toți membrii ; situat aproape de domiciliul meu,

în strada *Demidow préoulouk*, unde am fost primiți toți membrii congresului de comitetul de organizare.

În acest frumos local, care da într-o splendidă grădină luminată à giorno, erau întruniți aproape o mie de membri ai Congresului, în ținută de gală; veniți din toate părțile globului, printre cari se semnală și multe dămne și domni, cari se înrolaseră printre geologi ca simpli turiști.

Există în sălile de recepțiune o îmbulzélă; că de abia puteă cine-vă să-și tragă sufletul. Scăparea eră în grădină, unde cântă două admirabile muzici militare. Un supeu a fost servit membrilor congresului, cu o opulență ce mi-a fost dat s'o apreciez și în alte ocaziuni, în timpul congresului și în excursiuni.

Printre lumea ce se îndesa aci, întâlnesc mai mulți prieteni geologi din Viena, și iată că descoper cu plăcere și pe gentila mea compatriotă, fiica unui vechiu și *adevërat* prieten, care a continuat cu congresul, *voiajiul de noce*.

Ținëra mea compatriotă, care prin alura ei distinsă, și prin înfățișarea ei simpatică, ajunsese abia puind piciorul aci, a fi cea mai remarcată, cum și cea mai încojurată, 'mă hărăzi imediat cunoscința unei Miss Americane; o turistă din Congres, care puteă fi mai interesantă pentru un paleontolog de cât pentru un geolog. De la primul cuvânt într'o francesă *begayée à l'anglaise*, îmi presentă o dantură, în care dinții se profilau sub formă de lopeți.

De atunci am înțeles, că grațioasa mea compatriotă, contractase în maritagiu, — de și prea recent — deprinderea de-ași servi în mod atât de desobligent prietenii, și mi-am adus aminte de cuvântul lui Rousseau: «On est né et élevé bon, c'est la société qui gatte».

VI

CONGRESUL GEOLOGIC

Deschiderea sesiunii a VII-a a Congresului.

Congresul s'a deschis conform programului în ziua de 17 August, în localul muzeului zoologic al Academiei de științe; sub președenția de onoare a Alteței Sale Imperiale, Marele duce Constantin Constantinovici; president al Academiei Imperiale de științe, care este un membru din cei mai savanți ai familiei Imperiale ruse.

A. S. I. Marele Duce, ocupând locul de președinte pe estrada biuroului, avea la dreapta pe Alteța Sa I. Princesa de Oldenburg, iar la stânga pe d. Karpinski, președintele activ al congresului.

Marele duce, într'un frumos discurs, a salutat congresul în numele Impăratului, de bună venire, în acești termeni :

Au nom de Sa Majesté l'Empereur, notre Auguste Protecteur, je souhaite la bienvenue a la brillante assemblée des géologues réunis ici, et je suis heureux de saluer en vous, les représentants des pays civilisés du monde entier

A făcut apoi o scurtă expunere, asupra soluțiunii date de congresele anterioare, cu privire la mai multe probleme geologice, și în fine a arătat partea cea mare ce munificența imperială a luat-o în reușita proiectului, pentru marile excursiuni, ce urma a întreprinde geologii înainte și după Congres.

Aceste cuvinte ale Marelui Duce, au fost subliniate prin salve de aplause.

După aceea A. S. I. Principesa Eugenia Maximilianovna d'Oldenburg, președinta societății Imperiale de mineralogie, fiica Ducelui Maximilian de Leuchtemberg, renumit paleontologist; cu o vie voce, salută asemenea de bună-venire pe geologii străini, arătând că societatea Imperială de Mineralogie fondată încă de la 1817, a contribuit mult la progresele geologice făcute în Rusia.

* * *

Luă cuvîntul apoi, Excelența Sa Ministru al Agriculturii și Domeniilor, d. Alexis Yermoloff, care salută la rîndul său Congresul; arătând că el se ține sub auspiciile aceluși Minister, căci de dînsul depinde Institutul Geologic al Rusiei, fondat la 1882.

Excelența Sa, comunică Congresului activitatea desfășurată în Rusia, nu numai de Institutul geologic, dar și de comisiuni speciale, în tot ce are raport la aplicațiile geologiei: în lucrările publice, în agricultură, în industrie, în mine, etc.

Aceste cuvinte ale învățatului Ministru Rus, trebuie să le reproducem; căci ele relevez o adevărată pozițiune de onoare ce *Geologia aplicată* a câștigat în Rusia, constatată după cum vom vedea, în cursul relațiilor mele asupra Congresului și excursiunilor, prin proprii mei ochi, o situațiune ast-fel, că nu e lucrare de orîce natură ar fi asupra solului, care să nu fie înainte de toate obiectul unui studiu geologic practic: *tuneluri de căi ferate, drenajuri de locuri smîrcóse, irigațiuni, regulări de riuri, alimentări cu apă în orașe, îmbunătățiri de pămînturi agricole, studii pentru materii prime necesare industriei etc.*, lucru la care noi, *Belgia* cea mult lăudată a *Orientului*, nici nu visăm, nici nu ne-am pătruns încă în practică administrațiilor noastre publice, că nu putem aborda cu succes nici una din aceste lucrări de interes economic, fără să nu cerem avisul *Geologiei aplicate*, de aceea am cheltuit fără folos jumătate milion în Bărăgan, pentru puțuri artesiane, iar pentru alimen-

tare cu apă : jumătate milion la Chiajna și Jouița, aproape jumătate milion la Râmnicu-Sărat, un milion la Iași, 3 milioane la Botoșani, alte orașe ca : Giurgiu, Constanța, etc.. merg pe aceeași pantă, având a încerca aceleași decepțiuni, și vom mai cheltui de sigur, alte cinci milioane fără folos la Bragadiru, după ce vom compromite stabilitatea forturilor.

Atunci dor de s'or învăța minte ediliș noștri, cari asviră banii contribuabililor în aer cu atâta ușurință, și după exemplul Rusiei, vor da cuvântul întâi *Geologiei aplicate* în cestiuni de hidrologie; urmându-I avisul cu atât mai mult, că ea și-a arătat deja la noi puterea; căci rezultatele acolo unde ea a pus degetul și a cercetat, a fost conform prevederilor sale. Acestea disc, să lăsăm cuvântul Excelenței sale d-lui Yermoloff, ministrul domeniilor în Rusia.

En 1882 enfin, le gouvernement à fondé un institut Géologique spécial. En outre des travaux de cet institut, de nombreuses recherches géologiques se font annuellement en vue de venir en aide aux exigences pratiques de l'agriculture, de l'industrie minière, etc... Citons parmi ces recherches: le travaux entrepris en vue de l'irrigation et de l'assainissement dans différentes parties de la Russie, l'exploration des terrains avoisinant les sources de nos principaux cours d'eau, les importantes explorations géologique le long du grand Transsibérien et bien d'autres encore. A partir de l'année courante, commence l'étude détaillé des régions arifères de la Sibirie. C'est dans cette même année que le gouvernement a trouvé nécessaire de tripler le personnel de notre comité Géologique et d'augmenter considérablement les fonds dont il dispose.

Les recherches géologiques se développent actuellement en Russie de jour en jour et servent de base à la majeure partie des entreprises se rapportant à la géologie, dues à l'initiative tant du gouvernement que des particuliers.

Un mare învățămînt rezultă din acest discurs al ministrului Yermoloff, pentru colegii săi din România:

Ministrul domeniilor și Ministrul lucrărilor publice. Le rămâne să scie a profita de dînsul.

* * *

După Excelența Sa d-l Yermoloff, a luat cuvîntul d-l Karpinsky, președintele activ al Congresului, care mulțumi mai întâiu Congresului pentru onoarea ce i-a făcut, agreend-ul ca președinte, desemnă punctele principale de resort geologic pe care Congresul urmă a le rezolvă, și terminând dîse:

Je ne puis terminer messieurs, sans vous dire que c'est un bien grand plaisir pour nous tous, Russes, de voir réunis dans notre capitale tant de géologues, du monde entier. La géologie réunit en elle les résultats de toutes les sciences qui concernent notre planète. Un véritable geologue plein de sa science, ne peut être par consequent un spécialiste a vues étroites. La largueur de vue qu'il a sur la science en général, il la porte sur tout ce qui l'entoure. La vérité qu'elle soit agreable ou non, qu'elle soit d'accord avec nos préjugés ou les contraire, la vérité est le seul but qu'elle cherche à atteindre dans sa vie. Ce qui me réjouit surtout, je ne vous le cache pas, c'est que, de retour dans votre pays, vous contribuerez, volontairement ou à votre insu, à éclairer vos compatriotes sur notre pays, si peu connu jusqu'ici à la plupart d'entre eux.

Cu deosebită plăcere făcînd acéastă expunere, satisfac dorința președintelui nostru, și n'o fac numai dintr'un sentiment de recunoscîntă pentru deosebita îngrijire ce am avut fie-care în lungile noastre excursiuni din partea comitetului de organizare pus sub președenția d-lui Karpinsky, precum și pentru mult onorătorea primire ce ni s'a făcut de autoritățile ruse pe orî unde am trecut, dar 'mî îndeplinesc cu acésta o datorie către țara mea, căci va găsi în cele ce-î voi expune asupra Rusiei, pilde bune de urmat în rîvna sa pentru o cultură cât de mare.

Fac cunoscut Rusia țerei mele cu tótă tragerea de inimă, căci am constatat în colegii mei muscali nisce ômeni muncitori și disciplinați, cari aū și norocul să

sie administrați de un om superior ca d-l Yermolow; apreciat în acești termeni de colegii mei Englezii «*the right man in the right place*», un publicist renumit în materie de agricultură și chiar de geologie.

Este o plăcere a vedé cum sic-care om de știință în Rusia, are rolul său bine determinat, are o bucățică de făcut în marea operă a progresului, și sic-care își vede de trebă fără să împietzeze asupra vecinului.

Totalitatea acestor energii, a tuturor acestor voințe, lucrând în același sens, forméză un mănunchi de forțe paralele, care a adus știința geologiei în Rusia, nu numai în partea sa practică, dar și în cea teoretică, la cel mai înalt grad ce ea a atins în Europa civilisată.

Cei tineri fac căutările și studiile la punctul lucrărilor unde muncesc în mod asiduū cu anii, fără să pue piciorul în capitala Rusiei sau în capitala vr'unei provincii; cei bătrâni le dau de la centru impulsivitatea și direcțiunea, la care n'ajung de cât după lungi ani de serviciū și de experiență.

Este aci o organizațiune temeinică, în care mișcarea sic-căruia e regulată ca piesele unei mașini bine echilibrată; producând cel mai mare travaliū util, fără sgomot, pe care îl dă numai o mașină detractată sau mai pe românesce odorogită.

* * *

Să continuăm cu discursul eminentului președinte, căci vom aveà alte învățăminte de tras:

En étudiant la structure de son propre pays, en reconstituant son histoire, non sur les documents écrits, mais à partir des époques géologiques les plus reculées, et par la conviction obtenue que les conditions physico-géographiques actuelles de sa patrie, sont le résultat de cette histoire, se reflétant sur le caractère et les mœurs, le géologue s'attache à son pays natal avec le plus profond patriotisme

Prin acest discurs, d-l Karpinsky ne desvăluie secretul învățămîntului geologie în Rusia, și ne arată că înainte de tôte, este un învățămînt național, destinat a pasiona și prin știința patriei, spiritul național.

Intr'acosta Rusia, nu e de cât eleva Germaniei, care în multe i-a servit ca institutrice.

Mi aduc aminte, că după terminarea studiilor mele la Paris, visitând în iérna anului 1872, câte-va universități germane: Aix La Chapelle, Bonn, Göttingen, în acéstă din urmă, am ascultat o lecțiune a lui Wagner, asupra geologiei părței de Nord a Germaniei, în care expunea cu talentul său de maestru, tótă istoria geologică a acestei părți a patriei sale; 'mi părea că aud peripețiile unei mari drame. Cursul lui Wagner eră ast-fel făcut, că nu îmbrățișă de cât teritoriul patriei, în raport cu legăturile ce formațiunile geologice aveă cu acelea ale altor țeri.

Nu vorbiă d'un punct interesant geologic, până să nu strecóre asupra-i și o narațiune istorică.

Prin acest nutriment geologic, se mențineă deștept în tinerime, patriotismul și spiritul național.

Unde suntem noi în acéstă privință?

Unde există în Universitățile nóstre cursul special de Geologie Națională, care să îmbrățișeze întregul teritoriü Dacic? care să arate întréga structură a Carpaților pe tótă desvoltarea lor în România, Transilvania, Bucovina, Banat, cum și în tot cercul Balcanic, care să arate condițiunile tectonice carî daū nascere isvórelor și apelor minerale Carpatice; modul de formațiune al diferitelor văi, să pue în relief regimul apelor subterane, să indice locul de găsire și modul de căutare al substanțelor minerale necesare industriei și agriculturii, să arate însușirile solului nostru în fie-care regiune și modul d'a-l îmbunătăți prin amendamente minerale etc.

Nu există nimic, nimeni nu viséză la așa ceva, și d'aceea și geologia la noi, n'a dat róde ca în alte State.

* * *

D-l prim-ministru D. Sturdza, care e elev al școlei germane, cu multă dreptate ne spuneă acum trei ani, într'o cenerință a sa la Societatea Geografică: *Intâiul punct care se impune cercetărilor nóstre, este acela d'a ne*

cunósce țera, în care aú locuit strămoșii noștri, în care locuim noi înși-ne, și în care vor locui urmașii noștri.

D-l Sturdza a mărturisit în acelaș timp înaintea Majestății Sale, că noi *Românii nu ne cunóschem țera.* Un mare adevăr a spus d-l Sturdza.

Dar óre în acest păcat n'are d-l Sturdza marea sa parte?

Academia care e chemată a stimula sciința, mai cu sémă în raporturile sale cu patria, și care are fonduri destul de avute, să bine-voiască a ne spune secretarul său perpetuú, ce a făcut ea pentru sciința patriei, de la înființarea ei și până astă-zi? — În ce a făcut ea să înainteze cu un pas sciința română? și când dic sciința română, voesc să las o pörtă deschisă dovedilor de dat.

Lăsând la o parte sciințele economice și fisico-chimice, afară de vestitul cot al d-lui general Fălcoianu și un alt cot 'mi pare al d-lui Haret, mai e ceva prin care să se arate vitalitatea sciințifică a Academiei nóstre?

Și când cu agregatul său actual, secțiunea sciințifică a Academiei, a ajuns să fie un corp inanimat, secretarul ei perpetuú că om harnic și patriot, ce a făcut dînsul pentru a o regenera și a-i da noui forțe de viétă? Și suntem în drept să cerem această socotélă d-lui D. Sturdza, căci d sa întrunesc în personalitatea d-sale, pe lângă calitatea de secretar general său mai bine și de secretar perpetuú, și pe acea de puternic om de Stat, care când a voit ceva, cuvîntul său a fost hotărîtor.

I-a stat dar în mână d-lui D. Sturdza a face să se ridice nivelul sciințific al Academiei nóstre, și n'a făcut'o.

Vom vedea mai târziu rolul ce l'a jucat Academia în Rușia, pentru cunóscrea patriei.

Conferințele.

Nu voiú indispune pe cititor, cu expunerea lucrărilor congresului, cari sunt de resortul specialiștilor, nici cu conferințele destul de numeroase, cari s'aú ținut asupra diferitelor materii.

Sunt câte-va conferințe însă, de un mare interes practic și cari au revelat descoperiri cu totul noi. Acestea sunt accesibile ori-cărui om luminat. și vor contribui la lărgirea cunoscințelor sale asupra globului.

Le vom numi:

1) Conferința d-lui Forcl, președintele comisiunii congresului, asupra ghețarilor.

2) Conferința d lui general Tillo, asupra depresiunilor din centrul Asiei și asupra anomaliilor magnetice în centrul Rusiei Europene.

3) Conferința d-lui Lebedinzev, asupra formării sărei Glauber și gypsului, în golful Karabugas.

1) Ghețarii.—Se scie că munții înalți ca Alpii, Pyrinei, Caucasul și munții Asiei Centrale și Americii, sunt pe alocurea acoperiți de ghețari-perpetui întocmai ca la l'oli.

Studiile cari se urmăresc în Alpi, încă de două secole, au avut de rezultat a constată, că ghețarii sunt supuși unor variațiuni periodice când de creștere când de descreștere.

Ast-fel d-l Richter a constatat că ghețarii cresc după o perioadă de apröpe 35 ani, și că acesta corespunde unei epoce de frig și umezälă în atmosferă. In centrul anilor intermediari însă, unei epoce de căldură și uscăciune.

Ast-fel s'a stabilit:

rece-umed 1700 1740 1775 1815 1845 1880.

cald-uscat 1720 1760 1795 1830 1860 1894.

Aceste rezultate pentru țările Alpine, sunt d'o mare însemnătate, căci după cum ghețarii sunt în creștere sau descreștere, se poate pređice și condițiunile climaterice.

Carpații noștri fiind lipsiți de ghețari, condițiunile noastre climaterice, sunt dominate öre-cum d'o parte la Vest, de ghețarii Alpilor, iar de alta la est, de aceia ai Caucasului, iar la Nord și Sud de ghețarii celor două emisfere.

Prin urmare, suntem sub un complex de influențe climaterice.

Avem dar cel mai viu interes, a urmări cercetările ce se fac astăzi în toți ghețarii globului, de către comisiunea specială a congresului geologic; cari au de obiect a constată, cum dice d-l Forel: dacă ghețarii din cele două emisfere ale globului, împreună cu cei de la polul arctic și antarctic, cresc sau descreșc în același timp, și atunci această variațiune se poate raportă la cauze *cosmice*, sau cresc într'un emisfer și descreșc în cel-lalt și atunci variațiunea se poate atribui unor cauze *astronomice*, sau că se întâmplă creșterii și descreșterii în mod general, și atunci variațiunea poate proveni din cauze *atmosferice*.

Ori-cum ar fi, îndată ce știința glacierilor, va ajunge a obține date sigure asupra raporturilor de creștere și descreșcere ale ghețarilor peste tot globul, climatologia va face atunci pași gigantic și va ajunge a prevedea anii de secetă și anii ploioși și ea va aduce cu mai multă siguranță serviciul agriculturii.

Un lucru este astăzi știut, cel puțin în ce privesc Alpii și Pirineii: că de vreo 25 ani ghețarii sunt în creștere. Temperatura extraordinară scădută ce a dominat în ierna această, în Nordul Norvegiei, trebuie să fie atribuită acestei împrejurări.

Cât despre ghețarii Caucasului, ei ar fi în descreșcere.

2) *Declinațiunile magnetice*. — Se știe că pământul se compoartă în tot-deauna, ca un magnet. La ori-ce ac magnetic suspendat pe un suport, este un vârf care se îndreptază în veci către polul Nord, ori-cât l'am întorče; acel vârf se numescă polul magnetic. Direcțiunea acului magnetic în general, nu e aceeași cu a meridianului locului; ea face cu meridianul un unghi, care se numescă *declinațiune*. Acest unghi variază cu timpul în acelaș punct și variază chiar în timpul unei zile. Variațiunile în timpul unui secol, ajung a fi foarte importante. De exemplu la Paris în 1580, polul magnetic a fost la Est de Meridian, prin urmare declinațiunea a fost orientală și egală cu $11^{\circ}30'$, apoi s'a micșorat câte puțin, până a ajuns acul curat în direcțiunea N. S. a

Meridianului. Astă zi declinațiunea este occidentală și aproape de 16° și de sigur că la 1937 va fi iar nulă.

Măsurată în același timp în diverse puncte, ale globului, declinarea n'are peste tot aceeași valoare; în unele regiuni este occidentală, în altele, orientală.

Ast-fel ea este actualmente în Bucuresci $4^{\circ}33' W.$, pe când la Odesa este $4^{\circ} W.$, aproape. Variațiuni prezintă acul magnetic, și în *inclinațiune*; adică în aplecarea virfului Nord din planul orizontal. Acestea pot să fie asemenea diurne, anuale și seculare; și să difere de la un loc la altul, în același timp. Inclinațiunea este actualmente de 59° la Bucuresci, după comunicarea d-lui St. Hepites și de $62^{\circ} 30'$ la Odesa. Asemenea se întâmplă ca într'unul și același loc, acul magnetic să fie supus la cele mai mari deranjări; trecând repede de la o declinațiune Vest la alta Est, cu o mare amplitudine, și să-și schimbe repede și inclinațiunea.

Acosta se observă mai cu seamă în extremul Orient; de exemplu: în regiunile vulcanice ale Japoniei.

Cu toate acestea, generalul Tillo a descoperit anomalii extraordinare în acul magnetic, chiar în centrul Rusiei Europene; în guvernământul Kursk, nu departe de Marea d'Azov; unde nu sunt vulcani, și pe o suprafață numai de 10 kil., pătrate. Aceste anomalii, prezintă declinațiuni între $+97^{\circ}$ și -34° adică o amplitudine de 131° ; ceva considerabil, iar inclinațiunile au variat între $+79-48$.

Generalul Tillo, a atras atențiunea congresului, asupra acestor deranjări magnetice extraordinare. Eă îmi explică aceste deranjamente mari magnetice în centrul Rusiei; prin faptul prezenței rocilor eruptive, la ore-care adâncime sub sol; cari într'o epocă mai recentă, au pătruns straturile terenurilor inferioare geologice, fără să ajungă la suprafața solului.

Se știe că aceste roce sunt magnetice. Se poate foarte bine, ca în asociațiune cu aceste roce, să fie puternice gissimente de fer magnetic. Sunt informat că adunarea provincială din Kursk, a și votat de curând 25,000 ruble

pentru sondagii în scopul căutărilor, care vor începe la primăvară.

Terenurile ce vor avea a străbate aceste sondagii, aparțin cretaceului.

3) *Depresiunea Asiatică*.—Din inițiativa particulară a Societății Geografice Ruse, s'a înființat la Lonckschoun, în partea centrală a Asiei—coprinsă dincolo de Caspica, în vecinătatea Persiei, Afganistanului și Chinei—o stațiune meteorologică, din observațiunile căreia rezultă: că celirea anuală medie a barometrului este egală cu 766.5 și celirea maximă 796.6 milimetre; de unde rezultă că în centrul Asiei, există o mare depresiune, care e cu mult de deșubtul nivelului mării.

4) *Formarea gypsu și sărei Glauber*.—D. Lebedintzew, a făcut o comunicațiune foarte interesantă, asupra golfului Karabugas; situat la Estul Mării Caspice, cu care această mare, comunică printr'un mic canal natural.

Ministerul rus al domeniilor, care ține ca avuția minerală a Rusiei, să fie bine cunoscută, a orinduit încă din 1894, o comisiune expediționară de specialiști, pentru a face studii, sub toate rapoartele științifice asupra acestui golf.

Acastă comisiune a fost compusă din d-nii: *Spindler* meteorolog, *H. Andrussov* geolog, *Ostroumow* zoolog, *Lebedintzev* chimist și *Maksimovici*, marinar.

Acastă comisiune expediționară, a constatat că acel lac, are aproape 17,000 km. pătrate, și nu e adânc, căci n'are mai mult de 15 m.

Din cauza uscăciunii climatului, se face o mare evaporație asupra lacului; care se vede că nu e îndestul de compensată cu apa ce se aprovizionează în lac de la Marea Caspică. Prin o evaporație constantă, golful a ajuns să fie mai bogat în săruri. În părțile centrale, această concentrațiune ajunge la 22°—21° Beaumé, pe când în Marea Caspică, abia este de 1°3. În apropierea gurei canalului, prin care se alimentează de la Caspica, apa nu e așa de sărată, ca și peste tot țărmul.

Concentrarea mare este la mijloc. În fund de tot, s'a

depus gypsul, peste care se aşterne către mijloc deposite de *miriabilită*; adică sare Glauber, în amestec cu sare ordinară. Preţiosul deposit de sare Glauber, se formeză prin descompunerea dublă a Cl. desodium (Na. Cl.) şi sulfatului de magnezie (Mg. SO_3) ce se găsesc în apă; în grosime de aproape 30 c., ast-fel că se calculează o provisiune în stratul de sare Glauber, pe totă întinderea lacului, de un miliard tone metrice.

Este aci un preţios deposit mineral, asupra căruia se poate fonda o lucrativă industrie pentru fabricarea sodei.

Un fapt curios este: că tăria apei în acest golf, otrăvesce peştili şi cele-l'alte organizme cari vin din Caspica, aşă că cu miliónele peştili zac morţi pe ţermuri, turtiţi şi uscaţi, iar carnea lor sémănă ca a pescilor în sa-ramură.

Avem aci un strălucit exemplu, asupra modului de formaţiune al sărei, gypsului şi petrolului în epocile anterióre.

Gipsul, aflat în soluţiune în apele mării, cu clorurul de sodium şi sulfatul de sodă, având o greutate specifică mai mare, s'a depus la fund; iar sarea şi sulfatul de sodă mai uşor, d'asupra. Este tocmai ce observăm în salinele noastre, la Slănic de ex: unde mase puternice de gyps, din fundul basinului, prin încreţirea stratificaţiunilor, se găsesc la marginea basinului salifer, formând fundul de basin al sărei. Pescii morţi pe marginea lacului, ne fac să ne gândim la procesul de formaţiune al păcurei, din animalele marine ale mării întinse mai puţin sărate, care ajungând prin canale de comunicaţiune la marginea basinelor strimte, concentrate, unde se depunea gypsul şi sarea, erau aci otrăvite şi transformate în petrol, sub influenţa hidrocarburilor din aer, cari luaş naştere din enormele erupţiuni trahitice, cum şi sub influenţa mişcărilor tectonice.

Acésta ne explică şi pentru ce, orî-ce căutări de păcură care s'a făcut la noi în Muntenia, de desubtul terenu-rilor salifere, au rămas infructuóse. Acest fapt ne orientează asemenea, a căuta cu mai mult succes păcura la zonele mărginaşe ale basinului salifer.

6) *Institutul plutitor internațional*. În timpul tinerii conferințelor, o însemnată propunere a fost făcută congresului, de amicul meu d-l Andrussov; ca toate statele să acorde fonduri pentru crearea și întreținerea unui *Institut plutitor internațional*, având de obiect, studiul fundului mărilor.

Propozițiunea a fost admisă de unanimitatea congresului, și d. președinte Karpinsky, a fost însărcinat ca prin intermediul ministeriului afacerilor străine din Rusia, să aducă această dorință a congresului, la cunoștința tuturor guvernelor.

Voiă spune aci, că d. Andrussov împreună cu d. Lebedinzew, încă de câți-va ani, se ocupă cu studiul fundului Mării Negre, despre care vom vorbi, când vom ajunge pe Marea Neagră, în trageul dintre Batum și Crimeea.

VII

VIZITA MUZEELOR, RECEPȚIA LA PALATUL DE MARMORA

Visita Muzeelor

Diminęta, ocupați în ședințele Congresului, în care se debăteau cestiunile de geologie generală, iar după amiază cu audiarea conferințelor ce au fost ținute, nu ne-a rămas de cât puțin timp disponibil pentru a studia cu de-amănuntul, muzeele științifice foarte interesante din Petersburg.

N'am făcut dar, de cât o vizită foarte repede muzeelor mineralogice și geologice ale Universității, celor de la școla de mine și de la comitetul geologic.

Voiu spune numai atât cititorilor mei, că pentru cine a studiat în muzeul școlei de mine din Paris, acela al școlei de mine din Petersburg, nu'l mai pöte impresiona.

Asemenea pentru cine a vădut *Natural-Historische Hofmuseum* din Viena, în splendidul palat din Ringul Vienei, de sub direcțiunea abilă a ilustrului meu amic Th. Fuchs, în ce privesce partea mineralogică și geologică, n'are ce admira în Muzeul Universității din Petersburg; nici ca importanță de colecțiunii, nici mai cu sēmă ca aranjament metodic și clasic. Nu e vorba; sunt aci piese foarte interesante, și ceea-ce mi-a atras

privirea mai mult în secția palentologică, este mai cu seamă colecția admirabilă de floră jurasică și d'o faună de amoniți din Siberia Orientală, iar în secția mineralogică, frumoșele cristale de cuarț, apoi splendidele bucăți de agate, malachite și geode.

Nu mai puțin interesante și foarte instructive pentru cunoșterea fundamentului subsolului Petersburgului, erau nisce cilindre de piatră de 2 m. lungime și 6 c. grosime, consistând în gneiss tare cu granate, provenit dintr'un sfredel cu diamante, cu care s'a străbătut în în această rocă, într'un sondagiū important făcut la berăria d-lui Schottländer în Petersburg, și care a atins aproape 200 m., ast-fel că prin acest sondagiū și altele cari au mai fost făcute, s'a cunoscut că după depozitele morenice, vine ca fundament al subsolului Petersburgului, tărâmurile *cambriane* și la basa acestora, la adâncime d'aproape 200 m. tărâmurile *arhaice*, cari formează ceva mai sus, tărâmurile lacului Ladoga.

Muzeele acestea științifice, nu sunt instalate în localități totema proprii ca la Viena; găsesc că contrastază cu avuția și puterea imensului Imperiū.

Colecțiunea comitetului geologic, se află mai totă închisă și ceea-ce eră expus afară, purtă etichete în limba rusă, ast-fel că rămână neînțeleasă pentru visitor.

Este o colecțiune însă la Universitatea din Petersburg, pentru solurile arabile ale Rusiei de un deosebit interes practic, și care merită o mențiune de onoare, într'un capitol special ce-i vom consacra.

Recepțiunea de la Palatul de Marmoră.

Pentru sēra de 18 August, am fost invitați la Palatul de Marmoră, de către Alteța Sa Imperială Marele Duce Constantin Constantinovici și de către Marea Ducesă Elisabeta Mavrikiievna, un număr restrâns de membri ai Congresului, aproape $\frac{1}{3}$.

Palatul de Marmoră, a fost construit în timpul Căterinei a II-a. Marele Duce Constantin Constantinovici, l'a

moștenit de la tatăl său, Marele Duce Constantin, fiul Impăratului Nicolae I.

Accest palat formeză un lung cadrilater, în care o aripă răspunde la Neva.

Construcțiunea este somptuoasă și presintă superbe decoruri de arhitectură.

Socul este zidit din mari blocuri de granit și părății interiori și exteriori ai palatului, sunt numai în marmură divers colorată, împodobită pe din afară, cu piastri de marmură roșie.

Interiorul presintă asemenea, superbe decoruri arhitectoriale, de vase și urne romane în marmură.

Din câte palate am vizitat în Rusia, mi s'a părut cel mai hogat.

La intrare, fie-care ne-am înscris numele într'un registru.

Salónele palatului erau literalmente înțesate de invitați, căci pe lângă vr'o 300 membri din congresul geologic, se mai aflau aci întruniți vre-o sută, de la congresul statistic, ce s'a ținut în același timp la Petersburg.

* * *

Marele Duce și Marea Ducesă, și-au făcut intrarea pe la orele 9 și $\frac{1}{2}$ și s'au împărțit între invitați pentru a conversa cu fie-care. Eram aranjați în salóne, după naționalități. Românii, cari nu erau de cât cinci cu cei de la congresul statistic, ocupam cu colonia francesă și italiană salonul central. Aci erau instalate două frumoșe blocuri de ghiată paralelipipedice, scobite la mijloc, unde se țină variate licoruri răcoritoare, din care se pute regala fie-care.

Blocurile de ghiată erau luminate cu lămpióne divers colorate și produceau un efect feeric.

Tratații variate, cu înghețate și lichoruri răcoritoare, veneau tocmai la timp, pentru a mai ajuta respirațiunea, destul de jenată prin o mare aglomerațiune.

În fine, iată Marea Ducesă într'o elegantă toaletă — pe care Claymoor numai ar putea-o descrie—care ter-

minase cunoscința cu salonul vecin, unde se află colonia germană și englesă, și se îndreptăză însoțită de ministrul Yermolow, către mica noastră colonie română.

Am crezut că am înaintea mea pe Majestatea Sa Regina, în primul an după venirea sa în țară: ca talie, ca figură, ca alură, ca grație, în fine ea tot; ar dice cine-va că e sora mai mică a Majestății Sale Regina, ast-fel că comunicând unui compatriot impresiunea mea, a găsit și el că asemănarea e perfectă.

Trebue s'o spun cititorului, că A. S. I. Marea Ducesă este tot de viță germană ca grațioasa noastră Regină.

A rămas admirațiunea generală a tuturor prin prezența extraordinară de spirit: imediat ce i se prezentă de către Ministrul domeniilor un membru al congresului, găsiă cu mult à propos, un cuvânt interesant a-i spune.

Mie mi-a vorbit că Majestatea Sa Regina i-a trimis frumoșe fotografii de la Sinaia, și m'a întrebat dacă locuiesc tot-deauna în Bucuresci? Intrebare la care răspundând A. S. I. că reședința mea de vară e Câmpu-Lung; a auzit cu un viū interes comunicațiunea ce i-am făcut, că Câmpu-lungul este o excelentă stațiune climaterică a țării, care întrece Sinaia sub acest raport.

Marca Ducesă a lăsat o impresiune neștersă despre puterea de inteligență arătată în conversațiune, cu liecare din cei 400 invitați.

Cu Marele Duce, n'am avut distinsa onóre a ne întreține, căci fiind de sigur de la intrarea în salonul nostru, eblouisat de marele place metalice de decoratiif, cari acopereau tot peptul și sugrumau și gâtul colegilor mei din o colonie neo latină, și nu mai puțin garnisiau și peptul și strângeau și grumazul unor compatrioți, cari ținuseră a și le etală și ei cu mult fast pe ale lor, ceea-ce nu se vedeă la Germani și la Englezii de cât sub un aspect foarte modest; cum dice Marele Duce, s'a mărginit a conversă cu un cerc de Francesi ce se aflaū la ușă și s'a întors tot în salonul d'alături, unde a mai reluat conversațiunea cu colonia Germană și Engleză, și apoi a dispărut cu Marea Ducesă la braț, în apartamentele sale.

Atât e de rău gust, în lumea științifică germană, a purtă decorații, că pe când eram pe batel, pe Marea Neagră, un coleg german observă unui eminent geolog elvețian de ce pòrtă decorație; aveă o îngustă și modestă panglicuță, ca distincțiune Academiciană și el rês-punde: «N'o port de cât în congres, ca condescendență pentru colegii noștri francesi, căci o am din Franța, dar în Elveția n'o port nici odată, și nici nu există la noi asemenea deprinderi printre ómenii de știință.»

Ceea ce e în mare onóre însă, în lumea științifică germană, și de cari 'și face chiar o paradă, este titlul de doctor. Acéstă denumire nu se ia ca la noi, numai pentru medici, căci doctor pòte să fie cine-va și în filosofie și în filologie, și în matematică, și în științele naturale, etc.

Ar fi lipsit cine-va unei bine-cuviinți, de s'ar fi adresat unui coleg german din congres, pronunțându-i direct numele, fără a-l precede de titlul *Herr doctor...* pentru cei ce n'au încă o pozițiune, și de *Herr profesor*, dacă doctorul ar fi fost profesor, sau *Herr director*, dacă se adresă cine-va la un actual sau fost director, al unui serviciu public

Și sub acéstă denumire, nu lipseă nici unul din ei a se adresă către mine.

VIII.

VISITA LA PETERHOF.—RECEPȚIUNEA LA DUMA.

Visita la Peterhof.

Prezența ministrului Yermolow. — Pentru ziua de 19 August, membrii congresului au fost invitați la Peterhof.

Un batel special, era destinat să ne transporte. La 11 ore toți eram deja îmbarcați, și batelul pornese purtând și pe Excelența Sa d-l Yermolow, Ministrul domeniilor, care a făcut onoare congresului, a-l conduce la Peterhof. Ministrul Yermolow fiind între noi, m'am uitat să văd, dacă se etaleză vr'un fast împrejurul lui, cum se întâmplă în micuța noastră țară.

Absolut nimic. Nu numai atât, dar nimeni nu se presa împrejurul Ministrului, pentru a-i arăta o atențiune deosebită; chiar din colegii mei Ruși, membri ai comitetului de organizare.

Un membru al comitetului rus geologic se întrețineă foarte familiar cu Ministru, care stă în picioare, pe când cei mai mulți dintre noi, ședeam fără jenă pe bănci.

Mă obișnuisem a vedea în Rusia o țară de contraste, dar nu până acolo, să văd Ministrul unui puternic Imperiū autocrat, neînconjurat de nici un fast, cu raporturi atât de familiare cu conașionalii și subalternii săi, cum nu vede cine-va în societatea cea mai democratică a celui mai minuscul Stat.

Acest fapt, m'a desvălit secretul puterii autocratice în Rusia. În poporul de jos o credință religioasă în Tzar

—ca unsul lui Dumnezeu—între burghezime și guvern, o stare de raporturi familiare.

Acastă cordialitate, care nu odată am observat'o între marii demnitarî ai Rusiei și cei mici, influențază puternic asupra vieței de tóte zilele. Nu veđi în Ministrul Rus, acea morgă a parvenitului nostru guvernant către guvernantî, ceea-ce face că autocrația la muscali, departe d'a fi despotică, ea e patriarhală.

Este aci o stare de raporturi sociale, ce o găsim la noi în timpurile vechi, între boerimea de baștină și popor, acea amenitate patriarhală, ce a dispărut cu civilisațiunea occidentală ce ne-am dat.

Peisagiul.—Cer ertare cetitorului de această digresiune, care și are interesul său, căci i desvăluie un colț al stărei raporturilor sociale în Rusia, și să ne ocupăm acum a privi după batel, panorama ce se desfășură înaintea ochilor, cu cât înaintăm spre Peterhof. Iată la stânga Nevei, Amiralitatea cu imposantele ei ateliere, apoi clădiri colosale de fabrici cu înaltele lor coșuri, intrăm în întinsul luciū al Golfului Finlandic, și se descopere înaintea ochilor, splendida Monăstire a Sfântului Sergiū, iar de aci încolo, privirea este atrasă, de o serie de castele înălțate la marginea Golfului Finlandic.

Intorcând privirea spre N. V., zărim departe importanta fortăreță a Kronstadului, unde staționeză flota Balticeii și unde se mai zărea încă restul decorurilor făcute pentru ceremonialul primirei lui Faur, ce avusese loc cu câte-va zile mai înainte. Iată în fine că pe la orele 12 1/2, abordăm portul la Peterhof, de unde zărim castelul cu fațada'i aurie și cu strălucitórele sale domuri.

Peste o sută trăsuri elegante, ale Curței Imperiale, și faitóne închiriate din Petersburg, acceptau pe membrii congresului.

Parcurăm în trăsuri un admirabil parc, având agreebila privelisce a numeroase jocuri de apă, pe tótă alea ce în mod conturnat, duceă la înalta terasă a castelului. După această terasă, zărim luciul golfului de Finlanda, și chiar cóstele acestei țeri, și avem la picioarele noastre, încântătórea privelisce a două mari cascade de apă, for-

mate prin largi trepte în marmură, care se varsă într'un mare basin. În mijlocul acestuia, se află fântâna în bronz aurit a lui Samson, care deschide gura leului, pentru a asvârli un puternic avuz de apă. Numeroase statue aurite, și vase de marmură roșie cu țîșnitori de apă, mărginesc cascada.

Visita castelului.—La intrarea în castel, suntem primiți de mareșalul palatului, care bine-voesce a ne conduce mai întâiu în sala portretelor de țerance, în diferite costume naționale din timpul Caterinei II, apoi pe rând vizităm camera chineză a cărei mobile ca și pereții sunt în lac de China cu cusături de aur, sala de recepțiune, camera divanului cu două portrete ale Impărătesei Elisabeta Petrovna, cabinetul de toaletă al Impărătesei Alexandra Feodorovna cu un armoir încrustat cu baga și bronz aurit, lucrat în Elveția prin secolul al XVI-lea, sala stindardelor îmbrăcată în mătase galbenă, o altă sală în mătase roșie, apartamentele mobilate în stil modern în care fusese primit Faur, cabinetul lui Nicolae I cu un portret în mozaic al lui Petru-cel-Mare, tapisat cu gobeline, etc. etc. și ajungem în fine la un capăt al castelului, unde e capela construită încă din 1751 în care am observat nisce chei mari de aur de la Taschkent luate la 1866.

Suntem în fine, conduși în vastele săli de mâncare ale castelului, unde un prânz Imperial, a fost oferit la o mie de convivi.

Cel dintâiu toast, a fost ridicat de Ministrul Yermolow, în sănătatea Țarului, la care a răspuns uralele unanime ale întregului congres.

Visita la căsuța lui Petru cel Mare.—După prânz, ne despărțim în mici grupuri, și unii ne îndreptăm spre căsuța modestă a lui Petru cel Mare, situată lângă marginea mării, construită cu multă simplitate de Petru cel Mare, în stil holandez.

Intrăm într'o lungă sală de recepțiune, pe pereții căreia se ved micii tablouri artistice, pictate de Petru cel Mare, și consistând mai cu seamă în paseri. De aci dăm într'o săliță care răspunde la bucătăria lui Petru, unde

sunt atârinate vase de cositor, întocmai ca ale noastre în vremurile vechi. În partea opusă a sălei, răspund camerele Impărătesei Caterina I, și camera de culcare a lui Petru cel Mare, cu patul lui, scufa de nôpte și papucii.

Atelierul.—Ne-am dirigeat apoi, către atelierul Imperial de lustruire al pietrei, la un sfert de oră de castel, despre strada Petersburgului, dacă nu mă înșel. Aci este un important atelier, pentru lustruirea granitului de Suedia și de Finlanda, a marmorelor de diferite proveniențe, a malachitelor și a altor pietre prețioase. Instalațiunea este modernă, după tipul unor asemenea ateliere ce există în Suedia. Lustruirea se face prin ajutorul unor discuri mari, cari consistă din cercuri de fer concentrice. Acestea se mișcă orisontal, însă în mod excentric. Spațiul între cercurile de fer, se umple cu piatră de frecare (émeri).

Am văzut lucrându-se și lungi colóne de granit și de marmură.

Dar ce ne-à atras mai mult privirea, erau nisce admirabile vase de quartz, nefrită și icóne în mozaic de pietre prețioase, d'o execuțiune foarte delicată.

Nefrita fiind de sigur mai puțin cunoscută cititorului, îi voi spune că e o piatră admirabilă la vedere, de culóre verzue închisă, având multe analogii cu serpentina, care formeză la noi în Mehedinți, întinse și frumósc gisimente. Se găsește în bucăți mai mari, în partea de Est a Turkestanului, în China și în Noua-Zelaudă.

Îi zice *nephrită* de la cuvîntul grec *nephros* care înseamnă rinichi, căci i se atribue proprietăți curative, pentru bólele de rinichi. În vechime s'a întrebuintat, pentru a face dintr'însa topóre, arme și ornamentațiuni. În Orient se face vase, ca cele din atelierul vizitat și mânere de săbii.

Ne-am întors séra la Petersburg; uniți pe calea ferată cu un tren special, alții cu batelul special cu care veniserăm.

Recepția la Duma (Primărie)

A doua s^{er}ă, am fost invitați de c^ătre Primarul Petersburgului: Prințul W. Ratkov Rojnow, la un banchet dat la Primărie, în Newsky-Prospect.

Am fost primiți în mod onor^ător, chiar de d. Primar, într'o spațioasă sală a hotelului orașului.

Primul toast, s'a ridicat de primar, pentru Tzar, după care conform normei în Rusia, f^orte de aplaudat, s'a c^ăntat de orchestra municipală, superbul imn rusesc, pe care toți l'am ascultat în picioare, cu religiozitate. Apoi s'a urmat al 2-lea toast al primarului, salut^ănd congresul, la care a r^ăspons mai mulți membri, între care și un confrate f^orte amcombrat de decorațiuni.

Cunosc^ând fatuitatea rasei, nu m'am putut opri, a' l felicitat de toast, d^{ic}ându-i :

Vous avez sauvé l'honneur du congrès, c^ăci cei înaintea lui, nu prea fuseseră faimoși cu toastele lor. Am reușit a' l înc^ăntă, a chemat îndată doui compatrioți, și m'a rugat să repet și față cu ei acest omagiū. M'am executat cu plăcere, c^ăci nu put^{em} petrece mai bine, de c^ăt d^ănd satisfacțiune emfasei ilustrului meū coleg.

El e din admirabila ț^{er}ă, unde o climă dulce, a influențat până într'at^ât delicat^ăța limbajului, în c^ăt odată un profesor de Universitate, făc^ând o experiență de himie înaintea unui prinț străin îi d^{ic}e :

«Monseigneur, ces deux gaz vont avoir l'honneur de se combiner devant v^otre altesse».

IX.

COLECȚIA SOLURILOR.

Am făgăduit a întreține pe cititor asupra acestei importante colecțiuni, care se află în palatul Universității. Ea presintă un viū interes practic agricol.

Rusia încă de acum două-deci de ani a înțeles că fiind o țără eminentă agricolă, trebuie să-și studieze solul arabil, care este baza puterii sale productive. În acest scop a înființat un curs de *geologie agricolă*, cum există chiar în statele cari nu sunt esențialmente agricole precum: Germania, Franța, Belgia, pe când în țără noastră, care n'are alte resurse de cât agricultura, nimeni nu s'a gândit încă la așa ceva.

Acest curs a fost încredințat d-lui *B. B. Docoutchaev*, care a pus un zel extraordinar în studiul solului Rusiei și a ajuns să-și facă un renume european.

N'am putut vedea pe ilustrul bătrân, căci după o muncă neobosită, a ajuns a-și perde sănătatea.

Colecțiunea solurilor Rusiei făcută și studiată de dînsul a fost explicată Congresului de elevii săi într'o broșură, în care ei aduc omagiile lor neobositului lor profesor, astă-dîi retras în viața privată.

Iată și termenii acestui omagiū :

Energique et profondément dévoué a cette œuvre, l'investigateur du thernozème, groupa bientôt autour de lui les élèves, auxquels il communiqua son energie et son amour pour la nouvelle science. Et ces murs, où se trouve à présent l'exposition, furent pendant vingt ans, les témoins muets d'un

travail constant et unanime, dont l'âme et l'inspirateur fut le professeur Docoutchaev.

Colecțiunea solurilor, făcută de d-l Docoutchaev și elevii săi, cuprinde d'o parte solurile tipice, după zonele fisico-geografice, iar de alta solurile după guvernăminte, provincii și comune. Pe lângă colecțiunea solurilor, sunt expuse numeroase hărți agricole, cari reprezintă după localități diversele soiuri de pământ arabil, cum și variate date geografice asupra caracterelor fizice și himice ale diferitelor soluri.

O hartă mare a Rusiei, reprezintă o vedere d'ensemble a solurilor întregului imperiū European.

Este reprezentată aci. o muncă colosală, când te gândesci că ea îmbrățișează imensitatea solului Rus.

* * *

Colecțiunea solurilor d-lui Docoutchaew cuprinde specimene din fie-care localitate, raportându-se în adâncime la trei niveluri: A. B. și C. Nivelul A este cel de la fața pământului, sau *pământul arabil*, care în general în Rusia formază un strat mobil, propriū germinățiunei plantelor și întreținerii vieței lor.

Nivelul C este mult mai adînc și fie din acéstă cauză, fie că e mai compact, nu e accesibil rădăcinilor și se numesce *sub-sol*. Intre aceste două, este cuprins nivelul B care este nivelul de tranșițiune între amîndouă avînd proprietăți intermediare. Orizonturile A și B împreună, constituesc ce se numesce *puterea solului*.

Pământul arabil rus, după o hartă a d-lui N. Sibirtzew, elev al d-lui Docoutchaew, se deosibesce în calitate după două mari regiuni: una către *Nord* mărginindu-se la Sud pe o linie trasă din Brody la Perm (Ural) cuprinde solul *dis podzol*, care pôte fi nisipos, argilo-nisipos și chiar argilos și formază pământurile mărăcagiöse, ierböse, și conifero-păduröse; alta la *Sud* de linia sus menționată, mergînd până în pólele Caucasului, cuprinde solul *dis tchernozem* care e cel mai fertil pământ arabil al Rusiei, întindîndu-se și în Moldova.

În aceste două regiuni, există regiuni de terenuri agricole foarte diferite, precum: în extremul Nord al Rusiei *tundrele* turbóse, nisipóse și argilóse, în partea de Sud în mod mai mult sporadic *pământurile sárate*, iar către linia de despărțire a celor două regiuni și despre Caspica, *soluri de stepe* în general nisipóse.

* * *

Colecțiunea solurilor arată că orizontul A în *podzole* este cenușiú deschis și n'are mai mult de 20 centimetre; orizontul B este foarte deschis, chiar albicios și are maximum 40 centimetre; orizontul C al subsolului este chiar roca-mumă, compusă din argilul morenic cu holovaní nisipos, nisipo-argilos și roșatic. Adese-orí lipsesc orizontul A și se arată la fața solului, orizontul B și une-orí lipsesc amândoué primele orizonturi și suprafața solului este constituită din holovaní, nisipuri și argituri nisipóse.

În ce privește *tchernozoemul*, orizontul A de culóre negră și brună, ne este prezentat ca avénd un metru grosime mijlocie. Când e mai nisipos, e și mai puternic. Orizontul B de tranșiúne, este mai compact și nu de culóre așa închisă, se apropie mult de roca-mumă C, care în general este cunoscutul *loess* diluvial, sau un argil marnos și nisipos cu grăunte fin, de culóre gălbue. Loesul este așternut adesea pe un deposit morenic sau pe un argil compact roșatic, une-orí gipsos sau salifer sau pe roce sedimentare și cristaline.

* * *

D-1 Sibirtzev clasifică *tchernozoemul* după conținerea sa în humă (humus) în modul următor:

- 1) *tchernozoem humos* și *gras central*, coprindeând mai mult de 10 la sută humă.
 - 2) *idem ordinar* 6—10 la sută humă.
 - 3) *idem meridional* ca ciocolata 4—6 la sută.
 - 4) *idem septentrional* din văi și terase 4—6 la sută.
- Din observațiunile d-lui Sibirtzev, *tchernozoemul* prin

arătură, perde mult din proprietățile sale originale naturale și mai cu seamă în stepe, unde vine de se transformă în pulbere.

În această stare, capătă o porozitate fină, o mare capacitate de a reține apa sau de a absorbi, cum și o mare impermeabilitate.

Cu ploile sporadice urmate de secetă, umezela pământului arabil variază după constatările făcute în Poltava, între 30—6 la sută, și atunci tchernozemul uscându-se se întărește și devine compact. În această nepotrivire a climatei, în lipsa adesea orî de plöce și în condițiunile fizice ale solului, agravate prin arătură, trebuie să căutăm ȳice d l Sibirtzev, marele nepotriviri în starea recoltelor. În anii 1891 și 1892 cari au rămas memorabili în Rusia tchernozemul a dat o recoltă de grâu, a opta parte din producțiunea mijlocie.

La acesta, adaugă d l Sibirtzev, trebuie să mai ținem seamă și de sleirea tchernozemului în materii nutritive, lesne de asimilat de către plante, sleirea care a început să fie observată acolo, unde nu se îngrașă pământul.

* * *

D-l Docoutchaev prin laborioșele sale studii asupra solului rus, a pus pentru succesorii săi, bazele întocmirii unei hărți geologice-agronomice.

El a început prin ce trebuie să începă orî-ce lucrare sistematică; prin a studia starea solului agricol; a cărei lipsuri pe unde se presintă fiind ast-fel cunoscute, a lăsat urmașilor săi sarcina d'a arată îmbunătățirile de făcut prin întocmirea de hărți *geologice agronomice* ca cele ce există în Germania, Franța, Belgia etc.

Prin o relațiune dată asupra lucrărilor sale, el arată că a trebuit să începă prin a face o operă curat statistică, pe provincii. Elevii săi avëu sarcina a reuni într'un mănunchiü toate informațiunile locale asupra rocelor și materiilor utile orî din ce sorginte le-ar fi putut aveä; din cărți, explorațiuni cum și toate datele asupra solului, întrebând pe proprietari, arendași, primari. Cu

aceste date și cu cunoștințele generale pe cari le procură geologia asupra distribuțiunii geografice a solurilor, s'a jalonat calea lucrărilor viitoare.

A doua fază a operei sale a fost: că o dată ce s'a colecționat toate speciile de soluri și s'a obținut toate datele utile asupra lor; să le supue unei cercetări pentru a vedea ce cantitate de argil, de materii organice, de materii minerale conțin, cum și în ce raporturi se găsește proporțiunea nisipului către argil în fie-care specimen. A căutat asemenea să studieze cum se compoartă fie-care soi de sol în raport cu aerul, apa și căldura, cum și ce capacitate de nutrițiune presintă pentru diversele vegetațiuni.

Ast-fel a ajuns a întocmi hărțile numeroase ale solurilor ruse, numite de dînsul *pedologice*.

Aceste hărți agricole n'aū de bază date geologice; aū mai mult un scop fiscal; adică sunt lucrate ast-fel ca să serve de bază la taxarea pămîturilor, pentru stabilirea unui impozit fonciar echitabil.

Hărțile geologice-agronomice care se lucrăză în țările occidentale, n'aū un scop fiscal, ci un scop utilitar. A-jungându-se le întocmirea lor tot prin cunoștința profundată a solului, aū drept căneva hărțile geologice, și tind a împrăscia noțiunii cum trebec să se apropieze în mod rațional culturile la diversele naturi de soluri, și arată de ce îmbunătățiri sunt susceptibile aceste soluri, pentru a putea obține maximum de producțiune.

Cestiunea întocmirii acestor hărți geologice-agronomice, este d'așa importantă, într'o țără ca a noastră emnamente agricolă, că trebec s'o tratăm într'un capitol special.

HARTILE GEOLOGICE-AGRONOMICE

Sunt țări agricole, unde de aproape o jumătate secol, utilitatea studiilor agronomice, bazate pe *Geologia aplicată*, au atras atențiunea guvernelor centrale, autorităților publice provinciale, și institutelor științifice.

Țera antemergătoare în asemenea studii de un folos practic, a fost Franța.

Dar se vede că e un făcut, ca ideile mari utilitare, abia luând naștere aci și începând a germina, nu întârziază a emigra peste frontieră, unde găsind un teren mai propice, cresc ușor, și ajung la așa grad de dezvoltare naționalisându-se, că nici nu se mai recunoșce originea lor francesă. Nu e nici un pătrar de secol, de când ideea studiilor geologice agronomice a pătruns în Belgia și Germania, și se manifestă astăzi cu mare putere în instituțiunile anume create, cari nu exist încă în Franța.

* * *

Sunt trei-spre-dece ani, de când prin introduțiunea cărții mele asupra Mehedințului, editată la 1885, care poartă titlul: *Mehedinții: Studii-geologice, tehnice și agronomice*, am atras atențiunea guvernului, asupra necesității studiilor geologice agronomice și întocmirea hărților geologice agronomice. E de mare interes să reproducem aci fragmentul relativ al acelei introduțiunii mai sus menționată; căci se va vedea cum arătam să se întocmescă d'o parte *hărțile agricole* care să serve

de basă cadastrului țerei, pus atunci pe tapet de Ministrul Dabija, și la care nimeni nu s'a mai gândit și cum trebuiesc întocmite hărțile *geologice-agronomice* în vederea ridicărei agriculturii noastre, ast-fel că ideea mea răspundeă cum ȕice Francesul *a mon insu*, d'o parte modului d'a precede al lui Docoutschaev în Rusia, cu hărțile sale *podologice* de care n'am avut cunoscintă până la congres, cum și modului d'a lucră în Europa Occidentală, prin întocmirea hărților *geologice-agronomice*.

Iată fragmentul în cestiune, din introducțiunea cărței mele :

«Hărțile geologice-agronomice vor puté aduce într'o țară agricolă ca a noastră folóse practice de sigur mai mari, de cât tóte instituțiunile și mijlócele de încurajare oferite agriculturii până astă-ȕi de stat.

«Afară de acésta hărțile geologice-agronomice, ca și hartele geografice nu sunt făcute numai pentru cei locali, dar și pentru tóte persónele cari sub un titlu óre-care pot aveà interes a cunósce pămînturile cutărei plăși saú comuni.

«Când un capitalist va voi să cumpere o proprietate, nu va aveà el óre nevoe — pentru a se lámuri — d'a consultă harta agronomică a localității? Nu va face și el ca streinul care mai nainte de a visită o țeră, iea cu dênsul harta geografică?

* * *

«Hartele geologice-agronomice ar puté aduce serviciú însemnate și la întocmirea *cadastrului* general al țerii, în lipsă căruia, după cum ȕiceă cu drept cuvînt generalul *Dabija*, fost ministru al lucrărilor publice în adresa sa cu No. 1002 către președintele societăței politehnice (1) *întinderea proprietăților funciare și producțiunea lor fiind necunoscută, aședarea impozitelor se face pe baze nesigure și repartíțiunea lor între contribuabili ar puté da loc la nedreptăți involuntare, dar inevitabile.*

(1) *Monitorul Oficial*, No. 251 din 29 Iunie 1882.

«Guvernul român dar este lipsit, după însă-și mărturisirea fostului Ministru al lucrărilor publice, de ori-ce element de apreciațiune pentru a stabili impositul funciar; el nu posedă acest instrument economic care există în toate țările civilisate din Europa și care se numește *cadastru*.

«Hartele geologice-agronomice sunt chemate a servi de basă la o așa de însemnată operațiune.

«Intr'adevăr, o lucrare a cadastrului țării ar cuprinde două serii de operațiuni, cari sunt arătate cu precisiune în adresa d-lui Ministru de lucrări publice :

«1) *Ridicarea planului topografic* al comunelor, în care s'ar indica limitele lor și împărțirea terenurilor lor pe proprietăți și pe diverse culturi.

«Acastă operațiune se va face neapărat prin ingineri geometri.

«Importă foarte mult lucrării cadastrului ca aceste planuri să arate și orografia locului, care este în relațiune intimă cu clima și agricultura.

«2) *Prețuirea proprietăților*.—Asupra acestei operațiuni d-l Ministru întreabă pe societate de către cine s'ar face mai nemerit și în ce condițiuni spre a garanta exactitatea expertiselor?

«Opiniunea noastră este că o asemenea operațiune pentru a fi exactă trebuie să fie precedată d'o alta de o mare însemnătate care să-i serve de basă sigură: întocmirea hartelor *geologice-agronomice* de către ingineri de mine, singurii chemați prin natura cunoscințelor lor a fi apți de o asemenea lucrare, și iată după opiniunea noastră în ce condițiuni :

* * *

«Inginerii de mine însărcinați cu o asemenea lucrare, având în mână planurile topografice ridicate de către inginerii geometri, vor parcura succesiv în toate sensurile teritoriul fie-cărei comune dintr'o plasă sau un plaiu, examinând cu grije variațiunile solului superficial, studiând sub solul pretutindenii unde s'ar ivi ; în gropi, în

ogașe, în maluri, în râpi, etc., vor culege monstre din pământul vegetal și din subsol, precum și materiile utile, și aceste substanțe vor fi analizate.

«Coordonând rezultatele acestor căutări, vor trage pe planurile topografice limitele formațiunilor geologice și prin semne convenționale și adnotațiuni speciale, vor arăta natura *mineralogică* a solului și sub-solului a căror considerare simultană este necesară, *felul culturii* care este de un mare interes pentru statistica agricolă a localității, *natura meteorologică* a localității, care permite d'a defini și caracteriza clima, umiditatea aerului precum și direcțiunea și intensitatea vânturilor, făcând să se vadă cauzele modificătoare ale vegetațiunei, *gradul de umiditate al terenurilor*, etc., ast-fel că cu o aruncătură de ochi să-și pôtă cine-va face o idee despre constituțiunea agronomică a unei localități, după cum prin simpla privire a unei harte topografice dând altitudinea locurilor, un observator exersat pôte să-și represinte relieful terenului.

«Prin urmare hartele geologice agronomice vor face să se vadă:

- 1). *Terenurile geologice.*
- 2) *Terenurile agricole.*
- 3). *Distribuțiunea geografică a culturilor.*

«Dar nisce asemenea harte geologice-agronomice n'ar fi suficiente de a precisa ideile asupra valorii proprietăților, căci acésta nu depinde numai de elementele de apreciațiune ce ele ne pot procura, dar și de accesul lor, de apropierea de un centru de populațiune, etc., cu un cuvînt de o mulțime de circumstanțe prea complexe. Totalitatea circumstanțelor de cari trebuie să ținem seamă în prețuirea proprietăților, este în definitiv resumată în venitul net ce daă în bani.

«Considerarea lor ne conduce la întocmirea hartelor agricole, cari forméză complimentul indispensabil al hartelor geologice-agronomice în formarea cadastrului.

«Aceste harte se vor întocmi de către inginerii de mine în asociațiune cu experții agricoli, după sistemul *hărței agricole a Franței*, alcătuită de fostul nostru pro-

lesor de agronomie la școla de mine, din Paris, d. *Délesse*, inspector general al minelor.

«Ele vor prezenta prin culori convenționale pământurile arabile, viile, livezile, pădurile și prin diverse nuanțe ale acestor culori, veniturile date de fie-care cultură.

«Pentru a grada metodic aceste nuanțe se vor trage mai întâiu curbele corespundând la același venit. Dacă considerăm de exemplu : pământurile arabile, este posibil d'a înscrie pe o hartă cu o scară mare venitul mediu anual pe hectar în fie-care comună ; apoi ținând compt de diversele elemente pe cari le dă harta geologică agronomică asupra înălțimeii solului, compozițiunii sale mineralogice etc. se vor trage succesiv curbele cari corespund la venituri de 10, 20, 40, 60, 80, 100 lei etc. Diversele nuanțe adoptate pentru pământurile arabile, sunt în urmă mărginite de aceste curbe.

«Viile, livezile, pădurile, ocupă suprafețe mult mai puțin întinse de cât pământurile arabile, dar se pot trage asemenea curbele lor de un venit egal și grada în urmă nuanțele culorilor convenționale ce reprezintă.

«Cu un cuvânt *hărțile agricole* vor arăta în mod simplu cum sunt distribuite averile agricole ale României ; iar cele *geologice-agronomice* vor arăta până la ce grad aceste averi sunt susceptibile de creștere prin îmbunătățiri în fie-care regiune.

* * *

«Hartele agricole vor fi asemenea de un avantajii însemnat instituțiunii *Creditului funciar rural* în operațiunea împrumuturilor sale ipotecare basate pe valoarea proprietăților.

«Cred că observațiunile ce am formulat aci pentru întocmirea de o cam dată a hartelor geologice-agronomice, cari să se serve de bază *Cadastrului*, vor fi ținute în seamă la organizarea unui serviciu ce ar trebui a se institui pentru o așa importantă lucrare.

«In Franța, folósele aduse prin întocmirea hartelor

geologice-agronomice aŭ atras încă de mult atențiunea guvernului.

«Este aprópe o jumătate de secol de când d-l *Caumont* arată Ministeriului Lucrărilor publice folosul formării unor asemenea harte ; și ideile sale fiind judecate mai târziu ca susceptibile d'o aplicațiune utilă, Ministeriul însărcină pe mai mulți ingineri de mine cu întocmirea hartelor geologice-agronomice departamentale. Un serviciu fu organizat în acest scop, care a fost obiectul unei instrucțiuni detaliate cu data de 26 August 1852.

«Cum cestiunea întocmirii acestor harte trebuia să intereseze în primul loc pe autoritățile departamentale, s'a cerut acestora în anii din urmă să prevadă mijlocele necesarii. Intr'adevăr, printr'o circulară de la 14 August 1882, Ministeriul Lucrărilor publice, a angajat pe prefecti a întreține consiliile lor generale asupra utilității ce ar presinta pentru agricultură hartele geologice-agronomice și asupra necesității d'a prevedea în budgetul lor, sumele necesare».

Am terminat introducțiunea cărței mele dicând :

«Pentru noi, nu mai rămâne îndoială că guvernul ca și județele nu se vor da în lături de la nici un sacrificiu pentru întocmirea unor asemenea harte ce sunt chemate a aduce imense servicii agriculturii».

M'am înșelat. Am propovăduit în pustiū, căci nu m'a audiat nimeni.

E locul să dicem : «*Il n'y a pire sourd que celui qui ne reut pas entendre*».

Dar *Societatea Politehică*, ce a făcut ea cu frumósa cestiune a cadastrului, ce i-a dat-o în studiu ministrul Dabija?

Ce a făcut, se póte resumá în acéstă cunoscută locuțiune latină : *ad graecas bone rex, fiant mandata calendaras*.

* * *

Introducțiunea cărții mele, mai face să se vadă ce câmp imens deschideam activității inginerilor de mine pentru a i face folositori patriei lor.

Din ceea-ce le asemnam eă, și din ceea-ce fac astă-și câtă decădere pentru ei și câtă risipă de bani pentru țeră!

Atacând din nou. cestiunea hărților agricole și hărților geologice-agronomice, pentru cele dintâiu, am arătat destul de clar cum s'a procedat în Rusia și cum am înțeles eă a se procede la întocmirea lor, așa că rămâne a face numai o coordonare.

În ce privesce însă hărțile geologice agronomice, cestiunea e mai dificilă, căci n'avem mai nimic din factorii științifici cari concură la așternerea lor.

Mai întâiu ne trebuie o bună hartă geologică detaliată a țerii pe o scară mare, care să serve de caneva, și n'o avem.

Trebuie dar începută și treptat cu înaintarea, să se facă și studiul solului și sub-solului.

Dar cum și de către cine să se întreprindă o asemenea lucrare?

Mai întâiu trebuie o organizațiune a unui serviciu special, recrutat din acei ingineri de mine cari vor dovedi că au studii seriose făcute mai cu sémă în următoarele materii : geologia generală și aplicată la agricultură, exerciții în laboratorii chimice, și cei mai pregătiți pentru asemenea studii sunt inginerii de mine ai Școlei de Mine de la Paris.

Pentru a fi angajați însă într'o asemenea lucrare, le trebuie cel puțin două ani de practică pe teren și în laboratorii, în studiul solurilor și hartografii agricole.

Acastă practică se capătă la Academia de mine din Berlin cu profesorii Wandehasse și Keilhack și în Institutul geologic prusian. Germania după ce a importat de la Francesi ideea studiilor și hartografii geologice-agronomice, și-a asimilat-o, apropiind-o la starea ei naturală, și a introdus-o în școlele practice, unde putea germina și a se desvoltă mai bine. De aci a încredințat-o în practica instituțiunilor anume întocmite ; și a ajuns ast-fel prin spiritul ei practic, a servi de model Franței.

Nu s'a multămit a înființa un curs de geologie-agronomică pe lângă școala de mine de la Berlin, ci a organizat exerciții practice pe teren, înființând și laboratorii speciale. De altă parte a înființat pe lângă Institutul geologic (*Geologische Landes-Anstalt*), o secțiune specială care se ocupă cu hartografia geologică-agronomică, care a ajuns să fie neîntrecută.

Urmază deci ca inginerii de mine cari îndeplinesc condițiunea de studii mai sus arătate, să fie trimiși ași face la Berlin noviciatul de practică.

Pe lângă aceștia, se pot angaja și tineri ingineri ai Academiei Imperiale din Berlin —, care să fi practicat asemenea lucrări.

A organiza un serviciu de Stat fără îndeplinirea acestor condițiuni, este a crea numai sinecure și a risipi fără folos banul țării.

Am mai creat noi instituțiuni de cultură, dar n'am îndeplinit de cât forma, fără să ne îngrijim de fond și d'aceea n'au dat nici råde.

Este bine înțeles că în organizarea unui serviciu tehnic agricol, nu pôte fi vorba de cunoscințe generale asupra geologiei, căci acestea nu pot ajuta întru nimic în studiul pactic al solului și sub-solului, și la coordonarea datelor pentru a puté trage din ele însemnămintele utile agriculturii.

* * *

Dar cu drept cuvînt ni s'ar puté observa, când hărțile geologice-agronomice vor fi întocmite, la ce folos pot fi ele agricultorului nostru? căci lipsit de cultură cum e, nu le va puté înțelege, și nu-î va fi prin urmare de nici un folos.

Nu mai e îndoială, că pentru a fi cine-va un bun agricultor la finea secolului acesta, trebuie să fie familiar: cu fisiologia animală, cu fizica, cu chimia, cu geologia etc. căci numai așa va puté citi în hărțile geologice-agronomice.

Intr'adevăr, că omul care se silește a împinge către

progres acésta țără, nu întâmpină de cât neajunsuri la fie-care pas, are a luptă cu atâtea mii de dificultăți, că-i trebuie o puternică doză de curaj, pentru a nu se opri în drum în țelul ce urmărește. Tóte neajunsurile acestea culturale, provin d'acolo, că n'am avut organizarea învățămîntului nostru îndreptată către un scop utilitar.

Aceia cari au învățat în tinerete în școlile noastre științele naturale; în gimnasiu, în liceu și chiar în universitate, o privesc ca o știință plicticoasă, și au până la un punct dreptate; căci cursurile de științe naturale se fac elevilor la tablă, ca matematicile, fără colecțiuni, fără experiențe, fără aplicațiuni la viața de tóte zilele, fără excursiuni pe teren, care să inițieze pe elev la aplicațiunile utile ale materiei întâlnite; în agricultură, în industrie și în economia domestică.

Dar pentru a se preda în licee și gimnasiu științele naturale cu asemenea aplicațiuni, trebuie a avea pe profesor pregătit la un asemenea curs. Urméază dar a-l crea. Pe profesorii îi pregătesc Universitățile și prin urmare trebuie a avea în Universități cursuri de științe naturale și în special de geologie, cu aplicațiuni la agricultură, industrie, etc.

Orî asemenea cursuri în Universitățile noastre, nu există.

* * *

Țără eminento agricolă, nu ne-am gândit a înființa până astă di un curs de geologie agricolă la Universitatea noastră, după cum încă de mult a făcut Rusia, dar nu ne-a trecut prin minte a-l înființa nici la școla noastră superióră de agricultură, după exemplul Franței.

Dar și în înființarea acéstu curs, nu trebuie să ne ascundem că o mare dificultate se presintă. Acesta nu este un curs de geologie generală, pe care-l póte învăța cine-va la o Universitate, sau după un tractat óre-care, acesta este un curs practic care trebuie să se facă cu aplicațiuni și exemple trase din țera în care se face.

El trebuie să îmbrățișeze constituțiunea geologică specială a țerii, tectonica specială a munților noștri și modul

în care se influențează născerea isvórelor, cursul rîurilor, și mișcarea subterană a apelor, modul de-a le utiliza în alimentarea orașelor, distribuirea fisiografică a soluțiilor noastre, modul de-a le amenda și zăcămintele amendamentelor minerale, drenagiurile și irigațiunile în anume părți ale țării, și modul de a le escută cu privire la starea sub-solului.

Tóte acestea, independent de o altă învățatură necesară, care se póte căpăta într'o școlă practică ca Academia de mine din Berlin; în ce privesce hartografia geologică-agronomică, metodele de-a studia apele suprafeței și ale subsolului, cum și umiditatea terenurilor agricole, modul de căutare al amendamentelor minerale, căutări de laboratorii, și cari pot face obiectul unui curs separat de către un specialist german.

Iată dar, ce curs practic de geologie ne trebuie la Universitate și la școlă noastră superióră de agricultură.

Urměză dar că cine va fi chemat să facă un asemenea curs, trebuie să cunóscă în fond constituțiunea geologică și hidro-geologică a țării sub tóte raporturile arătate mai sus, și să aibă și un complex de cunoscínțe tehnice care să-l ajute în aplicațiunile utile ce va avea a face.

* * *

În învingerea dificultății d'a găsi omul apt pentru un asemenea curs, vine rolul Academiei.

Academia noastră, nu vrea să învinovățese pe nimeni, dar trebuie să constat un adevăr, pentru care sper că posteritatea 'mă va da dreptate; ea n'a contribuit cu nimic în cestiunile vitale ale economiei noastre naționale.

Academiile în alte țări, nu bogate ca a noastră, s'a pus în fruntea silințelor făcute pentru prosperitatea materială a Statului.

Dăm de ex. Belgia, pentru că ne pretindem că suntem și noi Belgia Orientului, unde încă de acum trei-deci ani, Academia a dat fondurile pentru întocmirea hărților agronomice.

În două rînduri am văzut Academia noastră ocupân-

du-se de economia națională, odată cu fixarea unui premiu pentru *studiul păcurii* și altă dată pentru *studiul râurilor navigabile*.

Nimeni nu s'a prezentat, și nu putea fi alt-fel căci premiul fixat n'ar fi putut servi a acoperi nici cheltuelile de excursiuni, ne cum acelea de studii serioase.

* * *

Cum trebuie să procedă Academia în cesiunea de față pentru a da råde ?

Să se adreseze la acei lörte puținii la noi, cari s'au făcut cunoscuți prin lucrările lor geologice, le va pune la dispozițiune cheltuelile necesare de studii în termen de două sau trei ani, cu obligațiune expresă d'a prezenta un studiu sub forma unui tractat de curs universitar, al cărui program va fi desipt înainte, și care satisfăcând cerințelor, va obține un premiu determinat.

Acest premiu prin excepțiune de la legea generală a învățămîntului, va da drept și la obținerea catedrei.

Se vede dar că într'un stat ca al nostru, în care nimic nu e pregătit pentru a trage folöse practice din ceea-ce face progresele sciinței aiurea, ce înlănțuire de năzuințe și câți factori nu trebuie puși în joc, pentru a putea ajunge la scop !

Și încă câți mai rămân, de care ar fi prea lung a mă ocupa ! E însă unul care e de mare însemnătate în reușita opereii ; acesta este *Institutul Meteorologic*.

Acest institut fiind atașat pe lângă Ministerul de agricultură, trebuie să primescă o organizațiune ast-fel ca să răspundă la nevoile practice ale agriculturii. El trebuie să se ocupe cu *Meteorologia agricolă sciințifică*, care reclamá paralelismul observațiunilor agricole și al celor meteorologice instrumentale.

Aceste observațiuni sunt destinate a stabili o conexiune, între variațiunile timpului și mersul muncii agricole.

Pentru acest slirșit ne trebuie un resoū de stațiuni după un program bine stabilit, care să îmbrățișeze tôte

organele circumscripțiilor tehnice ale Ministeriului Lucrărilor publice.

În Rusia unde Observatoriile Meteorologice abundă (1), vom menționa ca cel mai bine amenajat pentru meteorologia agricolă pe cel de la Odesa, care este anexat la Universitate. În acest Observator sub direcțiunea d-lui Klossowsky *fenologia* și *meteorologia agricolă* ocupă locul de onoare.

Dări de sêmă periodice ale semănăturilor și producțiilor cerealelor, în raport cu variațiunile timpului, se fac regulat de acest Institut pentru S. W. Rusiei.

(1) Există un resoû de stațiuni meteorologice în toate guvernamintele, cari depind de ceea-ce se numesce *Observatorul fizic central* din Petersburg, care este atașat pe lângă Academia de științe.

Alară de acesta sunt Observatoriile Meteorologice anexate pe lângă Universități de exemplu: la Odesa.

În sine sunt Stațiunile Meteorologice agricole, dependinte de Ministeriul domeniilor.

MISCAREA ECONOMICA

MIȘCAREA ECONOMICĂ

În această parte a scrierei noastre, nu ne propunem a face o dare de sémă statistică asupra economiei naționale ruse, ci numai a pune în relief o admirabilă organizațiune dată administrațiunilor publice de resort, mijlócele întrebuintate de acestea, spiritul de metodă ce ele deslășur, cu care au ajuns a întemeia pe baze solide, economia publică a Statului.

Făcând acesta, ómenii noștri de Stat vor vedea că avem numeroase lipsuri în economia statului nostru, că cu tóte laudele noastre n'am dat până astăzi nici o organizațiune temeinică muncii naționale, și că n'am îndeplinit nici una din condițiunile de progres realizate în Rusia, care fac puterea economică a acestei țări.

Acésta s'a putut vedea și din cele până aci expuse. Comunicațiunile ce vom avea a face, în resortul economiei naționale ruse, vor lăsa fie-cărui om cugetător convingerea, că un patriotism luminat a lipsit în conducerea mult amărítei noastre țări, și că multe mai avem de făcut pentru a asigura șubredului nostru stat, mer-sul său înainte.

* * *

În afară de Germania și Ungaria, nu cred să există stat în lume, în care să se lucreze cu mai multă inteligență și cu mai multă sîrguință la prosperitatea materială a patriei, ca în Rusia.

Acastă muncă patriotică, este tradițională în auto-crația Rusă.

Ea datéză încă de la Petru cel Mare. Toți Tzarii Rusiei cari au succedat marelui om, fideli depositari ai înaltelor lui cugetări, prin toate vicisitudinile timpurilor, i-a continuat opera.

Petru cel Mare, propuindu-și a importă artele și industria în țera lui, a învățat el însuși tot felul de meșteșuguri.

Dotat cu un mare geniū, s'a dus încă de tiner în Occident și n'a intrat prin Universitățile ca să învețe; ci s'a băgat ucenic în ateliere și șantiere. După ce a învățat mai multe meșteșuguri, precum: arta construcțiunii batelurilor pentru care a avut o deosebită pasiune, arta d'a fabrică diferite piese de mașini, arta d'a gravă și d'a sculptă, arta d'a pictă, s'a întors în fine în patrie.

După puțin timp însă, făcu un nou voiaj în Occident, și d'astă-dată se aplică a învăța științele naturale, anatomia, hirurgia, mecanica, nautica, etc. Aduse cu sine în Rusia, o sumedenie de savanți și de artiști și o armată de lucrători meșteșugari cum și maestri. Făcu să intre în Rusia și numeroase tamazlăcuri de vite de rasă streină.

S'apucă să creeze marina, fondéză industria pe metode noi de fabricațiune, pe cari le învățase în Occident. Mută capitala Rusiei la Petersburg și aci se puse a revoluționă natura; unind prin canale Neva cu Volga, ca să creeze un deuseu către Occident produselor ruse. Mai trase și alte canale între lacurile Ladoga și Onega până la Arhanghel, ca să pótă veni d'acolo direct, batelurile la St.-Petersburg.

Rățiunea de Stat a fost țelul lui Petru cel Mare, acestui idol el i-a oferit totul în holocaust; sănătate, familie și viață.

Alegerea miniștrilor de resort

Rățiunea de Stat forméză și astăzi sub tinerul Tzar Nicolae II, resortul activității guvernului Rus.

Guvernul autocrat nu neglijează nimic pentru ca imperiul Rus, imens în teritoriū, să devie puternic și prin cea mai înaltă civilizațiune.

De și suveran autocrat într'o țară oligarhică; Tzarul nu chiamă la guvern, de cât ómenii cei mai capabili din nobilimea instruită și muncitoare.

Un ministru și ori-ce împiegat superior, nu se numesce grație favórei, el trebuie să se fi distins prin sciință și zel în funcții mai inferioare, un lung șir de ani. Iată de ce principiul autocrației în Rusia, este obiectul unui profund respect.

Afară de Ministrul Domeniilor, d. Yermoloff, despre ale cărui merite sciințifice am vorbit dejă, ași putea cită pe Ministrul comunicațiunilor, Prințul Mihail Hil-koff. Până a ajungo Ministrul acestui departament, a servit la căile ferate din Statele-Unite, într'o funcțiune secundară, și când a venit în Rusia s'a angajat tot în administrațiunea căilor ferate, luând o slujbă modestă și a urcat apoi gradat tóte treptele erarhice, așa că e o șomitate în ramura căilor ferate, căreia tótă suflarea tehnică se închină.

Cum sórta ministrului în Rusia depinde numai de Tzar, el stă un timp îndelungat în capul afacerilor publice și are prin urmare, timpul a concepe, a studiá, a prepara proiectele sale de lucrări, și a le executá singur.

Familiar cu personalul său, căci după cum am arătat nisce raporturi cu totul patriarhale există între Ministru și subalternii săi, el știe d'inainte natură și întinderca concursului ce póte ascepta de la fie-care.

Adesea șefii de servicii, se pomenesc cu Ministru prin cancelarie, fără să se anunțe, și se întreține nu numai cu dînșii dar până și cu șefii de birouri asupra lucrărilor. De aci câtă ardóre pentru împiegați, căci sciū că ministru îi cunoșce și a avut ocașiunea a-i aprecia.

Un exemplu de Ministru în România, cu așa admirabile deprinderi, pe cât de patriarhale pe atât și de democratice, n'am avut de cât pe Ion Brătianu, și pot să dic că Ion Brătianu într'un grad și mai înalt, căci

el nu intra numai prin cancelarii, el nu pregetă să facă sute de kilometre cu calea ferată și alte sute de kilometre cu trăsura, până la punctul unei lucrări mai importante, unde te pomeneai pe neașteptato cu dinsul în spinare, ca să-ți inspecteze cu de-amănuntul lucrarea cu care erai însărcinat, și să te însuflețească la lucru.

La strângerea de mână a lui Ion Brătianu cu cuvintele: *Constat cu bucurie în d-ta, focul sacru al datoriei*; simțiai că ți se înalță inima, înțelegeai că ai o părțică de făcut la mărirea țerei, te simțeai mărit și îndocai și muncă și devotament, pentru că sciai că e un om mare care veghează asupra ta și care scie să te aprecieze: era Ion Brătianu, care nu dormia pe fotoliul lui ca unii miniștri de astăzi, puși la index de la tribuna Parlamentului.

Cine a servit sub Ion Brătianu, poate aprecia cât entuziasm era atunci în munca fie-căruiă, și câtă apatie este astăzi, în epoca de depresiune în care trăim.

Ministerele de resort economic.

Ceea-ce bate la ochi, când îmbrățișeză cine-va o mișcare de progres în Rusia, este organizațiunea.

Ori, organizațiunea pentru un popor, este puterea și vitalitatea; în vreme ce defectul de organizațiune, este slăbiciunea și câte odată descompunerea și mărta.

Impulsiunea mișcării economice este dată în Rusia prin trei mari administrațiuni publice formând trei ministere: *Ministerul de finanțe, ministerul de domenii și agricultură și ministerul căilor de comunicațiune.*

Ministerul de finanțe coprinde într'însul și departamentul comerțului și industriei, cum și administrațiunea comercială a căilor ferate.

Ministerul de finanțe în Rusia concentrează dar, toate resorturile cari pot influența prosperitatea economică a țării; prin stabilirea de impozite echilibrate în mod d'a nu compromite prosperitatea industrială, prin taxe vamale protectoare și prin o manipulare de tarife de

transport care să desvolte producțiunea și să-i asigure debușeuri cât de mari.

Ar fi o cestiune de studiat la noi și de cel mai viu interes pentru dezvoltarea economică a țării, atât de rău înțelesă și deservită de administrațiunea căilor ferate, ca serviciul comercial, care n'are nimic a face cu tehnica artei, să fie alipit la Ministerul Domeniilor, comerțiului și industriei, și să devie aci un factor de progres al economiei naționale.

Ministeriul de Domenii și agricultură al Rusiei prezintă la tot ce poate face progresul agriculturii și industriei, înființând și dezvoltând instituțiunile de cultură specială și întreprinzând studiul și căutarea tuturor resurselor de care are nevoie industria națională rusă.

În fine, *Ministerul de comunicațiuni* are în grijă sa construcția canalurilor de comunicațiuni între râuri pentru a evita transbordamentele produselor naționale, și construcția căilor ferate la toate punctele, unde sunt produse de dat industriei pentru a le deschide debușeuri facile; căci dacă în statele cu o veche civilizațiune, căile ferate când s'au înființat, au găsit o industrie prosperă, în Rusia ca și la noi în țară, trebuie ca căile ferate să creeze industria.

Este foarte interesant pentru noi d'a ne opri cu orice dezvoltări asupra activității desfășurate de fiecare din aceste trei Ministerii în Rusia pentru propășirea economiei naționale; ceea-ce o vom face în capitole speciale.

XI.

MINISTERUL DE FINANȚE

Spiritul de metodă.

Activitatea acestui minister de aproape un secol, a avut pururea de obiect nu numai d'a înlesni prin multiplele sale resorturi, debușuri cât de mari, producțiunei agricole ruse, dar și a întemeia o industrie națională, capabilă d'a produce mai toate materiile industriale procurate din străinătate, rezervându-i furnitura tuturor produselor și fabricatelor, necesare Statului și particularilor.

În această silință patriotică, ministerul de finanțe rus a desvelit un spirit de metodă demn de admirat, cu care a ajuns nu numai la prosperitatea industriei și comerciului, dar și la prosperitatea financiară a Statului.

Acest spirit de metodă s'ar putea resuma ast-fel: *la început când industria extractivă este embrionară, a lăsa materiile prime să intre fără vamă și a proteje obiectele fabricate înăuntru țării, a taxa ușor la frontieră materiile prime când industria extractivă a început a eși din țasă, iar când a prins rădăcină producțiunea materii prime, a taxa ridicat la vamă aceste produse cum și fabricatele lor.*

Acésta a fost și este *politica vamală* a Rusiei.

Politica tarifală a căilor ferate, care este tot în mâinele acestui minister, după cum am arătat deja, se condéză prin o manipulare de tarife foarte reduse și bine echilibrate, circulațiunea produselor naționale, căutând a e-

galisă într'un așa mare imperiū și diferențiațiunile provenind din situațiunea geografică a diferitelor puncte de producțiune. Tarifele de transport în Rusia, n'au atât în vedere fiscalitatea, cât a stimula industria extractivă și a înlesni desfăcerea produselor.

Impositele industriale asemenea sunt aședate cu multă măsură și nu se stabilesc asupra materiilor fabricate, de cât când acestea s'au estenit în concurență. Cu modul acesta și veniturile tesaurului au mers prosperând.

Acest admirabil regim protector, este complectat prin sistemul de comande, după care Statul, provinciile și comunele pentru trebuințele lor, sunt obligate a se a-provisiona cu produse naționale.

Acest regim protector s'a accentuat mai cu sêmă după resbelul Crimeei.

Înainte de acest resbel, Rusia nu era cunoscută de cât ca țară eminentă agricolă, iar industria o curată ficțiune.

Astăzi Rusia este de nerecunoscut; este o țară industrială în tótă puterea cuvîntului, care se pôte măsura deși tînără, cu cele mai puternice și vechi State industriale.

Factorii avuției publice.

Aprópe nimic nu lipsesce Rusiei, din ceea-ce pôte face și asigura și în viitor prosperitatea sa economică.

Factorii cari fac bogăția unui Stat: natură, lucrători, capital, spirit de asociațiune, mai toți îi vin în ajutor.

Natura. — Afară de întinsul sol fertil al tchernezoe-mului, acoperit în unele regiuni cu colosale păduri, Rusia cuprinde avute zăcăminte minerale de: aur, argint, platină, fer, aramă, pietre prețioase, sare, mercur, mangan, zinc, sulf, cărbuni de piatră, păcură etc.

Trebue să menționăm și *fosforita*, prezenței căreia, dătoresce pământul negru arabil fertilitatea sa, și care formează zăcăminte întinse în Rusia meridională. Acest prețios mineral va ajuta într'un viitor apropiat la îmbunătățirea solului și la prosperitatea agricolă.

Pentru a da o idee despre această avuție minerală pusă în exploatare, resumăm aci în tabloū întreaga producțiune a anului 1894 cu valoarea ei respectivă. Ea pe an ce merge progresază; așa în 1894 a fost cu 7 la sută mai mult de cât în 1893, iar în 1893 cu 6 la sută mai mult de cât în 1892:

NATURA	1894	
	Exploatarea în puduri	Valoarea în ruble
Aur	2,621	52,238,000
Argint	477	563,000
Platin	318	2,226,000
Plumb	45,367	90,000
Aramă	330,213	3,302,000
Zinc	306,113	918,339
Stannum	240	3,600
Mercur	11,965	383,000
Fontă	81,347,077	55,500,000
Manganéz	14,863,798	1,227,000
Fer cromat.	460,138	46,900
Pyrită	1,208,878	120,000
Cobalt	557	—
Cărbuni minerali	534,941,429	28,684,000
Naftă (păcură)	315,113,090	9,792,000
Sare	82,675,105	4,308,000
Asfalt	980,120	441,056
Kir	239,273	—
Graphită	—	—
Asbest	34,827	8,500
Sulf	90	45
Sare Glauber	245,067	72,000
Pământ de porcel.	472,654	76,000
Fosforită	859,120	79,200
		160,083,640

Lucrătorii ruși se formază în contact cu lucrătorii străini și vor ajunge a se transformă ast-fel ca cu timpul să piardă nostalgia satului lor de origină. Un avantaju ce presintă acest important factor al industriei,

este că în Rusia sunt plătiți aproape pe jumătate ca în țările occidentale.

Capitalul. — Nici capitalurile nu i-a lipsit Rusiei, căci fondurile nobililor provenite din răscumpărarea pământurilor, cedate țăranilor la 1861, au fost puse în mare parte în industrie, și nobilii deveniră, cum dice francezul, *malgrés eux* industriali, pentru cea mai mare parte; și ast-lel s'a format simburele unei burgezii industriale nobilitare.

Imprejurul acestui simbur industrial, s'a încheat apoi o masă de negocianți bogați și se constitui cu timpul o clasă industrială, a cărei proponderanță creștă în detrimentul clasei nobile.

O idee asupra dezvoltării ce luă clasa industrială, ne presintă faptul că de unde capitalul societăților cu acțiuni, abia se ridică înainte de resboiul Crimeei, la 500 milioane franci, ajunge după resboiul din urmă Ruso-Ture la aproape 7 miliarde.

Nu trebuie să ne ascundem că acest capital nu este întreg indigen; sunt și capitaluri streine, pôte chiar covârșitoare, cari au început a se îngrămădi în industria rusă sub garanția legilor celor mai bine făcute pentru a le inspira încredere.

Clasa industrială deveni așa de puternică în Rusia, că ajunge a câștiga totă presa rusă, și la un moment dat nu se sfii a cerc guvernului ca să fie reprezentată în ministeriul de finanțe, prin un consiliu al comerțului și industriei. Negreșit că într'un stat autocrat ca Rusia asemenea camere electivă nu se împac cu regimul ei de guvernămînt. Cu toate acestea s'a dat satisfacțiune în măsura posibilă, instituind în minister o comisiune specială, care se ocupă cu studiul tuturor nevoilor urgente ale industriei și comerțului.

Spiritul de asociațiune, această pârghie puternică a industriei, a putut luă ușor dezvoltare în Rusia, unde proprietatea mică nu este basată ca la noi pe individualism, ci pe colectivism, cum am arătat-o deja în regimul *mirului*.

E interesant să vedem, cum politica economică rusă cu spiritul ei de metodă mai sus arătat, s'a aplicat a înființa și protege principalele industrii.

Aplicarea sistemului protecționist (1)

1) In industriile miniere și metalurgice.

Tariful înființat la 1877 prin care se modifică în mod și mai accentuat protecționist tariful de la 1857, a fost aproape prohibitiv pentru *cărbuni și fontă*.

Rusia, cu avutele sale zăcăminte de fier și cu întinsele sale depozite de cărbuni minerali, plătitese străinătăței, în interval de 20 ani, aproape un miliard și jumătate pentru cărbunii și fonta ce importase, și ajunsese și într'o depreciere considerabilă cu moneda sa de hârtie, căci rubla era cotată la 2 fr. 25. Ea taxă prin noul tarif în mod ridicat aceste articole, și exigia în acelaș timp plata drepturilor vamale în aur.

La 1881 tariful vamal fu mărit cu 10 la sută, iar la 1885 cu 20 la sută.

În timpul acesta desvoltă și o activitate febrilă în construcțiunea de căi ferate pe la principalele localități unde se exploata ferul și cărbunii, pentru ca materia primă să ajungă cât de estin la usine.

Sistemul comandelor—Acordând concesiunile de căi ferate, guvernul încuragiază industria metalurgică prin comande, obligând pe concesionari a comanda la usinele din țară fabricarea raliurilor și locomotivelor.

Dăm ca exemplu de mare însemnătate în orientarea acestei politici economice, faptul următor:

Rusia executând drumul de fer transiberian, a calculat că pe lângă un material considerabil de șine îi trebuie peste 8000 locomotive.

Cum s'a cunoscut nevoia unei așa însemnate fabricațiuni, fabricile americane au făcut oferte foarte avanta-

(1) *La Russie économique et sociale par de Lestrade.*

giöse. Tóte ofertele au fost respinse, căci condițiunea impusă de Ministeriul de finance, conform regimului economic adoptat, eră ca totul să se execute în Rusia.

La noi direcțiunea căilor ferate, și cu dînsa și guvernantii noștri, ar fi considerat o asemenea politică economică o utopie, și ar fi comandat în streinătate fiind mai estin.

În Rusia unde politica economică are vederi a tot îmbrățișătoare, vederi de viitor, s'a zis: *Voiu plăti șinele și locomotivele mai scump, dar țera va culege cu timpul fructul direct sau indirect al usinelor ce se vor ridica.*

Mai multe usine începură a se înființa, atrase de așa mare comandă, între care usina ruso-belgiană cu capital de opt milioane de ruble.

Un rezultat favorabil al acestei politici a fost că stabilindu se multe usine, a început concurența și prețul fontei s'a scădut considerabil.

De sigur că atunci când prețul ferului va ajunge destul de jos, drepturile protectore se vor scădea mult, pòte chiar vor dispore pentru a întronă idealul economic: *liberul schimb.*

Tesaurul a câștigat și el din aplicarea acestui sistem din drepturile vamale stabilite.

Incasările vamale care în 1886 erau numai de 72 milioane ruble s'au ridicat în 1896, după 10 ani, la 173 milioane.

Tesaurul a profitat asemenea de taxele ce a început a percepe fără mari anevoințe din o industrie înfloritoare.

Producțiunea fontei a luat avânt considerabil sub acest regim, din 28 milioane puduri în 1881, a ajuns la 56 milioane în 1890 și astă-dî e apròpe de 90 milioane.

Sistemul tarifar al căilor ferate. — Politica tarifară a administrațiunei comerciale a căilor ferate, fiind în mânele aceluiași Minister, a fost aplicată în mod ast-fel ca usinele metalurgice să fie silite a se răspândi peste tot imperiul în vecinătatea minelor, căci și-a dis: *O usină sau două mai mult în jurul marcelor orașe industriale ar fi o simplă unitate, care s'ar adăogă altora fără a fi băgată în seamă în economia națională, pe când în*

părțile imperiului, unde nu există industrie, o usină este un sîmbure de activitate industrială, împrejurul căreia s'ar stabili și alte industrii și ar ajunge ca toate împreună să creeze o viață industrială și comercială.

Cu acest sistem Rusia a ajuns să fie în mare parte acoperită d'a lungul căilor ferate cu usine și ateliere, după cum am avut ocasiunea a constata în tot trajeul nostru.

2) In Industriile agricole

Fabricile de zahăr.—Asupra acestor fabrici am mai întretinut pe cititor în trajeul de la Rosnov la Petersburg. Ne rămâne însă a arăta modul cum s'a exersat politica economică rusă în timpul dezvoltării lor.

Importanța relativă a acestei industrii în Rusia, pentru a o aprecia, este destul a spune că beneficiile ei reprezintă 9 la sută din toate beneficiile industriale și comerciale realizate în Rusia.

Dividendele lor însă reprezintă 5, 10 și 20 la sută al capitalului.

Protecțiunea de care s'a bucurat în Rusia le-a făcut să devie foarte bine utilizate; foarte prospere și foarte puternice.

O așa mare protecțiune însă a avut *son contre coup*; o instalațiune de prea multe fabrici, cari au ajuns la un exces de producțiune peste trebuințele consumațiunii interne, astfel că usinele au fost nevoite să vîndă excedentul cu pierdere peste frontieră, pierdere care însă era acoperită tot de clientela națională prin scumpirea zahărului.

Ministeriul de finanțe rus animat de aceeași solicitu-dine pentru fabrici ca și pentru consumatori, s'a gândit că dacă ar scădea tariful pentru a face să se estinască zahărul, ar expune fabricile indigene la concurența fabricilor străine și ar agrava situațiunea lor, și a ajuns la soluțiunea să importeze statul zahăr din străinătate, vîndîndu-l cu un preț hotărât în fie-care localitate, și realizând și un beneficiu de aproape 2 ruble pe pud.

De altă parte și-a dis: *De ore-ce fabricile nu'și limitează ele însăși producțiunea, pentru a nu fi silite a vinde excesul cu pierdere peste frontieră; nu voiū mai încuragiă exportățiunea cu acordare de prime, căci nu e nici rațional să dai străinului zahăr cât de estin cu punga statului.*

Iată dar ce metodă rațională urmată și chiar în chestia crizei zaharine.

* * *

Intorcându-mă acum la fabricile noastre de zahăr, mă întreb fără să-mi gădesc o explicație plausibilă: Ce a făcut pe guvernul Român să acorde celei dintâi fabrici de zahăr înființată la Sascut, primă de exportățiune, pe cât timp această fabrică nu eră în stare să satisfacă consumățiunea națională cu producțiunea ei?

Ce a făcut pe guvernul Român, acum de curînd a acordă același avantajii viitoarelor fabrici?

Care e acea rațiune de stat care dictază să stimulăm fabricile la export cu bugetul țării?

Cu alte cuvinte, cum s'a dis în Rusia, să dăm străinilor zahăr cât de estin cu punga țerii, pe cât timp ele nu s'aū împiciorogat bine pentru consumățiunea internă?

Un asemenea sistem de protecțiune nu-l aprob, pentru că nu-l pot pătrunde în binefacerile ce ar putea aduce economii naționale.

* * *

Industria bumbacului este veche în Rusia. De mai multe sute de ani este ea care îmbracă poporul. Ea a luat nascere în guvernămintele Moscovei și Vladimirlului, unde se lucra cu fire aduse din Englitera.

Drepturile protectoare aū isbit considerabil obiectele manufacturate din bumbac. Ele plătesc la intrare pentru 100 kgr. de la 105—140 fr. Bumbacul brut chiar, nu este scutit. El plătesce 40 fr. la 100 kgr.

Cu modul acesta, de unde acum 40 ani Rusia nu poseda de cât 43 usine, astăzi sunt peste 500 usine cari produc marfă în valoare de peste 700 milioane de franci.

Desvoltarea industriei bumbacului a luat în Rusia proporțiuni considerabile, necunoscute în alte State ; așa pe când în intervalul de la 1870—91, numărul broșelor în Europa, Indii și America a crescut cu 22 la sută ; în Rusia în același interval, a crescut cu 100 la sută, așa că Rusia a ajuns a avea mai multe broșe de cât ori ce alt Stat european.

Acastă desvoltare a industriei de bumbac a creat cultura bumbacului, căreia i este rezervată un splendid viitor.

Acum, cum dice Longovoy : «Este posibil ca această protecțiune să fi obligat pe consumatori a face sacrificii pentru manufacturarii Ruși, dar aceste sacrificii sunt fără îndoială compensate prin câștigul evident al industriilor indigene. Articolele de bumbac fabricate, nu sunt obiecte de lux, dar de prima necesitate».

Fabricațiunea acestor articole dă mari salarii locuitorilor ; lucrul de mână formând marea parte a cheltuelilor de producțiune, care se urcă la 40 milioane.

Bumbacul ce se cultivă în Rusia, nefiind suficient a îndestula trebuințele comerțului, care se urcă la 12 milioane puduri, reusesce a intra în Rusia în stare brută, cu toate drepturile protectoare, pentru 8 milioane puduri, adică pentru o valoare de 80 milioane ruble. Transformarea în articole comerciale prin usinele ruse i măresce valoarea la 250 milioane ruble, care ar fi trecut peste frontieră, de nu s'ar fi lucrat în țeră bumbacul brut importat.

Industria cânepei e încă de mult, ca și la noi, o industrie mai mult domestică. Prin drepturi protectoare atinge astăzi o producțiune anuală de 8 milioane puduri.

Industria inului întrebuintează ca și acea a bumbacului aproape 12 milioane puduri. Dar această industrie are o tendință cu totul contrarie aceleia a bumbacului, căci pe când bumbacul vine brut și este lucrat în Rusia mai mult pentru trebuințele pieței interne, inul servă la fabricarea articolelor mult mai scumpe, cu aproape întreit preț, care nu se pot desface în Rusia ; de aci o

perdere pentru economia rusă, în raport cu ceea-ce nu se p^ote lucra în țară.

De aceea încă din timpul lui Petru cel Mare, această industrie a atras solitudinea guvernelor, primind chiar o subvențiune. Mașinile la început fiind primitive și neput^ond a se importa din Anglia; această ț^oară importă inul rus și 'l lucra cu avantagi^u. Un frances Girard, a introdus în Rusia sistemele perfecționate, prin mijlocul cărora s'a putut lucra cu mari beneficii.

Recolta de în a întregului imperi^u se urcă la 18 milioane puduri, din care 11 milioane sunt exportate, iar restul de 7 milioane puduri se lucr^oază în ț^oară. Sunt astădi 213 usine produc^ond o val^ore de 58 milioane ruble în articole lucr^oate. Rusia a ajuns a ocupa al 2-lea rang în Europa, în această industrie.

Sistemul de taxare vamală tot-deauna rațional, aci în sens invers de ce a făcut pentru bumbac, n'a mai pus drepturi protect^ore la importul țesăturilor, căci se produce peste trebuință în ț^oară.

Industria lănei a fost și d^onsa îngrijită încă de la Petru cel Mare prin subvențiuni și prin comande pentru trebuințele Statului. Această industrie cuprinde astădi 580.000 broșe și 35.000 r^osb^oce.

Materia primă este produsă în Rusia de berbeci infantados și indigeni.

Dărăcirile pentru o causă sa^u alta, nu sunt îndestulătore d'a alimentă țesătoriile și se introduce multă lână dărăcită străină, înlesnită fiind prin o taxă moderată.

Și aci aceeași preocupățiune d'a nu aruncă peste frontieră banul ț^oării.

Ministerul de finanțe 'și-a dis: *Țesătoriile ruse importând 97.000 puduri dărăcite, au dat 92.000 puduri de fire, cu o val^ore aproximativă de 6 milioane. Grație importățiunei lănei dărăcite, importățiunea firului s'a micșorat și 7.600.000 ruble au r^omas a fructifică în Imperi^u. Această sumă, dacă am fi pus prea mari drepturi de vamă asupra lănei dărăcite, ar fi plătit munca țesătoriilor străine.*

Industria alcoolurilor, presintă interes în Rusia prin reglementățiunea sa specială și prin sistemul de pro-

cedare în această reglementațiune. În afară de cereale : grâu, porumb, secară, ovéz, se mai întrebuintează și cartofii. Sunt 2,000 fabrici din care 582 cu extractori în lemn și cu aburi, iar cu 1,304 extractori metalici cu înaltă presiune.

Încă de la 1885 legile cari au reglementat vîndarea alcoolurilor n'au atît un scop fiscal cît un scop social, urmărind intemperența.

Legea din 1885 opresce cu totul vinderea țuiceii în detaliu unde nu se servă mîncare. Spirtosele din contră se servă cu paharul în restaurante sau tractire.

În debitele de bături, alcoolul nu se pôte vinde de cît în sticle închise și precauțiuni speciale previn fraudă.

Alcoolul dejă isbit de acsise, sau drept de fabricațiune, plătesce asemenea un drept de consumațiune.

Ce s'a întâmplat ? Acastă lege care tindea a face să se stârpescă beția, n'a dat rezultatele prevădute.

Aceia cari au micșorat consumațiunea au fost ómenii sobri, cari mai bine au renunțat d'a mai bea, de cît să se ducă la restaurant, sau să cumpere o butelie întregă la un debitant.

Bețivii însă n'au scădut măsura, căci la tractir cu o porție de mîncare de 5 kapeici înaintea lor, beau totă ziua. Ast-fel că Ministrul s'a vădut în imposibilitate d'a combate beția cu totă perderea pentru fisc.

S'a recurs în 1895 la *monopol* în ce privesce numai vinderea productelor alcoolice, lăsând fabricațiunea liberă, reglementând-o însă în privința cuantumului producțiunii și prețului vînderei.

Vîndarea în detaliu se face de către debitanți, numiți de minister, sau în tractire. Tractirele nu pot vinde de cît în butelii pecetluite, cu prețul fixat.

Restauratorii în orașe pot vinde cu paharul cu orice preț ar voi.

Sistemul monopolului însă, nu s'a aplicat de cît ca titlu de încercare în 4 guvernăminte : Perm, Ufa, Orenburg și Samara.

Acastă măsură, relevază aplicarea *politiceii experimentale*, preconisată de J. B. Say.

Metoda experimentală pe care un om de știință o aplică în studiul fenomenelor corpurilor brute, se aplică astăzi de economiștii luminați și în studiul fenomenelor sociale și economice.

Acastă metodă consistă în a experimenta mai întâiu în mic, ceea ce voesci a aplica în mare, căci așa mai bine poți să-ți dai compt de ore-cari imperfecțiunii ale sistemului fără să sdruncini economia socială; cum se întâmplă adesea cu măsurile generale luate în mod brusc.

3) In industria domestică și a breslelor.

Aceste industrii indică în sie-care țară gradul de cultură intelectuală. In produsele lor, se afirmă geniul special al unei națiuni și facultățile sale creatrice.

Ca în tot-d'auna marea industrie instalându-se cu mijloce mai perfecționate, a putut produce mai bine și mai estin, ast-fel că a pus ici, colo, pe micul industriaș în imposibilitate de a și mai continuă meseria.

In multe industrii însă, industria domestică trăesece pe lângă fabrici, care 'i dă de lucru. Așa, în fabricele de țesătorii de la Moscova peste 80 la sută din produsele fabricate se fac cu resbóele și rótele de tors ale industriei domestice.

Meseriașii prefer a munci pe la casele lor, comenđile ce li se dau de fabrici, ca să nu părăsésă munca câmpului.

Industria casnică, îmbrățiséză ramurile cele mai diverse: ferăria, cuțităria, alămăria, țesătoria, olăria, etc.

Asiduitatea la muncă a țeranului rus în unele comune, este adesea dincolo de totă lauda. E lucru de notat, că acolo unde solul e mai ingrat, țeranul e mai muncitor și mai industrial; așa că se adeveresece dicț-tórea nu mai știu a căruí cugetător că: *Dumneđ-ú a mē-surat forțle materiale și intelectuale ale unuí popor după dificultățile solului.*

Țeranii sunt și fórté îndemănatici și îndată ce un meșteșug nu mai e lucrativ, trec repede la altul.

Chiar în ramura metalurgică, sunt foarte îndemânatici. Cu toate marile turnătorii de clopote, ei tot pot a a continuă vechea fabricațiune a micilor clopote.

În utensilele de aramă, mai cu seamă în *samovare*, industria sătască ocupă un rang însemnat. În guvernământul Toula fabricațiunea țărănească a samovarelor se urcă la o valoare de 3 milioane ruble.

În guvernământul Novgorod, cuele cari se fabrică cu mâna au dispărut, dar cuele de corăbii se fac tot de industria țărănească.

Cuțităria, care cuprinde armele albe, aparține breslelor în guvernământul Nijni-Novgorod. În această mică industrie e de admirat divisiunea muncii; un lucrător topește alama, un altul o poleește și o ascute, alții fac mânerele, etc.

Lăcătușeria mai totă este în mânele industriei domestice țărănești.

Acastă întregă industrie trăește nu numai din *comandele fabricelor*, în vecinătatea cărora unele din ele se află stabilite, dar și din *comandele importante pe cari le face administrațiunile de Stat*.

XII.

MINISTERUL DOMENIILOR.

O ochire asupra organizațiunii și activității sale.

Am văzut că Ministerul de Finanțe în Rusia exercită un rol de adevărată protecțiune asupra agriculturii și industriei naționale: prin tarife vamale protectoare, prin tarife de transport minimale pe căile ferate pentru produsele naționale și prin comande exclusiv rezervate acestor produse în trebuințele statului, județelor și comunelor.

Rolul Ministeriului de agricultură și domenii, în afară de administrațiunea agricolă a moșiilor statului și tehnica pădurilor și minelor cari îi sunt atașate, se poate resuma în trei cuvinte: a *studia* și *învăța* și a *ajuta* sau *încuraja*.

Nu mi propun aici a expune întreaga organizare și activitate a acestui Minister, ci numai a o schiță în principalele sale trăsuri.

Studiile sunt întreprinse de acest Minister asupra tuturor resurselor naturale ale solului și sub-solului, pentru a amenaja pe cele dintâii spre cea mai mare folosință a agriculturii și industriei, și a pune în valoare pe cele d'al doilea prin exploatare.

Misiunea educatoare consistă a da instrucțiunea tehnică prin școle speciale de diverse grade, a răspândi cunoștințele științifice și aplicațiunile lor la agricultură și industrie prin publicațiuni oficiale și particulare sub-

venționate, a da buna pildă pentru îmbunătățirile agricole prin facerea studiilor și executarea de lucrări pe moșiile statului prin înființarea și subvenționarea de ferme agricole și stațiuni agronomice. Misiunea d'a ajuta și încuragiă consistă mai cu sémă a secundă sfortările individuale ale asociațiunilor în îmbunătățirea solului prin irigațiuni și drenagiuri cum și în desfăcerea comodă a recoltelor.

* * *

Cum se vede dar, Ministerul de agricultură și de domenii în Rusia, are în prima linie un caracter științific și în a doua un caracter de ajutorare.

De aceea resortul administrațiunei acestui Minister, stă mai cu sémă în instituțiunea *Comitetelor științifice speciale de agricultură, de hidraulică agricolă, de geologie, și de servicii separate de hidrogeologie* cari dirigez studii științifice cu caracter practic agricol și industrial în cestuini private la irigațiuni, la drenagiuri, la amenajamentul apelor de băut în interesul alimentațiunei orașelor și satelor, și al apelor minerale în interesul sănătăței publice, studii practice geologice pentru cunoscerea solului și sub-solului și resurselor minerale, pentru trebuințele industriei și amendamentelor agricole, în care partea didactică științifică nu este neglijată.

În provinciî Ministerul de agricultură este ajutat în mod energic de consiliile domeniilor imperiale și de Societățile de agricultură.

Aceste consilii ale domeniilor, au o rață de acțiune asupra unuia său mai multor guvernăminte, după cum sunt răspândite pământurile coronei, și n'au numai supravegherea acestor domenii, ci supravegherea aplicațiunei tuturor hotărîreilor direcțiunii centrale.

Societățile de agricultură nu sunt ca la noi o colectivitate de interese inspirate de interesul de partid, căci în Rusia nu e și nici nu pôte fi partide. Ele n'au altă tendință de cât a fi auxiliarele guvernului și se constituiesc cu cea mai mare înlesnire din cauza spiritului de inițiativă care e cultivat după cum am arătat în *min.*

Prin acțiunea lor au adus mari servicii tuturor intereselor agricole în Rusia, pe când Societatea centrală de agricultură la noi, n'a dat alte dovezi de activitatea sa, de cât în punga acelor care și-au încercat norocul în jocul de cărți, aproape singura sa ocupațiune cunoscută.

Societățile agricole în Rusia, și susțin activitatea lor prin subvențiunile Ministerului domeniilor și în mare parte prin marea liberalitate a fondatorilor.

* * *

Ministerul agriculturii și domeniilor mai are sub dependența sa, o înrăgă rețea de stațiuni agronomice agricole care sunt puse sub dependența observatorului meteorologic anexat pe lângă Institutul agronomic din Moscova, care se ocupă cu căutările meteorologice care interesază viața practică.

Aceste instituțiuni puse în serviciul agriculturii, stabilesc o legătură strîmtă între observatorul din Moscova cu stațiunile sale meteorologice și viața practică, și câștigă o mulțime de colaboratori printre agricultorii luminați, care sunt puși în pozițiune d'a observa și a studia fenomenele inconstante ale naturii.

Un jurnal popular intitulat *Mesagerul meteorologic* este distribuit agricultorilor aproape gratis, pentru a-i iniția la interesele meteorologice prin articole științifice populare.

Ministerul agriculturii și Domeniilor are dar o organizațiune ast-fel, ca toate organele sale să concure la mărirea avuției publice și prin acesta a patriei.

Acolo nu se vede ca la noi lipsa de solidaritate între diversele servicii, a căror grijă nu e interesul țerei, ci să fie care mai de care autonome, și această lipsă de solidaritate merge adesea până la refuzul concursului reciproc, pentru un interes public. Sistemul de *anchete*, necunoscut la noi, care e însă atât de mult întrebuințat în Statele occidentale, fie din inițiativa guvernului, fie din aceea a parlamentului, ori de câte ori o criză economică atinge un factor al economiei publice, pentru a cunoaște faptele esențiale influente ce au putut să dea

nascere, este întrebuintat și în Rusia pe o mare scară și avem ca exemplu: anchetele agricole de la 1872, 1880 și 1884.

Afară de acesta, Ministerul procedează pe fie-care an la constatarea stărei recoltelor, mercurialelor etc. și acesta se face nu numai prin organe administrative, dar și prin intermediul marilor proprietari funciari. Ast fel că se îngrămădesc la Minister peste 25.000 raporte, cari se publică în resumat în analele Ministerului.

Ministerul se pune adese-orî în raport cu persoanele speciale particulare din provincii, pentru anumite studii cari fac obiectul publicațiilor sale oficiale.

Rusia în această privință a adoptat sistemul administrativ englez, după care: *guvernul nu trebuie a creă tot-deauna funcțiuni cari ar putea fi îndeplinite de particulari.*

Din acest punct de vedere Rușii ca și Englezii, de multe orî pentru funcțiuni cari aparțin vieții publice se adresează la specialiști, cari ocupându-se cu succes de afacerile lor private speciale, pot să consacreze o parte a timpului lor lucrului public. Încă aș grija d'a deosebi printre aceștia, pe aceia cari visează mai mult onóra de cât banii, cari țin a'și atrage considerațiunea publică prin serviciu onorifice aduse țării.

Cu modul acesta Rușii și Englezii, încuragiând avuția previn corupțiunea care emană adesea, și fac active pe terenul progresului, existențe prețioase cari ar fi fost nefolositoare, dacă ar fi rămas neîntrebuintate.

Câți oameni speciali nu se găsesc la noi în provincii în asemenea condițiuni sociale, cari ar putea fi utili în supravegherea instituțiilor locale ale Statului și chiar în diferite studii, fără ca guvernele noastre să fi gândit vr'o dată a le face onóra unor asemenea însărcinări.

* * *

Ministerul rus al Domeniilor publică pe fie-care an o dare de semnă despre activitatea sa administrativă, în toate ramurile de resortul său tocmai ca în statele cele

mai democratice : America, Belgia, Franța; pe când la noi țără democratică cum ne numim, cine a vădut vre-odată o dare de sémă despre gestiunea Ministerului nostru al Domeniilor de la înființarea sa de acum 15 ani și până astă-zi ?

Publicațiunile ministeriale se trimit gratis ómenilor specialí după exemplul tutor statelor civilisate, cu excepțiune de al nostru.

Nu s'a învrednicit nici un institut sciințific de la noi a'mí trimite publicațiunile sale, pe când primesc publicațiunile sciințifice din statele civilisate streine : ale comitétului geologic din Portugalia, ale comitétului geologic din Italia, ale institututului meteorologic din Odessa etc., și dílele acestea ám primit publicațiunile institutului geologic din Washington, care 'mí-aú fost trimise prin institutul nostru meteorologic.

Publicațiunile institutelor nóstre sciințifice sunt făcute a nu aveá alte onorurí, de cât praful archivelor.

Le témă a se pune la îndemána omului de sciință în stare a le judecá.

Opera educatore a Ministerului domeniilor rus, este secondată puternic și de consiliile provinciale *Zemstvos*, carí adesea vin cu fondurile lor a ajutá la studii carí interesez prosperitatea economică a provinciei. Un exemplu l'am avut în capitolul precedent, privitor la conferințele congresului geologic cu consiliul provincial din Kursk care a votat 50.000 ruble pentru căutarea prin sondagii a zăcămintelor de fer pe care le trădéză perturbările acului magnetic.

* * *

E interesant pentru cititorí a cunósce ce sunt aceste consilii provinciale în Rusia.

Ele represint consiliile nóstre județene, însă se compun în mod cu totul diferit, conform condițiunilor sociale în Rusia.

În Rusia individul nu e ca la noi și în țările occidentale, izolat în fața statului.

Fie-care om este clasat în nomenclatura administra-

tivă sub o rubrică; fie-care aparține prin naștere sau profesiune la un grup determinat cu drepturi și datorii.

Statul în Rusia n'are înaintea sa cetățenii egali ca nisece unități abstracte, ci grupuri concrete în clase, un fel de stărostii cu privilegiile și sarcinile lor particulare. Legea deosebesce aceste categorii în: nobil, preot, țăran, burgez.

Fie-care din ele au organizațiunea lor proprie, formele lor corporative deosebite, un fel de *self-governămint*.

Adunările provinciale se compun din toate aceste ordine sociale care și trimit fie-care aci reprezentanții lor particulari, având a delibera cu toții în comun asupra intereselor provinciale.

Din cele expuse aci reese: că mecanismul administrativ al Ministeriului Domeniilor și Agriculturii în Rusia, stă în puterea centrală organizată științific, care se sprijină pe organe regionale publice și particulare în toate ramurile funcționării sale.

Departamentul Minelor.

Una din ramurile principale de activitate a acestui Minister, este studiul forțelor productive ale Rusiei și ale țărilor orientale învecinate a căror anexiune este o cestiune de timp.

Una din cele mai însemnate resurse, care interesază de aproape prezentul și viitorul patriei ruse, este fără îndoială însemnatele sale tesaure minerale.

Pentru acest sfârșit, după arătările d-lui A. de Kepen consilier de mine (1) s'a instituit încă sub Petru cel Mare la 1719, o administrație specială, însărcinată cu studiul avuției minerale și cu gerarea industriei minelor, și care a luat numele de *Berg-Collegium*.

Tot atunci s'a făcut și o legislațiune de mine intitulată *Berg-Privilegium*.

Atât administrația minelor cât și legislația respec-

(1) Annales des Mines 1894.

tivă, a primit diferite transformări de la Petru cel Mare.

Grație activității desfășurate de Berg Collegium de la 1772, se datorează descoperirea minelor de aur în Siberia Occidentală, la Berezovsk și în munții Altaï. Când sub Tzarul Alexandru I-iu la 1802, s'a instituit Ministerele, Berg-Collegium a fost atașat la Ministeriul de Financă, și patru ani mai târziu, primi o reorganizare sub titlul de: *Departamentul Minelor* (1). La 1811 s'a atașat pe lângă acest departament și administrațiunea generală a Salinelor.

Sub domnia lui Nicolae I-iu industria minerală făcu mari progrese atât din punctul de vedere științific cât și din punctul de vedere tehnic și administrativ.

Numerose explorațiuni au fost executate în diferite părți ale Imperiului de cei mai însemnați geologi, cei mai mulți streini. Așa a fost voiagiul științific al lui Alexandru Humboldt, Gustav Rose și Ehrenberg, explorațiunile lui Murchison și de Verneuil, expedițiunea vestitului Inginer de mine și economist reformator Le Play.

Tot atunci s'a început căutările lui Dubois de Montpereux în Caucaz și în Crimeea și studiile geologilor ruși: Chturowski, Eichvald, Helmersen, Hoffman etc.

De la 1874, administrațiunea generală a minelor, a fost transferată de la Ministeriul de Financă la Ministeriul Domeniilor.

Acastă administrațiune girază toate afacerile miniere ale Rusiei, cu excepțiune de Finlanda, care și-are propria sa lege minieră, cum și de ținutul Casacilor de la Sud, unde minele sunt gerate de Ministeriul de Resbel.

O excepțiune la regimul minier rus, o prezintă și minele din Altaï și Nertchinsk (Siberia) cari aparțin *Cabinetului Majestății Sale*, făcând parte din Ministeriul Casei Impăratului.

(1) Departamentele în Ministerele ruse, echivalează cu direcțiunile de servicii în Ministerele noastre.

Comitetul geologic.

Pe lângă administrațiunea Minelor s'a instituit de la 1882, *Comitetul geologic*, care se ocupă cu structura geologică a subsolului și cu *hartografia geologică*.

Comitetul geologic se compune din: un director care e d-l Karpinski, președintele congresului, cinci șefi geologi, șese geologi și șese geologi ajutoari, care și-au onorariile și gradele asimilate după acelea ale corporilor Inginerilor de mine.

Comitetul mai are în serviciul său un chimist, un bibliotecar, un secretar, un desenator și un personal de colecționari.

Bugetul său se urcă la 80.000 ruble.

Înainte de a se institui comitetul geologic, Rusia posedă deja hărți geologice datorite vechilor exploratori, între care vom menționa Harta lui Murchison apărută la 1845.

Dar această hartă ca și multe lucrări descriptive, nu erau lipsite de lacunele și erorile inerente tutur înceturilor.

Comitetul geologic, după cum arată într'o notiță asupra hărții geologice a Rusiei, a consultat în dresarea hartei nu numai operele geologice anterioare, dar a utilizat și literatura geografică cum și aceea a economiei rurale și toate datele culese în acest mod, au fost raportate pe foile hărților topografice. Apoi membrii comitetului s'au dus pe teren a studia ei însuși părțile presintând lacune sau incertitudini, ajutați și de persoane speciale la cari au făcut recurs.

Societatea Imperială Mineralogică a dat asemenea un însemnat concurs Comitetului, iar Direcțiunea minelor prin explorările sale l'a pus înainte un prețios material de studii.

Ast-fel s'a ajuns la întocmirea unei hărți geologice pe scara 1: 2.520.000, care încoronază opera comitetului.

Memoriile descriptive asupra terenurilor geologice

studiate, au atins pentru unele basini geologice, cum este acela al Donețului, cel mai înalt grad științific la care s'au ridicat asemenea studii în Belgia, Germania, Anglia și Franța.

Departamentul hidraulicului agricole.

Încă de la 1837, de când s'a înființat Ministerul Domeniilor în Rusia, acest minister a înțeles că una din principalele sale ocupațiuni, urma să fie îmbunătățirea pământurilor agricole!

Irigațiunile și drenajurile se impuneau în primul loc.

Pentru a avea un personal capabil în asemenea lucrări, a trimis în curs de patru-deci de ani pe tinerii ingineri eșiți din școlile ruse, a studiat în străinătate lucrările de irigațiuni și drenajuri, asistând și la execuțiunea lor.

Până la 1873 toate lucrările hidraulice aveau mai mult scopul de asanare al locurilor smârcose din capitala imperiului și din împrejurimi.

De la 1872, s'a pus mai cu seamă în acest minister, cestiunea irigațiunilor și drenajurilor solului agricol, pentru a-l face cât de productiv, iar la 1880, s'a organizat așa dișele expedițiuni sub direcțiunea generalului Jilinsky. Acestea au condus la adoptarea numeroșelor metode de irigațiuni, cari întreprinse pe moșiele statului, au servit de exemplu proprietarilor.

Acastă expedițiune se divide în două secțiuni: din care una se ocupă cu drenajurile și cea-l'altă cu irigațiunile.

De la venirea actualului Ministru al Domeniilor, d-l Yermolof, sub tinerul țar Nicolae al II-lea, s'a înțeles că nise asemenea însemnate lucrări, trebuie să aibă de față studii științifice serioșe *hidrogeologice* și în acest scop Ministrul Yermolov a înființat în Ministerul său un departament special de *hidraulică agricolă* independent de acela care exista pentru *technica agricolă* și de care depindea expedițiunea Jilinsky.

Irigațiunile.

Irigațiunile se impuneau în regiunile meridionale ale Rusiei. (1)

În aceste regiuni de și solul este constituit cum am văzut din vestitul pământ negru — tchernozœme — dar condițiunile climaterice sunt foarte defavorabile din cauza puținii cantități de ploie ce cade în aceste regiuni. Ea abia este de 150—200 milimetre pe hectar, pe când experiența a arătat că sunt 500 milimetre necesare culturii solului, ast-fel că foarte adesea recolta se compromite și lipsa cerealelor produce și fômetea.

Mai eră și o altă dificultate în aceste regiuni, este că gârlele fiind de ordinar secate în lipsă de ploie suficientă, nu se putea bizui pe dinsele pentru irigațiuni.

Afară de acêsta, gârlele curg în acêstă regiune spre Sud sub o pantă neînsemnată iar către cursul lor superior în patură adâncă la 50 m. sub sol.

A trebuit dar a se gândi de preferință la precipitate atmosferice: ploii, zăpadă, care să fie reținute în bazine închise și de unde apele să pôtă fi aduse după trebuințele culturii și diferitelor periode de vegetațiune.

De altă parte s'a barat prin ridicături de pământ și cursul riurilor, căci se întâmplă adesea ca toamna să fie secetôsă și iarna să cadă puțină zăpadă.

Cu modul acesta s'a irigat până în 1897 :

In guvernămînt.	Yekaterinôslay.	1200	hect.
»	Astrahan.	300	»
»	Samara	10.300	»
»	Saratov.	300	»
»	Cazacilor de la Don	300	»
		12.400	hect.

* * *

(1) În Turkestan, Crimeea și Caucazia, irigațiunea solului a fost introdusă din timpuri immemorabile pentru cultura tutunului, orezului, bumbacului.

Se calculăză la 300 stânjeni cubici cantitatea de apă necesară în irigațiunea unui hectar, așa că pentru 1000 hectare trebuie a avea un basin de 300.000 stânjeni cubici.

Se întâmplă adesea că basinurile de apă închise din lipsă de zăpadă suficientă iarna, să nu se umple de apă.

Așa în iarna anului 1892—93 un basin de 300.000 stj. cubici, s'a umplut numai cu 5000 stj. cubici, pe când în anul următor s'a scurs în plus 200.000 stj. cubici, prin gura basinului.

De aceea s'a stabilit de Minister stațiunii meteorologice, care să observe și să însemneze cantitatea precipitatelor atmosferice.

Costul instalațiunilor de irigațiune variază în largi limite, din cauza diferiților factori ce intră în calcul, din care cel mai important este starea orografică a terenurilor.

Se calculăză în mediū pentru un basin adânc de 2 stânjeni, 100 ruble pe stânen curent de stăvilă.

Că irigațiunile au îmbunătățit mult valoarea solului agricol nu mai încapă îndoială. Este destul d'a spune că în anul 1891, pe când pretutindenii erau recolte proște, a adus un hectar irigat un venit net de 40 ruble.

Cum aprópe 50—70 ruble costă un hectar irigat, urmăză că în 2—3 ani capitalul întrebuintat este acoperit.

Expedițiunile hidrologice ale Ministeriului s'au ocupat asemenea d'a căuta prin sondage izvóarele, și a le capta, cum și a amenagia lacurile pentru trebuințele domestice ale alimentării vitelor locuitorilor, ceea-ce a permis aședări de sate numeroșe.

De asemenea studii și lucrări de alimentațiune cu apă, s'a făcut în guvernămintele Saratov, Samara, Yecaterinoșláv și Astrahan, cum și în regiunile Stavropolului și Erivanului.

De curînd s'a întocmit un mare proiect; alimentarea stepelor din Samara, care va fi executată într'un lung sir de ani.

Ajutorele de stat în irigațiuni.

Lucrările de irigațiuni fiind costisitoare și cerând și un capital de cunoștințe, Ministeriul s'a gândit că trebuie să vie în ajutorul proprietarilor prin direcțiunea sa de *hidraulică agricolă*, punând personalul său tehnic la dispozițiunea proprietarilor, cari se adresează acestei direcțiuni, pentru a le face studiile hidrogeologice ale pământurilor de irigat, planurile lucrărilor de executat, și chiar conducerea lucrărilor pentru o taxă dinainte stabilită.

Ministrul Yermolov, nu s'a mărginit aci cu ajutorarea proprietarilor în irigațiuni, și în 1896 a făcut să se promulge o lege prin care le pune la dispozițiune și mijloace bănești, făcându-le credit pe termen de două-deci ani.

Afară d'acésta, pentru că irigațiunile costă mulți bani, Ministeriul nu le-a lăsat numai în sfera lucrărilor teoretice și pentru a asigura buna eficacitate a sistemelor de adoptat, a înființat *stațiuni experimentale de irigațiuni* cu câmpuri de experiență.

Până acum sunt înființate două asemenea stațiuni: una în regiunea cazacilor de la Don, și alta în guvernământul Samara, în mijlocul stepelor țărmului stâng al-Volgei, în domeniul statului zis *Valujka*.

E vorba a se înființa alte trei: una în guvernământul Yekaterinoslaw, alta în stepetele Kalmucilor și în fine a cincea în Crimeea.

Drenagiurile.

Drenagiurile termez a doua ramură a activității departamentului de hidraulică agricolă.

Dacă în guvernămintele de la Sud, Ministeriul Domeniilor rus, se luptă de 60 ani a înlătură inconvenientele secetei prin irigațiuni, în cele de la Nord și Vest trebuie a remedia la marea abundență a apei prin drenagiuri.

Cele mai vechi studii și lucrări de drenagiuri în profitul agriculturii s'au făcut în zmîrcurile din Minsk—

pe care le-am străbătut în voiagiul meu la Petersburg — unde erau mai lesne de făcut. Aceste zmîrcuri se formaseră în luncile rîurilor, unde plante acuatice au venit de au amortisat cursurile apelor și au sleit substanța nutritivă.

Prin acest fapt, panta deja prea mică a apei a fost redusă la minimum și scurgerea apei a fost astfel complet împiedicată.

Zmîrcurile s'au putut astfel întinde cu înlesnire până când au cuprins 6 milioane hectare, pe cari le-au făcut impropriei culturii.

Cum cauza formării zmîrcurilor era cunoscută; s'a putut aplica un drenagiū rațional, așa că astăzi aproape $1\frac{1}{2}$ milioane hectare sunt redatē culturii.

Lucrarea a constatat în săparea unei rețele de canaluri d'o lungime liniară aproape de 3.500 kilometri.

Prețul terenurilor cari erau mlăștinoase mai înainte se urcă la 12 milioane ruble, astăzi după desecare valorează 42 milioane, în care costul drenagiului se urcă la $2\frac{1}{4}$ milioane ruble, ceea-ce revine 1 rublă $\frac{1}{2}$ pe hectar.

* * *

Mai târziu s'au început drenagiuri în câmpiile Polinesiei.

Aci lucrările au avut a lupta cu mari dificultăți naturale.

Un sfert era cultivabil, dar și acesta din cauza vecinătăților celor-lalte trei sferturi marcagiōse care îi vatamă starea sanitară și îi făcea și comunicațiunile dificile, era aproape părăsit. Desecarea se impunea, dar trebuia să se studieze dacă era posibilă.

Apele marecagiōse se țineaū la un nivel inferior celor din rîurile vecine în cari trebuiaū să fie scurse.

Sondagele ce s'au întreprins arătau că sunt foarte profunde.

Cu toate acestea guvernul nu s'a descuragiat. Odată studiile terminate prin Ministeriul de agricultură, a venit Ministeriul comunicațiunilor și a deschis canaluri largi

și adînci, variînd după împrejurări, pe o lungime de 3.500 kilom. prin 2.500.000 hectare. Pe această suprafață ameliorațiunea a fost imediată, evidentă: 300.000 hectare de locuri mlăștinoase, sunt astăzi acoperite cu livezi, 100.000 hectare sunt transformate în pămînt arabil, 450.000 hectare de zăvoae formează astăzi cele mai frumoase păduri și 500.000 hectare de pădure care înainte nu se puteau exploata, întrebuițez astăzi căile navigabile.

Drenajuri se execută astăzi și în guvernămintele Vladimir, Moscova și Tver, cum și în vecinătățile Batumului și în valea Kubanului.

Amendamentele minerale.

Amendamentele minerale formează unul din prețioasele mijloace de îmbunătățire ale terenurilor agricole, care n'a fost neglijat de Ministeriul domeniilor rus.

Zăcămintele importante de fosforită ale Rusiei, au făcut obiectul cercetărilor sale asidue, urmărite pe o întindere de aproape 20.000 kil. pătrate.

Aceste zăcăminte ocupă mai cu seamă S. V. și centrul Rusiei.

O exploatare minieră în urma căutărilor făcute, s'a început către S. V. numai în guvernămintele Podoliei, Basarabiei și Kostromei. În Basarabia și Podolia minierele de fosforită se află în valea Nistrului și afluenții săi, cari au un minereu cuprinzînd 70 — 75% fosfat de calce.

În centrul Rusiei fosforita este mai bogată în guvernămintele Smolensk, Kursk, Orel, Voronej, conținînd 13 — 27% acid fosforic.

Intrînga exploatare se ridică la 14.000 tone.

Cu cultura extensivă aplicată în Rusia, nu s'a profitat mult de acest prețios și comod îngrășămint mineral.

Însă exemplul se dă în domeniile coronei cu mari foloase și a început să fie imitat și de marii proprietari vecini.

Companii au început să se formeze pentru prepararea îngrășămintelor fosfatate.

De altă parte guvernul prevădător, temându-se că dacă ar lăsa exportul liber, al unui asemenea prețios îngrășămint mineral, ar ajunge cu timpul a se simți lipsă de dînsul, a pus o taxă de 30 franci la tonă.

Ajutore în desfacerea recoltelor

Ministerul Agriculturii în Rusia, care de la numirea d-lui Yermolof a încetat cu vechea practică occidentală numai de intervențiune pasivă, adevădă d'a educa prin școli și exemple și a informa, inaugurând pe aceea d'a veni în ajutorul agriculturii și prin mijloce bănesci, adevădă prin acordări de credite pentru a combate dificultățile naturale, s'a gândit să vie în ajutorul agriculturului și în nevoia d'ași desface produsele.

D-l Yermolof după studii serioase a înființat în acest scop, ceea-ce se numește *Contuaruri de stat*, adevădă nisce magazine, în cari cultivatorii să și care produsele. Acestea se stabilesc de preferință pe lângă gări, cari în orașele mai importante, sunt înzestrate cu elevatori și docuri.

Cultivatorii primesc cu titlul de avans o parte din valoarea acestor produse și după ce vîndarea produselor s'a efectuat de Stat și primesc restul cuvenit.

Acest sistem funcționează nu numai pentru cereale dar și pentru orî ce product agricol : ouă, unt, brîndeturi, miei, etc.

Statul a voit a scăpa pe cultivator de nevoia d'ași vinde produsele pe loc, pe prețuri derisorii.

Acest sistem de intervențiune se explică într'o țără imensă, mai cu sémă chiar pentru produsele de consumațiune internă; unde orașele sunt rari și de multe ori la depărtări considerabile de sate, așa că consumatorul nu pôte să vie pe loc ași cumpără ce-l e necesar.

Statul avînd la dispozițiunea sa acest util al economiei naționale, care se numește căile ferate, ca și tôte cele-lalte mijloce de transport pe uscat și pe apă,

e mai în măsură a transporta la locul de consumațiune produsele agricole, oprind costul de transport.

Cu atât mai mult un asemenea sistem este destinat a veni în ajutorul produselor de exportațiune, care de multe ori stau pe loc cu anii, negăsind mușterii și stricându-se după ce au achitat cheltuelile de asigurare, de manutențiune și de impozit.

* * *

Acest sistem, pe lângă avantajul d'a desface produsele consumatorilor cu beneficii bune, are bune rezultate și pentru consumatori, căci oferta ajungând a fi mai mare, prețurile s'au scăzut pe piețile interioare.

Acastă intervenție a statului împinsă până a face oficiul de intermediar în desfacerea produselor, s'ar părea exagerată și condamnată de principiile economice. Eu unul o admit și o aprob pentru Rusia, căci acțiunea statului trebuie să se modifice după condițiunile geografice și economice ale unei țări, după spiritul de inițiativă, de asociațiune și după aptitudinile ei industriale și comerciale.

Neapărat că ar fi o utopie d'a cere Statului aceeași impulsione civilisatrice într'o țară de Chinezi, de Englezi sau de Germani.

Învățămîntul profesional

În Rusia s'a înțeles de mult că prosperitatea agricolă și industrială a țerei, nu s'ar putea obține de cât sprijinindu-se pe resurse științifice.

De aceea și guvernul a întins și organizat puternic instrucțiunea profesională.

Agricultura fiind principala resursă a țerei, guvernul rus s'a gândit a da o solidă organizațiune învățămîntului agricol.

Pe lângă că a înființat în Universități cursuri de geologie agricolă, după cum am arătat deja, dar posedă și instituțiuni speciale pentru învățămîntul agricol.

Cel mai însemnat stabiliment de cultură agricolă este acela care grație Ministrului Yermoloff s'a pus pe un înalt picior de reorganizare. Voesc să vorbesc de *Institutul Agronomic* de la Moscova, un adevărat esemplu pentru țera noastră.

Le Journal d'Agriculture din Paris a dat de curînd o dare de sémă asupra acestui institut, unde știința este întărită prin exerciții și exemple practice.

Fie-care curs are sala sa specială, căreia îi este alăturată o sală de colecțiuni, în care toate obiectele despre care se tratéză defilez înaintea elevilor.

Cursurile au și laboratoriele lor practice, în care elevii se exersează la experiențe sub conducerea profesorilor.

Alte laboratorii sunt la îndemâna profesorilor pentru experimentele lor proprii, utile progresului științei.

Apoi câmpuri de experiență serv pentru exercițiile practice ale elevilor.

Catedra de botanică posedă o colecțiune de ierbării și diverse preparațiuni de părți de plante, cum și o grădină botanică.

* *

Catedra de culturi speciale are o seră în care se fac culturi experimentale.

Catedra de agricultură are ca anex:

a) *Observatorul meteorologic* despre care am vorbit deja, unde elevii se exersează la toate observațiunile meteorologice;

b) *Un câmp de experiențe* de vre-o 12 hectare, divizat în mici părți după diverse asolamente.

c) *Un laborator de agricultură* care posedă avute colecțiuni de seminte, și de diverse soluri ale Rusiei ce i s'au pus la dispozițiune de Dokutschaeff, ape minerale și plante conservate, etc.

Catedrele de zootehnie și de zoologie au colecțiuni avute de preparațiuni anatomice, aparate pentru tratamentul animalelor și pentru pregătirea alimentelor lor și săli de disecțiuni.

Catedra de chimie cu laboratoarele sale de chimie agricolă.

Catedra de silvicultură cu colecțiunile sale și utilagiul său forestier.

Apoi ca să încheiăm cu *învățămîntul teoretic* al școlii, vom menționa: colecțiunile geniului rural și idraulic, de hărți și hartograme agricole și meteorologice; apoi laboratorul de micrografie și bacterologie, înzestrate cu o mulțime de microscopie.

* * *

Trecînd la *învățămîntul practic*, el se obține în mod admirabil pe 613 djessiătjine cari fac ceva mai mult de 613 hectare, din domeniul de la Petrovskoe, în apropiere de Moscova unde este instalată școla.

Școla are în acest scop stabilimente de fermă cu lăptării, magazine pentru utiluri și mașini agricole, grajduri de animale.

Construcțiunile acestea sunt ast-fel făcute, ca să serve și de model proprietarilor.

Lăptăria este organizată ca să dea smîntâna la frig. Ferma posedă și aparate centrifuge, cum și alte aparate moderne pentru a scote untul.

Untul și laptele din fermă se vinde la Moscova în vase de câte o jumătate vadră și o vadră.

Văcăria are vite din rasa Olandeză, Elvețiană și Bavareză. Ea coprinde vre-o 40 vaci.

Grajduri deosebite exist pentru cultura rasei cailor.

Cocini de porci sistematice, serv pentru cultura raselor engleze.

Apoi vin stupării.

Horticultura și arboricultura ocupă 60 hectare. Aci se fac experiențe pentru aclimatarea în Rusia Europeană a arborilor din Siberia. Peste 10 hectare formează pepiniere.

Grădini de leguminoase, de pomi fructiferi și dendrologice cu esențe rezinoase, ocup spațieri considerabile.

Un întins șes servă pentru arături, livezi și pășunaturi.

Cultura grânelor este așa de bine îngrijită, că de aci proprietarii și aprovizionez grâul de sămînță cu 50 % peste cursul pieței.

Se cultivă aci asemenea inul și plantele furagere.

Școla n'are mai mult de 50 elevi pe promoție și cum cursurile durez 4 ani, sunt 200 elevi interni cari plătesc 400 ruble pe an pentru întreținere.

Am intrat în asemenea detaliuri asupra acestei școli căci ele interesez o țără agricolă ca a noastră, pentru ca cititorul să pǎtă aprecia că numai o asemenea organizațiune pǎte scǎte ómenii destoinici în ale agriculturii.

Pe lângă acest institut funcționez în fie-care guvernământ școli primare agricole, unde se caută după regiuni un învățământ curat practic în conformitate cu trebuințele regionale.

Pentru a face să prospere o ramură importantă agricolă *cultura și fabricațiunea inului* care se ridică la 17 milioane puduri pe an, Ministrul de agricultură dându-și sémă că manufacturele ruse sunt silite a importă firele fine belgiane cari nu se pot obține în Rusia, a înființat școli speciale la Pskov și Kostroma cu maestrii streini și instrumente perfecționate.

În interesul *sericiculturii* acest Minister a stabilit stațiuni sericicole la Taschkend, la Novi Marghelan, la Samarkanda și la Petru-Alexandrovsk și a autorizat și o casă Italiană a face comerțul semințelor selecționate.

Dar la Tiflis a înființat pentru sericicultură un adevărat institut, unde se face selecțiunea semințelor și unde crescătorii de gândați sunt inițiați la metodele științifice ale lui Pasteur.

* * *

Guvernul rus n'a neglijat nici instrucțiunea profesională a femeii, mai cu sémă în ramura agricolă, înființând școli practice rurale, pentru a pregăti fetele la viața domestică, formând bune menajere și fermiere.

În aceste școli ele învață arta d'a face untul și pânea, a țese lână, inul, a împleți coșuri, a face chilimuri, a

croi îmbrăcăminte națională, a spăla și repară rufele a crește păsările domestice. a cultivă grădina de zarzavaturi. Li se dă și ore-carî noțiunii de agricultură și piscicultură. Aceste școli sunt înzestrate cu moșii de mii de hectare, pe care se fac exercițiile scolastice, avînd grajdurî de vite, cotețurî, pepiniere etc.

Elevele fac aci doi ani, după ce au terminat școlile primare. Putem cită că cea mai bine organizată, școlă de la Ponemun în guvernămîntul Kovno.

Apoi s'a mai înființat și școli superioare de economie rurală pentru fete; un fel de școli secundare în cari sunt priimate fetele absolvente ale școlilor agricole primare destinate a formă femeî agreabile și utile în menagiul proprietarului sau arendașului, fermiere luminate și menagere inteligente.

Durața studiilor este de patru ani.

Aceste școli sunt sub regimul internatului. Un exemplu de asemenea școlă. este cea de la Preobragenskaia în guvernămîntul Tschernigow.

* * *

Ar fi să scriu volumine, dacă ar trebui să expun tot învățămîntul profesional în Rusia.

Mă mulțumesc să arăt aci numărul școlilor profesionale:

81	Școli de tâmplărie și lăcătușerie.
27	» » drum de fer.
1	» » conductorî.
1	» » chimiști și desenatorî în manufacturî.
6	» » mine (din care una de inginerî la Petersburg și cele-l'alte cinci de maeștri minori).
18	» » silvicultură.
5	» » topografie.
52	» » primare de agricultură.
26	» » secundare.
1	» » morărie.
2	» » arhitectură.
1	» » litografie, zincografie, xilografie.
2	» » sericicultură.

Invățămîntul profesional se mai obține și în atelierele școlare și chiar în clasele de sêră în fabrici, cari au obligațiunea a întreține școli de meserie.

Cu modul acesta Rusia va ajunge a-și forma clasa lucrătorilor și meseriașilor speciali, care-i lipsesce.

Invățămîntul profesional superior se dă :

În 14 școli: șese la St.-Petersburg, patru la Moscova, una la Karkov, una la Novo-Alexandria, una la Riga și una la Tomsk.

XIII

MINISTERUL COMUNICAȚIUNILOR

Desvoltarea drumurilor de fer ruse

Acest Minister cooperează alături cu Ministeriul de Finanțe și Ministerul Domeniilor, pentru a face din căile ferate ruse și din căile navigabile un instrument de progres pentru economia Rusă. Aceste căi în traseul lor, nu merg ca monarhul din oraș în oraș, ci se învrednicește lăsând de multe ori la o parte orașele, a intra prin înfundăturile satelor și munților, pentru a stimula producțiunea, înfruntând condițiunile naturei și compensând inegalitățile rezultând din prea mari depărtări.

Numai către 1840 găsim prima cale ferată în imperiul Țarilor, la Tsarskoe-Selo și n'avea de cât 27 kilometri. Cinci ani după aceea era de 143 kil.

La 1852 Rusia avea 498, pe când mica Belgie posedă 850, Franța 3.075 și Marea Britanie 10.656.

Progresul se face încet, așa că abia ajunge la 4,904 kim. în 1865.

În cei zece ani următori, iar începe o creștere repede a rețelei căilor ferate, determinată nu numai prin nevoile militare dar și prin necesitățile industriale.

La 1876 Rusia ajunge la 21.933 kilom.

Nu putem urmări pas cu pas extensiunea rețelei ruse, dar după «*Archiv für Eisenbahnen*» găsim după zece ani următori, un progres neînsemnat, așa că la 1888 Rusia abia ajunge la 22 410 kilom. și era de desubt de

ce aveã Statele-Unite : 31.897 kil. Franța 35.264 și Germania 40.826.

De la 1888 începe din nou frigurile unui progres repede, ast-fel că la 1895 Rusia aveã 18.000 kilometre de cale feratã a statului și 15.000 cale concedatã ; în total 35.000 kilom., în afarã de 1876 kilom. în Finlanda și 1433 kilom. dincolo de Caspica.

În construcțiune se aflaũ 4600 kilom. împreunã cu Transiberianul sub regia statului și 4500 kilom. de cãtre companii.

* * *

Încã din cele din urmã zile ale Țarului liberator, în 1881, guvernul rus s'a arãtat arđend de dorința de a creã o vastã rețea de cale feratã, care sã fie a statului și a absorbi tôte companiile particulare, rescumpãrãndu-le liniile construite.

Astã-đi statul rus posedã cãile ferate urmãtore ca construite de dînsul sãu rescumpãrate : Petersburg-Riga, Catherina, Karkoff-Nicolaeff, Kurk-Marea d'Azov, Libau-Romny, Lotsovaia-Sevastopol, Moscova-Kursk, Moscova-Nijni, Uralul, Polesia, Riga-Orel, Kiew-Viazma, Petersburg-Moscova, Petersburg-Varsovia, Samara-Orenburg, Syzrane-Viazma, Transcaucazul, Varsovia-Terespol, Transiberianul.

Concesiunile de cãi ferate actuale se dau mãi mult pentru linii secundare, cari sunt destinate a alimentã liniile principale ale statului.

Planurile lui Petru cel Mare în China

Liniile construite de stat d'o importanță capitalã sunt actualmente douẽ : *Transcaucasul* și *Transiberianul*.

Cu aceste douẽ linii ferate, din care cea din urmã adevãrat colosalã, tãnãrul Țar Nicolae II, aduce la îndeplinire marele planuri ale lui Petru cel Mare, cãci e Petru cel Mare care prin biruințele sale în Caspica a arãtat Rușilor drumul Transcaucãsiei și al Asiei Occi-

dentale, după cum e tot dînsul care după ce a stabilit puterea rusă pe Báltica, s'a gândit s'o așeze și pe cós-tele Pacificului, indicând conaționalilor săi drumul către Asia Orientală, care pôte duce la conchista Chinei.

Tóte sacrificiile ce face astăzi Rusia cu calea ferată Transcaucasiană și cu cea Transiberiană, și tóte silințele sale diplomatice încoronate în anul acesta de succes, cu care a ajuns a fi stăpână pe cósțele nordice ale Chinei până în zidurile Pekingului, nu urmăresc de cât planul tras de Petru cel Mare : *conchista Chinei*.

* * *

Petru cel Mare puse mîna mai întâiu pe râul Amur, care din partea sa de jos pe un lung parcurs, era un rîu chinez de ambele părți, și fondă instalațiunii militare în mod d'a comandă rîul, între altele Albazian.

Impăratul Chinei nu vėdu cu ochi bunți aceste aședăminte ruse la confinele imperiului sėu și le luă prin surprindere, iar pe Ruși 'i-a adus la Peking. În urmă acestui eveniment, Petru cel Mare încheeă primul tractat în Septembrie 1689 la Nipchu între China și Rusia. Un alt tractat a fost încheat de Caterina la 14 Iunie 1728.

După aceste convențiuni, Rusia abandonă Chinei cursul rîului Amur. Comerțul între ambele țeri era restrâns pentru Ruși la Kiaktha, pentru Chinezii la Mai-Mai-Tschen.

Sub pretext d'a da păstorii sufletesci descendințelor cazacilor cari fuseseră aduși la Petersburg, Rușii obținură prin tractat autorisațiunea d'a stabili o misiune la Peking, care trebuia să se schimbe din țece în țece ani. Ea se compunea dintr'un arhimandrit, trei popi, doi diaconi și patru paracliseri.

Acestă misiune serveă minunat scopurilor Rusiei, d'a se ține în curent cu tóte afacerile chineze și eră ca un intermediar între cele două guverne.

* * *

De atunci însă Amurul, n'a încetat d'a fi obiectul preocupățiunilor ruse, căci libera navigațiune pe acest rîu

da portului Sitka o mare importanță comercială și strategică, în raport cu California și cu tot oceanul Pacific și în raport cu China, căci Rușii plecând de la Nertschinsk, puteau ajunge prin această arteră fluvială la Schang-Hai.

Pentru a ajunge aci, nu s'aŭ lăsat pe diplomație, și de la Petru cel Mare aŭ dezvoltat o activitate febrilă; aŭ divizat Siberia în două guvernăminte generale, aŭ creat compania Americii care avea sediul său principal la Sitka și un mare număr de comptuoaruri, aŭ așezat postii de la insulele Aleutine la Sitka și aŭ întreținut în vecinătate o flotilă de resboi, aŭ mărit garnizoanele în Tobolsk, Tomsk, Irkutsk, Selenghinsk, aŭ luat posesiune din insulele Kurile, și la urma urmelor aŭ impus stăpânirea pe tot cursul Amurului; înglobând și costa maritimă a Mantschurei până în Corea.

* * *

În fine în anul acesta, aŭ reușit a obține două porturi chineze sub titlul de închiriere pe 25 ani: *Portul Arthur* și *Talien-Wanul* cel dintâiu chiar ca port de resbel, cu care domină centrul puterii politice și comerciale a Chinei, despre extremul ei Orient.

Despre partea Occidentală, încă de la 1852, Rusia a obținut deschiderea unei noi piețe pentru comerțul pe uscat între cele două imperii. Această piață este situată pe Ir-tisch, la punctul unde acest riu ese din teritoriul Chinez, și se găsește în comunicațiune facilă cu Tobolsk, capitala Siberiei Occidentale.

Acest punct a fost destinat a servi ca antreposit pentru Siberia Occidentală și posesiunile ruse din Asia Centrală de la fruntariile Chinei. De altă parte rețeaua Transcaspică în cóstele Turkestanului Chinez, procură Rusiei un câmp de acțiune puternic de ordin comercial și strategic.

China se află ast-fel împresurată pe trei din patru părți: la Vest, Nord și Est de imensul imperiū rus. Căile ferate ale Transcaucasului d'o parte și Transibe-

rianului de alta, o vor strânge ca un cerc de fer într'o subjugare apropiată.

Importanța politică-strategică și comercială a acestui colossal utilagiū rus, pentru viitorul Rusiei-Asiatice atât în Marea Indiilor cât și în Oceanul Pacific, o pōte înțelege orī-care.

O ochire asupra Siberiei (1)

Înainte d'a descrie Transiberianul, e necesar a arunca o privire asupra Siberiei.

Siberia nu trebuie să ne-o imaginăm așa după cum ne-o descrie romancierii, ca o imensă stepă rebegită de frig și locuită de deportați.

Mai întâiū deportații nu formează într'ea populațiune și apoi Siberia nu se prezintă peste tot sub acest aspect. Ast-fel totă partea cuprinsă între 50°—60° de latitudine și între 20°—105° de longitudine E de la meridianul din St.-Petersburg, nu oferă un aspect dezolat.

Siberia se împarte în mod administrativ ast-fel: *Siberia Occidentală*, formată din guvernămintele Tobolsk și Tomsk; *Siberia Orientală* cu guvernămintele Yenessiei și Irkutsk. Împrejurul acestor două regiuni avem: *teritoriul Iakoutsk*, *guvernămintul general al Amurului* divizat în trei teritorii: *Transbaikaliu*, *Amurul cu litoralul maritim* și în fine *stepete Kirghizilor*.

* * *

Siberia Occidentală ocupă cea mai mare parte a basinelului Obi și are o întindere de 16 ori mai mare decât țera noastră.

La S. E. se mărginesc cu platourile munților Altaï unde este centrul unei importante exploatațiunii miniere.

În această regiune există o zonă agricolă și o zonă forestieră care îmbrățișează districtele Tobolsk și Tomsk.

(1) La Russie économique et sociale par de Lestrade.

Există și o zonă polară acoperită cu straturi de gheață și pământ înghețat.

Siberia occidentală are o populațiune de aproape două milioane din cari $\frac{9}{10}$ sunt Muscali. Restul se compune din Tătari, Samoezi, Kalmuci.

Siberia Orientală îmbrățișează cursul râului Yenisei, basinul Angara, Lena, Taz etc.

Tóte aceste riuri ca și Obi sunt dirijate de la Sud la Nord și au gurile înghețate în marea polară.

Și aci găsim o zonă agricolă, alta forestieră și o a treia polară.

Sunt aproape un milion locuitori în această regiune din care un sfert indigeni: Buriati și Tătari.

* * *

Teritoriul anex al Yakutskului (1) cuprinde restul basinului Lena și al râurilor Olanek, Yana, Indighirka.— Acest teritoriū este aproape *terra incognita*.

Zona agricolă nu mai există aci.

Avem însă o zonă de păduri și de un frig extrem. Popolațiunea e aproape indigenă:

Yakuți și Tonguzi cari trăesc din vînătoare.

Guvernămîntul Amurului, care e de 24 orî cât țera Românească are cu totul o altă importanță.

Teritoriul Trausbaicalului din acest guvernămînt este mai tot acoperit cu munți puțin înalți, și este udat de cursurile de apă ce vin din munți. Popolațiunea e de aproape o jumătate milion din care vre-o 200.000 Buriati și Tonguzi.

Teritoriul Amurului atât de mare ca și al Trausbaicalului se întinde d'a lungul acestui curs de apă care mărginesce Rusia asiatică despre China, avînd o lungime de 4.900 kilometri.

În partea din amont este mai propriū culturei. Popolațiunea e d'aprope o sută de mii, mare parte Ruși, iar restul Tonguzi, Ghiliaci și Coreeni.

(1) La Yakutsk gerul se scoboră în luna Februarie la 65°.

Partea *litoralului* cuprinde *Vladivostokul*, portul rus pe Pacific unde trebuie să debarșeze Transiberianul.

Acest litoral este ocupat mai mult de Ruși.

Litoralul și peninsula *Kamteiatka* se dă ca tot ce p^ote fi mai pictoresc.

Peninsula este acoperită cu vulcani stinși și în activitate, a căror înălțime întrece nu numai Etna dar chiar munții Kazzbecului. Vîrfurile Klintsvek atinge 5.600 m.

Aci se observă cele mai intense cutremure de pămînt și cele mai mari anomalii magnetice.

Stepele *Kirghizilor* se bucură d'o temperatură mult mai dulce de cît Siberia occidentală, dar sunt dominate d'o extremă uscăciune. Poporațiunea e aproape de 2 milioane mai t^otă indigenă.

* * *

Tot solul Siberiei aparține cor^onei, afară de districtele miniere din Altai și Nertschinsk cari sunt proprietatea Cabinetului privat al majestății sale Imp^{er}atului, pus sub direcțiunea profesorului Ynostranzew.

De și teritoriū al cor^onei, acesta nu împiedică ca exercițiul proprietății să'l găsim aci ca în timpurile primitive; cu drepturile primului ocupant, muncind fie-care o bucată de pămînt cît p^ote, tăind cît o vrea lemne din pădure pentru trebuința sa sau comerțiul său, închid^înd pe s^ema sa o porțiune cît de mare pe cît îi permite puterile și neav^înd a plăti un ban nimănu.

* * *

Afară din resursule sale agricole și forestiere, Siberia este însemnată prin avuția sa minieră.

Prin urmare pe lângă scopul său strategic, Transiberianul va trebui să deschidă mari debarșuri industriale miniere.

În afară de pietrele precioase sunt zăcămintele de aur, a căror exploatare a început de la 1831. Contraforturile munților Alatau și Bironsa sunt obiectul unei exploatări active, care a fost împinsă pînă în Amur. Pot dice că

mai în toate guvernămintele Siberiei se caută și se exploatează aurul.

Aprope 50.000 lucrători sunt întrebuințați în minele de aur ale Siberiei, extrăgând anual aproape 26.000 kgr. aur, prin urmare $\frac{1}{2}$ kgr., pe lucrător.

* * *

Cele mai avute plăceruri—locuri de unde se extrage aurul—aū fost descoperite în Nordul și Sudul basinelor Ienissey, cari la 1847 aū dat singure aproape 20.000 kgr., aur brut.

Astă-đi aceste plăceruri nu mai sunt atât de avute și se exploatează de către mici asociațiuni de aurari.

Plăcerurile Altailor nu sunt iarăși tocmai avute. Se presint în straturī subțiri, neregulate și discontinue.

În general astă-đi Siberia Occidentală posedă zăcăminte sărace.

Din contra, în Siberia Orientală, aurăriile din districtul Nertchinsk, din basinelor Amurului, din guvernământul Yakutsk, în basinelor Lenei, se disting prin avuțiiloror, continuitatea și întinderea lor.

Aci se află marea industrie aurară, cu exploatare sistematice subterane.

Aci în loc de zăcăminte de 10—15 m. lungime, există zăcăminte de 200—400 m., și stratul aurifer are până la 2 metri.

Se spală aproape 10 milioane tone de nisipuri aurifere pentru o producțiune de 25.000 kg., aur. (1)

Minele plătesc coronei un drept fix, pe hectar care variază de la 3—10 ruble pe hectar și o redevență de 3—10 ruble la % din produsul net.

Aurul tot trebuie să mērgă la fonderiile guvernului, și depositariii primesc un bon de valoare egală.

Sunt trei fonderii: una la Ekaterinburg pentru Ural, una la Tomsk pentru Siberia occidentală, și una la Irkutsk pentru Siberia orientală.

(1) Annales de mines, A. de Keppen.

Ferul forméază zăcăminte importante.

Exist patru stabilimente metalurgice în Siberia pentru producțiunea fontei: la Gourief, la piciorul Altailor; la Abakana la 60 kilom. de fruntaria Chinei, la Nicolas, guvernămîntul Irkuskului, și la Petrof în Transbaikalia, cari întrebuintez cărbunele de lemn. Prosperitatea industriei metalurgice însă, va atârna de întrebuintarea cărbunilor minerali.

Aceștia nu lipsesc în Siberia,

Zăcăminte importante de huilie se găsesc în stepele Kirghizilor și în Siberia occidentală. Aci se găsesc straturi până la 10 m. grosime, în basinalul Kuznetzkului. Huilia nu lipsește nici în Siberia Orientală.

Zăcăminte din Ins. Sachalin și de pe marginea gârlei Sutchan în vecinătatea cîstelor maritime, asigur furnitura în compustibil navelor flotei Pacificului. Nouă descoperiri de cărbuni s'a făcut de expedițiunea Margaretof pe cîstetele Mării d'Ochotsc.

Teritoriul Amurului este de mult cunoscut prin zăcămintele de huilie.

* * *

Rîurile Siberiane formează iar o ramură economică pe care Rusia n'a neglijat'o. Aci a trebuit a lupta cu natura care a dispus cursul tuturor rîurilor de la sud la nord, tîind direcțiunea traficului care se face de la est la vest.

S'a început unirea rîului Obi cu Yenisei printr'un canal mergînd pe la Ket la Kas și cu modul acesta se va creă un drum fluvial de 5000 kilom. unind Tumen la Irkutsk.

Yenisei servă chiar astă-dî a aduce material de construcțiune al Transiberianului prin ajutorul batelurilor.

Pe Amur sunt peste 50 bateluri în circulațiune.

Căile fluviale Siberiane, aū o așă mare importanță pentru guvernul rus, că el subvenționează tôte întreprinderile cari aū de scop a le face de un acces facil.

Transiberianul

Transiberianul este colosala cale ferată care este destinată a lega Baltica cu Pacificul.

Un ukas de la 17/29 Martie 1891 dat de defunctul Impărat Alexandru al III-lea, a ordonat începerea acestei căi, care va avea aproape 8000 kilometre.

Actualul Impărat Nicolae al II-lea este Președintele comisiunii de execuțiune, încă de când eră prinț moștenitor.

Acastă imensă cale începe de la Tcheliabinsk și străbate Omsk, Tomsk, Krassnoiarsk, Nijnendinsk, Irkusk, Grafskoi-Vladivostok, (la Pacific).

Secțiunile Teclibinsk-Tomsk, Tomsk-Yrkusk, Baikal-Nertschinsk, Chabrowsk-Wladivostok, sunt deja în circulațiune.

Ca în tot-dea-una o comisiune geologică împărțită pe secțiuni, asistă la studiul traseului și execuțiunii acestei mari linii ferate, ca delegațiune a comitetului geologic.

O altă comisiune din partea departamentului de hidraulică agricolă, studiază mijlocele alimentării stațiilor cu apă.

O a treia din partea departamentului industriei, studiază posibilitatea dezvoltării fabricelor existente și fondarea altora în legătură cu Transiberianul.

O parte a liniei a fost neglijată de cât-va timp, și această este aceea care conturnă de la Irkusk, marele lac Baikal, cum și marea secțiune de la Nertschinsk la Chabarovsk.

Ceea-ce a determinat această stagnațiune, a fost răbelul Chino-Japonez, care a adus o schimbare în proiectul primitiv, când eră vorba d'a face ca linia să parcură de la Nertschinsk numai teritoriul rus pe cursul Amurului până la Wladivostok sau să străbată Manciuria.

Intervenția precisă a Rusiei pentru China în resboiul Japonez, trebuia să fie recompensată cum a și fost, prin cedarea a două porturi chineze, între care Port-Arthur.

Ast-fel că p^ote fi vorba acum, ca la óre-care distanță de Irkusk, linia s^ă suferi o inflexiune la sud spre Kiatka, punctul de transit al ceaiurilor ce vin prin deșertul Gobi, și d'ací se taie Mongolia, direct la Port-Arthur prin Schinking capul liniei ferate a Pekingului.

Vladivostocul va rămâne de sigur pe al doilea plan.

* * *

Atât Baikalul, cât și Vladivostokul presint pentru Rusia mari neajunsuri.

La Baikal terenul pe care trebui^ă s^ă se așeze linia încing^ătóre, este adese-orí incomodat prin numeroase scurgeri de apă de la munți.

Guvernul rus se gândise a face trecerea lacului Baikal prin batele cu aburí, comandate în Englitera și des^tul de puternice pentru a sfărím^ă ghiața care acoper^ă lacul iarna. Trenurile trebuia^ă s^ă fie transbordate de la un țerm la altul al lacului Baikal, fără transbordare. Ac^ésta în mod provisoríu, p^ân^ă s'ar pute^ă studia și execut^ă un tunel de strepungere al munților.

Prin cedarea portului Arthur, nu numai Manciuria dar și Mongolia fiind la dispozițiunea Rusiei, cred că se va găsi o soluțiune mai lesniciósă, probabil prin Kiatka, direct la Port-Arthur.

Portul rus Vladivostok presint^ă iar^ăși mari inconveniente. I^érna în timp de dou^ă și trei luni apele portului sunt înghețate, aș^ă că nu p^ote fi abordat. Baia profundă și liniștită în care se afl^ă situat, în fundul golfului Victoria cum 'l nume^ă Englezii, dar pe carí Rușii l'a pus sub patronagiul lui Petru cel-Mare, ac^ést^ă baie fiind-că e prea liniștită, înghiață i^érna tóрте lesne.

Rușii a^ă încercat ca prin un batel de sparge-ghiață s^ă fie un canal navigabil între port și marea liberă.

P^ân^ă la un punct a^ă reușit, însă cu mari greutate^ă cáci s'a prăpădit și batelul.

Cesiunea portului Arthur și Talien-Wanului, care p^ote fi considerat^ă ca o viitóre anexiune, va sc^ăp^ă Rusia de inconvenientele cu carí lupt^ă la Vladivostoc.

Linia ferată a transiberianului al cărei devis se urcă la peste un miliard—devis făcut ca toate devisele să fie întrecut — o dată terminată, peste două sau trei ani, nu trebuie să credem că va putea da îndată toate foloselile ce se poate aștepta de la dînsa. Ea e lucrată cu o mare repediciune, cam peste ochi, de óre-ce necesitățile strategice și politice în extremul Orient, silese Rusia a lega bînc, rîu, cât de repede, cele două extremități ale Imperiului.

Terasamentele se execut fără multă îngrijire, șinele mai mult se arunc de cât se așed, se fac curbe cât de de multe și cât de mici, pentru a evita marele lucrări de artă. Va trebui dar, ca o dată linia terminată, a reface pe ici pe colo terasamentele, a consolidă ramblerile, a așeză bine șinele, și a execută lucrările de artă necesare.

Stațiunile se construiesc cu multă simplitate, curate cantóne pentru amploiați.

Pentru că Transiberianul va parcură sute de verste înainte de a întâlni un centru de poporațiune, guvernul rus tot-d'auna a toate prevădător, s'a îngrijit pentru cultura sufletescă și intelectuală a personalului liniei, care se va ridică la 72.000 persoane; sau vr'o 200.000 suflete, fiind sémă de familiile lor.

S'a gîndit să construiască d'o cam dată *vagóne-biserici* cari vor deservi stațiunile unei secțiuni.

În aceste stepe, bisericile și preoții trebuie să se facă nomazi și cred că tot așa va fi și cu școla.

O asemenea îngrijire a arătat guvernul rus, și pe linia ferată a Donetului în Rusia Europeană, pe care am parcurat-o, construind școli, biblioteci, spitale și biserici, unde preoții vin din când în când a celebra oficiile religioase.

Guvernul rus s'a gîndit asemenea că un trajeu de 15 zile și 15 nopți în tren accelerat de la Petersburg la Wladivostok, ar deveni din cale afară ostenitor și plictisitor, și pentru a face să se simță cât de puțin asemenea efecte, a adus o îngrijire deosebită în cons-

trucriunea vagónelor. D'o parte vagónele sunt construite ast-fel că abia să se simță mișcarea trenului, și de altă parte trenurile cùprind afară de paturile obicinuite de dormit, o bibliotecă, salóne cu piano, și chiar aparate gimnastice. Iluminatul este electric.

Influeța economică a Transiberianului

Influența acestei colosale linii ferate a definit'o fórte bine neguțătorii ruși într'o adresă către guvern, prin care cereau executarea acestei linii încă de la 1889 înainte d'a fi decretată.

Iată cum se exprimaū :

«Acest drum de fer va fi d'o mare importanță economică pentru Rusia. El va lega de Europa prin Rusia 400 milioane de chinezi, și 34 milioane de japonezi. Si-lințele ce și-a dat Germania pentru a câștiga piețele Pacificului, încercările d'a se isprăvi canalul de Panama, probéză clar că pe Pacific se va da lupta comercială actuală. Drumul de fer Canadian a luat o mare parte din transitul mătăsurilor, ceaiului și blănăriilor cari înainte ajungeau în Europa prin Suez.

«Numai e îndoială, că o fracțiune însemnată va lua calea Rusiei, când va putea merge cine-va de la Schanghai la Wladivostok în 20 zile, în loc de 25 zile prin drumul Canadei și de 45 prin Suez».

Prin urmare iată adevăratul scop comercial al Transiberianului; a scurtă aprópe pe jumătate distanța ce desparte Europa de extremul Orient.

Comerciu Chinaei și al Japoniei a fost până astăzi de aprópe 2 miliarde, cu tótă opunerea Chinei d'a deschide tóte porturile comericiului european.

Póte să-și imagineze ori-cine, ce desvoltare enormă i pregătesce evenimentele recente politice, în urma cărora Puterile europene au reușit a lua posesiune de mai multe porturi chineze. Rusia în aceste revendicări teritoriale și a rezervat parteá leului, pe care Transiberianul i-o va asigura și în comericiul chinez.

În ce privește influența Transiberianului asupra economiei Siberiei, negreșit că dându-se resursele naturale ale acestei țări, despre care am vorbit deja, o transformare colosală va avea loc, mai cu seamă d'a lungul liniei ferate și al număróselor rîuri cari o strebat, aducându-î produsele diferitelor regiuni ce ele udă.

Negreșit că cu timpul industria siberiană întemeiată, va ajunge să exerse prin Transiberian o influență reflexă asupra piețelor Rusiei europene și acesta prin împrejurarea următoare :

Rusia are o populațiune prea neîndestulătoare pentru trebuințele sale agricole și industriale, așa că n'are de unde lua masele pe care să le răspândească în terenurile agricole, forestiere și miniere ale Siberiei, și va fi nevoită a și le recruta din populația desă a Chinei care putem dice că acum o are la dispoziție, și în special din cea manciuriană.

Acastă populațiune trăește aproape cu nimic și este mai muncitoare ca cea rusă.

Se vîd manciurienii, închiriind de la europeni câte o buciacă de pămînt și întreprind pe dînsa o cultură foarte intensivă, învingînd dificultățile climaterice.

Diversele meserii orășenesci sunt aproape monopolizate de dînsii.

Ast-fel că cu acești imigranți în Siberia unde pămîntul e aproape gratis, atât agricultura cât și industria rusă va avea a se resimți.

Că va fi ast-fel, n'avem de cât să aruncăm ochii la ce se petrece în Transcaucasia și însă aci pe un picior mic, așa că guvernul rus a fost nevoit a suprima la început transitul pe căile ferate transcaucasiene.

Acelaș lucru s'a întîmplat cu industria mai înaintată a provinciilor Bal ice și Finlanddii, așa că guvernul rus a trebuit să stabilească o barieră vamală despre Polonia — astăzi desființată — și alta despre Finlanda care există încă.

O așa eventualitate însă nu e atât de temut despre partea Siberiei pentru piețele Moscovite, căci un guvern prevădător ca cel rus, va sci tot-d'a-una cum să apla-

neze neajunsurile și să egalizeze nepotrivirile rezultând din starea comerțului interior.

Ceea-ce ne preocupă însă, este gândirea că de ce colosală forță strategică va dispune Rusia în Asia, prin acest puternic utilagiū Transiberian, complectat prin cel Trans-Caucasian și Trans-Caspian, și ajutată prin pozițiunea sa geografică. Imaginațiunea rămâne înspăimântată asupra ascendentului de forță ce Rusia va câștiga față de cele-lalte puteri europene, ast-fel că am putea pređice după acum, că centrul de gravitate al politiceii europene se va muta în Asia și va cădea în imensitatea viitorului teritor rus.

Am mai putea pređice asemenea, că o remaniere generală a hartei politice a Asiei va avea de sigur loc, care va tirî probabil după sine și o remaniere a hartei actuală a Europei.

Transeaucausul

O altă importantă linie ferată în construcție, este Transeaucausul.

Pe când Transiberianul va încinge la Nord și Est China, Transeaucausul cu rețeaua ferată dincolo de Caspica, se va înfișe în cōstele sale pe la apus.

Transeaucausul coprinde două embrașamente : unul pe la capul Caucasului despre Caspica va lega Petrovsk ca port al liniei nordice a Caucasului despre Caspica cu Bacu, capăt al liniei ferate sudice, iar cel-lalt de la Wladikawkas va strebate Caucasul central la Tiflis.

Acēstă din urmă linie însă, nu va urma soseaua militară care am parcurat'o în congres.

Soseaua georgiană urmēză de la Wladicawkas valea Terekului, pe când calea ferată se va angagia după proiect pe Valea Assei, străbătând culmea Arkotisului.

Nu putem da o mai bună lămurire asupra traseului acestei căi, de cât reproducând pasăgiul următor din memoriul geologului rus Inostranzew intitulat : *Au travers de la Chaines principales du Caucase.*

Acest pasagiū mai are și alt interes căci relevăză faptul fôrte important; că în Rusia întocmai ca în Occident proiectele de lucrări tehnico se baséză pe studii geologice, singurele care le pot guida în execuțiune în mod rațional.

Cu ocașia conferinței ce am ținut în Martie a. c., la Societatea Geografică, am arătat pe ce importante studii geologice s'a basat execuțiunea tunelului St. Gothard.

În țera noastră care se pretinde bulevardul Occidentului în Orient, nimeni nu viséză la așa ceva; nici în Direcțiunea căilor ferate, nici în mult doctul nostru consiliū tehnic, și de aceia culegem și rezultate în consecință: ca dărâmarca tunelului de la Galați, scufundarea cheiurilor de la Dunăre, ruinarea orașelor cu alimentări fără succes etc.

Iată pasagiul în cestiune:

«La Direction des chemins de fer de l'Etat résolut d'entreprendre pendant les mois d'été de 1890 et 1891 les recherches nécessaires pour le tracé définitif du chemin de fer de Wladikavkas-Tiflis au travers du col de l'Arkhotis. Sur l'initiative du général Pétrouff (actuellement adjoint du Ministère des Ponts et Chaussées) des recherches géologique devaient seconder les études des ingénieurs. La Direction des chemins de fer de l'Etat, me confia l'organisation des recherches géologiques afin d'étudier le terrain, les matériaux de construction, les tunnels projetés etc. La ligne à étudier fut divisée en trois sections, dont chacune reçut ses ingénieurs et son géologue. L'étude géologique de la section septentrionale, fut confiée a M. Karakasch, celle de la section centrale a M. Stréchensky, enfin celle de la section meridionale à M. Lœwinson-Lessing.

«Le tracé du chemin de fer Wladikavkas-Tiflis, perçant selon le projet, le col de l'Arkhotis, est plus court que la Route Militaire de Géorgie.

«Tandis-que celle-ci est longue de 213,9 kilomètres, la longueur du chemin de fer projeté est de 169 à 192 kil., dans les différents variantes (en comptant de Wla-

dikavkas jusqu'à la station Avtchaly de la ligne Transcaucasienne).

«Wladikavkas est situé dans la vallée du Terek, tandis que la ligne projetée longe pour arriver à la chaîne principale, la vallée de l'Assa.

«Il y a donc sur le versant nord de la chaîne du Caucase un col à percer avant d'arriver au tunnel principal. Pour ce passage de la vallée du Terek, à celle de l'Assa, trois variantes ont été étudiées et tracées. Le profil de ces variantes nous montre, que pour atteindre le grand tunnel long de 14 kil., il faut monter sur un parcours de 72 kil., depuis 430 m., d'altitude (la station Feldmarchalskaya du chemin de fer de Wladikavkas, jusqu'à 1152 m., d'altitude, se qui fait une rampe de 16‰. Cette raideur de la pente du versant septentrional de la chaîne du Caucase, donne lieu à projeter quatre tunnels tournants pour arriver à la hauteur de l'entrée du grand tunnel.

«Le col de l'Arkhotis, qui atteint 2970 m., d'altitude, est flanqué sur le versant nord de la chaîne, d'un vaste cirque s'ouvrant vers le nord; c'est là que selon toute probabilité s'accumulaient les neiges qui nourrissaient un petit glacier, qui descendait autrefois dans la vallée de l'Assa.

«En traversant ce cirque, on atteint le col qui se distingue des autres cols de la chaîne du Caucase par son étroitesse; on peut l'enjamber d'un pas.

«A peine a-t-on franchi le col, que l'on rencontre sur le versant sud un énorme ébouli de schistes qui se meut et exige une certaine habileté et une grande précaution de la part de ceux qui le franchissent.

«C'est à son caractère lithologique que ce col, formé par des schistes argileux paléozoïques plongeant vers le nord, doit sa forme tranchante.

«L'entrée meridionale du grand tunnel se trouve à 1616,15 m., d'altitude; en sortant du tunnel la ligne descend dans la vallée de l'Aragva des Khevsours. La pente du versant meridional, ainsi que la pente de la vallée de l'Aragva étant très raides, il a été nécessaire

de proiecter ici, comme sur le versant nord, quatre tunnels tournants. En quittant la vallée de l'Aravva des Khevsours, la ligne suit la vallée de l'Aravva des Pchaves pour descendre dans la vallée de l'Aravva Blanche et enfin dans celle du Koura, où elle communique avec le chemin de fer Transcaucasien. Le point de communication des deux chemins de fer, la station Avtchaly, est situé à 448 m., d'altitude; la descente emporte 1168 m., sur 102,4 kil., ce qui correspond à une rampe de 11,4‰. En somme le talus du versant nord, est beaucoup plus abrupt que celui du versant sud.»

Influența economică a Transcaucasului.

Dacă tragem o linie dreaptă de la Paris la Calcuta ea va trece prin Marea-Negră și Caucas. Așa dar Rusia ține în mâinele sale nu numai drumul cel mai scurt la Pacific, dar și drumul cel mai scurt la Indii.

Când se va termina cele două ramure de legătură ale Caucasului cu linia transcaucasiană Batum-Bacu și cu linia transcaucasiană care duce la fruntariile Chinei și Afganistanului; Rusia va avea și despre această parte una din cele mai importante artere comerciale ale globului pământesc, cu care va căuta de sigur a deschide o nouă terestră către extremul sud prin Afganistan și Persia, în marea Indiilor; după cum și-a deschis una la extremul occident în Baltica și alta la extremul orient în Pacific.

Canalul de la Baltica la Marea-Neagră.

Pe lângă giganticele întreprinderi de comunicațiuni pe uscat, Rusia este pe punctul a începe o gigantică lucrare de comunicațiune pe apă.

Petru cel-Mare a început canalul care unesce astăzi Marea Nordului cu Baltica; demnul succesor al marilor sale idei Tzarul Nicolae al II, va inaugura secolul viitor cu un canal colosal, care va lega Baltica cu Marea Neagră.

Secretarul general al societății noastre geografice a dat sémă societății, în sesiunea anului curent, despre lucrarea acestui important canal, comunicându-i cele ce urmază :

«Canalul va avea o lungime aproximativ de 1600 kilometri, cu o lărgime la suprafață de 65 m. și o adâncime mijlocie de 85 m., ast-fel că cele mai mari vase vor putea circula.

«Canalul va pleca de la Riga, va urma cursurile rîurilor Duina, Berezhina și Dniper și se va termina aproape de Cherson, la Marea Negră. Canalul fiind luminat în tot lungul lui cu lumină electrică, va putea fi întrebuințat și noaptea, ast-fel că întregul parcurs se va putea face în 6 zile cu un vapor care ar avea o iuțelă mijlocie de 11 noduri pe ceas.

«Peste acest canal se vor construi șapte poduri mari pentru drumuri de fer și 22 poduri pentru șosele. Această lucrare de uriași va fi terminată în 4—5 ani, și va costa aproximativ o jumătate de miliard.

«Ca să ne facem o mică idee de această întreprindere colosală, este destul a compara acest canal de 1600 kil. lungime cu canalul de la Baltica la Marea de Nord deschis acum vr'o trei ani, care n'are de cât 98.6 kil. cu canalul de Suez care are 160 de kil. și cu proiectatul canal de la Panama, care urmă să aibă 73 kilometri».

MISCAREA SCIINTIFICA

XIV

INSTITUȚIUNILE CULTURALE

Academia, Universitățile, Societățile.

Rusia are afară de institutele de cultură științifică, o mulțime de societăți științifice, care contribuiesc a face cunoscute resursele patriei ruse, cum și la avântul științelor care au mai cu seamă un caracter utilitar.

În capul acestora stă Academia științelor, care a fost fondată la 1724 de Petru cel Mare. Ea are o secțiune fisico-matematică, una istorică-filologică și alta pentru literatura rusă. Ea este înzestrată cu o mare bibliotecă, laboratorii, observatorii și Muzeu.

Activitatea ei nu se mărginesc numai la ședințe de gală și acordări de premii pentru anumite lucrări. Ea trimite misiuni de oameni speciali cu fondurile ei pentru a studia patria rusă sub toate raporturile care ar interesa știința și economia națională.

Memoriile Academiei fac onoare științei ruse.

Pe lângă Academie se află universitățile în număr de 9: la Petersburg, Moscova, Kiew, Varșovia, Kharkov, Kazan, Odesa, Youriev (Dorpat) și Tomsk în Siberia.

Totă Universitățile au publicațiunile lor periodice, intitulate: *Materiale, Memorii și Buletine*.

Societățile științifice au mai toate un caracter semi-oficial, și sunt subvenționate de diferitele ministere. Ele au un scop științific determinat care formeză resortul activității lor. Vom cita după specialități:

Societatea Geografică care se împarte în diferite secțiuni: Caucasiană, N. V. Rusiei, S. V. Rusiei, Siberia de Vest, Amurul, Astrahanul, etc.

Acastă societate este una din cele mai importante în Rusia prin lucrările ei. Nu ține numai ședințe anuale ca la noi, dar din sânul ei se trimit comisiuni speciale din fie-care secțiune, pentru anumite studii.

Societatea mineralogică din Petersburg, o veche instituțiune care a adus mari servicii în cunoștințele avuției minerale ruse.

Societăți de științe naturale o sumedenie, ca de ex.: *Societatea naturaliştilor* din Urali, din Kiew, din Saratow, din Moscova.

Societatea tehnică rusă cu secțiuni la Baku, Saratow Siberia Occidentală etc.

Societatea fisico-himică din Petersburg.

Societăți economice la Moscova, în Sudul Rusiei, în Jaroslaw etc.

Societăți arheologice și istorice pe lângă anume institute arheologice și istorice: Societatea imperială arheologică și istorică, societatea arheologică de la Kazan, Moscova, Wilna, Kiew, a țărilor Baltice la Riga, Societatea istorică a Cronicarului Nestor în Kiew.

Societăți filologice pe lângă Universitățile la Petersburg și Kharkow.

Societăți pedagogice.

În științele medicale există peste douăzeci de Societăți.

Publicațiunile periodice.

Publicațiunile periodice științifice abundă și cele mai multe sunt oficiale: *Monitorul Imperiului*.

Buletinul Ministerelor.

Buletinul comitetului geologic din Petersburg.

Jurnalul de mine (Gorny Jurnal).

Buletinul memoriilor Academiei imperiale ruse.

Buletinul comitetului geologic al Finlandei.

Analele hidrografice ale marinei imperiale Ruse.

Materiale pentru studiul solului rus.

Lucrările cabinetului Majestății sale.

Acest cabinet cuprinde mai multe secțiuni din care una geologică și minieră sub direcția d-lui Ynostranzew.

Memoriile secțiunii militare topografice.

Materialele orografiei Rusiei Europene.

Memoriile societăților naturaliştilor Nouă Rusii.

Memoriile societăților economice din sudul Rusiei.

Analele observatoriilor metereologice.

Anuurul geologic și mineralogic al Rusiei.

Jurnalul industriei din Riga.

Jurnalul societății ruse de igienă publică.

Nu e locul aci să dăm o listă completă de toate diarele științifice ruse.

În total apar în Rusia 82 jurnale științifice. Apoi mai sunt 50 pentru industrie, comerț, și agricultură: 60 pentru instrucțiune și educațiune, 26 tehnice, 15 pentru arte, 70 politice. Apar apoi 168 jurnale în limbi străine (franceză, germană; poloneză, estonică, letică, finică georgiană, armenescă, tătară, sartică, ebraică).

Afară de acesta mai sunt publicațiunile așa de iselor *Expedițiunii* pentru hidrografia cursurilor de apă și pentru părțile Asiatice Ruse și Chineze, căci China a intrat deja în sfera căutărilor ruse: în Manciuria și Mongolia (Expediția Klemenz) în Asia Centrală (Expediția Sven-hedin). Apoi sunt expedițiunii în Kamciatea și în Transbaicalia.

Pe lângă acestea, toate consiliile provinciale (zemstvo) ale tuturor guvernămintelor, au organele lor de publicitate pentru lucrările lor și pentru tot ce privesc activitatea desfășurată de dînsele pentru recunoșcerea și dezvoltarea forțelor productive ale guvernămintelor respective.

Caracteristica științei ruse

Ceea-ce formeză caracteristica științei ruse, este că științele abstracte precum: chimia, fizica, astronomia, matematicile, nu știu să fi dat inovatori originali ruși,

dar în aplicațiunile științelor la viața usuală, pot dice că muscalii sunt neîntrecuți, precum în: hidrografie, hidrologic, meteorologie, agronomie, geologia aplicată, hidraulica agricolă, antropologie, medicină.

Studiul forțelor productive ale teritoriului rus cum și ale țărilor a căror anexiune este o cestiune de viitor, formeză activitatea de primul ordin nu numai a guvernului rus, dar chiar a particularilor, organizați în societăți sub-venționate de guvern.

Acastă prea exclusivă îndrumare a științei ruse către viața usuală, a început a avea detractorii ei în Rusia printre omenii de știință, căci iată ce scriă de curînd jurnalul guvernămîntului Yekaterinoslav (lângă Marea d'Azov):

«Ne dăm prea multă silință în științele de aplicațiune, pe cînd științele exacte fundamentale aū rămas afară din stima ce li se cuvine, de și dinsele pot face ca să progreseze și să viețuiască științele aplicate. Acest vechiu americanism, care ese astăzi în Rusia la ivelă, în America a rămas numai o legendă, căci o tristă experiență a arătat, că studiul isolat al științelor practice, pentru trebuințele sociale nu pôte fi predominant, și dejă în America s'aū ridicat palate, pentru științele exacte fundamentale, cari aū pus în umbră cele mai mari Institutē ale bētrānci Europe.

«Ar trebui să ne preocupăm în întâia linie cu cerințele științelor exacte și cu studiul fenomenelor naturale ale patriei.

«Ar trebui instituite cercuri, societăți și muzee, al căror cāmp de activitate să fie căutarea fenomenelor naturale locale. Am ajuns ca Kaukasul, Turkestanul și alte teritorii limitrofe să fie mai bine studiate de cāt părțile centrale ale Rusiei.

«Științele aplicate ar trebui să vie în a doua linie.

»De aceea ar trebui ca mai înainte de a pași la înălțarea de palaturi pentru științele medicale și tehnice, să ridicăm asemenea palaturi pentru științele naturale fundamentale. Astăzi suntem în starea: că la cele mai multe Universități există instalate cabinete

fisiologice cu mult fast, pe când la aceeași Universitate n'are cine-vă posibilitatea a studia fizica, căci nu e nici un cabinet pentru fizică.

«Apoi e cu puțință ca construcțiuni somptuoase pentru căutările hystologice să existe alături de nise localuri în ruină, în cari sunt instalate cabinetele de zoologie și anatomie comparată?»

Muzeele

Ca instituțiuni destinate să dea avânt mișcării științifice sunt și muzeele, destul de numeroase în Rusia.

St. Petersburg.—*Muzeul comitetului geologic* de care am vorbit deja sub direcțiunea d-lui A. Karpinski.

Muzeul mineralogic-geologic al Academiei de științe, sub direcția d-lui T. Smidt, care cuprinde colecțiuni din expedițiuni științifice făcute în secolele trecute.

Muzeul zoologic al Academiei de științe, interesant prin colecțiunile sale de mamifere dispărute, sub direcțiunea d-lui F. Pleske.

Muzeul institutului de mine foarte bogat având o valoare aproape de 300,000 de ruble, sub direcțiunea d-lui Möller.

Muzeul geologic al Universității, sub direcțiunea d-lui A. Ynostranzef.

Muzeul mineralogic al Universității, care se află mai înainte sub direcțiunea d-lui Dokutschaev.

Muzeul agronomic al Universității, sub direcțiunea d-lui A. Ssowetoff.

Cabinetul geologic al Majestății Sale.

Moscova.—*Muzeul geologic al Universității din Moscova* sub direcțiunea d-lui A. Pavlow, cu frumoase preparate microscopice și dispozitive de roce, plante fosile și vertebrate.

Colecțiune comparativă de fosile ruse și străine foarte interesantă, despre care vom vorbi în vol. II.

Muzeul mineralogic al Universității, sub direcțiunea d-lui Wernadski.

Muzeul zoologic al Universității, sub direcțiunea d-lui A. Tichomirowf cu un schelet de mamut complet și diferite resturi de mamifere antediluviane.

Muzeul geologic-mineralogic al Institutului economic, sub direcțiunea d-lui Fedorow.

Muzeul prehistoric cu interesante colecțiuni de obiecte din vîrsta de piatră, de bronz și de fer și monumente din secolul al X-lea și XI-lea al ómenilor paleolitici și neolitici.

Grădinile zoologice și botanice ale Universității.

Muzeul artelor industriale.

Varșovia. — *Muzee mineralogice, petrografice, geologice, paleontologice, și zoologice.*

Astrahan. — *Muzeul Societății Naturaliștilor.*

Vilna. — *Muzee paleontologice, mineralogice și prehistorice.*

Helsingfors (Finlanda). — *Muzeul mineralogic al Universității Alexandru.*

Grodno. — *Muzeul comitatului statistic.*

Jekaterinburg. — *Muzeul societății Uraliene de științe naturale.*

Muzeul școlii de mine.

Kazan. — *Muzeul geologic și mineralogic al Universității sf. Vladimir.*

Muzeul archeologic particular Tsch. Chwoika cu interesante colecțiuni preistorice, mai cu sémă de instrumente ale ómenilor neolitici.

Nischni Norgorod. — *Muzeul științelor naturale al consiliului provincial (Zemstvo).*

Nowo-Alexandria. — *Cabinetul mineralogic și geologic al Institutului agronomic și forestier. Colecțiune de soluri.*

Odesa. — *Muzeul geologic și mineralogic al Universității* cu importante colecțiuni de fosile terțiare.

Riga. — *Muzeul geologic și mineralogic al Polytecnicului.*

Muzeul Societății de științe naturale. Muzeul archeologic.

Tiflis. — *Muzeul Caucasului, despre care vom vorbi în detaliu când vom ajunge la Tiflis.*

Charkow. — *Muzeul geologic și mineralogic al Universității; despre care vom ave ócasiunea a vorbi, de óre-ce l'am vizitat în congres.*

In Siberia.

Orașele *Barnaul*, *Wladiwostok*, *Yenisseiski*, sunt dotate cu muzee ale societăților expediționare.

La *Irkutsk*, *Krasnoiarsk*, *Minusinsk*, *Omsk*, *Chabarowsk* sunt colecțiuni ale Secțiunilor Societăților geografice din Siberia de Vest și de Est.

Tobolsk are un muzeu al guvernământului cu cinci divisiuni; îmbrățișând științele naturale și archeologia. Aci e o interesantă colecțiune de pești fosili.

Tomsk — Muzeul Universității de științe naturale. Muzeu archeologic Siberian.

Tjumen. — Muzeul particular al d-lui I. Sslowzoff, Directorul școlii reale, cu un schelet complet de mamut găsit la Tjumen și obiecte archeologice din vîrsta de piatră; de bronz și de fer.

* * *

Apoi mai sunt numeroase interesante colecțiuni publice și particulare la Kowno, Kostromo, Poltawa, Perm, Rjasan, Seratow, Smolensk, Yaroslaw.

Din expunerea făcută se vede că n'am făcut cunoscut de cât muzeele cari interesază specialitatea mea. Așa că rămân încă numeroase alte muzee și colecțiuni cari nu sunt aci cuprinse.

CONCLUȘIUNE.

Din cele până aci expuse, se vede că numai când am judecă pe o platformă streină, starea progresului enorm ce pretindem că am realizat, am pute să avem un criterium sigur, asupra gradului nostru de cultură.

Făcând ast-fel, constatăm că nu numai față de statele vechi occidentale, dar și față de cele orientale intrate de curînd pe calea unei civilizațiuni mai înaintate, suntem o țără înapoiată.

Ne dăm cu mare emfasă drept bulevardul occidentului în Orient, și n'am realizat nimic din ceea ce constituie nu în Occident, dar în marele imperiū vecin din Orientul European, condițiunile reale ale progresului.

Atât ignorăm ceea ce se face pentru progresele culturale în alte țări, până și la vecinii noștri, că nu de mult un însemnat academician, cunoscător în ale etnografiei, șef de partid și actual prim-ministru, a scris în privința puternicilor vecini despre Orient : că sunt *incultți* (1) îndemnând pe tot Românul și dincoace de Carpați și dincolo, la luptă într'o criză eventuală, căci dice dînsul : *Românii să nu uite nici odată, că nu Țara Rusiei i-a așezat la Dunăre, pentru a fi sentinela tot-dea-una tréză a lumii civilizate, ci cel mai mare Imperat al Romei—Traian. Acesta este politică românească.*

Eū cred că acesta este politică ungherească, care din

(1) Europa, Rusia și România. Studiū etnic și politic de Dimitrie A. Sturdza, 1890.

cele ce am. expus în acest volum, a ajuns cu concursul guvernanților noștri a ne subjugă economicesce și politicesce, în favoarea intereselor statului maghiar.

Da această politică țera e sătulă și atât de edificată, că nu se va găsi un singur Român cugetător, care s'o mai urmeze.

Ar fi și un act nesocotit acela, ca în împrejurările date, să atâțăm țera la ură contra unor puternici vecini, alături de care luptând ne-am câștigat independența Statului și o pozițiune de onoare în concertul European, cu care ne legă religiunea și o veche tradițiune și căror le datorim și bazele unui început de cultură și de organizație socială foarte potrivită cu timpul.

Având ocasiunea a'mi da sêmă de nivelul de progres la care a ajuns Rusia astăzi, n'am crezut că a-și face o faptă patriotică, prezentând'o conaționalilor mei, după exemplul *marelui nostru om de stat* mai sus citat, ca o țera «*incultă cu tendințe d'a ne barbarisă prin cucerire*».

Am crezut că a-și aduce un serviciu mai real țerii mele, informând'o asupra marelor progrese realizate în Rusia de nisece guverne luminate și patriotice; căutând a pune în relief admirabilele metode întrebuintate de dînsele în cel din urmă sfert al vécului, care ar putea servi de pildă țerii în năzuințele sale către o cultură din ce în ce mai mare.

Care țară din lume nu s'ar preta criticei? dar trebuie omului de sciință care și dă sarcina d'a informa patria sa asupra țerei ce a explorat, nu d'a sgândări vechi prejudecăți, ci d'a se concentra în studii și observațiuni utile și profitabile.

* * *

Voiagiul are tocmai acest avantajii, d'a deșceptă spiritul adormit de cursul ordinar al vieței, și d'a excita spiritul de observațiune, punând în relief partea instructivă și caracteristică a lucrurilor.

Către acest țel m'am îndrumat în această scriere a mea asupra Rusiei contimporane, care m'a costat multă

muncă, căci pe lângă observațiunile mele personale, a trebuit a compulsa un însemnat și foarte variat material de studii, cu care am ajuns a pune la ivelă numeroase fapte în năzuințele de progres ale Rusiei; ignorate nu numai la noi, dar și în țările cele mai în curent cu progresele civilizațiunii orientale.

Cu cât am pătruns mai bine în secretele acestei mișcări de progres, care te lasă cu atât mai mult în uimire, cu cât te-ai obicinuit a nu auzi de cât *critica unui stat barbar și cotropitor*, cu atât sufletul mi s'a umplut de admirațiune și tot deodată de întristare.

De admirațiune, căci cum am arătat, în toate resorturile puterii publice am constatat un spirit de disciplină, de metodă, o prevedere și o îngrijire gelosă de ceea ce pôte face prosperitatea forțelor productive ale patriei Ruse. De întristare, căci pe când așa se lucrăză la puternicii noștrii vecini, noi sleim tótă energia noastră în luptele politice, și guvernanții noștri nu numai că neglijeză toate resorturile avuției publice, dar le contracărăză mersul și tótă activitatea nu e dominată de cât de spiritul strâmt al coteriei politice.

Rațiunea de stat, rațiunea înaintea căreia toate voințele și toate interesele personale și de partid ar trebui să se închine, n'a pătruns încă în sufletul guvernanților noștrii.

Faptul este atât de caracteristic, că el a isbit chiar pe marele Cancelar Bismark, care adresându-se acum două-șeci de ani premiecurului nostru ministru, mai sus citat i-a dis: *Tine-ți mult la libertățile publice, căci d-rós-tră n'aveși încă dezvoltat sentimentul de Patrie. Se cuvine să aveși un ideal. Libertățile publice vè ține locul unui sentiment pe care nu-l aveși încă.*

Nu se pôte sentința mai justă și mai bine meritată pentru omul nostru de stat.

* * *

Totul se mișcă, totul progresă împrejurul nostru, nu mai noi presintăm aspectul trist al unui popor moleșit, care ar voi să mérgă înainte și nu pôte, căci tótă ener-

gia e sleită în smăcinări politice contra nemerniciilor guvernamentale.

Ceea-ce am scris la 1889 (1) după ce visitasem cu de amănuntul instituțiunile culturale din Budapesta, Viena și Berlin, se aplică exact și astăzi după aproape douăzeci de ani, în urma voiagiului meu în Rusia.

«Ori-ce om de știință, care a avut ocasiunea să viziteze marile instituțiuni de cultură din principalele state civilizate, când se întorce în țară, l'apucă un simțimint de descurajare.

«Al vădut în școli admirabila organizare a învățămîntului public, al vizitat bibliotecile, museele, laboratoriile științifice și industriale, al asistat la deliberările societăților savante, și-al dat sîmă de marile progrese realizate în științe, arte și industrii, al compulsat statisticele, te-al inițiat în sine, în totul și în tôte la această întregă mișcare măreță, care împinge poporele către știință, și când te întorci în țară, ești isbit de starea de nemernicie, de mizerie și de decădere, în care zac și sunt lăsate a zăcea cele mai importante ramuri ale științei. Dacă penibil impresionat, te silești a lupta contra unor asemenea nenorocite situațiuni, vii de te isbesci de obstacole și de imposibilități de tot felul, care protejază și acoper abuzurile cele mai monstruoase, turpitudinile cele mai abjecte și privilegiurile cele mai tiranice. Remediul eficace ești silit atunci a-l căuta în deșeptarea atențiunii publice».

Mai la vale am șis:

«Dacă am căută la noi în mod serios, fundamentele unei organizațiuni solide științifice, nu le vom găsi nicăeri. Ceea-ce avem, este numai imitarea tuturilor formelor de cultură din statele cele mai civilizate.

«Cu aceste forme ne îngâmșăm că s'a făcut progrese însemnate și că am ajuns la nivelul civilizațiunii statelor occidentale, că suntem cum se șice cu emfasă: Belgia Orientului și bulevardul civilizațiunii occidentale în Orient».

(1) Situațiunea științei oficiale în România 1889.

Dacă vom merge tot ast-fel, în loc de Belgia Orientului vom ajunge să fim o Chină în Orientul European, căreia 'i va fi rezervată sorta Chinei în extremul Orient, ca tuturor popoarelor muribunde, fără a găsi nicăeri un sprijin.

Discursul recent al Lordului Salisbury relativ la sorta Chinei față de vitalitatea puternicului popor rus, este cea mai vedită probă că într'un asemenea cas de slăbiciune, chiar puterile cele mai direct interesate, sunt nevoite a se resemna.

* * *

E important să reproducem acel discurs, căci el este și cea mai eclatantă confirmare a celor ce am expus în mod documentat în această lucrare, asupra admirabilei organizări ce a priimit în Rusia toate elementele ei de propășire intelectuală și materială.

«Puteți împărți, *grosso modo*, națiunile lumii în două categorii: națiunile vii și națiunile muribunde. Iată de o parte, națiuni mari, exercitând o putere enormă, care crește din an în an, mărindu-și bogățiile, dând o mai mare întindere teritoriului lor, perfecționându-și organizarea; rețele de căi ferate le dau puțința de a concentra la ori-ce punct dat forța militară totală a populațiunii lor, și de a aduna armate infinite mai mari și mai puternice de cât tot ce s'a visat odinioară; știința a pus în mâna acestor armate arme, tot mai redutabile prin eficacitatea puterii lor distructive și contribuind prin urmare, într'o serioasă, într'o teribilă măsură, la forța națiunilor cari le întrebuintează. Alături însă de aceste organisme splendide, a căroră putere pare că nimic nu o poate micșora și cari presintă revendicări rivale pe cari viitorul poate, nu va isbuti să le împacă fără a recurge la un arbitraj sângeros, iată și un ore-care număr de comunități pe cari nu le pot califica alt-fel de cât ca muribunde, de și calificativul acesta nu li se aplică de cât în grade deosebite. Acestea sunt, în cea mai mare parte, comunități cari nu sunt creștine, dar îmi pare rău că deosebirea acesta nu e absolută; în

aceste state, desorganizarea și decăderea fac progrese aprópe tot așa de repeđi, ca și forța de concentrare și puterea națiunilor vii cari le înconjóră. Din ęece în ęece ani, le regăsim mai slabe, mai sărace, mai lipsite de ómení capabili de a le conduce sau de instituțiunii cari să merite încrederea lor; ele merg după aparențe, către sfirșitul fatal, și totuși se agață cu o stranie tenacitate de restul lor de viață.

«In aceste națiuni réul regim guvernamental, departe de a fi îmbunătățit, devine din ce în ce mai réu. Societatea și chiar lumea oficială, administrațiunea, nu sunt de cât un morman de corupțiune, așa în cât nu găsim nicăeri o basă solidă pe care să fondăm o speranță órecare de formă sau de restaurare. Se póte spune că națiunile acestea presintă ún spestacol grósnic părții luminate a luméi, ele oferă un tablou care din nenorocire apare din ce în ce mai întunecat, cu cât amănunțele sunt mai exact desvăluite celor-l'alte națiuni, și acestea sunt solicitate să caute, atât din milă cât și din interes, un remediú la áceste rele.

«Cât póte să dureze acéstă stare de lucruri? Nu voiú căută bine înțeleș, să o proorocesc. Tot ce pot indica aci este că progresul se continuă, în améndouă sensurile: Statele slabe slăbesc neîncetat; cele tari își măresc forțele și nu e deci nevoie să fiú prooroc spre a vé spune la ce rezultat fatal va ajunge combinarea acestor mișcări contrare. Pentru o causă sau alta — fie necesități politice, fie pretexte de filantropie — națiunile vii vor încalcă treptat teritoriul celor muribunde și germenii de conflict nu vor întârđia să se desvolte între popórele civilizate».

Discursul Lordului Salisbury care vizéză Rusia și China, făcând să întrevadă sórta aceștei din urmă, ne spune cu alte cuvinte că națiunile se măresc prin propria lor energie și prin starea de păcătoșie a vecinilor lor.

Rusia a avut și are acest noroc d'a fi sciut să nască intr'insa și d'a întâlni alături cu dînsa, acéstă îndoită

condițiune de mărire. Ea a profitat și va mai avea mult să profite, și n'avem pentru ce a o dușmăni.

Dacă suntem geloși de independența Statului nostru, în loc de a dușmăni Rusia după sfaturile premierului nostru om de Stat, trebuie să-i cultivăm amicitia și să căutăm a imita marea pildă ce ne dă în munca ei de progres, prin care a făcut să dispară ori-ce urmă a barbariei.

Dacă fără a fi cu mult mai vechi în cultură de cât noi, poporul rus a știut prin o muncă perseverentă să devie cu mult superior nouă, mai sub toate raporturile, ce ne împiedică de a căuta prin toate mijlocele în puterea noastră, întrebuintând și procedurile puse în us de dînsul, a dobândi o superioritate cu care să-i câștigăm stima sa?

O țară mică înconjurată de state puternice, numai prin o cultură superioară și prin o mare dezvoltare dată tuturor forțelor ei productive, poate să ajungă a inspira respect, și a-și păstra individualitatea.

Proba cea mai bună ne-o dă în Occidentul European: Elveția, Belgia și Olanda.

Dar chiar în cuprinsul colosului imperiū rus, avem cel mai strălucit exemplu cu Finlanda, care de și cucerită cu armele, și păstrează intacta autonomia sa.

* * *

E timpul să ne reculegem, și a ne pregăti în lupta progresului. S'o facem cât mai e timp.

Istoria se dice că nu e de cât o perpetuă repetițiune. Acesta e un adevăr pentru aceia pe cari n'a reușit a-i instrui, cari nu știu să profite de pildele ce au înainte.

Momentul a venit pentru noi să înțelegem în sine, că în epoca în care trăim, știința jăcă în lupta pentru viață rolul dominant.

Punând știința ca basă a tuturilor lucrărilor de progres, Rusia dejă mare prin cifra populațiunii sale și prin imensitatea teritoriului său, a ajuns să fie puternică și prin cea mai dezvoltată știință în orientul European.

Rusia astăzi nu e numai o colosală putere militară dar este și o mare putere economică, întemeiată pe știință care se dezvoltă cu o repeziciune uimitoare, așa că nu va trece mult și va fi capabilă la un moment dat, a ține piept întregii Europei coalizate.

După cum am arătat aci, acest rezultat Rusia l'a obținut îngrijind din suflet de toate forțele ei productive și aducând în dezvoltarea întregului său utilagiu economic și comercial, același spirit de metodă necurmat pe care l'a arătat în organizarea sa științifică, și n'a neglijat nici un mijloc propriu a-i asigura succesul în mersul către progres.

* * *

Ea, după cum am văzut, nu numai că a întins cu multă pricepere o rețea considerabilă de căi ferate, dar a știut prin o exploatare rațională, prin tarife metodice, să stimuleze puterea productivă a țării.

Ea a știut să amenajeze cursurile sale de apă, a stabilit între dînsese comunicațiunile, a legat prin canalele toate centrele industriale la unul din marele sale artere fluviale, și împinge înainte cu o activitate febrilă execuțiunea unui mare plan de lucrări care-i va asigura domnia Asiei, și o putere predominantă în Europa.

Ea a studiat prin îngrijirea guvernelor sale patriotice, procedurile de fabricațiune din statele occidentale și a știut a le adapta și perfecționa.

Ea și-a format o armată industrială comercială prin o organizare economică demnă de admirațiune și care va deveni în curînd tot atât de îngrozitoare ca și puterica sa armată războinică.

Ea și-a protegiat prin drepturi de intrare, produsele naționale, cărora a căutat a le rezervă monopolul pe piața interioară, și prin tractatele de comerț, a căutat să obțină pentru industria ei avantajii considerabile, în schimbul concesiunilor abil măsurate.

Ea și-a organizat mișcarea sa economică în trei mari resorturi administrative: Ministerul de Finanțe, Minis-

terul de Domenii și agricultură și Ministerul comunicațiilor, cari prin unitatea acțiunii lor, prin cohesiune și solidarizarea intereselor publice, au contribuit la prosperitatea economică și comercială a Statului.

* * *

Agricultura fiind principala resursă de existență a poporului, Rusia a înțeles că trebuie să o puc în onoarea de care se bucură în țările occidentale, ca formând o știință care are regulile sale, legile sale intelectuale, care trebuie să se învețe nu numai prin practică dar și în cele mai superioare școli, de aceea a înființat catedre chiar în Universități pentru științele aplicate care 'i formeză baza: *de ecologia agronomică, de chimie și meteorologie agricolă.*

A înființat servicii speciale pentru studiul pământului arabil, a întocmit hărți agricole pentru îmbunătățirea pământurilor, a înființat ferme și stațiuni de experiențe agricole, a studiat și tras o rețea de canale de irigațiuni și drenajuri pentru a veni în ajutorul agriculturii, și caută a răspîndi prin școli speciale și în poporul de jos cunoscințele agricole, în beneficiul ambelor sexe.

Industria și comerțul, cum am văzut, n'au fost nesocotite; au fost asemenea tratate tot ca științe, cari au legile și metodele lor generale, și a înțeles că onorându-le și stimulându-le prin tot soiul de încurajieri, patria va câștiga în avuție și putere.

Resursele minerale de orice categorie ca și regimul apelor superficiale și subterane, au fost tratate ca fenomene de luminat prin știință, condiționate fiind d'anume legi naturale, și lucrările miniere ca și cele hidrotecnice n'au fost rezultatul hasardului, ci au avut de basă datele științei.

Rusia înțelegînd dar că știința trebuie să preside în organismul Statului, căci este ea care face cunoscute mijlocele de avuție, a organizat-o metodic cum am văzut în cele trei ministere de resort economic.

Pentru a putea deslășura cele mai puternice mijloce

de acțiune, a înființat în ministerul Domeniilor comisiunile științifice speciale pentru anume lucrări, și în afară de minister așa și disele expedițiunii pentru explorarea patriei.

* * *

Arătând în mod documentat activitatea deslășurată de guvernul rus pentru mărirea patriei, am pus la *anex* în paralel, și netrebnicia guvernanților și administrațiilor noastre publice, cari nu numai că n'a făcut mai nimic pentru ceea-ce formeză condițiunile de progres într'un stat civilizat, mai cu sémă în părțile ce am pus în relief în acest studiu, dar s'a aplicat prin toate căile (a vedea anexul) a stânjini propășirea economică a țării, atât prin convențiunile comerciale, cât și prin tarifele de transport cum și prin șicanele aduse consumațiunei produselor interne.

Secretul acestei miserabile situațiunii economice, țera trebue să-l caute în admirabilele noastre administrațiuni publice, lăsate a dispune de avutul țării.

Rusia n'are fericirea d'a posedă ca noi o dröe. de miniștri fără competență, cari să apare și să reappare înaintea publicului ca cum s'ar da în dulap, o armată de funcționari nerăspundători pentru cari a tot-puternicia protectorilor lor, le constituie tot meritul, un consiliu tehnic căruia țera i dătoresce toate desastrelle tehnice (1) și a căruia știință e infinită, căci e chemat a avisă și asupra lucrărilor despre care n'are cea mai mică cunoscintă, un serviciu de mine la Domenii constituit în biurocrație, care în loc de mine se ocupă cu censura moravurilor publice, o biurocrație tehnică la căile ferate, care în a-tot-puternicia sa, decide de sórta economică a țării după cum o consiliază, nu interesele țării, ci interesele ei de castă, și un potop de personalități veröse și farsöre, în capul tuturor trebilor publice și tuturor

(1) Dărämarea cheiurilor în Dunăre, tunelul de la Galați și toate lucrările de alimentare cu apă în orașe.

comisiunilor, nelăsând să se facă de cât afacerile în care interesul lor își găsește un bun compt.

În expunerea studiului meu, nu m'am mărginit la o lucrare pur negativă, ci între altele am arătat cum trebuie să fie reorganizat ministerul nostru al avuției publice; pentru a face să înceteze o asemenea desastroasă stare de lucruri, care de s'ar continua ar provoca ruina noastră economică și peirea Statului.

Dar am spus că o întinsă anchetă trebuie să serve de basă reformei care va ajunge a descoperi abuzuri și turpitudini dincolo de toate așteptările, și va înlesni mult opera de reorganizare.

* * *

Termin dicând guvernanților cari au răspunderea în fața istoriei a unei asemenea păcătoase situațiuni, să se pue pe o muncă stăruitoare și plină de emulațiune, resolvându-se pentru stat și pentru țeră în lucrări utile și fecunde; încongiurându-se nu atât de partizani, cât de ómeni luminați speciali, experimentați în progresele de tot soiul.

Făcând ast-fel vor ajunge la acest rezultat, că când patria va avea trebuință de supreme silințe, va găsi legiuni de ómeni formați la marea școlă a muncii, apți a întreprinde totul, gata a reuși pentru dînsa.

A N E X

POLITICA NOASTRĂ ECONOMICĂ ȘI COMERCIALĂ

POLITICA NOASTRĂ ECONOMICĂ

Am văzut cum Rusia prin o organizațiune savantă și metodică, dată celor trei ministere de resort economic: Ministerul de Finanțe, Ministerul de Domenii și Agricultură, și Ministerul de Comunicațiuni; prin o exploatațiune în interes național a căilor sale ferate, prin sistemul d'a rezervă pieței interne comandașle statului, județelor și comunelor, prin tarife protectoare și prin convențiuni abil concepute; a ajuns pe nesimțite o mare putere comercială și industrială, pe lângă ceea-ce era, o mare putere politică.

În fața unei politici economice și comerciale atât de înțeleptă și patriotică, e interesant să urmărim care a fost mersul politiceii noastre economice și comerciale; căci numai o atare examinare, ne-ar putea desceptă asupra tristeii situațiunii ce s'a creat industriei și comerțului nostru național.

Regimul tarifar vamal.

Dacă am aruncă mai întâiu o privire retrospectivă asupra regimului nostru tarifar vamal, vom vedea că el a oscilat cu alternanța partidelor la guvern.

Ca țară vasală, am fost legați în tarifarea noastră vamală, de tractatele de comerț pe care Sublima Pörtă le avea cu puterile străine.

Aceste taxe erau stabilite prin firmane, și consistau

în mod straniu ast-lel: 5 % *ad valorem* la importatiune și 12 % la exportatiune.

Acésta din urmă lovind exportul nostru, a suferit diferite scăderi după timpuri.

La 1875 partidul conservator, a voit a emancipă politica economică a țarei de sub suzeranitatea Turciei, încheind la 22 Iuniu o convențiune comercială cu Austro-Ungaria, prin care taxa vamală era fixată la 7%, nu însă *ad valorem*, ci relativ la *greutatea specifică*. Acéastă convenție care era anunțată ca inaugurând o eră de independență economică, a fost în realitate un jug greu pus la grumazul țarei, iar prin acéastă convențiune de comerț s'a sacrificat interesele vitale ale unei industrii abia născându sub vechiul regim, și-a paralisat orî-ce silințe pentru implantarea altor industrii, ast-fel că n'am făcut de cât a ne emancipă de Turcia, pentru a fi aserviți economicesce și mai rău de Austria.

Marele patriot M. Kogălniceanu, dete alarma la 28 Iunie 1875, de la tribuna Parlamentului în acești termeni: «Europa nu ne-a scăpat de protectoratul politic al Rusiei, ca să trecem sub protectoratul economic al Austriei».

Dar protectoratul politic al Rusiei prin *Regulamentul Organic*, asigură crearea și prosperitatea industriei noastre căci prin art. 154, 160, 174—176 prevedea chiar prohibițiunii pentru unele produse, pe când protectoratul economic al Austriei, a paralisat toate forțele noastre productive.

* * *

Prin convențiunea cu Austro-Ungaria, se scutea de vamă următoarele articole de importatiune austro-ungară conform tablei: cerealele, păcura, lemnele de construcțiune, mineralele de fer și oțelul, pieile brute, cărbunii de pământ, cărțile, instrumentele, obiectele de artă, orî-ce fel de mașini, seurile și toate produsele lor, materiile tinctoriale și produsele himice.

Prin un act adițional la convențiune, se asigură libera

întrare a făinurilor și făinóselor alimentare austro-ungare. Vinurile ungare plătiaú numai $5\frac{1}{2}\%$, *ad valorem*.

După tabela B, taxele de importatiúne s'au stabilit la 100 kilograme ast-fel:

Zahărul brut și rafinat, siropurile și melassele 20, 12, 6 lei, berea $8\frac{1}{2}$ și 15 franci. Spirtósele destilate 25 lei, ceara 43 și 55 lei; lumínările de stearină și spermanțeturile 25 lei, săpunurile 15 lei, hârtia și fabricatele de hârtie 8, 19, 40 și 60 lei, țesăturile de lână 25, 32, 58, 90, 150 lei, pieile tăbăcite și articolele de piele 40, 45, 70, 90 lei, sticlăriile 20 și 50 lei, colorile preparate 60 lei și o mulțime de articole erau reduse la 2%.

În schimbul acestui tarif, enorm de redus în raport cu regimul tarifar Turc, care regisă mai înainte drepturile noastre vamale, noi obțineam: 1) Intrarea în Austro-Ungaria fără vamă a cerealelor noastre; 2) Intrarea vitelor noastre, plătind taxele națiunilor celor mai favorisate prin tratatele de comerțiú ale Austro-Ungariei.

* * *

Dar de aceste avantaje comerciale plătite cu sacrificarea industriei noastre, n'am profitat de cât în primii cincî ani ai duratei de dece ani a convențiunii.

Sub pretextul epizootiei, a început a se prohibi importatiúnea vitelor noastre, căci de unde în 1876 am exportat în Austro-Ungaria pentru 25 milioane lei vite, în 1882 n'am exportat de cât pentru dece milioane și către termenul convențiunei abia pentru $\frac{1}{2}$ milion.

Ast-fel că o resursă de mari venituri pentru țeră din crescerea vitelor, a fost sleită, de unde a rezultat și paralisarea acestei culturi.

Din contră, Austro-Ungaria realisă mari beneficii din aceea convențiune. E destul d'a arată importatiúnea austro-ungară, care în 1875 înainte de aplicarea convențiunii cră numai de 40 milioane lei, imediat în anul următor s'a îndouit (78 885.051 lei) iar doui ani după aceea a devenit de 4 jum. ori mai mare (179.702.782 lei), pe când exportatiúnea noastră, de unde egalisă importatiúnea

Austro-Ungară, abia a ajuns a se îndoi, pentru a des-
cresce repede, așa că la termenul convențiunii, a scăzut
sub cifra ce o avusesem la încheiere.

* * *

Partidul liberal venind la putere în primă-vara anului
1876, a fost nevoit să ratifice și să pue în aplicațiune
o convențiune care ridicase în contră-i cu drept cuvînt,
opiniunea luminată a țerei.

Guvernul liberal se gîndi atunci a creă o concurență
în țeră produselor Austro-Ungare, ca cel puțin să pro-
fite consumatorii și în acest scop încheiă convențiunii
cu tôte statele Europene, însă din 711 articole ale tari-
fului convențional Austro-Ungar, n'a acordat concesii
tarifare de cât pentru 117.

Erórea făcută însă cu încheierea acestor convențiuni,
a fost că nu li s'a dat termenul de expirare la 1886,
o dată cu convențiunea austriacă, a cărei denunțare
eră așteptată cu impaciencă de întréga țeră.

Intre acestea, guvernul liberal, presidat de Ion Bră-
tianu, întocmi la 1886 un *tarif autonom* protector, care
trebuia să serve de basă tratărilor pentru aranjamente
comerciale și trebuind să se aplice tuturor statelor cu
care n'am fi reușit a încheiă tractate comerciale.

Acest tarif autonom cu tôte erorile sale, urmăriă
acest îndouit scop: 1° *Protecțiunea industriilor române
existente, ori-care ar fi starea lor*; 2° *Taxe fiscale pentru
articolele pe cari țera nu le produce, saă pe cari nu le ar
produce de cât mai târziu.*

Pe basa acestui tarif autonom, s'a încheiat tractate cu
tarife convenționale cu mai multe state, cari însă nu
aduceau atingere intereselor industriale; cu Elveția la
7 Iunie, cu Franța la 29 Iunie, cu Englitera la 26 No-
embrie, iar în 1887 cu Rusia la 27 Decembrie, cu Ger-
mania la 17 Februarie, cu Turcia la 22 Noembrie.

Austro-Ungaria numai, fu acea care refusă a trată pe
basa tarifului nostru vamal, de unde decurse un rebel
vamal care a fost mai păgubitor acestei puteri de cât

țerei noastre, căci cerealele noastre au găsit debușuri în Anglita, Germania, Franța, Belgia și Țările-de-Jos.

Sub protecțiunea tarifului autonom și chiar convențiunilor cari nu sdruncinau economia țerei, industriile existente s'au dezvoltat și o mulțime de alte industrii au început a se crea.

* * *

Industria națională mai fu favorisată sub guvernul Brătianu prin promulgarea unei legi pentru încurajarea *industriei naționale*, al cărui promotoriu a fost amicul meu d-l Costinescu.

Așa cum a fost propusă de d-l E. Costinescu, acea lege acordă ore-cari favoruri aceluia care înființează o întreprindere industrială în România, însă să pună un capital de cel puțin 50.000 franci sau să întrebuințeze zilnic 25 lucrători.

Afară de aceste condițiuni trebuie să se mai probeze că întreprinderea industrială respectivă are la dispozițiunea ei mijlocele necesare tehnice și mecanice și este dirigiată de omenii speciali.

Orice întreprindere industrială de asemenea natură, ar fi putut să obțină proprietatea gratuită sau posesiunea pe timp de 90 de ani, a 1—5 hectare pământ, pe moșiile Statului, comunei sau pe domeniile Coronei.

Orice întreprindere înființată în asemenea condițiuni trebuie să se bucure în decurs de 15 ani de următoarele favoruri :

1) Scutirea de orice impozit direct către Stat, district, sau comună ;

2) Intrarea liberă în țară a mașinelor necesare ;

3) Intrarea liberă în țară a primelor materii cari nu se pot produce de loc, sau în cantități insuficiente în țară ;

4) Reducerea tarifelor pe toate liniile căilor ferate române, atât pentru materiile prime, cât și pentru fabricate.

Aceste tarife nu trebuiau să fie urcate de cât cu 20 la sută peste cheltuelile de exploatare ale căilor ferate ;

5) Furnisările pentru Stat, district și comună, trebuiau încredințate cu preferință fabricelor din țară.

* * *

Acest proiect de lege, fiind primit de uniți cu neîncredere, a stat două ani în dosarele Corpurilor legiuitoare, înainte de a fi pus la ordinea zilei.

Șoviniștii noștri, se temeauă ca nu cum-vă o asemenea lege să îndemne pe industriașii străini d'a înființa fabrici în România.

Acest pericol a fost firesce prevenit prin redacțiunea ce corpurile legiuitoare au dat acestei legi, promulgată la 22 Aprilie 1887.

Făcând abstracțiune de dispozițiunea că după cinci ani, jumătate din lucrători să fie străini, s'a mai cerut ca acel ce înființează o fabrică să fie Român sau naturalizat Român. Guvernul rus nu s'a preocupat de așa ceva în măsurile luate pentru înflințarea industriei, căci știă bine, cum știm și noi pentru țera noastră, că industria nu se poate înființa fără capital străin, care e și mai estin și mai puțin temător ca al nostru, și fără lucrătorii străini exersați în industrie, pe lângă care să se formeze cei naționali.

Asemenea exigențe ale legii noastre industriale pe lângă că merg în contra scopului legii, dar nu se împacă nici cu dispozițiunile noastre constituționale, căci ele înlesnesc indigenatul acelor străini cari au înființat industria în România.

Legea acésta apoi presintă o lacună regretabilă, căci nu se ocupă de cât de fabrici, așa că industria extractivă este lăsată afară din favorurile legii, tocmai aceea industrie care procură materia primă fabricelor.

Ast-fel o mină de cărbuni și o carieră de piatră, îndeplinind exigențele legii, nu pot beneficia de densa.

* * *

Oricum ar fi legea industrială și politica noastră tarifară vamală autonomă și convențională, a făcut să ia ôre-care avânt industria română.

Dar această viață prosperă nu i a fost de cât d'o scurtă durată.

Guvernul liberal prăbușindu-se de la putere prin propriile sale greșeli politice, guvernul conservator care-i urmă, nu întârziă a orienta politica economică a țării, în sens vătămător industriei naționale.

Fără altă trebuință de cât a menajă interesele comerciale ale unei puteri vecine, pe care o favorisase cum am văzut și în precedența sa perioadă de guvernământ, modifică tariful autonom de la 1886 și-l înlocui la 1891 cu un tarif dis *minimal*, prin care se reducea considerabil taxele vamale la numeroase articole de importatiune, și care tarif era destinat a înlocui regimul convențional după declarațiunile omenilor de Stat al partidului conservator, presintând *minimul* de reduțiuni tarifare pentru Statele cari ne-ar acorda libera importatiune a produselor noastre agricole.

S'a dis categoric: «Acest nou tarif autonom nu este «un tarif timporar, destinat a pregăti calea pentru încheierea tractatelor de comerț, ci este o fixare definitivă.

Un om de Stat al partidului conservator, un fruntaș care și-a făcut tot-dea-una o glorie arătând că între vorbele sale din opoziție și faptele sale de la guvern, n'a existat nici odată vre-o contradicțiune, iată ce declară asupra tarifului minimal din 1891: «In ceea-ce mă privesc «n'am avut nici o dată în vedere încheierea de convențiuni, și cred că v'am probat că nu dic în opozițiune alt-ceva de cât când mă găsește la guvern; vă declar că în starea actuală a țării, sunt adversarul regimului convențional». Același eminent om de stat care a presidat la întocmirea acestui tarif *minimal* dicea în expunerea sa de motive:

«Un popor, care ar putea să-și procure din afară satisfacțiunea tuturor trebuințelor sale cu prețuri foarte esline este fatalmente condamnat la decadentă; și în afară de orî-ce preocupatiune economică, ideea morală a înțărării națiunii a trebuit a ne impune obligațiunea d'a cere poporului român o muncă mai accentuată pe tă-

«rimul industrial, în detrimentul chiar estinătăței, pe «care n'am putea obține, de cât sacrificând energia productivă.»

* * *

Cu toate aceste asigurări și afirmări n'a trecut nici doi ani, și am vădut și *regim convențional* reînființat și tariful *minimal* redus prin încheierea tractatului comercial cu Germania la 1893. Am mai vădut ceva și mai straniu, îndată după încheerea convențiunei cu Germania, că prin o lege specială s'a mai redus și unele articole din tariful minimal care fusese consolidate prin tractat, ast-fel că am ajuns la taxe ale tarifului nostru general minimal mai reduse de cât taxele tarifului convențional.

Aceste palinodii datorite influențelor diplomatice, au fost justificate prin interesul consumatorilor, cari fusese vorba doi ani mai înainte a nu' ține în sēmă, pentru «a nu sacrifică energiū productivă a țerii.»

Cu un așa tarif redus, Austro-Ungaria n'a avut trebuință câți va ani, a mai încheiă cu noi un tractat, și abiă a consimțit la un aranjament provisoriu.

Dacă ne-am raportă la tabloul general al comerțului României cu țerile vecine, am vedé că pentru anul 1892 articolele reduse din tariful minimal figuréză la importațiune pentru Germania la $\frac{1}{3}$ și de dinsele grație clausei națiunei celei mai favorisate, a profitat și Austro-Ungaria cum și cele-l'alte țeri.

Cu acest sistem a avut a suferi mari perderi și fiscul.

Majoritatea articolelor reduse privesc mărfuri ce se fabrică și s'ar puté fabrică la noi în țeră. Așa de exemplu : picile tăbăcite, curelele de transmisiune, țesăturile și stofele tricotate în lână ordinară, franjele, galónele, curelele în cânepă, in sau bumbac, articolele de bumbac simplu, instrumentele și utilurile în lemn ordinar, mobilele și obiectele în lemn sculptat, mobilele tapisate, oglinzile, jucăriile în lemn, în chărtie, în carton, umbrelele, etc. țăsăturile și stofele tricotate de in și cânepă ordinară etc. etc.

Cum mai póte luptă industria națională cu acele ar-

ticole a căror taxă de importatiune variază de la $\frac{1}{2}$ —7% ad valorem.

Nici cel puțin articolele care formeză baza industriei naționale n'au fost menajate ; așa taxa asupra *țesăturilor de lână ordinară* a fost redusă la 3.37 la sută, și importatiunea acestor articole reprezintă peste 35 milioane.

Asemenea scăderea taxei asupra *pânzei nespălate* la jumătate, a făcut ca importatiunea în țară să crească aproape cu un milion și jumătate.

Obiectele în lemn fin prin o scădere de taxă, au ajuns la importatiune a fi reprezentate cu 2 milioane.

Tot așa cu căra, pieile tăbăcite ordinare, hârtie și cartone diverse, cum și cu obiectele în lemn ordinar.

De altă parte fabricatiunea *uleiurilor vegetale*, industrie agricolă, care formeză baza atâtor alte industrii, ca : săpuneria, fabricatiunea stearinei, a lacurilor, vâpselilor frecate cu ulei, conservelor alimentare, etc., a fost asemenea stânjenită, căci s'a lăsat fără vamă uleiurile pentru săpunerie, care intră în țară în cantitate de peste un milion kilograme și au ajuns a fi exclusiv consumate de fabricile de săpunuri.

Tot asemenea s'a lăsat fără protecțiune suficientă : reșinele, colofoniul, uleiurile de reșină și cele provenite din destilațiunea lemnului și altor combustibile.

* * *

Tariful minimum, tarifele convenționale reduse și în fine legea tarifară ulterioară cu noile sale reduceri, au sdruncinat tare situațiunea industriei naționale.

O lovitură cumplită i-a mai adus și articolul 12 din tratatul de comerț cu Germania, căci industriile în interiorul comunelor noastre au fost impuse a plăti și ele taxa de axis comunală, la fel cu industriile streine ; axis care până aci nu-l plătea de cât mărfurile ce se introduceau din afară de raza comunelor.

Tariful autonom, sub Ion Brătianu ; *fondatorul industriei române și întemeietorul statului modern*, cuprindea 590 articole și numai 193 au fost reduse prin convențiunile ce el a încheiat mai cu toate Statele europene,

și industria sub ocrotirea aceluși tarif și al unor convențiuni nejustificate, a putut prinde rădăcini fără dificultăți.

Din cele expuse până aci rezultă că: partidul liberal s'a inspirat în tot-de-a-una de tendința poporului român a se scutura de jugul economic străin, tot atât de bine ca și de jugul politic, pe când partidul conservator s'a inspirat de influențele din afară, contrariind silințele țerei pentru întemeierea unei industrii naționale.

Acestea sunt constatările unui om, care și-a rezervat în tot-de-a-una libertatea de cugetare și de acțiune, pentru a nu fi bănuț de parțialitate.

* * *

D. inginer Asan a represintat prin un tablou statistic al *importului și exportului*, pe timp de 9 ani, rezultatul acestei nenorocite politice economice inconstante, (1)

Tablău arătând importul și exportul României pentru ultimul an al vechei convențiuni cu Austro-Ungaria și sub actualul regim vamal.

	Cantități în tone		Valoarea în lei	
	Import.	Export	Import.	Export.
1885	571.000	1.797.000	263.539.000	247.968.000
1894	718.000	2.071.000	422.112.000	294.199.000
Diferință reprezentând suirea importului sau exportului în 9 ani.	147.000	274.000	153.603.000	46.230.000
Cantitatea cu cât s'a suit la % . . .	25 %	15 %	57 %	18 %

Din acest întristător tablou constatăm, dice d. Assau că pe când în acești din urmă 9 ani, valoarea mărfii

(1) Industriile stearinei și uleiurilor în România.

exportată de noi a rămas staționară aprópe, suindu-se abia de la 15 la 18, adică cu 3 la 15 sau cu 20 la sută, valórea însă a mărfii importată a luat nisce proporțiuni *însipământátore*, ea s'a suit de la 25 la 57 adică cu 128 la sută. Acésta probéză că, pe când noi continuăm a exporta tot aceleași mărfuri brute și cu aceeași valóre, ba chiar mai estine prin faptul crizei agricole, estinătate care însă nu intră în calculațiunile oficiale, unde valóreá mărfii rămâne neschimbată, stréinátatea continuă a ne trimete articole din ce în ce mai variate și mai scumpe, articole pe care rafinagiul luxului nostru modern, le pretinde din ce în ce mai mult».

* * *

Prin urmare, țera noastră n'a fost favorisată ca Rusia a aveá un sistem protector stabil al industriei naționale, cu spirit de continuitate, și acésta grație regimului nostru constituțional, care permite oscilarea politicei noastre economice cu alternarea partidelor la guvern, de unde și o industrie care înființată sub regimul protector pe ici, colo, cu mari sacrificii, duce tărăș-grăpiș, o vieță forte șubredă.

Industria casnică aprópe a dispărut, puțin timp de la intronarea primei convențiunii comerciale Austro-Ungare și numai la munți și-a găsit pe alocurea un refugiú.

Industria mică a breslelor de cavali, tábăcari, boiangii, jococari, cáldărari etc., etc. a dispărut aprópe cu totul.

Acésta am vėdut că a dispărut și în Rusia numai în câte-va ramuri, odată cu înființarea industriei mari, dar acolo cel puțin rėul nu presintă nici o gravitate, căci e în definitiv o mutare de travaliú în interiorul aceleiași țeri, pe când la noi acésta mutare, s'a făcut dincolo de frontieră, în profitul industriei străine.

Printre agricultori, fabricanți și comercianți puținii sunt aceia cari luptă astăzi cu succes, pe când masa cea mare duce catardul pe uscat.

Regimul Comandelor

Din cele ce am expus mai sus, se vede că partidul liberal a avut o politică protecționistă față cu industria națională, pe care n'o găsim în practica partidului conservator.

Dară medalia 'și are și rezervul ei.

Cum s'a exersat această politică protecționistă?

În afară de tarifurile căilor ferate, două sunt căile raționale pe cari le-am vădut practicate în Rusia:

Taxele vamale și comandele autorităților de stat județ și comună.

În ce privește *politica tarifară vamală*, am vădut că ea s'a exersat în totă plenitudinea ei și în mod ireproșabil.

N'a fost tot ast-fel și cu cel d'al 2-lea mijloc de protecțiune.

În loc ca guvernul liberal să fi venit cu o simplă lege, care cu un sigur articol, să fi impus Statului, comunelor și județelor, aprovisionarea pentru trebuințele lor cu produse naționale, s'a făcut legi speciale în acest scop, numai pentru anume produse industriale, ba încă numai pentru acele fabrici, în care fondurile partișanilor au fost angajate; iar cele-l'alte au fost lăsate la voia întâmplărei, ast-fel că s'a inaugurat un sistem de protecțiune unilateral, care păcătuiă prin basa sa morală și a dat loc la recriminări foarte fondate. Acest sistem l'aș putea numi *sistemul patronagiului*.

Cu acest sistem s'a creat monopoluri în favoarea unui singur fabricant, pentru unul și acelaș produs, cu excluderea celor alți.

«Așă a fost cazul cu colonelul Eug. Alcaz, un fruntaș liberal căruia s'a concedat prin legi, monopolul pentru 27 de ani de a furnisa postavul și păturile necesare armatei; pe când în țară erau și alte fabrici similare».

«Așă a fost de asemenea concesiunea dată prin contract, acționarilor fabricii de la Letea, de a furnisa nu

numai Statului dar și tuturilor autorităților administrative din țară, hârtia de care ar avea nevoie; fără ea și aci să fi ținut sémă de alte fabrici ce existaū, sau care se puteau înființa, după cum s'a și înființat».

Când s'a terminat contractul de furnitură cu fabrica Letea, s'a făcut o lege prin care s'a întins dreptul de furnitură al hârtiei la toate autoritățile pe 15 ani, pentru toate fabricile existente.

În contra acestei dispozițiuni s'a obiectat mai cu sémă că legea crează monopolul numai pentru o clasă de industriași și că împiedică înființarea de alte fabrici de hârtie.

S'a observat aseinenca cu multă dreptate că:

«Dacă guvernul eră de bună credință și eră bine intenționat, ar fi trebuit sa întocmescă alt-fel legea și tot o dată, dacă în adevăr a voit să subvină la desvoltarea industriei, de ce n'a propus o asemenea lege și pentru alte ramuri de industrie, sau cel puțin de ce n'a consimțit a se vota cu preferință și de urgență proiectul de lege, în acest sens, venit din inițiativă parlamentară?»

La această adaogă Constituționalul:

«Înțelegem că toate fabricile să se bucure de avantajile legii generale de încurajare, dacă întrunesc condițiunile cerute; mai înțelegem încă că statul să vină în ajutorul întemeerii și desvoltării unei ramuri industriale chiar cumpărându-i produsele, când ele nu au destulă scurgere în comerțul general».

«Acest lucru s'a petrecut pe timpul nostru, când am asigurat vîndarea la Stat a postavurilor produse de fabricile din țară, atunci când s'a constatat că ele nu sunt destul îmbrățișate de consumatorii particulari, și erau condamnate la închidere, prin urmare la desființarea unei însemnate ramure industriale».

De aici ar rezultă că dacă în sistemul tarifar vamal, partidul conservator s'a arătat prea slab protecționist față de partidul liberal, dară a utilizat cu mai mult patriotism de cât acest din urmă, cel alt sistem al protecțiunei: *comandele*.

Să vedem cum s'a exersat și acest sistem.

1) In cariere.

Exist sapte cari pun în umbră și acest merit pentru partidul conservator și care probez că atunci când sunt în joc interesele personale ale partizanilor, se cale în picioare și principiile și legile chiar; tot așa de bine sub guvernământul acestui partid, ca și sub al celui liberal.

Iată faptul: sub guvernul Ioan Brătianu, fiind Ministru de Justiție D-l Eugeniū Stătescu, s'a hotărît construcțiunea palatului de Justiție, acordându-se prin o lege specială, creditul necesar. Prin art. 4 al acestei legi s'a hotărât: *ca materialele de construcțiune să fie pe cât se va putea din țară.*

În conformitate cu legea și în considerațiune că în țară avem o excelentă piatră de construcțiune, la Albescii Câmpulungului, de unde s'a aprovisionat și piatra necesară la restaurarea superbeii Mănăstiri a Curței de Argeș și de unde acum 400 ani, Neagoe-Vodă chiar cu toate dificultățile transportului pe acele timpuri, a extras piatra pentru construcțiunea acelei monumentale mănăstiri, s'a prevădut în caetul de sarcini pentru întreprinderea lucrării, ca piatra să fie de calitatea aceea de la Albescii Câmpulungului, prevădându-se și rezistența ce trebuia s'o aibă.

Sub ministerul Junimist, sub care s'a început lucrarea, D-l Th. Roetti, Ministru de Justiție și Prim-Ministru a încuviințat prin călcarea legii și a caetului de sarcini, să se construiască Palatul de Justiție cu piatră de Rusciuk, cunoscută prin inferioritatea ei față cu piatră de Câmpu-Lung și nici o bucată de piatră națională, n'a intrat în construcțiunea acelu palat, cu toate că în interesul solidității construcțiunii, cel puțin soclul, brurile, cornisele și toate părțile în relief, ar fi trebuit construite în piatră de Câmpulung.

Odată pe terenul nesocotirei industriei naționale, pentru interese de un alt ordin de cât cel național, s'a mers și mai departe.

Incepându-se construcțiunea palatului poștelor și palatul Ministeriului Domeniilor, s'a permis și în aceste construcțiuni înlocuirea pietrei de Câmpulung, care eră impusă în unele caete de sarcini, prin piatra de Rusciuk. Sub guvernul liberal actual, aceeași procedare s'a urmat acordându se construcțiunea Casei de Depunerii în piatră de Rusciuk; antreprenorul fiind cum se dice d'ai noștri. Un fapt se detașază din cele expuse până aci: *că în nenorocita noastră țară, sub toate guvernele, principiul protecțiunii industriei naționale, pôte sta în picioare, întru cât el nu jiguesce interesul partiđanilor și că în fața acestui din urmă interes, se calcă în picioare și principii și legi.*

* * *

Dar pentru că suntem sub aplicarea *principiului comandelor* în țara noastră, ca mijloc de protecțiune al industriei naționale, să vedem cum s'a aplicat acest principiu și în cele-l'alte părți ale industriei.

2) In minele de cărbuni.

Ioan Brătianu în înalta sa solitudine pentru interesele economice ale țarei, n'a perdut din vedere imediat după terminarea rășboiului independenței, d'a se ocupa cu descoperirea și punerea în valoare a ayușilor minerale ce zac în munții noștri.

Dejă în primăvara anului 1880 întruni în comisiune câți-vă ingineri de mine cu cari se consultă asupra deschidrei de o cam dată a minelor de cărbuni, pentru a nu mai fi tributari străinătății, determinând județul Mehedintți ca teren al explorărilor în acest scop.

În pozițiunea mea de director al Școlei de Poduri, Șosele și Mine din București, am fost desemnat a face primul pas în această întreprindere, destinată a creă cu timpul o nouă ramură de industrie pentru țară.

Mi s'a determinat ca punct al explorărei mele tehnice comuna Ploștina, unde existența cărbunilor eră d'inainte cunoscută și constatată personal chiar de Ión.

Brătianu, cu ocasiunea unei inspecțiuni administrative ce făcuse în România mică.

Eră vorba d'a studiâ prin lucrări tehnice, întinderea acestui zăcămint și gradul său de exploatabilitate.

Lucrările de explorare terminate și încercările făcute pe mașinele căilor ferate dând bune rezultate, administrațiunea căilor noastre ferate a oșus o rezistență opiniatră întrebuintării acestor cărbuni, declarându-i improprii consumațiunei mașinelor, și a silit pe guvern a abandonâ lucrările de la Ploștina și a'și concentra tótă activitatea sa asupra minei de la Bahna, unde se începuse dejă lucrări de explorare, chiar în primăvara anului 1880, în urma sgomotului răspândit încă din 1875, asupra avuției acestei mine în cărbuni d'o calitate superiôră, formând numerose și puternice strate.

Istoricul acestei mine și al amărăciunilor ce am încercat cu Direcțiunea Căilor Ferate pentru a priimi în ardere la mașini, produsele acestei mine, aũ fost expuse într'o broșură intitulată: *Situațiunea minelor de cărbuni deschise de stat și particulari față cu Direcțiunea Căilor Ferate Române, 1889.*

Mijlocul pentru a se debarasâ de cărbunii noștri, Direcțiunea C. F. R. l'a găsit în tot-de-auna, în nesfârșite încercări pe cari le manipula ast-lel ca să reducă prețul de cumpărare de desubtul costului de producțiune, atât vis-à-vis de stat cât și de particulari. Este interesant d'a reproduce după acéstă broșură, un întreg pasagiũ dintr'un raport al meũ sub No. 178 din Iulie 1884, adresat ministrului Ion Brătianu, care aruncă o lumină vie asupra atitudinei direcțiunei C. F. R, față cu silințele statului și particularilor d'a îi procura cărbuni din țeră, cu care să înlocuiască aprovizionările sale din străinătate.

* * *

«Dacă asemenea fapte (1), domnule ministru, ar aveã

(1) Eră vorba de machinațiunile făcute în încercări pe mașini, pentru a discreditâ cărbunii naționali.

«un caracter particular și local, și nu s'ar fi repetat, «ori de câte ori a fost vorba a încerca cărbunii români «și în diverse moduri, de la personalul cel mai sus pus «în serviciul de tracțiune al căii ferate, până la cel din «urmă, poate că n'ar fi trebuit a solicita asupra-le aten- «țiunea d-văstră. A devenit aproape un sistem la servi- «ciul de tracțiune al direcțiunei C. F. R. d'a depreciă «pe cât a fost posibil toți combustibili români, a răs- «pândi asupra-le cea mai rea famă, că nu pot fi între- «buințați la căile ferate; sub invențiunea făcută de acest «serviciu că n'ar fi *destul de opti*, pe când nu s'au arătat «cașă de dificili cu cărbunii străini; unii chiar mai me- «diocri ca ai noștri.

«Faptele în favórea aserțiunei mele nu lipsesc, și în- «drăznéla ce a avut d-l P. pentru a întrebuință pe lo- «comitivă, chiar în fața mea, artificii capabile d'a depreciă «valórea și celor mai buni cărbuni ce avem în țeră, «mè silesc astă-dí să es din reserva ce-mi impusesem «și să aduc la cunoscínța d-văstră, câte-va fapte cari «pot probă până la evidență, că întreprinderile servi- «ciului de tracțiune al C. F. R. în contra consumației «cărbunilor noștri, și în favórea cărbunilor străini, s'au «erigiat în sistem; ast-lel că cum am dis, de la func- «ționarul cel mai de sus în serviciul de tracțiune și «până la cel mai de jos, nu e de cât un cuvânt de or- «dine, pentru a se sili cu toții la paralisarea orí-cărei «întreprinderi de industrie minieră în țeră.

«Cunósceți bine, domnule Ministru, că mai înainte «ca statul să întreprindă încercări de deschiderea unei «mine de cărbuni la Ploștina (Mehedinți), grație înaltei «d-v. solícitudiní; se aflaú deschise trei mine de cărbuni «la Buzéu și alte două mine la Filipesci (Prahova) prin «inițiativa particulară.

«Astă-dí, minele de la Buzéu nu mai exist, iar cele de «la Filipesci aproape șomez, și nu va trebui mult timp «dacă stărea de lucruri actuală se va continuă la di- «recțiunea C. F. R. d'a aveá aceiași sórtă.

«Cărbunii de la Buzéu, la primele încercări făcute «sub direcțiunea străină a C. F. R. au dat rezultate fórté

«favorabile. Acest fapt a încurajat pe un funcționar superior al direcțiunii C. F. R. de pe atunci, anume d-l «Simons care cunoscă deciziunea luată de direcțiunea «companiei concesionare a liniilor noastre ferate, să întrebuinteze acești cărbuni, d'a se înțelege cu proprietarii «minei și a pune tot capitalul său în exploatarea acestel «mine.

«Dar din nenorocirea sa, nu mult după aceea, căile «ferate trecură sub administrațiunea Statului, cu o di- «recțiune numită pe atunci, direcțiunea princiară și mai «târziu Regală.

«Din ziua aceea cărbunii de la Buzău, își transform «într'o clipă calitatea, și de unde până aci rezultatele «erau favorabile, și acești cărbuni începuseră a câștiga «teren în consumațiune, d'o dată sunt prezentați ca cu «totul improprii consumațiunii căilor noastre ferate. În- «tr'adevăr o comisiune specială stabilită de direcțiunea «noastră, pe atunci princiară cu raportul său înregistrat «la No. 29.541 din 28 Octombrie 1880, arată; lucru is- «citor în defavoarea acestor cărbuni; că nici de la Bu- «curești până la Brăila pe un profil al liniei cu forțe «slabă urcare, n'a putut să țină focul, ast-fel că au fost «siliți să întrebuinteze cărbuni englezesci, și această ono- «rată comisiune, compusă din d-nii Henri Marin și D. P., «impiegați ai direcțiunii, conchide la depărtarea din «consumațiunea căilor ferate a cărbunilor de la Buzău.

«Minele de la Buzău, începute sub bune auspicii și «dând până în 1880, cărbunii capabili d'a alimenta căile «ferate, procurând bune folose, se ved ast-fel d'o dată «condamnate și proprietarii lor neavând alt deuseu, «constrânși a-și pierde capitalul și a închide acele mine. «Trebue să menționez d-le ministru, că la Buzău pe «lângă mina d-lui Simons, mai erau începute încă doue «mine cari au avut aceeași sortă, ast-fel că astă-zi aceste «mine n'au de cât un interes istoric.

«Tot în acelaș timp, statul prin înalta d-văstră soli- «citudine, începe încercări pentru deschiderea minelor «de la Ploștina. După terminarea lucrărilor de explo- «rare,—cerul a se face încercări cu acești cărbuni. Cea

«d'întâiū grijă patriotică a direcțiunei C. F. R. a fost
 «să dea pentru încercare o veche mașină sub No. 54
 «ce numai eră de mult în serviciū, cu focar pentru ar-
 «derea lemnelor, ast fel că rezultatul în prima și a fost
 «cu totul defavorabil.

«După multe insistențe, obținēnd mașina No. 207
 «pentru încercări, rezultatul a fost fōrte favorabil, căci
 «am ajuns a urca dēlul Poroinei cu maximul de tona-
 «giū permis, fără nici o întârziere.

«Cu tōte acestea, onor. direcție a C. F. R. a pus pe
 «șeful depositului a pune în relief, nu rezultatele ob-
 «ținute cu a două mașină, ci cu întâia mașină și rela-
 «tând numai în trecăt despre acestea din urmă, dena-
 «turându-le complet. Cu modul acesta, s'a ajuns a formă
 «convicțiunea guvernului, care reușise a descoperi prin
 «sub-semnatul un gisiment întins la Ploștina, că acești
 «cărbuși nu pot fi întrebuițați la căile ferate. Dar în
 «același timp, direcțiunea ordonase încercări și intrase în
 «tratări pentru achizițiunea unor cărbuși din Transilvania
 «de la Erdövideck, de aceeași calitate, avēnd aceeași
 «formațiune geologică, dar pot dice mai inferiori căci
 «conținēu mult sulf.

«Acești cărbuși, cari avēu avantažiul d'a fi streini, au
 «fost arătați fără genă ca mai avantaژیși în consuma-
 «țiune, chiar de cât cărbunii de la Petroșani, căci es-
 «periența s'a făcut în raport cu cărbunii de la Iablonița,
 «de la Mehadia și Petroșani, și ast-fel s'a plătit aprōpe
 «un milion în streinătate pentru cărbunii de Erdöwi-
 «deck cari se scie, că jumătate s'au întrebuițat, iară
 «jumătate s'au prefăcut în cenușă prin deposite.

«Iată propriile cuvinte ale comisiunei instituite în
 «acest scop în favōrea ligniților de la Erdövideck.

«Considerând că cu lignitul de la Erdövideck presiunea
 «s'a menținut bine în tot cursul mērsului, că nu conțin o
 «cantitate de sulfur care prin descompunere ar putē da
 «nascere la sgură pe grătar, sau să allereze pereții fo-
 «carelor.

«Considerând că singurul din cei patru ligniți încercați

«n'a format sigură și prin urmare, nu necesitez trebuința
«a se curăți focul de pră multe ori ca cei-l'alți.

«Considerând că cantitatea de cenușă produsă 10 % nu
«este vătămătoare.

«Pentru aceste motive, sub-semnații sunt de opinie că
«lignitul de la Erdövideck, cu toate că e departe d'a pre-
«sintă condițiunile unui bun combustibil, totuși este cel
«mai avantajos din cei 4 ligniți încercați, și s'ar pute în-
«trebuința cu folos, atât pentru trenurile noastre de marfă,
«cât și pentru cele de persoane, amestecându-l atunci pentru
«acest din urmă cas cu 20 % cărbuni englezesci.

«Cărbunii de la Erdövideck au probat în destul bu-
«nătatea lor, căci cum am dis, după trei luni s'au pre-
«dăcut în cenușă prin deposit. (1) Ceea ce este mai
«disbitor și nu mai are trebuința de comentarii este afir-
«marea, că sunt mai avantajoși în ardere, chiar de cât
«excelenții cărbuni de la Petroșani.

«Tot în acest an, al vestitelor încercări pe mașinele
«călei ferate; minele de la Filipesci oferă direcțiunii
«princiare combustibilul lor. Incercările făcute mai înainte
«sub inginerul Petru Ene, directoro încă înainte de 1880
«al exploatarei liniei ferate Ploesci-Predeal, care se află
«pe atunci sub dependența directă a Ministerului de
«Lucrări publice, dăduse rezultate atât de favorabile, că
«aprovisionările de combustibil se făceau de la aceste mine;
«și directorul liniei, inginerul Ene, recomandă prin ra-
«port guvernului aceste mine, și chiar construcțiunea
«unei linii ferate la Filipesci.

«Îndată ce linia Ploesci-Predeal, a trecut sub admi-
«nistrațiunea direcțiunii căilor ferate, și perdură calitatea
«și cărbunii acestia. Exploatatorii avură netericirea a
«vede refuzate produsele până aci bine primite ale minci
«lor, și numai după numeroase silințe și reclame s'au
«primit sub titlu de încercare, într'o proporțiune mi-
«nimală la căile ferate. Guvernul sesizat de perspectiva

(1) Constatarea prefacerii în cenușă acelor cărbuni, s'a făcut
de Ion Brătianu chiar, la gara Slatina, la depositul căreia l'am
condus pentru a'i arăta.

«nenorocită ce era creată și acestor mine, numesce o
«comisiune compusă din subsemnatul și inginerii C.
«Pilide și E. Radu, și invită pe direcțiune, a numi și
«ea un delegat care a fost d. Henri Marin.

«Comisiunea după cercetări minuțioase la fața locului,
«recomandă solicitudinei guvernului aceste mine, și pro-
«puse mai multe măsuri prin care fără nici un sacri-
«ficiu statul ar pute să le vie în ajutor, căutând a înlocui
«în aprovizionările liniei Ploesci-Predeal, o cantitate de
«demne ecuivalentă cu producțiunea putincioasă a acestor
«mine, și ca valoare relativă a acestor cărbuni în raport
«cu lemnele, am fixat prin calcul pe baza datelor de
«experiențe 14.50 lei tona loco gara Baicoi. Am cădut
«cu toții de acord asupra acestei măsurii destul de mo-
«destă, și mare ne-a fost surprinderea, când întrunin-
«du-ne pentru a semna raportul, delegatul direcțiunii
«ne-a declarat, că direcțiunea nu-l autorisă a semna, și
«ast-fel raportul s'a înaintat Ministerului numai sub sem-
«nătura celor-l'alți membri la 16 Decembrie 1882 și în-
«registrat la No. 18.167.

«Prețurile scădute ce se acordă de direcțiune acestor
«cărbuni, (10.50 tona) lipsa unui debușeu sigur la liniile
«terate, a făcut ca ceste două mine să șomeze și sunt
«expuse la aceiaș sôrtă ca și minele de la Buzău.

«În Mehedinți, minele de la Ploștina, începute de Stat
«aă fost și ele paralizate în fața rezistenței neîndurate
«a Direcțiunii C. F. R. a consumă acești cărbuni, și
«ast-fel guvernul a fost silit să abandone un gisiment
«întins, dar d'o calitate mai inferiôră, pentru a începe
«exploatarea de scurtă durată cu mari sacrificii, a unei
«mine cu cărbuni d'o calitate superiôră.

«Ca să vedeți, domnule Ministru, cu câtă favoare Onor
«Direcțiune generală a căilor ferate Române, a îmbră-
«țișat aceste eforturi făcute de Stat, la Bahna, sub bine-
«voitôrea Dv. impulsione, este destul a vă reaminti că
«numai când am început a aveă veleități pentru insta-
«lațiunea unei mine aci, și când am cerut a procede
«la încercări asupra acestor cărbuni, mi s'a ridicat nu-
«merôse dificultăți de Onor. Direcțiune Regală, chiar

«pentru încercarea cărbunilor, neprimind ca ele să se
«facă sub privegherea și Direcțiunea mea, și în fine
«acum în urmă s'aū făcut în modul arătat la începutul
«acestui raport».

«Tête aceste serii de fapte, Domnule Ministru, sunt
«de natură a atrage înalta Dv. solitudine, pentru o
«industrie care se află la începutul ei și pôte fi che-
«mată a contribui la prosperitatea materială a țării. A-
«ceste fapte, fac să se vadă până la evidență, că Direc-
«țiunea generală a căilor ferate, care era chemată în
«lipsă de alte industrii în țară, să deschidă un debușeu
«sigur și comod produselor locale, în sfera sa de ac-
«țiune, căutând după cum cercam cu raportul No. 50
«din 24 Maiū 1881 a modifică dispozițiunile focarelor
«la locomotive, pentru a le apropiă la arderea combus-
«tibililor noștri după cum aū făcut direcțiunile căilor
«ferate din Croația, Slavonia, Boemia (1) și din alte țeri,
«unde se consumă lignit pe căile ferate; n'a avut de
«cât o singură tactică; d'a deprecia cu ori-ce preț cărbu-
«nii noștri, și acastă acțiune pernicioasă pentru in-
«dustria noastră minieră, a împins-o și nu se sfiesce a o
«împinge, chiar asupra celor mai buni cărbuni ce avem
«în țeră la Bahna, ca să motiveze cu modul acesta nisece
«prețuri scădute ce acordă cărbunilor noștri și destinate
«să având de efect a paralisa complet acastă industrie
«născândă la noi.

«In fața acestor fapte, subsemnatul propune pentru
«a se pune o stavilă acestor porniri pernicioase celor
«mai mari interese ale țerei, a se restrânge, cu ori-ce
«preț consumațiunea cărbunilor străini pentru trebuințele
«Statului, și cu sacrificii chiar din partea Statului să se
«caute a se înlesni debușeurile produselor minelor noastre
«de cărbuni.

(1) Cu raportul No. 210 din 22 Aug. 1884 în urma unei mi-
siuni ce am avut în Austria și Germania, am expus Ministeriu-
lul modul de construcțiune al focarelor mașinelor căilor ferate
din Boemia și Silesia, pentru a arde cel mai prost lignit local
până și praful de cărbuni, dar direcțiunea C. F. R. a rămas impasibilă.

«Pentru a se pune asemenea o stavilă, procedurilor, Direcțiunii, este necesară numirea unei comisii de anchetă, care să examineze sub toate privințele, rezultatele încercărilor făcute cu cărbunii noștri de la 1880 încoace, și îndată ce s'ar constată că o lipsă de lealitate a domnit în aceste încercări, să se pedepsescă culpabilii. În acelaș timp această comisiune, să stabilească un program definitiv pentru toate încercările de cărbuni, astfel ca ele să nu mai fie lăsate la capriciul celui dintâiu agent al Direcțiunii generale a C. F. R., și să nu pătă întru nimic și influențate aceste încercări într'un sens sau într'altul. Această comisiune să fie autorizată asemenea să admită toate depunerile celor ce au fost și sunt interesați în cauză: proprietari, exploatați comercianți, și agenți ai administrațiunii căilor ferate, pentru a lumina sub toate raporturile chestiunea cărbunilor Români.

«Dacă ar fi ca faptele petrecute până acum cu încercările de cărbuni să rămăe ne reprimite, și nu s'ar lua nici o măsură, nici în privința transformării focarelor pentru cărbuni d'o calitate inferioară, nici forma un regulament serios asupra încercărilor, atunci industria noastră minieră, lăsată la voia întâmplărei, o pot asigura că va fi de la nascerea ei paralizată pentru tot-d'auna; pe cât timp nu vom avea industrii în țară în care ea să și găsească alte debușuri, în afara de căile ferate».

* * *

Asemenea fapte din partea a tot puternicilor de la căile ferate, m'au pus în pozițiune a demisionă irevocabil.

Ion Brălianu se gândi atunci să atașeze serviciul studiilor și exploatarei minelor de cărbuni de la Ministerul Lucrărilor publice, la direcțiunea C. F. R. că dor așa o va face să aibă mai multă tragere de inimă pentru patriocele silințe ce'și da veneratul bătrân, ca prin minele țerei deschise de stat și de particulari, să îndestuleze trebuințele statului, și să'l emanicipeze de tributul ce plăteă streinătății.

Iată ce spuneă Ion Brătianu, în ședința Camerei de la 15 Decembre 1885 :

«M'am încercat să fac exploatarea cărbunilor pentru «calea ferată, însă n'am reușit, căci fiind două ramuri «de administrațiune cu totul independente, fie-care din «ele voia să fie autonomă, pentru că fie-care voia să «impună ideile sale».

Acésta eră o alusiune, făcută sub o formă begnină, la luptele continue dintre mine și direcțiunea Căilor Ferate.

Intru cât a reușit mai bine acest concubinagiū bizar, între Direcțiunea C. F. R. și serviciul minelor de cărbuni, nu pot să sciū.

Sciū numai atât, că două ani după aceea ne-a fost dat să aflăm printr'o telegramă venită de la Bahna, că stabilimentele minei cu mașină cu tot au sărit în aer, prin o cantitate mare de dinamită pusă la stabilimente, chiar de un impieगत al minei. Cu acésta s'a cântat *de profundis* acestei mine, căci mașinele fiind deteriorate prin exploziune, pompele ne mai putënd funcționă, mina a fost inundată de ape și s'a produs dărâmarea galeriilor.

Ion Brătianu, impuse atunci Direcțiunii C. F. R. deschiderea unei alte mine la Mărginénea (Dâmbovița) punct destul de rău ales, căci eră în vecinătatea unei mine particulare existente, de la Șotanga.

După ce se deschise acésta mină, Direcțiunea făcu totul a se debarasă de dînsa, și o cedă voios Ministerului Domeniilor.

Cum la Stat nu se calculéză nici amortimentul capitalului, nici lemnăria ce intră în construcțiunea și întreținerea galeriilor, nici diverse alte materiale, nici cheltuchile de administrațiune, etc., se acceptă derisoriile prețuri ale Direcțiunii, carī au fost impuse și particularilor, cu care s'a ajuns la paralisarea industriei minelor noastre de cărbuni.

O dată aci, direcțiunea C. F. R. avu grijea a limită primirea cărbunilor de la acésta mină la 10.000 tone anual, cu un preț derisoriū, arătând că dincolo de acésta can-

titate nu p \acute{o} te primi. Coresponden \acute{a} cu Ministeriul Domeniilor dovedește ac \acute{e} st \acute{a} aser \acute{t} iune.

3. In minele de p \acute{a} cur \acute{a} .

Dar mai e un combustibil \acute{i} n \acute{t} er \acute{a} , care form \acute{e} z \acute{a} pot dice cel mai avut z \acute{a} c \acute{e} m \acute{i} nt mineral al \acute{t} er \acute{i} i, acesta este p \acute{a} cura, ale c \acute{a} rei residii de fabrica \acute{t} iune \acute{i} n sudul Rusiei, servesc \acute{i} n ardere la locomotivele c \acute{a} ilor ferate, \acute{s} i la t \acute{o} te ma \acute{s} inele atelierelor \acute{s} i usinelor Statului.

La noi, \acute{t} er \acute{a} a \acute{s} de avut \acute{i} nzestr \acute{a} t \acute{a} \acute{i} n p \acute{a} cur \acute{a} , acest produs d \acute{a} slabe beneficii, dac \acute{a} -nu pierderi industriei mari, din cauz \acute{a} c \acute{a} nu g \acute{a} sește o desfacere mai mare \acute{i} n export de 2.500 vago \acute{n} e, care ne s \acute{u} nt permise de Austro-Ungaria; restul produ \acute{c} tiunii dup \acute{a} destila \acute{t} iune \acute{i} n fabrici, ca residiu de fabrica \acute{t} iune, nu g \acute{a} sește desfacere la noi; de \acute{o} re-ce Direc \acute{t} iunea C. F. R. a fost refract \acute{a} r \acute{a} la cererea exploatatorilor no $\acute{s$ tri de p \acute{a} cur \acute{a} d' \acute{a} schimba focarele locomotivelor pentru a ard \acute{e} residuurile de p \acute{a} cur \acute{a} , a \acute{s} c \acute{a} acest precios produs de fabrica \acute{t} iune este la noi pierdut, ceca-ce vine a \acute{i} nc \acute{a} rc \acute{a} costul petrolului lampant, ulciurilor minerale \acute{s} i altor produse de fabrica \acute{t} iune extrase din p \acute{a} cur \acute{a} , cari r \acute{e} m \acute{a} n \acute{i} n condi \acute{t} iuni de inferioritate fa \acute{t} cu produsele similare americane.

* * *

Actuala Societate *Steaua Rom \acute{a} n \acute{a}* , ved \acute{e} nd c \acute{a} are a face cu o administra \acute{t} iune vitreg \acute{a} , nep \acute{a} s \acute{a} t \acute{o} re de munca na \acute{t} ional \acute{a} , \acute{s} i legat \acute{a} \acute{i} n mod v \acute{a} dit de interese neavuabile, a c \acute{a} utat a 's \acute{i} expatria produsele de fabrica \acute{t} iune \acute{i} n Italia, cu beneficii ne \acute{i} nsemnate dac \acute{a} nu chiar cu perdere, de \acute{o} re-ce aci ele se \acute{i} nt \acute{a} lnesc \acute{i} n concuren \acute{t} \acute{a} cu produsele altor \acute{t} er \acute{i} \acute{s} i s'a adresat la marina Italian \acute{a} , de \acute{o} re-ce a n \acute{o} str \acute{a} . dup \acute{a} \acute{i} ngrijirea patriotic \acute{a} a fiului lui Ion Br \acute{a} tianu, actual Ministru al Lucr \acute{a} rilor publice, se aprovision \acute{e} z \acute{a} cu c \acute{a} rboni de Westfalia; pe c \acute{a} nd ilustrul s \acute{e} u p \acute{a} rinte care a fost \acute{s} i p \acute{a} rintele industriei na \acute{t} ionale, numai ave \acute{a} ast \acute{a} mp \acute{a} r cutreer \acute{a} nd \acute{t} er \acute{a} \acute{i} n c \acute{a} utarea c \acute{a} rbonilor, ca s \acute{a} o emancipeze de tributul str \acute{a} in. Tat \acute{a} l se trudea s \acute{a} sc \acute{o} \acute{t} \acute{a} din p \acute{a} nteccele p \acute{a} m \acute{i} ntului \acute{t} er \acute{e} i s \acute{e} le, c \acute{a} r-

bunii pentru căile ferate, iar fiul se îndeletnicesce să-i aducă din străinătate.

Că să nu rămâne îndoială că *Steaua Română* a fost nevoită a 'și expatria produsele sale în Italia, reproducem din *Voința Națională* de la 11 Ianuarie a. e. 1898, scirea următoare:

«Aflăm că ministerul de marină italian, a adresat societății *Steaua Română* din București, prin agentul a acestei societăți din Italia, o scrisoare oficială, prin care i se face cunoscut că încercările făcute cu reziduurile trimise de sus și a societate, au dat rezultate foarte favorabile și egale cu acelea obținute cu produsele similare rusești și americane, cele mai superioare».

«Guvernul italian a introdus acest material pentru usul marinei de resbel și a invitat pe sus și a societate de a 'i face o ofertă pentru acest combustibil».

«Această preferință a produsului românesc, este cu atât mai semnificativă, cu cât știut este că în Italia vama pentru rămășițe de petrol se urcă la 48 lei la fiecare sută de kilograme».

«Acest progres al industriei noastre naționale, nu poate de cât să ne bucure».

Audiți palinodie cinică a organului oficios (!) să ne bucurăm că un produs al nostru național să fie nevoit a se desface cu sacrificii într-o țară străină, pe când s'ar fi putut desface în țară în mod foarte remunerător pentru trebuințele marinei și căilor noastre ferate, înlocuind cărbunii străini, pentru care se varsă banii țării în străinătate, ca să îmbogățescă industria străină și pe asociații ei din țară. (1)

(1) Jurnalele științifice, ne-au adus de curind scirea că d-l *Jos. Höhlenlorfer*, a inventat un procedeu ingenios pentru a transforma reziduurile de petrol, într'un produs solid, d'o manipulare lesnicioasă, pentru a servi de combustibil. În acest procedeu se amestecă și praf de cărbuni.

Acest procedeu în programul Ministerului Domeniilor, pentru expoziția noastră de la Paris, este atribuit serviciului minelor din acel Minister, de orice se dice la materialele de expus: *Petrol solidificat, după metoda serviciului minelor (!)*.

Nu e vorba, Direcțiunea C. F. R. ne adorme de vre-o dece ani cu note date prin jurnale, că se ocupă cu studiul introducerii în ardere la mașini a rezidului din păcură, că se fac încercări, acele *neterminabile și fainoase încercări*, cunoscute prin șicanele lor, ba acum un an era vorba că a găsit și un mijloc ingenios d'a arde în amestec lignitul nostru cu rezidiurile de păcură. Cum însă suntem în țara în care ne plătim cu vorbe și făgădueli, nimic nu s'a făcut și nimic nu se va face, până nu se va găsi un om la guvern, care va pune piciorul în prag și va dice direcției C. F. R. *până aci* (1).

4. In Industriile uleiurilor vegetale.

Mal e și un alt combustibil ce se întrebuintează mult la căile ferate, e *uleiul de rapiță* (la iluminatul vagoanelor).

Iată ce se petrece și cu consumațiunea acestui pro-

(1) Incercările Direcției C. F. R. sunt un mijloc de tergiversare, iar pretinsa sa invențiune pentru amestecul cărbunilor cu păcură în ardere, o curată hazmodie.

Intr'adevăr, ce încercări cu zeci de ani încap? când de 20 ani în Rusia, locomotivele căilor ferate intrebuintez rezidiurile de petrol, ast-fel că astă-dî consumațiunea acestui product a ajuns la 600.000 tone.

Rezidiurile de petrol sunt atât de apreciate în ardere la locomotive, mai cu sâmbă că nu produc incomodantul fum; că se intrebuintez de preferință la Arlbergtunel și la căile ferate din împrejurimile Vienei. După încercările făcute 100 kgr. în rezidiuri de petrol, dau o evaporațiune egală cu 139 kgr. huilie engleză.

Cât pentru minunata invențiune anunțată pentru arderea în amestec a cărbunilor noștri cu rezidiurile de petrol, care după notele date la jurnale, atrăsese la noi în țară pe inginerii străini ca s'o admire, voiū spune numai atât, că societatea engleză (The Great Eastern Railway) are încă de mult pe liniile sale 37 locomotive dispuse ca să ardă cărbuni în amestec cu rezidiurile de petrol, și pot să ardă după voință numai cărbuni sau numai rezidiurile de petrol. În încercările făcute, s'a vedut că pentru o milă engleză intră în consumațiune 18 kgr. cărbuni, pe când în amestec intră 6 kgr. cărbuni și 5 kgr. rezidiuri de păcură. Intrebuintându-se numai rezidiuri, s'a consumat 8 kgr.

duc național la căile ferate, după arătarea fabricanților de uleiuri vegetale, în Memoriul prezentat guvernului la 15 (27) Martie 1897 : « Direcțiunea C. F. R. este aproape singura consumătoare de ulei de rapiță pentru iluminatul vagonelor. Din Septembrie 1893 până în Septembrie 1894, uleiul de rapiță pentru C. F. R. a fost importat din Germania (Breslau) iar de la Septembrie 1894 până în Martie 1895, s'a continuat a se importa din Ungaria (Buda-Pesta) acosta din cauză că direcțiunea C. F. R., *dintr'un principiu foarte patriotic și urmărind scopul încurajării industriei naționale ungure (?)* a acordat furniturile de ulei fabricelor străine chiar când la licitațiune ofertele fabricelor românești au fost mai avantajoase.

Fără comentariu (1).

În anul curent 1898 fabricanții Români, au fost chiar respinși de la licitație, după cum dovedesc următoarea reclamațiune adresată Ministrului Lucrărilor Publice.

Domnule Ministru,

Într' 10 Iunie st. n., fiind prezent la o licitațiune pentru ulei de rapiță la C. F. R. și vădând că se anunța o altă licitațiune pentru ulei de în fierț (p. vopsit), am cerut și noi să facem ofertele năș're separate, lucru ce ni s'a refuzat de către d. su'-director Miculescu, sub pretext că fabricile românești nu sunt invitate a lua parte, ci numai fabricile străine.

Așteptând câte-va minute spre a se deschide ofertele, constatăm că numai o singură ofertă s'a prezentat (Ch. Price din Londra),

Acesta nu e singurul caz în care noi nu am fost invitați; mai avem cunoștință și de altul, anume 61 buții ulei de rapiță rafinat (de la casa Dubosc, Havre), facturat de numita casă la 7 Aprilie 1897.

Prin prezenta venim a vă ruga să bine-voiți a dispune

(1) Consumațiunea uleiului de rapiță la căile ferate se ridică la 360.000 kg.

ca pe viitor să fim invitați la licitațiunile Statului și a face să se anuleze această licitațiune de 15.000 kg. ulei de in fierț.

E de prisos a spune că Ministrul Lucrărilor Publice n'a dat nici o satisfacțiune reclamanților.

5). In industria conservelor alimentare

D-l Dr. Antipa, un tânăr ce se ocăpă cu un patriotism luminat pentru înființarea în țera noastră a unei industrii de export pentru conserve alimentare și pescării, spre a scăpa țera de șicanele ce 'i se aduce în Austria la exportul vitelor, și a da și un avânt cât de mare exportului nostru de pesce, a cerut de la Direcțiunea C. F. R. în pozițiunea sa oficială din Ministeriul Domeniilor, înființarea de vagoane pentru conservarea cărnei și pescelui în transport.

Intr'o publicațiune a sa recentă asupra materii, iată ce ne spune d-sa.

«In primul loc când voim să desvoltăm un export de carne în vagoane frigorifice, e nevoie mai înainte de toate să avem acele vagoane și de aceea Direcțiunea noastră a căilor ferate ar trebui să și le furnizeze. Noi am arătat că asemenea vagoane nu sunt nici o mare inovațiune și nici nu cauzază o mare cheltuială, ci reprezintă astăzi în totă Europa sistemul general de a transporta pe căile ferate produsele alimentare, care nu sufer o temperatură mai ridicată; cum e carnea, pescele, untul, brânza, berea etc. E de mirat deci când în producțiunea țerii noastre, materiile alimentare jăcă rolul cel mai principal, tocmai la noi să nu existe nici un asemenea vagon.

«Direcțiunea căilor ferate ar fi trebuit de mult să cumpere măcar câte-va vagoane frigorifice pentru experiență și pentru a obicinui lumea cu ele; atunci de sigur că nu am mai fi vădut anomalii economice ca cele ce vedem zilnic, ca de exemplu pe când proprietarii din Moldova strigă că se ruinează din cauză că cultura vitelor nu le mai rentéză, Bucuresciiul — cen-

trul nostru principal de consumațiune — să se furniseze cu unt, brânzării, lăptării, etc., numai din Brașov.

«Pentru transportul pescelui, de 5 ani de când mereu intervin la Direcțiunea căilor ferate să cumpere vagoane cu refrigerente pentru export, și tot nu am ajuns încă să le avem. Astăzi în urma măsurilor de cruțare ce s'au luat, producțiunea pescăriilor s'a triplat și în loc să avem un câștig din acosta, avem o adevărată criză de supra-producțiune cu toate consecințele ei; peșcele a ajuns să se vândă în Galați până și cu 2—3 franci suta de kilograme crapul, iar în Viena prețul unui singur kilogram de crap e de un fl. 80 cr. De sigur că vina pentru toate aceste anomalii cade în întregimea ei, numai asupra Direcțiunii căilor noastre ferate.

Maî la vale D-l Dr. Antipa adaogă :

«Experiențele făcute cu transportul pescelui, mă fac să văd și aici o mare dificultate din partea căilor ferate pentru exportul orî-cărui product alimentar din România. În iarna trecută s'a format în Brăila o societate de comercianți cari au început un export serios de pește la Pesta, Viena și Berlin; lipsa vagoanelor frigorifice o înlocuiau în timpul iernei cu frigul din afară și cu un ambalaj mai bun. Acastă societate a exportat în tot timpul iernei cantități mari de pește și a și realizat beneficii însemnate; îndată însă ce veniră primele călduri de primăvară, peșcele ajungea la destinațiune stricat și la urma urmelor li s'a confiscat la Viena o cantitate de 64,000 kilograme de pește; cu modul acesta tot ce câștigase în timpul iernei au pierdut cu acastă ocaziune, discreditându-ne de la început pe acastă piață importantă, un articol pe care avem un atât de mare interes să-l exportăm. Causele acelor mari pagube sunt că vagoanele cu pește în loc de a fi transportate direct din Galați la Predeal, se descărcau la Ploesci și trebuiau să aștepte în căldură până a doua și chiar a treia zi. În Predeal, de asemenea biuroul de expedițiune oficial român întârziă câte o zi și chiar 2 cu facerea lor-

malităților pentru transportul măi înainte. În asemenea condițiuni de sigur că ori-ce export e imposibil.

«Nici odată însă nici cea măi mică întârziere n'a fost pe căile ferate austriace și ungare.

«De aceea cred că dacă e vorba să facem un export de materii alimentare din țără, Direcțiunea căilor ferate trebuie să evite de a măi fi o piedică ci să îngrijescă de un transport regulat și repede, eventual chiar, să formeze trenuri speciale pentru acest scop».

Indărătnicie d'eră, din partea Direcțiunii C. F. R. și cu comerciul cărnurilor n'ostre.

Regimul tarifar al transporturilor pe cale ferată.

1. În Industria minelor și carierelor.

Regimul tarifar al administrațiunii căilor n'ostre ferate, nu putea fi de cât în raport cu atitudinea sa ostilă industriei naționale.

Iată ce am arătat în acéstă privință, în broșura mea intitulată :

Situațiunea minelor de cărbuni față cu Direcțiunea căilor ferate române.

«Direcțiunea C. F. R., în avântul său patriotic, pregăti o nouă lovitură minelor n'ostre de cărbuni, și de astă dată decisivă, odată cu începerea exploatărei la Bahna.

«În Ungaria, se scia despre deschiderea minelor de cărbuni în România. Pentru a le paralisă, ca a căutat să debiteze în țera n'ostă cât de estin produsele minelor sale, și în acest scop, pentru că acolo direcțiunile căilor ferate sunt animate d'un patriotism luminat; s'a scădut considerabil tarifele de transport pentru cărbunii ungari în 1884, pe tôte liniile cari convergez spre România.

Direcțiunea C. F. R. cari nu putea stă indiferentă, când eră vorba de uciderea minelor n'ostre, se grăbi a da și ea minelor ungare tot concursul; scădënd în mod simțitor tarifele de transport pe căile n'ostre ferate pentru cărbunii ungari, chiar și ligniți, la tôte gările de debușeu ale minelor n'ostre; dar menținënd ridicate tarifele pentru cărbunii naționali.

Ca să nu se conteste acest fapt, care e d'o gravitate considerabilă, reproduc aici după *Monitorul oficial* No. 156, 17 (29) Octombrie 1884, avisul următor :

«La 15 Octombrie 1884, a intrat în vigoare un tarif special pentru transportul de cărbuni minerali, ligniți, brichete și coaks, de la stațiunile Anina, Mehadia, Nemet-Bogsan și Silein, la stațiunile noastre Adjud, Bacău Băicoiū, Bêrlad, Brăila, Bucuresci, Buzcū, Cămpina, Chitila, Craiova, Filaret, Focșani, Găesci, Galați, Giurgiu, Mărășesci, Monteor, Peris, Piatra, Pitesci, Ploesci, Roman, Sinaia, Slatina, Smârda, Tecuciū, Tergovisce, Titu, Turnu Severin și Ulmeni».

Cu acest tarif special, un vagon de cărbuni din Mehadia transportat la Bucuresci, costa mai estin ca transport, pe calea noastră ferată, de cât dacă ar fi venit de la Vârciorova, încărcat cu cărbuni din Bahna.

* * *

Dece ani mai târziu, D. Inginer de minc Galeriū, participând într'o comisiune de anchetă orînduită de Direcțiunea C. F. R. la mina de antracit de la Schela (Gorj) explorată de o societate Engleză, prin urmare un Inginer ce era agreat de Direcțiune; iată ce scria în *Constituționalul* în urma acelei anchete, *à propos* de tarifele căilor noastre ferate :

«A așteptă o reducere a tarifului căilor noastre ferate mai cu sémă pentru transportul substanțelor naturale indigene, trebuesce să avem un Barosh care fără a se gândi la creerea unui venit pentru Stat, s'a gândit mai mult a pune căile ferate la dispozițiunea publicului, din care măsură traficul căilor ferate ungare a crescut în mod neașteptat, aducând în acelaș timp comerțului și industriei naționale serviciū enorme.»

Apoi conchide :

«Din cele expuse până aci, ori-cine pôte aprecia că industriile mari și mai ales industria extractivă nu pot fi sădite la noi întru, cât în condițiunilo actuale chiar Statul contribuesce la disprețuirea produselor naționale.»

* * *

Deră iată încă un fapt care devedește înalta sollicitudine ce are direcțiunea căilor ferate, nu de industria națională, ci de industria streină, fiind se vede mai lucrativă...

Direcțiunea C. F. R.—în vecei ostilă orî căreî scăderi de tarife, când e vorba de industria națională, vine și cere la 1890 prin Directorele ei, cu raportul No. 62.202 din 1 Iul. scăderea de tarife pe calea ferată a Giurgiului pentru piatra de Ruseiuk.

Ministrul ad interim al lucrărilor publice, Generalul Vlădescu, vedu că nu se ascunde ceva curat în această intervenție extra-ordinară a Directorului C. F. R. și răspunde că nu poate aproba scăderea propusă, căci ea ar favoriza un produs strein, în detrimentul industriei naționale.

Directorele C. F. R. avea prea personale interese de menagiat, ca să se lase a fi bătut, și îndată ce vine din concediū Ministrul titular Al. Marghiloman, repetă cererea cu No. 83 096 din 2 Octombree 1890. Ministrul titular ca și cel ad interim, nu aprobă scăderea.

O remaniere de minister aduce pe d-l Maioreescu ca Ministru de Lucrări publice, și cea dintâi grijă a Directorului, a fost să înainteze imediat un alt raport prin care arată cum că așa s'a urmat și cu construcțiunea școlii de poduri și șosele.

Nu căpătă aprobarea nici de astă-dată Directorul C. F. R., căci Ministru puse cam așa rezoluțiunea: *Școla de poduri și șosele s'a făcut în regie de stat și de economia realizată a beneficiat tot statul, dar Palatul Justiției construindu-l un antreprenor, economia realizată din transportul pietrei intră în punga antreprenorului (adică în cazul de față în punga C-niei antreprenore) și Ministrul a mai adăogat: distulă favore s'a făcut d-lui C. că i s'a dat voe a construi cu piatră de Ruseiuc.*

Dar iată că nu trece mult și vine în capul Ministeriului Lucrărilor publice, un personagiū bine cunoscut prin legăturile sale de întreprinderi cu antreprenorul palatului de justiție, și cel dintâi act de administrațiune a fost a nesocoti rezoluțiunea predecesorilor săi, scăzând tariful pentru piatra de Ruseiuk.

Ast-fel antrepriza generală a palatului de justiție, a arut a beneficiă de diferența de cost de carieră a pietrei de Câmpu-Lung în raport cu piatra de Rusciuk, de cost la lucru (fiind cea de Rusciuk mălăiață) și de diferența la costul de transport între vechiul tarif și cel redus.

Ca exploatator de cariere, am protestat guvernului liberal contra acestei măsuri cinice, d'a se reduce tariful în favoarea unei pietre străine; atât de proastă ca calitate în detrimentul carierilor naționale.

Cererea mea s'a adresat Direcțiunii C. F. R. și dînsa a răspuns: *non possumus*, iar Ministeriul a plecat capul.

Cu această reducere Direcțiunea C. F. R. a nesocotit în perspectiva unor interese viitoare, de sigur nu de Stat, chiar propriile ei interese de administrațiune; căci activând tralicul numai pe o distanță de 60 kilom., realisază un profit de $2\frac{1}{2}$ mai mic de cât ar putea realiza pe o distanță de $2\frac{1}{2}$ ori mai mare, cât e până la Câmpu-Lung.

2. In Industriile agricole.

Dacă politica tarilară a căilor ferate, a fost vrăjmașă industriei miniere pentru motive bine înțelese de orice om inteligent, să vedem cum s'a comportat ea într-o industrie și mai demnă d'a solicita atențiunea guvernelor, căci acesta formeză aprópe singura resursă de existență a țării: *agricultura*.

Industria care se ține strâns legată de acesta, este industria făinoscelor, care represintă 90 % din valoarea exportățiunilor noastre, și congeneră cu acesta este *morăria*.

Un industrial, și din cei mai iuteligenti, pe care n'am onórea a 'l cunoște, d. Inginer Assan, a dat la lumină acum doui ani, într'o carte a sa intitulată: *Industria morăriei în România*, un admirabil studiū, cum rar se vede la noi, asupra morăriilor, în care pune în relief detestabila politică tarifară a transporturilor noastre pe căile ferate și pe ape, în modul cel mai strălucit.

Iată ce scrie d-l Assan (pag. 68):

«Legea pentru încurajarea industriei acordă o reducere la transporturi care s'a fixat de Direcțiunea C. F. R., în unire cu Ministrul de industrie la 45 % din costul indicat în tarifele ordinare existente, *întrucât* acele tarife n'ar fi tarife excepțional de reduse. (1)

«În urma acestei dispozițiuni încă de la început s'a refuzat morilor dreptul de a beneficia de această reducere de transporturi, sub pretextul că taxele la făină tărite, grâu, sunt destul de reduse și nu se mai pot face noul concesiuni, cari ar fi de natură a micșora venitul C. F. R.

Încă odată trebuie să repetăm cele constatate deja în această lucrare, adică:

«În tot timpul, administratorii însărcinați cu serviciile speciale ale Statului, nu se pun de cât dintr'un punct de vedere care are de scop final numai prosperarea veniturilor administrațiunei ce dirijază, fără a fi animați de vederi mai largi, mai generale, cari ating economia țării întregi».

«Serviciul pe care l'a adus morăriei direcțiunea transporturilor fluviale (noua marină comercială română), același serviciu l'a adus și direcțiunea transporturilor pe uscat a drumurilor de fer.

«Nu avem pretențiunea a spune că transportul făinei destinată pentru interiorul țerei, are nevoie de o reducere mare din tariful actual, de ôre ce această făină destinată consumațiunei interioare, este îndestul de protegiată prin taxa vamală de 14 fr. % krg., taxă grație căreia nici un vagon de făină streină nu mai pôte pătrunde în România.

«Cerem însă, ca ceva imperios, scăderea taxelor pentru transportul făinei de export, scădere ce ar trebui să fie

(1) Cât prinde de bine, Direcțiunei C. F. R., acest *întrucât* căci cu modul acesta a făcut iluzorii, ori-ce favoruri de transport pentru industria noastră, acordate prin legea pentru încurajarea industriei.

de cel puțin 50 % din costul actual, și în modul pe care îl vom vedea mai târziu.

«Dacă protecțiunea vamală de 14 fr., la sută de kgr., pentru făina consumată în țară, eră necesară la început pentru a nimici concurența morilor ungurești—ce măcinau grîul nostru spre a ni-l trimete înapoi cu un preț îndoit—tot atât de necesară ar fi fost o altă protecțiune de adus făinei destinată pentru export.

«Dacă s'ar fi luat vre-o măsură care să stimuleze exportul, de mult am fi vădut dublându-se și triplându-se exportul nostru de făină și țara ar fi folosit, vindînd un articol mai scump, făina, și profitând pentru nutreț de un articol de valoare, țărîta, care i-ar fi permis să și mărească suprafața de pămînt destinată culturai cerealelor atât de favorabilă naturei solului nostru.

«Căile ferate române nu aũ dreptul de a refusa o reducțiune de transport pentru făina românească exportată, când toate țările acordă asemenea reducțiuni pentru produsele lor fabricate. Acest soiũ de transporturi reduse se fac în străinătate prin așa dișele «tarife de penetrațiune». Numai cu asemenea tarife produsele naționale pot pătrunde în cele-lalte țeri și pot concura pe piețele străine.

«Grație acestor tarife, Ungaria pôte exporta făina în cele mai depărtate State ale Americii de Sud, în Brasilia și Republica Argentină».

D-l Assan expune apoi cât costă tona în Ungaria după tarifele reduse în 1896, pentru făină, față cu tarifele noastre.

Tonna kilom. pentru făina consumată în Ungaria	3.22
Tonna kilom. pentru făina exportată din Ungaria	1.73
Tonna kilom. pentru făina consumată în România	4 —
Făcînd comparațiunea	4.00
	1.73
Diferența.	2.27

resultă cum arată d-l Asan că tariful românesc este cu 2.27 la 1.72 mai scump, adică cu 131 la sută mai scump de cât în Ungaria.

* * *

D-l Asan adaugă cu bună dreptate. «Guvernul trebuie să favorizeze exportul de materii agricole fabricate și de o mai mare valoare ca materiile brute. Astăzi exportăm numai 4 % materii fabricate, pe când Austro-Ungaria, exportă peste 45 % materii fabricate.

D-l Asan mai documentează cererea sa din punctul de vedere al balanței comerciale,

«Astăzi exportul nostru de făină se urează la cifra de 12 milioane lei, ce reprezintă o cantitate de circa 3.000 vagoane făină după statistica noastră. Exportul grâului este de 70.000 vagoane în valoare de 136 milioane lei.

«În Statistica oficială prețul grâului, al făinei și al tăriței, sunt astfel fixate:

Grâu	18 franci % de Kig. (1).
Făină	40 » » » »
Tărițe	6 » » » »

«Dacă am exporta în loc de grâu făină și tăriță, am obține un preț de două ori mai mare, pentru aceeași cantitate, de cât dacă am exporta grâul brut.

«Să vedem dar câtă făină și tăriță ar trebui să exportăm în loc de grâu, pentru a ajunge să echilibrăm balanța comerțului nostru exterior.

«Luăm exemplul anului 1893, când excendentul între totalul importului și exportului nostru a fost de:

$430.000.000 - 370.000.000 = 60.000.000$ lei în defavorul nostru.

În acel an am vândut 70.000 vag. grâu în valoare de 126.360.000 lei.

(1) Să nu fim surprinși că prețurile grâului și făinei sunt mai mari de cât în realitate, căci nu trebuie să uităm că cifrele din statistica oficială nu se pot schimba din an în an, fără a face imposibil un studiu comparativ al comerțului României cu statele străine.

«Pentru a mări cu 60 milioane valoarea grâului exportat ar trebui să măcinăm și să exportăm următoarele cantități :

27.000	vagone grâu	a 1.800 fr.	vag.	48.600.000 lei.
34.400	»	»	»	137.600.000 »
8 600	»	»	»	5 160.000 »
<u>70.000</u>	»	Total în valoare de . . .		<u>191.360.000 lei.</u>

scădând actualul export de

grâu în valoare de 126.360.000 lei

avem un excendent de 65.000.000 »

sau cu 5 milioane mai mult de cât ar fi necesar pentru a echilibra balanța comerțului nostru».

* * *

D-l Assan arată apoi cantitățile de materiale ce se vor importa în plus din străinătate și cari vor fi necesare în consumațiunea morilor ce vor măcina această cantitate de făină, și arată între altele pentru cărbuni o consumațiune de 1.540.000.

Acți vom spune noi, că fabricile cari voesc a beneficia de legea de încurajare a industriei naționale, trebuie să li se impue în prima linie ca și ele să încurageze la rîndul lor, produsele naționale cari intru în construcțiunea sau în consumațiunea lor, aprovizionându-se din țară, și în această privință legea încurajării industriale, a cărei modificare se impune, presintă o lacună.

D-l Assan se ridică contra primelor de export pentru făină, în perfect acord cu mine, și cere numai reduceri de tarife de transport.

D-l Assan arată apoi ce avantaje rezultă și pentru agricultori când fabricațiunea și exportul făinei ar lua o mare dezvoltare în țară, și iată cum se exprimă :

«La ce ne servă dacă producem grâu mult, pe care nu avem mijloc de a'l pune în valoare? Și dacă valoarea lui în stare brută este depreciată pe piețele Europei, pentru ce n'am recurge la transformarea și vinderea lui sub formă de făină?»

«Prin această operațiune, am avea o sporire de veni-

turi, iar avantajile pe cari țera le-ar trage din mărirea exportului de făină și micșorarea celui de grâu ar fi:

a) «Nimicirea speculațiunei și jocurilor de bursă din străinătate, jocuri ce provocă scăderi neexplicabile de prețuri.

b) «Rămânerea în țară a costului de transformățiune al grâului în făină, cost care represintă $\frac{1}{5}$ din valoarea grâului și care face pentru :

40.000 vâgône grâu actualmente măcinat pe an în țară (a 180 franci de vagon) 7.200.000 lei, 74.000 vâg. grâu exportat astă-dî din țară (a 180 franci de vagon) 13.200.000 lei.

c) «Inmulțirea transportelor atât pe căile ferate cât și camionagiul, căci va trebui a se transporta nu numai odată marfa (grâul), dar de două ori (grâul și făina).

d) «Exploatarea minelor de cărbuni (lignit, antracit, petrol), necesari forței motrice, și mărirea traficului de combustibil pe căile noastre ferate.

e) Agricultorii vor obține un preț mai mare la grâu, căci vor scăpa de spesele intermediarilor și de spesele exportului (comision, magazinagiū, lopătat, timbre, taxe și alte spese).

f) «*Tărîța*. Acastă materie azotósă, care e greu de exportat, din cauza volumului ei va rămâne în țară pentru binele agriculturii, va nutri vitele ce vor îngrășă, apoi pămînturile slăbite prin cultură.

g) «Dacă considerăm că la 100 kgr. de grâu corespund pentru aceiași valoare, 72 kgr. de făină, transportul acestui din urmă product este mai puțin costisitor pentru că la o egală valoare în bani, greutateile se aū între ele, precum 100 se are către 72; de aci dar derivă că noi avem un avantajii de circa 0,75 franci la sută de kgr. pentru transport în Anglia, spre exemplu, când exportăm făina în locul grâului.

h) «Credem a fi aprópe de adevăr spunend că de vom exportă o tonă de grâu, vom prinde 100 de lei, iar de vom exportă o tonă de făină, vom prinde 200 de lei.

D-l Assan mai enumără și alte avantaje pe cari ar fi preă lung a le face locul aci.

Acest studiu al d-lui Assan, a făcut atâta senzațiune că Ministrul Lucrărilor Publice din 1896, un mare agricultor, cântărindu-și propriile sale interese, a luat o măsură, dar numai pe jumătate, căci atâta a voit să cedeze a tot puternica Direcțiune a C. F. R., acordând reduceri din tarif numai iérna, măsură cu care s'a favorizat morile de la Brăila și Galați în detrimentul morilor din interiorul țerei, cari plătesc după cum arată d-l Assan, conform acestui tarif dis de *sezon*, o taxă îndoită de transport.

Prin urmare cestiune de *patronagiū* de astă dată *politic*.

Regimul tarifar al transporturilor pe apă.

Am fost acela care în urma unui minuțios studiu făcut la 1875 asupra *comerciului sărei noastre în concurență cu sarea Austriacă*, am emis idea înființării unei *marine comerciale române*, care să ne emancipeze de serviciile societății austriace de navigațiune pe Dunăre, cari contrariau interesele noastre comerciale.

Pentru că mult timp partidele politice și-au revendicat cu furie concepțiunea înființării marinei comerciale române, am probat în anul trecut că acea idee a fost a mea, emisă prin raportul către Ministrul de Finanțe G. Gr. Cantacuzino încă de 1875, și adusă și înaintea Societății Geografice în ședința de la 3 Februarie 1876 (1) când terminând am dis:

Înființarea unei marine comerciale române este prin urmare pentru noi o cestiune de onóre, o cestiune de existență, este mijlocul cel mai sigur, de a face piețele streine abordabile comerțului nostru.

După 15 ani D, Gr. Manu, ca director al Regiei Monopolului Statului, găsind în arhive voluminosul meu memoriū asupra comerțiului sărei, și cunoscând ideea

(1) Buletinul Societății Geografice române 1876, anul I, No. 9—10.—A vedeă și *Drapelul* de la 11 și 12 Noembre 1897.

ce am emis asupra necesității înființării unei marine comerciale, în pozițiunea sa de director a făcut să iea corp ideea mea, înființând bateluri pe Dunăre pentru transportul sărei de export.

Nu mi-a trecut prin minte, că și acest puternic utilagiū care în alte țări aduce mari servicii pentru prosperitatea lor comercială, la noi să fie dirijat prin tarife a servi industria streină, în loc d'a aduce înlesniri industriei națiunei, pentru a cărui înființare ea a făcut sacrificii.

Cu toate acestea iată ce ne spune d-l Assan :

«Navigațiunea pe Dunăre ar trebui să se facă de către Statul Român într'un mod mai avantajios pentru productele naționale de cât pentru productete altor țări streine și mai depărtate de gurile Dunărei. Lucrul însă s'a întâmplat cu totul contrar, și vom proba că prin tarifarea Regiei M. S. ce aveă de scop un ideal nerealisabil, *transportarea la Galați a mișcării comerciale din portul Fiume se lovesce în singura industrie românească care exportă și singura care iea în lucrare adevărata avuție a țerei cerealele brute*, pentru a le mări valoarea prin transformarea lor în făină».

«Se scie că totalul exportului nostru de făină se face în Turcia, căci 3.000 vagóne făină au acea destinațiune, și numai 100—200 vagóne anual sunt dirigate în alte țări. Ast-fel fiind acest deuseū câștigat de morile românesci, trebuiă menținut prin toate mijlocele de către guvernul român. Prin tarifarea Regiei M. St. se făcea posibilă introducerea făinei unguresci în Constantinopole, căci de unde mai înainte de 1895 transportul făinei de la Budapesta la Constantinopole era mai scump de cât al morilor românesci, astă-dî cu totă enorma distanță ce separă Budapesta de capitala Turciei, acest transport a devenit (în urma unor transacțiuni dintre R. M. S. și morile unguresci reprezentate prin comisionarii M. Heller & C-ie din Budapesta) mai ieștin, după cum se pôte judecă din următoarele cifre:

Budapesta-Fiume la Constantinopole.

B.-Pesta la Fiume (făină)	144,90	fr. pe vag.
Fiume-C-nopole (transp. maritim)	90,	» » »
Total	<u>234,90</u>	fr. pe vag.

Budapesta-Galați la Constantinopole.

B.-Pesta la Galați (șlep. Reg).	55,	fr. pe vag.
Galați-C-pole (transp marit.)	60,	» » »
Total	<u>115,</u>	» » »

Înainte de 1895 adevărat înaintea ca Direcțiunea Regiei noastre să facă prețul ridicol de 55 fr. de vagon între Budapesta și Galați, făina ungerescă avea numai calea Fiume ca cea mai ieftină, căci transportul pe via Galați costă:

De la Budapesta la Galați (Tariful Societății Danubiene)	230	fr. pe vag.
De la Galați la Constantinopole (transp. maritim).	60	fr. pe vag.
Total	<u>290</u>	fr. pe vag.

Iar transportul făinei românești din interiorul țerei; București spre exemplu, până la același punct de destinațiune costă:

De la București la Brăila	90	fr. la vagon
Taxa de $\frac{1}{2}$ la sută pentru export făină	20	» » »
De la Brăila la Constantinopole.	60	» » »
Total.	<u>170</u>	fr. la vagon

«Comparând totalurile tablourilor precedente găsim

că : costul celui mai favorabil transport de făină de la Budapesta la Constantinopole, eră în 1894 cu

$$234,90 - 115 = 118,90 \text{ lei}$$

mai scump de cât în 1895, când R. M. S. a făcut însemnata reducere la transportul făinei ungurești și când transportul pentru morile din interiorul României devenea mai urcat de cât pentru cele ungurești cu :

$$170 - 115 = 55 \text{ lei}$$

* * *

«Dar mai e și un alt avantași ce R. M. S. a acordat făinei ungurești.

«Voim să vorbim de *magasinagiul gratis* ce l'a obținut și l' obține încă făina ungurească la Galați, și prin care ea se dispensează de plata magasiilor la locul de destinație (Constantinopole), de ore-ce în Galați sunt zilnic plecări de vapore cu destinație pentru acel port.

La docurile din Galați se plătesc 5 franci de vagon și pe dece zile de magazinagiū, ceea-ce face că pentru o lună, vagonul de făină ar costă 15 fr., sau 1,500 lei pentru 100 vagonē pe lună. Această sumă se sustrage ast-fel de la venitul docurilor statului, din cauză că o altă administrație, tot a statului, sub inițialele R. M. S. a avut mai mare preponderență asupra administrației C. F. R.

«Ne întrebăm: Logic este ca Direcțiunea unui nou serviciū de navigație, să împietze asupra drepturilor ce le posedă o veche direcție a C. F. R. și a Docurilor, pentru a inmagasină *gratis* făina ungurească, nu numai în detrimentul docurilor Statului, dar și în detrimentul magasiilor particulare și al tuturilor capitalurilor ce stau astăzi închise în morile românesce, mori ce exista la trecerea făinei ungurești sub pavilionul românesc?

«Avea ore dreptul Regia M. S. să lovescă ast-fel interesele atât ale Statului (Docurile) cât și ale particularilor? (morarii și proprietarii de magasiū din port)?

«Am văzut că după taritul «Societății Danubiene» costul transportului făinei de la Pesta la Galați este de 230 lei pe vagon, pe când R. M. S. 'l face cu $\frac{1}{3}$ din acest preț, adică cu 55 lei. Dar acest «Vil prix» ca să ne servim de însuși expresiunea întrebuințată de d-nul Heller în scrisorile d-sale către Direcțiunea R. M. S.) nu este acordat de cât făinei unguresci, iar grîul românesc pentru acelaș parcurs (însă vice-versa) plătesce dublu, adică 120 lei pe vagon și acesta sub pretextul că merge în susul apei. Este sciut că $\frac{1}{6}$ din grîul exportat de noi se duce în Ungaria pentru a fi măcinat. Acest product național are deci a suportă o taxă de transport de două ori mai mare de cât făina ungurască (plus taxa de $\frac{1}{2}$ la sută pentru export, care este 9 tr. la vagon de grîu).

«Ne mai întrebăm, ôre este patriotic ca agricultorilor români să li sã percépă o taxă de două ori mai mare la o marfă pentru care (o dată transformată în făină și de o valóre dublă) se percepe morarului ungar o taxă pe jumătate, la un egal parcurs kilometric? Acesta revine a încurajia morăria ungurască cu banii noștri.

* * *

«Se va obiectă de către fosta Direcțiune a R. M. S. că nu se puteau întôrce înapoi de la B.-Pesta șlepurile góle și că eră silită a luă această marfă cu un preț mai mic.

«Răspundem la acesta că: Făina este singurul articol fabricat pe care România 'l exportă pe o piață unică, că nu trebuiă să se aducă o vătămăre singurului comerciū de marfă fabricată ce'l face România, care nu expórtă de cât 4% materii fabricate (făină, țărițe, turte uleióse și diverse), pe câtă vreme 45% din exportul Austro-Ungariei sunt mărfuri fabricate: și că se găsiău fôrte lesne alte articole de transperat în spre Orient, articole cari nu fac nici o concurență comerciului României.

«Pentru a arătă că asemenea articole se pot găsi lesne, ne vom servi de o scrisóre adresată Regiei M.

S. de către casa I. Al. Sovrery din Constantinople purtând data de 7 (19) August 1895.

«In această scrisoare se atrăgea atențiunea Regiei asupra zahărului, ce ar face un bun muvemenț de transporturi pe Dunăre, căci pe săptămână vin în Constantinople 30—40 vagoni de zahăr, cari ar putea fi transportate pe șlepurile Regiei cu un preț mult mai mare de cât ar putea plăti o marfă mai ieftină ca făina.

«Se vede dar că nu lipsesc alte mărfuri, cari să înlocuiască făina într'un mod mai avantajos pentru R. M. S.

D-l Assan vine apoi de ne expune în cifre, cât de avantajat este prin marina noastră, exportul unui vagon de făină. Transportul unui vagon de făină costă, dice d-sa :

De la Bucuresci la Galați (bord) fără încărcare și cu taxa de $\frac{1}{2}$ la $\%$ 124 lei

De la B.-Pesta la Galați pe Dunăre fără încărcare 55 »

Diferința de 69 lei
în favorul făinei unguresei sau cu 125 la $\%$ mai scump pentru noi de cât pentru ei.

A ajuns deci această *inimică a noastră intimă*, a-și transporta făina peste țera noastră pe o distanță de 5 ori mai mare, cu un preț mai mic ca $\frac{1}{2}$ de cât o putem face noi, și acesta grație sprijinului marinei comerciale românesce, care și inaugură ast-fel efectele ei bine-făcătoare».

* * *

Și să ne mai mirăm că agricultorii noștri duc catardul pe uscat, că o nepomenită criză agricolă bântue țera, că arendile au scăzut și cu dinsele și valoarea moșiilor. S'o fi explicând în alte țări criza agricolă prin concurența grânelor americane și prin speculațiune, dar la noi pe lângă toate acestea, este o cauză endemică în regimul nostru tarifar al transporturilor, care sapă adânc totă energia muncii naționale, până și în principala resursă de existență a țării.

Orî criza agricolă la noi se simte în viața fie-căruia.

Când agricultura nu merge, proprietarul 'și strânge băerile pungei, cel mai nevoit contractează datorii, țăranul trăește din privațiunii, rentierul 'și reține cheltuiala; iar comersanții se plâng că nu desfac marfa, înțelenind în pragul prăvăliilor, industriile șomez, veniturile statului se împuținez, și în mijlocul acestei jalé generale, politicianii reprezintați prin miniștrii caduci, banchetez și ridic toasturi.

Ași vré să sciũ, câți sunt din reprezentanții noștri în Cameră, cari au cetit alarma ce am dat încă de la 1889 asupra mizeriilor îndurate de industria noastră minieră atât în consumațiunea produselor ei, cât și prin regimul tarifar al căilor noastre ferate? câți sunt acei cari au cetit doleanțele agriculturii noastre exprimate în mod așa de bine documentat de d-l Assan?

Cred că nici unul, căci n'am văduț pe nici unul luând cuvântul pentru a cere anchetă și îndreptare în fața țării.

Programele politice, iată în ce se concentrează totă activitatea politicianilor noștri. Ar trebui să credem că aci e totă mântuirea țării.

Țără de politiciani și de funcționari!

O să ajungem mergând ast-fel a fi altă *Chină* în mijlocul Europei.

Adecă o Chină imobilă și slăbită în centrul atător popóre ce se mișc și merg înainte, supusă la tot felul de mandarinat, neplăcându'i a se pune pe muncă, avidă de funcțiuni publice, indiferentă la ceea ce face avuția țării și puterea statului.

A avut dreptate să dică *Amicul Agricultorului*: «Cheltuiala de puteri aprópe unilaterală și permanentă a presei noastre, în direcțiunea intereselor de partid, de coterie și de persónă cu excluderea intereselor în ade-văr vitale, ce țin de economiă națională, ne face efectul unor ómeni absorbiți cu totul în lupta pentru scaunele din fruntea unor mese, pe când bucatele de pe masă se răcesc, se strică, orí sunt șterpelite de pisici sau de alți mosafiri nepoftiți».

Pe când partidele noastre se hărțuesc în lupte politice, biurocrația devenită castă, și face frumúșel treburile în

paguba țării, care o plătesce cu sudorea ei, și se întăresce pe di ce merge.

Biurocrația de la căile ferate, a ajuns să formeze un stat în stat.

Ea tratéză Ministerele de stat cum tratéză pe particulari.

Nimic nu póte ilustra mai bine un asemenea fapt, de cât scirea ce ne-a adus de curênd oficiosul guvernului : *Voința Națională.*

«D-1 Secretar general al Ministerului de Domenii, va merge la mina Mărginênea spre a lua tóte măsurile în vederea măririi exploatării de lignită.

«După cum se scie *Ministerul domeniilor are încheiat un contract cu direcțiunea generală a C. F. R.* pentru furnisarea unei mari cantități din acest combustibil».

Va să dică direcțiunea C. F. R. ca o autoritate de sine stătătoare în stat, închee cu statul represintat prin Ministerul Domeniilor, contracte de furnitură pentru cărbuni, cum a încheiat și cu sindicatul din Westfalia.

Și inteligentul Ministru al Domeniilor consiliat de miopii săi funcționari, primesce situațiunea de contracciu față cu Direcțiunea C. F. R. In loc ca această Direcțiune să primescă de la Ministeriul Domeniilor ordine pentru întrebuițarea cărbunilor naționali provenind de la minele Statului, ea impune Ministeriului ca unei administrațiuni streine particulare, regimul contractului.

Iată unde duce slăbiciunea guvernanților noștri, față de favoriții lor Directori de la administrațiunea căilor ferate.

Pentru a pune capăt acestei situațiuni triste, ne trebuie un guvern energetic care să iea cele mai strașnice dispoșițiuni față cu o administrațiune care a întrecut măsura și și-a perdut cumpétul. Una din cele mai nemerite ar fi anexarea serviciului comercial după cum am dis, la Ministeriul Domeniilor, pentru ca acest Minister dis și al *comerciului*, să aibă în mâinele sale acest util de resort comercial, cu care să póta ajută la desvoltarea avuției publice.

De altă parte, tarifele de transport, atât pe uscat cât

și pe apă, constituind o taxă, ea trebuie să fie votată an cu an de camere, și cu modul acesta vom ajunge a îndreptă către economia națională activitatea parlamentului, care astă-dî se sleesce fără folos în cestiuni politice.

Iată ce am ȳis în menționata mea broșură de la 1890:

«In alte state, și în alte veacuri, se încuragiă industria prin privilegiuri, monopoluri, subvențiuni, prime și tarife protectoare, și unele din aceste mijlăce se mai întrebuintez și astă-dî.

«Noi nu cerem, ca Statul să facă asemenea sacrificii. Cel mai bun mijloc după noi este: a oferi industriei, debușeurî cât de largi în nevoile Statului, și a pune la dispozițiunea sa acest mare utilagiū: creat, întreținut și exploatat de Stat, și care se numesce drumurile de fer, precum și a construi drumuri bune de acces la tôte centrurile industriale și în special la mine și cariere.

«Pentru că, produsele acestora aū o mică valăre sub o mare greutate, să se reducă tarifele de transport la costul în regie, și cum suntem într'o țără democratică, cu guvern reprezentativ, tarifele de transport pe căile ferate ale Statului, trebuiesc supuse pe fie-care an, aprobărei reprezentățiunei naționale, după cum se face și cu cele-l'alte taxe, precum taxa săreii. Cu modul acesta, ele încetez d'a fi la discrețiunea unui director atot-puternic de căi ferate, pentru a face din jocul lor, un instrument al ruinărei industriei naționale, în beneficiul industriei străine, saū d'a lovi în cutare industrie, saū d'a favorisă cutare industrial în paguba altuia.

«Reducerea tarifelor de transport, la costul în regie, o preconisez și pentru cele-l'alte produse industriale ale țării, căci cum am ȳis în cartea mea *Mehedinții*, când statul iea în mâinile sale, esercitarea industriei transporturilor, cred că cea dintâiū condițiune, pentru ca o asemenea practică să nu fie condamabilă, este să nu lucreze, cum face o companie particulară, numai în scopul d'a realisă beneficii cât de mari; trebuie ca aceste beneficii să nu fie de cât o considerațiune secundară, trebuie ca acéstă industrie a statului, să fie ca acele servicii publice de la cari el nu se pôte sustrage și la

care-l chemă un interes public. Beneficiile pentru stat din industria transporturilor, rezultă și trebuie să rezultă, numai din creșterea de valoare, pe care căile ferate o aduc avuției generale a țării; înlesnind îmbunătățiri agricole, stabiliri de fabrici, exploatare de păduri, de cariere, de mine, etc., și făcând a se scurge comod și eficient produsele naționale, către centrurile mari de consumație».

POLITICIANISMUL

Am intrat în capitolele precedente în detalii documentate concernând politica noastră economică, pentru a face convincțiunea cititorului, că pe când în Rusia totă activitatea statului este îndreptată asupra protecțiunii muncii naționale, prin tarife protectoare vamale, prin tarife reduse de transport pe uscat și pe apă pentru produsele naționale, prin comande rezervate acestor produse numai; la noi tarifele generale și convențiunile înlesnesc concurența produselor străine cu cele naționale, tarifele de transport pe uscat și pe apă, după ce că avantajiez, numai produsele străine în țara noastră, înlesnesc acestora debușeurii pe piețele străine pentru a concura produsele naționale, iară mijlocul de încurajare prin comande este rezervat tot produselor străine, și când e aplicat celor naționale, e numai în favoarea unei instalațiuni industriale patronate.

E timpul să ne întrebăm îngrijitor, unde mergem noi cu un asemenea păcătos sistem economic?

Nu ne trebuie mai mult de zece ani de practică al unui asemenea odios regim, pentru a consuma ruina materială a țerei, care va târâ cu sine și pe cea politică.

*
*
*

Acestea sunt rólele ce culege economia națională după urma regimului nostru constituțional; acest si-

mulacru al guvernului parlamentar, despre care ilustrul om de stat Italian Mingheti a spus:

«Guvernul parlamentar, nu e guvernul țerei prin țară ci prin comitetele electorale ai căror fideli agenți sunt deputații mandatarii-poporului, cari serv nu interesele generale, ci numai interesele private. Cestiunile naționale devin cestiuni parlamentare și politica unei țări degenerază în intrigă de culoare. Regimul parlamentar nu este și nu poate fi decât o ficțiune. El este guvernământul absolut dat ministerelor, și temperat numai prin instabilitatea lor».

Nu poate fi tablou mai fidel al regimului nostru parlamentar!

Că ficțiune este parlamentarismul sub toate guvernele, și că ficțiune va rămânea, acesta reese chiar din declarațiile oamenilor noștri de stat.

Măi deunăzi, un om de stat conservator, taxa în parlament camerele liberale de *registratură* sau *mașini votătoare*. Fînd întrerupt, a fost întrebant: «dar sub d-văstră camerele conservătoare, când veți fi la guvern ce vor face?» «*Aré să facă*» a răspuns dînsul «*ceea-ce faceți d-văstră azi, are să voteze și să aplaudé*».

De aceea și țera și-a făcut moravuri politice, după spectacolele care are sub ochi, și votează și aplaudă cum e guvernată.

De aceea cu o grijă gelosă, guvernele veghez prin comitetele electorale ca candidaturile oamenilor cari prin meritele lor, situațiunea ce o ocup, sarcinele ce au îndeplinit, interesele ce reprezint, ar putea înălța regimul reprezentativ la adevăratul lui rol în Stat, să fie pe cât posibil înlăturate.

Aceștia se dau atunci la o parte desgustați de politică, ca de la o carieră, care nu oferă nici cadru considerațiunei lor, nici câmp activității lor, și o las pe seama politicianilor de profesiune, cu totul străini de nevoile reale ale țerii.

Aceștia formează marele majorități în camere; acolo unde se hotărăse destinele țerii, unde se dispune de punga ei, de libertățile ei, acolo unde se favorisază in-

dustria străină și se paralizăză industria națională prin votarea tractatelor de comerciū, acolo unde se închide prin vot gura aceluia, care ar vorbi în numele intereselor economice ale țării.

Să ne mai mirăm că agricultura suferă, că industria e șubredă, că comerciul lăncezesce, că forțele productive ale României se sting, în vreme ce vecinii noștri merg către un progres din ce în ce mai mare.

* * *

De aci se vede că cadrul constituțional al unui stat nu e nimic, dacă inima și inteligența poporului nu 'l umple.

Ceea-ce face instituțiunile, în alte state ca Englitera și Germania, este perfectul acord al moravurilor și legilor, frățesca cooperațiune a guvernanților și guvernanților, armonioasa distribuțiune a forțelor, și mai mult ca toate, educațiunea națională care imprimă în inima copilului tradițiunile fecunde ale patriei.

Noi am preparat decăderea noastră, importând instituțiuni din Occident, nepotrivite cu moravurile și cultura noastră, și desvoltând până la absurd, un regim de nivelment silit, în vreme ce puternicii noștri vecini, aū menținut cu tărie, o ierarhie socială fondată pe talent, pe avere, pe nascere și pe proprietate.

Puternicii noștri vecini, aū făcut asemenea foarte bine, că aū menținut autoritatea în sus, și respectul în jos.

Tôte manifestările vieței lor, sunt imprinate de acest îndoit principiu, pentru cel mai mare bine al societății și al Statului.

Autocrația la ei nu e o tiranie, pentru că se exersă în folosul tuturor, pentru bunul traiū al fie-căruia, și în mod cu totul patriarchal.

Principiile noastre constituționale, la ce ne-aū servit ele ôre?

În opoziție luptăm cu ontusias în numele principiilor pe cari le urcăm în slava cerului, iar în practica de guvernămînt le nesocotim și le călcăm în picioare la prima ocaziune!

Apoi trebuie s'o spunem, cu principiile și dogme politice, nu se poate întreține în veci viața unui popor. Ordinea actuală a lumii, este mai puțin făcută pentru a rămâne în extazul marilor principii ale revoluțiunii franceze, cât pentru a organiza lupta economică.

A dezvoltă mai multă viață cu mai multă muncă, a mări resursele noastre, a supune forțele naturii legilor noastre, și prin aceasta a cresce puterea noastră, iată legea pentru indivizii ca și pentru națiuni.

Din nenorocire așa ceva, nu se înțelege la noi.

Popore mult mai noi în civilizațiune, dar cari ne-au întrecut cu mult, de ex. Japonezii, nici nu înțeleg alt-fel tărîmul lor de muncă. Așa citeam mai deună-zi că marchizul Ito, primul ministru al Japoniei, intervievat de corespondentul ziarului *New-York-Herald* asupra viitorilor alegeri, a răspuns: «Poporul japonez se interesază acum mai mult de cestiunile economice de cât de politică. El vrea ca reprezentanții nu ómenii de partid, ci «bărbații în adevăr competenți, specialiști, cari înțeleg «nevoile industriei și comerciului».

Să căutăm cam câți specialiști, ingineri, ómenii de știință, mari industriali, agricultori și comercianți cuprind camerile noastre legislative?

Tocmai aceștia sunt înlăturați de la alegeri, preferindu-se politicianii gălăgioși.

De aci și agitări perpetue politice, cari usez societatea, după cum valorile apelor furioase, rod masivurile de granit.

XVII

POLITICĂ NOASTRĂ COMERCIALĂ.

Podul peste Dunăre la T-Severin.

Politica noastră economică, fiind condusă de guvernanții noștri în mod d'a jigni interesele economiei noastre naționale, în favoarea străinătății, după cum am documentat cu suficiență, trebuie să ne așteptăm ca și politica noastră comercială, să se resimță de aceeași nepricepere și lipsă de patriotism.

Am vădut că de la Marea Negră, o linie ferată transcaucașiană e destinată a răsbi în Marea Indiilor, prin Afganistan.

Comerțul cu Indiile, va găsi o cale cu modul acesta, cu mult mai scurtă de cât cea actuală prin Istmul de Suez. În concurență cu acesta se va stabili de Englezi o altă cale ferată către Indii, care va trece Bosforul la Constantinopole, și va străbate Asia-Mică până la Golful-Persic.

Am vădut că tot de la Marea Negră va pleca un gigantic canal fluvial care va uni Marea Negră cu Marea Baltică, și care va oferi comerțul Europei o cale pe jumătate mai scurtă de parcurs, de cât pe la Gibraltar.

Mai scim că o altă linie fluvială în concurență cu cea rusă, va veni în curînd să lege Marea Negră cu Marea de Nord prin canalul Dunărei, astăzi navigabil până la Regensburg și din care va pleca o ramură de canal la Elba și alta la Oder către Breslau. În tața a-

costor colosale lucrări de căi comerciale ce se vor deschide în curînd între Occidentul Europei și Extremul Orient, atît pe uscat cît și pe apă și care se concentrează tóte la Marea Négră, încotro trebuie îndreptată acțiunea noastră comercială, adică încotro se cade a construi și noi aședămintele noastre de comunicațiuni comerciale pentru a trage cel mai mare profit posibil de nouile artere ce se vor deschide comerului lumii?

Orî-ce om cu bun simț va răspunde: *la Marea Neagră*.

Ei bine, cu tóte acestea, guvernantișii noștri cei mult inteligenți și patrioți, au găsit că e nemerit, pe când țara face mari sacrificii cu portul de la Constanța, să întórcă spatele marelui transit comercial al lumii care se face în fața portului nostru Dobrogean, să se depărteze de dînsul, și să deschidă o pórtă la vestul țerei tocmai la Turnu-Severin, unde să așede un pod peste Dunăre, pentru a îndreptă comerțul nostru către Adriatica, prin o linie de cale ferată ce va trebui a se construi prin Serbia și Turcia.

Inconvenientele acelei construcțiuni.

Ce folos va trage țera, făcînd acest nou sacrificiū cu construcțiunea unui alt pod peste Dunăre?

Distinsul Inginer d-l Assan, membru al partidului liberal, într'un studiū al său intitulat: *Du rôle de la Roumanie dans le mouvement commercial de l'Europe*, se însărcinează să ni-l arate în mod fórte documentat:

«L'Autriche-Hongrie ayant une tendance d'arriver non seulement vers l'Adriatique, mais aussi vers l'Archipelague, par Salonique, elle a tout intérêt de se voir reliée par une nouvelle ligne plus courte (par la Transilvanie) que celle existante depuis 11 ans par Belgrade, Sophia à Salonique, et laquelle n'a pas répondu aux attentes de cette monarchie.

«Les pays qui profiteront le plus de cette voie ferrée et du pont de T-Severin seront la Hongrie et la Serbie. La première, par ce qu'elle se crée une nouvelle sortie

vers la mer Adriatique; beaucoup plus avantageuse que *Fiume*, son unique port maritime, et la seconde, parce qu'en même temps qu'une nouvelle sortie vers la mer Adriatique,—sortie de laquelle la Serbie par sa position continentale elle est absolument privée, ne possédant que la longue ligne à travers la Bulgarie et la Turquie vers Salonique—elle se crée une grande source de revenus en accaparant sur son territoire, tout le trafic de transit des marchandises Hongroises (Transilvanie, Banat) et Roumaines (Olténie).

«La simple inspection d'une carte géographique nous montrera que toute les marchandises du Banat, de la Transilvanie, de l'Olténie, et de l'Europe du Nord-Ouest (Galitie, Pologne) prendront en grande partie cette nouvelle route par le pont de T.-Severin, en privant ainsi la Roumanie de l'immense trafic de transit qu'elle devrait accaparer, une fois le port de Constantza terminé.

«En construisant donc ce pont, nous ne ferons que relever l'importance de Salonique, au détriment de notre port national Constantza.

«Ainsi, de Temisora à Fiume par Pest il y a 910 kilom., et de Temisora à San Giovanni de Meduno par T.-Severin il n'y aurait probablement pas plus de 640 kilom.

«Tout le trafic des produits agricoles et miniers, (fer, sel, charbon) des riches contrées de la Transilvanie, la Galitie et même de la Bucovine, prendront cette nouvelle voie empruntant 10 kilom. seulement de ligne ferrée sur la territoire de la Roumanie, c'est à dire de Verciorova à T.-Severin, distance égale à celle de Bucarest à Chitila.

«On se demande: si tel est le profit que la Roumanie aura après l'ouverture du pont, pour quelques millions des francs dépensés avec ce pont à T.-Severin?

«Si le profit sera si minime, la perte que la Roumanie aura à subir d'un autre côté sera bien plus grande. La Roumanie perdra tout le trafic de transit de la Hongrie à travers notre pays par Verciorova,

Turnu-Roshu (ligne en construction). Predeal et Burdujeni vers Constantza-Galatz-Braïla et le Danube.

«La Hongrie, saura faire de manière à diriger par la Serbie (1) vers l'Adriatique et vers Salonique, tout son commerce avec les Indes et l'Extrême Orient, faisant la prospérité des ports de l'Adriatique et de l'Archipelague (où l'Autriche-Hongrie a des visées de conquêtes au détriment du port de Constantza).

«Ce dernier port, quoique plus rapproché du canal de Suez que Fiume et Triest, et quoique la route Port-Saïd-Constantza traverse des centres très peuplés, (les îles de l'Archipelague, l'Asie mineure, les Dardanelles, Constantinople) que la route Port-Saïd-Fiume, route que les steamers parcourent sans une seule escale pour prendre et laisser des marchandises et des personnes; verra son commerce de navigation diminuer à l'avantage des autres ports rivaux et au détriment de la Roumanie, qui aura contribué elle même à cette œuvre contraire à ses intérêts, en faisant le pont à T.-Severin».

*
* * *

Va să dică după ce prin politică noastră vamală și prin cea tarifară a căilor ferate și a marinei noastre comerciale, am creat toate avantajele industriei și comerțului Austro-Ungar, în detrimentul economiei noastre naționale, venim acum a crea Austro-Ungariei cu punca țării și căi noi de transit pentru comerțul ei, în detrimentul transitului comerțului român.

(1) Voilà, comme exemple à l'appui, combien de tonnes de marchandises (petite vitesse) entraient par Prédeal et combien par Verciorova en 1895.

Via Prédeal 27598 tonnes (trafic direct).

Via Verciorova 16596 » » »

Différence 11000 tonnes en défaveur pour le parcours sur les C. F. R. et quoique cette différence est restituée après quelques ans (en faisant les décomptes) aux C. F. R. par voie de *restitution en argent*. Pourtant la Hongrie doit avoir un certain avantage quand elle insiste à diriger son trafic vers Prédeal au lieu de Verciorova et à préférer les décomptes en argent.

Curată politică de lilipuți din partea guvernanților, iar din partea politicianilor ce secundază o asemenea politică, politică de clopotniță electorală, care închide ochii intereselor celor superioare ale țării.

Canalul Cernavoda-Constanța

Care era dar marea lucrare de ordin tehnic și comercial care se impunea nouă în fața marelui transit ce se va deschide între Europa și Asia prin Marea Negră?

Ea ne este indicată încă de acum 60 de ani, de un mare filo-român Félice Colson, frances de naționalitate.

Este deschiderea vechiului braț al Dunărei, între Cernavoda și Constanța, astupat de cele mai recente evenimente geologice, care nu va costă ca cale fluvială mai mult de 20 milioane.

Cu acesta vom scurta considerabil drumul transitului pe Dunăre, și vom contribui la prosperitatea portului nostru de la Constanța.

Este interesant să reproducem aci părerea lui Félice Colson, în privința acestui canal, emisă acum aproape 60 de ani, în studiul său intitulat *Le present et l'avenir de la Moldo-Valachie*, 1839.

* * *

«Le traité de St.-Petersbourg (1834) dona droit à la Roumanie d'arborer le pavillon national sur les bâtiments du Danube, la déclaration du 28 Août 1834 fait libre le port Galatz, et celle de 2 Mars 1836 qui met libre Braïla comme port d'entrepôt, ont donné un grand essort au commerce des Principautés.

«Malheureusement la cession ilégale et même impolitique de la Bessarabie et des bouches du Danube, à la Russie, arrêtera longtemps la Moldo-Valachie dans son essort maritime, car la Mer Noire est devenue une mer territoriale pour les Russes.

«Pour éviter Soulina seule embouchure navigable du

«Danube où la Russie sous prétexte de quarantaine fait
 «cheler les bâtiments qui entrent dans le fleuve ou qui
 «en sortent, où les navires d'un fort tirant d'eau ne
 «peuvent plus entrer sans transbordement dans des pe-
 «tits navires, Soulina où le lit du fleuve n'a plus que
 «7—8 pieds de profondeur, est même quelque fois im-
 «praticable et chaque jour ne cesse de s'obstruer ; on
 «a pensé sérieusement d'ouvrir l'ancienne bouche du Da-
 «nubé de Rasova à Kustendjé sur la mer Noire ou une
 «coupure de 30 milles éviterait une navigation de plus
 «de deux cents milles et d'établir un canal qui abré-
 «gerait de cent cinq milles la traversée de l'embouchure
 «du fleuve à Constantinople.

«Il est incontestable que la Moldo-Valachie doit être mai-
 «tresse de ce canal quoique fait sur la territoire Bulgare ;
 «ce débouché est nécessaire pour défendre l'indépendance
 «aussi bien des Serbes que des Moldo-Valaques et pour
 «faciliter la régénération des rajahs en Bulgarie.

«On ne saurait trop insister sur la nécessité d'élever
 «à l'état de population maritime dans la mer Noire
 les peuples de la Turquie d'Europe établis sur les
 «deux rives du Danube.—Si le mouvement des ports
 «Moldo-Valaques ne suffirait pas à attirer l'attention
 «de l'Europe, la Turquie, plus que jamais intéressée à
 «neutraliser les projets ambitieux d'une puissance rivale
 «sur la mer Noire (Russie) doit se déssaisir d'un de ses
 «ports sur cette mer, en faveur des chrétiens ses alliés.

«Le besoin d'une population intermédiaire pour dé-
 «fendre la route de terre à Constantinople, une fois
 «reconnue par les cours européennes, la Turquie ne peut
 «se dispenser de céder à cette population intermédiaire
 «qui lui sert de barrière, un débouche sur la mer Noire,
 «contribuant à la prospérité des chrétiens ses alliés ; et
 «c'est ainsi que les efforts de la Russie pour garder la clef
 «du Bosphore se trouveront anéantis.

«Cette combinaison exige plus que toute autre la fu-
 «sion des Moldo-Valaques, en un seul corps de nation.

«Les cabinets qui voudraient donner à ces popula-
 «tions intermédiaires une puissance solide et réelle, ne

«sauraient trop faire comprendre à l'Autriche, qu'elle
 «s'affaiblit et risque toutes les jours de s'affaiblir en rete-
 «nant comme sujets, les Roumains disséminés dans son empire,
 «et qu'en les rendant à l'unité de leur origine, elle au-
 «rait deux puissances alliées contre l'ambition de la
 «Russie.

«La nécessité d'une nation intermédiaire admise, la
 «Turquie est la première intéressée à lui donner toutes
 «les conditions de la force et de la durée.

«Les Moldo-Valaques doivent dès aujourd'hui sentir
 «le besoin de marcher dans la voie des autres nations,
 «encourager leur navigation en modérant les droits d'en-
 «trée et de sortie sur les marchandises exportées ou
 «importées par leur bâtiments propres et suivre l'exemple
 «du cabinet de Petersbourg qui assujettissait à un droit
 «moindre les cargaisons des indigènes.

«L'Autriche s'efforce de soustraire à la Russie la na-
 «vigation du Danube et de la mer Noire.—Depuis le
 «milieu du dix-huitième siècle elle a essayé d'étendre
 «son commerce sur le Danube jusqu'aux „Echelles,“ et
 «c'est peut-être, dit *Flavier* dans ses *Conjectures*, un
 «des motifs qu'elle a eu pour favoriser les Russes con-
 «tre les Turcs».

«Aujourd'hui que la Russie veut dominer la mer
 «Noire, elle cherche à lui retirer cette puissance et l'ar-
 «ticle IV de son traité de commerce avec l'Angleterre
 «porte que *tous les bâtiments qui sortiront des ports du*
 «*Danube jusqu'à Galatz jouiront des mêmes privilèges que*
 «*des bâtiments sortant des ports d'Autriche*».

D. Inginer Assan face să reiasă importanta acestui
 canal în termenii următori :

«Alors que la Dobrodja appartenait encore à la Tur-
 quie, l'intérêt de la Roumanie exigeait que l'on fit les
 plus grands efforts pour diriger tout le mouvement co-
 mercial vers les bouches du Danube et pour faire de
 Braïla et de Galatz l'entrepôt, le centre du marché de
 transit pour les marchandises de l'Europe Centrale,
 traversée par le plus grand de ses fleuves, le Danube
 sur un parcours de 2500 kilomètres navigables.

Aujourd'hui, au contraire, que la Russie est arrivée jusqu'au Delta du Danube, qu'elle y possède l'embouchure de Chilia et qu'elle essaye de la rendre navigable à grands renforts de dépenses; alors que la Commission Danubienne perçoit, pour la navigation sur le bras de Soulina, 2 1/2 millions de frs. par an, et grève ainsi lourdement le prix de céréales que nous exportons; aujourd'hui, disons-nous, il est du devoir de la Roumanie de songer au percement d'un canal entre Cernavoda et Constantza, pour pouvoir ainsi conjointement avec la ligne du chemin de fer entre Cernavoda et Constantza, réunir sur le territoire tout le commerce d'Etats Balcaniques et de l'Europe Centrale».

«Le percement de ce canal s'impose à différents points de vue, savoir:

«1) Pour contrecarrer l'action de la Russie qui cherche d'attirer vers l'embouchure de Chilia (qu'elle canalise) le commerce de navigation sur le Danube.

«2) Pour nous degrever des impôts qui pèsent sur nos grains, s'ils passent par Soulina, où la Commission Danubienne prélève 2 1/2 millions de francs par an, — comme nous l'avons dit plus haut, — somme qui passe entièrement dans les travaux de dragage et de rectification, sans que pour cela la navigation en ressente une sensible amélioration.

3) Pour faire disparaître les causes qui grevent et rendent la navigation sur le bras de Soulina plus difficile. Ainsi, lorsque les eaux du Danube sont basses, les grands vapeurs ne peuvent plus sortir de Braïla tout chargés, mais sont forcés de prendre une partie de leur cargaison sur des remorqueurs jusqu'à Soulina et de compléter la bête seulement, leur tonnage. Cette opération s'exécute aujourd'hui, à Soulina, par des machines, des élévateurs de blé, mais elle nécessite néanmoins de grosses pertes de temps et d'argent.

4) Pour attirer les marchandises, à destination pour ou de la Bulgarie, Serbie, Autriche-Hongrie et Allemagne, sur notre territoire, moyennant un prix perçu, et non en toute franchise, comme cela se pratique

dans notre pays, sur tout le parcours du Danube, de Silistra jusqu'à Soulina. — On se créerait ainsi des revenus spéciales.

5) Pour conduire à travers notre pays, et sur les chemins de fer roumains, une grande partie du commerce de l'Europe Centrale et de l'Est avec les Indes, l'Afrique et l'Extrême-Orient, (Chine, Japon, Océanie).

«Par ce canal s'écouleraient vers l'Orient tous les produits de régions arrosées par le Danube, depuis Regensbourg jusqu'à la Mer Noire; et il est naturel que les vaisseaux du Haut-Danube, déchargeant à Constantza, prennent et acceptent pour des prix dérisoires les marchandises venant de l'Extrême-Orient, puisqu'aussi bien ces vaisseaux étaient quand même forcés de remonter le fleuve et de s'en retourner. De cette façon, les marchandises des pays tropicaux trouveraient un avantage de venir à Constantza, d'où ils parviendraient; à des pris de transport très réduits, jusqu'au centre de l'Europe, surtout de nos jours où les Portes de Fer dans le Danube sont canalisées, de sorte que la navigation n'y rencontre plus aucun obstacle».

Acapararea transitului cu Indiile și Japonia.

D: Inginer Assan arată apoi prin ce mijloc s'ar putea acapara o mare parte a transitului între Germania de Nord, Englitera și Indi:

D-sa zice:

«Notre politique commerciale doit tendre à attirer dans notre port maritime le plus de vaisseaux possible et le plus complètement chargés; qui échangeraient leurs cargaisons contre nos blés et contre ceux de nos voisins riverains, car ce n'est qu'à cette condition que nous pouvons bénéficier d'un prix de transport minime et ce n'est que de cette façon que nous pourrions obtenir un prix rémunérateur pour les produits de notre sol. Il faut que les navires aient leur frêt de retour assuré, au moment de quitter les ports roumains.

« Quel moyen y a-t-il pour que les vapeurs entrent et sortent complétement chargés dans nos ports, après avoir changé leur cargaison ? Il y en a deux :

« 1.—Etablir dans le pays des industries basées sur la transformation ou la vente des matières premières des pays tropicaux, augmentant ainsi le tonnage d'importation. Acheter des matières brutes et de grand poids (1), et faire en même temps que la plus-value, obtenue par la transformation de ces matières premières, reste dans le pays. Cette façon de concevoir l'économie commerciale aurait une double résultat : La valeur de notre importation diminuerait, équilibrant ainsi, en notre faveur la balance du commerce intérieur, en même temps que le prix du transport maritime de nos graines diminuerait, fait qui se traduirait par une vente plus avantageuse de nos produits.

2.—Le second moyen, qui contribuera à ce que les navires entrent et sortent entièrement chargés, consiste à faire de notre réseau de chemin de fer, un lieu de transit pour les marchandises apportées de l'Extrême-Orient, avec destination pour l'Europe Centrale, marchandises que nous ne pouvons pas transformer et mettre en fabrication pour notre propre usage.

Il est évident que ce second moyen doit être subordonné au précédent, qui doit avoir le premier pas dans l'application, comme étant apte à apporter plus de bénéfices au pays ; mais les deux moyens réunis peuvent donner les plus beaux effets économiques.

Relativement aux moyens de réaliser le second point, ceux-ci encore sont de deux sortes : *des moyens naturels*, c'est-à-dire, donnés par la nature, par notre position géographique, et *des moyens artificiels*, qui dépen-

(1) Nous citerons principalement les graines oléagineuses des pays tropicaux, desquelles les Européens extraient les huiles végétales. Ces grains ont un tonnage triple de celles de l'huile extraite. Donc, au lieu d'importer une tonne d'huile, nous importons trois tonnes de graines oléagineuses, (coco, palme, etc.), si nous pouvons fabriquer l'huile dans notre pays.

dent de notre art. (construction de chemins de fer, canaux, établissement de tarifs réduits pour le transit etc.)

* * *

«Quant aux moyens naturels, notre pays les possède heureusement ; il est situé sur la grande route de communication entre l'Europe du Nord, l'Europe Centrale, (la plus avancée en industrie) et l'Asie tropicale, (la plus riche et la plus peuplée). -- Autrefois, le trafic entre l'Asie et l'Europe se faisait par le Bosphore et par notre pays. Grâce à nous s'écoulaient les produits industriels dans les pays non civilisés ainsi que les matières brutes indispensables, venant des pays barbares. Les traités de commerce du XVe siècle, établis entre les pays roumains et les pays voisins, prouvent que l'Europe Centrale se servait de notre territoire pour l'échange des marchandises avec l'Orient.

L'ancien chemins vers les Indes traversait nos pays : le Bosphore, l'Archipel, jusqu'en face de l'île de Cypres ; de là par Alep, des caravanes de l'Euphrate allaient jusqu'au golfe Persique, et même jusqu'aux Indes. Tel était l'ancien chemin d'Angleterre aux Indes. On s'explique ainsi l'intérêt qu'avait l'Angleterre à s'annexer (en 1879) l'île de Chypre, pour dominer le point de départ d'un chemin terrestre d'Alep aux Indes, et d'une voie navigable entre la Méditerranée et le golfe Persique, le long du grand fleuve l'Euphrate, que s'approche jusqu'à 150 kilomètres de la Méditerranée, en face de l'île de Chypre où il n'y a pas des montagnes, où grâce à un canal, il serait facile de réunir la Méditerranée avec l'Euphrate et le golfe Persique. C'est donc à travers nos pays, que passaient au XVIe siècle les marchandises de la Pologne, de l'Allemagne, des villes hanséatiques, telle que Hambourg, etc....., avant qu'on ait découvert la voie des Indes en contournant le Cap Bonne-Espérance.

Voilà pourquoi autrefois la Roumanie et la Moldavie étaient puissantes et riches ; voilà pourquoi *Suceava, Tîrgu-*

Vesteï et les ports du Danube étaient en pleine prospérité; voilà pourquoi Kronstadt et Lemberg étaient aisées.

«La découverte du nouveau chemin des Indes par le Cap de Bonne-Espérance (Vasco de Gamma 1498), la découverte de l'Amérique (Cristophe-Columb 1492) et enfin l'établissement de Turcs entre nous et les Indes, ont apporté des coups décisifs au commerce des pays roumains; Kronstadt et Lemberg ont été ruinés. L'Autriche a rétrogradé de la position florissante qu'elle occupait, puisque les centres des transactions s'étaient déplacés, pour s'établir ailleurs; à savoir: les pays du Centre et du Nord de l'Europe, ainsi que ceux baignés par la Méditerranée, perdirent dans le change, tandis que les pays longeant l'Océan Atlantique, l'Espagne, le Portugal, la France les Pays-Bas et l'Angleterre y gagnèrent.

* * *

«Du jour où les Turcs s'étaient emparés de clefs de la Mer Noire et plus tard, de toute la Péninsule Balcanique, du jour où nous fûmes en leur pouvoir, notre commerce, autant qu'il pouvait encore exister, devait dépendre d'eux.

«Mais aujourd'hui, les nouvelles circonstances ont de nouveau tourné la roue de la chance, à notre gré, et la Roumanie pourra encore refleurir par le Commerce, par l'Industrie et l'Agriculture, car l'influence de la Turquie, qui empêchait le trafic sur le Bosphore et les Dardanelles est baissée, et se voit subordonnée à l'influence des Etats Européens intéressés.

«Le canal de Suez a ramené le mouvement commercial avec l'Asie, un instant tombé, par le Cap de Bonne-Espérance; et dans quelques dizaines d'années nous verrons la construction d'un chemin de fer de la mer Noire (Batoum) aux Indes à travers la Perse et l'Afghanistan et d'un chemin de fer trans-asiatique (Anglais) qui réunira la Méditerranée avec les Indes et la Chine.

«Le chemin de fer transasiatique se présente comme

indispensable à l'Angleterre, et cela pour plusieurs raisons :

«a) Il abrège la durée du voyage entre la Métropole et ses colonies.

«b) Il contrecarre l'action du *transsibérien* dont le but est d'attirer à travers la Russie le commerce Européen avec la Chine et le Japon, commerce qui jusqu'à ce jour se fait par les Indes et par les lieux possédés par les Anglais. (Singapour, Ceylan, Aden, Egypte, Malte, Gibraltar). Dans ce but le nouveau transasiatique des Indes du Nord, devra être prolongé par la Birmanie jusqu'en Chine.

«c) Pour agrandir la sphère d'influence des Anglais en Turquie, dans la vallée de l'Euphrate, ainsi qu'en Perse et dans l'Afganisthan, qui a reçu le surnom d'*Etat tampon*, parce-qu'en lui se rencontrent les intérêts russes et anglais.

«De tout cela il nous faut conclure, que l'Angleterre ressent le besoin pressant de raccourcir le chemin des Indes et que nous, par notre position géographique, sommes en étant de réaliser, en partie, ce desideratum, longtemps avant même qu'on ne mette à exécution le nouveau transasiatique. En ce but, il serait suffisant de lancer au plus vite quelques vapeurs rapides, pour parcourir en deux jours la distance de Constantza à Port-Saïd (1420 kilm.) surtout aujourd'hui, où l'Express-Orient passe par Bucarest».

* * *

După aceea d-l Assan recomandă că pentru a atrage prin Constanța traficul Europei nu trebuie să ne bazăm numai pe navele noastre, ci trebuie a atrage la Constanța și navele altor națiuni, căci dice d-sa :

«Ceci est très facile à exécuter dans les ports roumains, où tout vapeur arrivant chargé, est sûr de trouver d'autres marchandises, pour remplacer celles laissées dans nos ports.

«Au lieu d'aller directement de Port-Saïd à Hambourg on pourrait, avec une perte de temps minime, changer

les marchandises à Constantza, transporter les blés roumains dans l'Europe de l'Ouest, et retourner de la bas en Extrême-Orient, des nouveaux charges de produits manufacturés

«Les wagons des chemins de fer roumains reviennent vides de Constantza. Nous pourrions donc diminuer sensiblement le prix du transport des marchandises de transit prises à Constantza».

După acastă expunere documentată, D-l Assan, intră în ôre-carî considerațiunî asupra intereselor nôstre comerciale cu Japonia.

«*Le Japon*, — dont le progrès économique se développe de nos jours avec une rapidité surprenante — lancera dans le courant de l'année 1898, pas moins de 43 grands vapeurs, qui se construent en Angleterre et au Japon et qui sont destinés à faire le transport entre l'Europe et l'Asie. (1)

«Rien n'est plus facile aujourd'hui, où le parcours et les escales de cette flotte ne sont pas encore fixés, que d'obtenir qu'un certain nombre de ces bâtiments japonais touchent au port de Constantza pour apporter des marchandises de transit aux chemins de fers roumains.—La direction des chemin de fer roumains pourrait fixer un tarif réduit pour le transit de marchandises éxotiques, et les bateaux japonais seront sûrs de prendre d'autres marchandises (de blés) qui abondent toujours à la sortie de nos ports.

«La Roumanie fait un commerce énorme avec les pays tropicaux, tandis qu'il passe inaperçu dans les statistiques officielles, car toutes les matières coloniales que la Roumanie consomme, passent et on leur entrepôt dans des ports anglais, français, allemands, pour nous parvenir enfin, grevées de frais inutiles de commission, transport, magasinage, etc.

«Ainsi, le poivre de Singapour, nous l'achetons à Londres, le thé de Ceylan, nous le recevons de Ham-

(1) Il faut 42 jours de Yokohama à Erindisi.

bourg, les sacs fabriqués à Calcuta et à Bombay nous arrivent par Marseille, le riz indien nous parvient par Liverpool, le café de Moca par l'Autriche-Hongrie, le coton égyptien passe d'abord par l'Angleterre, restant 40 jours sur mer (aller et retour) au lieu de trois jours (d'Alexandrie à Constantza).

« Nous devrions faire un commerce important avec l'Égypte qui se réduit aujourd'hui au chiffre dérisoire de 200 tonnes (le contenu d'un seul et petit vapeur) par an.

« Il en résulte donc que notre commerce a pris une direction tout à fait fautive et le gouvernement roumain a le devoir de le ramener à l'ordre naturel des choses, en faisant de cela une question de patriotisme.

* * *

« Que le port de Constantza soit en effet appelé à faire passer par la Roumanie le commerce de transit de l'Europe Centrale et de l'Est, se démontre clairement par le tableau ci dessous dans lequel on voit les distances kilométriques de quelques unes des villes de l'Europe Centrale, jusqu'aux ports concurrents de Constantza.

Distances Kilométriques

Des ports maritimes... à	Lemberg	Hermanstadt	Klausen- bourg	Temesvar
Constantza	887	618	726	1358
Salonique	1637	—	1546	715
Fiume	1184	1202	1004	907
Brindisi	2460	—	2212	2114
Stettin	997	1524	1424	1329
Hambourg	1241	1860	1662	1565

«Il ressort clairement de ce tableau, combien le port de Constantza est supérieur aux autres ports rivaux, tels que Salonique, Fiume, etc.

«Les transports jouent un rôle prépondérant dans le commerce des blés et des produits de notre sol, qui ont une petite valeur, par unité de poids (kilogr.) Pour nous faire une idée de l'influence qu'exerce le prix du transport, dans le calcul des bénéfices du commerce des céréales, nous prendrons comme exemple le maïs, le plus grand article d'exportation de la Roumanie, à ne considérer que le tonnage.

«Un wagon (10,000 kgr.) de maïs coûte sur le lieu de la production, (département d'Ilfov par exemple) 800 frs. Le transport jusqu'aux bateaux, par les chemins de fer roumains, coûte 100 frs., le transport maritime, tous frais compris, 300 frs. Le prix du maïs sur place, jusqu'au lieu de destination,—monte donc de 800 frs. à 1200 frs. et ces 400 frs. d'augmentation, (les 50 % du prix primitif) représentent les frais de transport.

«Grâce au port de Constantza ce ne sera seulement le commerce de transit de la Roumanie avec les Indes qui prospérera, mais même notre propre commerce avec les Indes, pour lesquelles la Roumanie export deux articles principaux *le sel et le bois*.

«*Le bois*, parce que les Indes ne sont boisées que sur 50% de leur surface et encore ces forêts, se trouvent dans les vallées de la chaîne du Hymalaya, et sont par conséquent impropres à l'exploitation.

«Quant au *sel*, (1) rein que dans les deux provinces du Bengale et de Birmanie, son importation monte déjà annuellement à 37.000 wagons, sur lesquels 28.000 viennent d'Angleterre. Dans ce deux régions il y a 75 millions d'hommes qui se nourrissent du sel importé par Cal-

(1) En 1890 l'importation à Calcuta a été:

Sel pour 15 millions de frs.

Bois » 7 » » »

cuta (1) et Rangoon. La consommation totale de sel à été dans les Indes pour 1888 de : 132.000 wagons (à 10.000 kgr.) et elle augmente de 22% tous les 10 ans, c'est-à-dire de 2.900 wagons tous les ans, ce qui constitue $\frac{1}{3}$ de la production actuelle des salines roumaines.

«On pourra se faire une idée du splendide marché de sel roumain qu'on aurait aux Indes, quand nous dirons que la population de ce pays est de 290 millions d'habitants et quelle augmente annuellement de 3 millions d'habitants. De cette façon ce pays s'enrichit tous les dix ans d'une nouvelle population égale à celle de l'Espagne réunie à celle du Portugal. On peut ainsi juger du débouché considérable que la Roumanie aura aux Indes pour son sel, débouché que nous verrons primé, si nous n'y veillons pas, par la Perse, l'Arabie, Ceylan, Aden et les Etats européennes. L'Afrique aussi est un endroit favorable à l'exportation de notre sel. Au centre de l'Afrique on paye d'un esclave la poignée de sel.»

D-l Assan terminând acestă prețioasă expunere conchide ast-fel :

«En faisant le canal de Cernavoda à Constantza nous attirons une nouvelle quantité de marchandises vers Constantza sur le territoire Roumain, et l'Europe aura un plus grand intérêt à sauvegarder notre territoire contre les ambitions envahissantes de la Russie, et à s'opposer contre l'avancement de cette dernière puissance vers le Bosphore et les Dardanelles.

Non seulement la Roumanie doit attirer les produits Danubiennes vers Constantza par le nouveau canal—lequel, d'après les idées de Mr Colson, devrait appartenir à la Roumanie, quoique percé dans un pays alors mis sous la domination Turque—mais encore elle doit

(2) J'ai été le premier qui a pensé au commerce d'exportation du sel roumain aux Indes, déjà de 1876 quand j'ai étudié la *Question commerciale* de notre sel et quand j'ai émis l'idée de créer par l'Etat une marine commerciale nationale. Voir Buletin de la Société Géographique 1876.

attirer à Constantza les marchandises de transit venant sur mer de l'extrême Orient à destination des États de l'Europe centrale.

«Voilà pourquoi notre esprit se revolte, lorsque nous voyons que la direction des chemins de fer et de la navigation Roumaine, s'oppose de toutes ses forces à l'idée de la construction d'un canal, et lorsque nous constatons que le but unique qu'elle poursuit, n'est que l'augmentation des revenus matériels de cette grande administration (1).»

Iată pentru ce și noi am susținut că nu e aci o administrațiune care să se pătrundă de nevoile economice și comerciale ale țării, și că e în interesul țării ca serviciul ei comercial să trecă sub Ministeriul Agriculturii, Industrii și Comerțului, unde e chemarea lui firească, sub o direcțiune specială competentă.

(1) Dacă ar fi acesta scopul ei unic ar fi încă scuizabilă, dar sunt altele cu totul neavuabile.

MINISTERIUL NOSTRU DE DOMENII

CE ESTE ȘI CE TREBUE SĂ FIE

XVIII

MINISTERIUL NOSTRU DE DOMENII

Organizarea actuală

Dacă am face un paralelism între organizarea și activitatea Ministeriului Domeniilor în Rusia, pe care am schițat-o în capitolele precedente, cu organizarea și activitatea Ministeriului nostru al Domeniilor, nu ne rămâne de cât să ne punem cenușa pe cap ca Nineviteni.

Acest Minister, care nu și-a înțeles nici până astăzi menirea sa, a fost constituit prin legea din 4 Martie 1882, care a venit d'a alipit la vechia administrațiune a Domeniilor statului, diviziunea de agricultură și comerciū de la Ministeriul Lucrărilor-Publice, cum și Oficiul central de statistică.

Serviciile Ministeriului s'aū împărțit prin lege ast-fel :

- a) Secretariat general.
- b) Direcțiunea generală a Domeniilor și pădurilor.
- c) Diviziunea agriculturii, industriei și comerciului.
- d) Diviziunea comptabilității.
- e) Diviziunea statisticeii generale a țării.

Apoi prin budget s'a mai atașat la acest minister la început, *Serviciul apelor minera'e* avēnd ca anex un *Serviciū de mine*, care prin budgetul anului 1897-98 a primit o existență separată.

S'a mai înființat prin acest minister *un consiliu superior al agriculturii, comerțului și industriei*, compus de 25 membri cu un *comitet permanent* de cinci membri, ca delegațiune a acestui consiliu.

Acesta ca toate consiliile de administrațiune la noi, s'a împănat cu deputați și senatori, cari neaducând nici o lumină în gestiunea afacerilor, și devenind numai o povară pentru minister, a fost desființat.

Este trist lucru a vedea cum cele mai bune intențiuni în înființarea instituțiilor noastre publice, avortez grație politiciasismului, care ca un înșiorător polyp și întinde numeroasele tentacule sugătoare peste cele mai vitale organe de circulațiune ale statului.

Toate consiliile noastre administrative ; precum acela al *monopolurilor salinelor și tutunurilor*, acela al *căilor ferate*, în loc să fie constituite din oameni experimentați tehnici, după cum cere natura acestor administrațiuni, au ajuns să fie nise instituțiuni destinate a despăgubi prin diurni gras plătite, pe un ministru căzut, sau pe un politician talentat rămas fără portofoliu, adevărate aziluri de invalidi politici.

*
*
*

Ministeriul de Domenii de la înființarea sa și până astăzi, a cheltuit peste patru-deci milioane, numai în spese de personal.

Dacă acum ne-am întorcea să examinăm serviciile ce a adus acest Minister, după așa mari sacrificii făcute de țară în timp de 15 ani, o să constatăm că aproape mai nimic, ba din contră, a compromis resursele naturale ale țării, ce era chemat a conserva și desvolta.

Pădurile au fost devastate prin defrișări continue ca și în trecut, de unde și o serie de calamități : secete și inundațiuni.

Inceputurile de reîmpăduriri și de pepiniere au fost lăsate în părăsire.

Milione s'a cheltuit fără folos în aprovizionări de substanțe neexperimentate pentru combaterea filoxerei cari formează astăzi depozite abandonate agenților atmosferici,

iar în combaterea acestui flagel a arătat cea mai vădită nepricpere.

Agricultura degrengolază și trece printr'o criză acută de mai mulți ani, fără cel mai mic ajutor, căci la acest Minister se ignorază până și cauzele endemice ale acestei crize,—de ôre-ce nici o cercetare n'a fost făcută.

Agricultura care este aprôpe unica resursă a țării n'a găsit în acest Minister, materialul de lucrări științifice care s'o conducă pe calea de progres precum : hărți geologice-agronomice, câmpuri de experiențe agricole etc. etc.

Organizațiunea științifică, care după cum am văzut în Rusia, este chemată a formă baza propășirei acestei însemnate resurse a țării, în Ministeriul nostru de resort, nu există.

Cultura profesională este dată cu atâta superficialitate, că n'a produs de cât hipertrofia funcționarismului.

Industria și comerțul șomez, fiind-că în acest Minister și al Industriei și comerțului, nu găsesc organe speciale anume întocmito, care să se ocupe cu studiul mijloacelor desvoltării lor ; pentru a ajunge în ce privește industria, a o face să realizeze progresele din alte țări, iar în ce privește comerțul, să 'i mărească debușeurile în afară.

Inlesniri în desfacerea recoltelor ca acelea de cari beneficiaz agricultorii Ruși prin îngrijirea guvernului, la noi nu există.

O ramură de industrie deschisă de Stat și de particulari, explôtarea minelor de cărbuni, în urma silințelor marelui patriot Ión Brătianu, a fost paralizată chiar de la nascerea ei, sub patriotica oblăduire a acestui Minister.

Serviciul de mine întocmit prin budget, iar nu prin lege, în loc să se ocupe cu studii și căutări de mine, a fost lăsat a face censura morăvurilor sociale, asupra cărora s'a redigiat și rapôrte formale publicate în *Buletinul Ministeriului*. (1)

(1) A se vedea Buletinul Ministeriului Domeniilor. No. 8, anul VI, 1895.

În ce privește explorările s'a dovedit că acestea nu se cunosc de cât la comptabilitate, prin explorarea progresivă a fondurilor, căci pe teren nu s'au efectuat, și că rapórtelc asupra moravurilor sociale în care se menționez de dinsele, erau curate fantasmagorii destinate a adormi Ministeriul și a înșelá țera.

Acésta probéză starea de detracare a acestui Minister, care n'are încă organele proprii în stare d'a 'i controlá serviciile, și a le îndrumá către o muncă seriósă și cinstită.

* * *

O resursă însemnată a *igienei publice; apele Minerale*, care au fost sub îngrijirea acestui Minister, sunt compromise prin captagiuri fără pricepere, executate la hazard fără o bază științifică, după cum vom expune mai pe larg în vol II, când vom tratá despre apele minerale ale Caucazului.

Cât despre studiul hidro-geologic al regimului apelor care ar interesá canalizările, drenagiurile și irigațiunile, de așa ceva n'a visat nimeni în acel minister.

Legi pentru apo se fac, cum s'a făcut și legi de mine, căci acestea nu cer nici muncă, nici știință, nici pătrundere ca în cazul studiilor, ci o mediocră iscusință în compilări după legi străine. De aci și mania legiferărilor, fără nici un folos pentru țera.

Un studiu metodic asupra regimului apelor subterane nu s'a întreprins, și în mod empiric s'a lăsat a se face lucrări de alimentare pentru mai multe orașe, al căror rezultat a fost risipa banilor publice fără nici un folos. Ca exemplu avem : Bucureștii, Iași, Botoșani, Râmnicu-Sărat, Brăila etc.

* * *

Póte acum țera să privescă cu indiferență, în funcționarea unui organism administrativ, care în loc să prezideze la ridicarea ei economică, 'i paralizéză ori-co mișcare de progres? De sigur că nu, și o reorganizare temeinică se impune.

Încă de mult s'a simțit nevoia unei reorganizări, dar miniștrii cari au manifestat velleități de reforme, nedându și s'ema că prezidau un fals sistem de administrațiune, din care emergeau sorginți de abuzuri în activitate, nu le-a trecut prin gând a aborda reforme radicale, și s'au adresat la rutină, adică la împiegații favoriți, pentru a proiecta reorganizarea.

Aceștia trăgând profit din vițiile actualei stări de lucruri, cari le procură multe și varii satisfacțiuni, s'au ferit a o ataca de la bază, și au atins'o numai prin mijloacele laterale, fără plan d'ensemble și fără sistem de control, acordând intereselor lor, ceea-ce rațiunea prescrie că trebuie să li se refuze.

De aceea asemenea încercări de reforme, nici n'au venit la lumina zilei.

Metoda de reorganizare.

În orice organizare de reformat, pentru a pune nisece baze temeinice, trebuie a derîmă până în temelii ceea ce există și a reedifica pe noue baze logice, fără preocupări exterioare, fără a usa de empirism, fără a se lăsa a se domina de aparențe și considerațiuni personale, neavînd ca țință de cât interesul public.

Dar rari sunt la noi oamenii de stat, dispuși a 'și lua o asemenea sarcină, și mai cu s'ema să mediteze asupra-i. Au prea multe afaceri curente de ordine politică care 'i copleșesc, pentru a se gândi la marile interese ale viitorului.

Oamenii noștri de stat cari s'au succedat la Ministeriul Domeniilor, nu s'au arătat abili în arta da 'și alege colaboratori, ast-fel că au lăsat la o parte oamenii de talent și de caracter, pentru a se încunjură de mediocrități sgomotoșe.

De aceea ei au trecut prin această administrațiune fără să 'i fi cunoscut viciile, și fără să 'i fi adus nici o reformă.

Cea dintâiu calitate ce se cere omului de stat care

guvernă, și care rar se vede la noi, este inițiativa. Inițiativa consistă, când e cine-vă în fața unui scop util d'atins, a se angaja cu hotărîre în îndeplinirea tuturor măsurilor necesare pentru a parveni, fără a se opri la alte considerațiuni de cât acelea de dreptate și de prudență, întrebuintând o voință inflexibilă. Inițiativa este cu atît mai fecundă, cu cât este secundată prin facultatea de organizațiune. A ști să organizezi, este a ști să formezi cât de bine și în timpul cel mai scurt, cel mai bun mecanism în vederea celei mai bune funcțiuni.

Inițiativa în materie de guvernămînt, consistă a avea spiritul deschis tuturor ameliorațiunilor, tuturor reformelor utile, și să fi dispus a le urmări. Ea consistă asemenea, că o dată ce ai aplicat preceptul înțeleptului, care recomandă să reflectezi lung dar să lucrezi repede, să iei o fermă rezoluțiune, și să bravezi prejudecățile și clamorile injuste, și să te dirigezi fără șovăire și fără pasiune către scop, și prin vigoarea vederilor tale, să devii lege, adică să 'ți îndeplinesci opera, ca cum ai face o lege.

Pentru a aduce o îmbunătățire reală în starea economică a țării, nu e destul a reformă organizarea actuală a Ministeriului Domeniilor, ci trebuie a pune o mână viguroasă și abilă în toate resorturile de guvernămînt, care-i genează mișcarea de propășire.

A reformă bucată cu bucată, astăzi o administrațiune, mâine alta, nu este a face o operă care să se resimtă prin bunele sale rezultate în economia generală a Statului.

Instituțiunile administrative ca și cele politice, trebuie să existe în mod armonios împreună, și să 'și dea un concurs mutual. Acțiunea instituțiunilor este ca și aceea a indivișilor.

Acțiunea izolată, ca la sălbateci, rămâne sterilă. Munca în comun, ca la popoarele civilizate, este sorgintea progreselor. Instituțiunile administrative, au trebuință a fi secundate unele prin altele. Reformele dar trebuie făcute simultaneu, venind una în ajutorul celei-alte.

De exemplu

La ce ar servi reorganizarea Ministeriului Domeniilor, dacă n'ai pune în mâna acestui Minister cele două resorturi principale ale mișcării economice, *tarifarea căilor ferate*, prin anexarea serviciului comercial de la căile ferate la Ministeriul de resort al comericiului și industriei și *tarifarea ramală și convențională*, care atingând interesele industriale și comerciale, cade în atribuțiunile Ministeriului de Industrie și Comericiu, căci numai armat de aceate două pârgii ale industriei și comericiului, acest Minister ar pute ridica din nevoi industria și comericiul țării.

La ce ar servi reorganizarea Ministeriului Domeniilor în cestiunile de *încurajarea industriei naționale*, pentru care are și o anume lege, care prescrie că trebuie să se dea preferință în trebuințele publice produselor naționale, când cu practica actuală toate proiectele de lucrări publice ale Statu'ui, județelor și comunelor merg direct la Consiliul nostru tehnic al lucrărilor publice, care nici odată nu s'a îngrijit de așa ceva în examinarea proiectelor de lucrări, aprobând devizele și caetele de sarcini așa cum s'aū prezentat ; ast-fel că vedem ridicându-se *palatul de Justiție, palatul Poștelor, palatul Domeniilor* chiar și *pa'atul Casei de depuneri* cu piatră de Rusciuk, unde se asvîrl banii țării, pe când o admirabilă piatră de construcțiune există în țără.

Trebuie dar prin reformă a institui organe legale în Ministeriul Domeniilor, înaintea cărora să trecă orice proiecte de lucrări publice, înainte d'a se înaintă la Ministeriul lucrărilor publice, și care să fie indrituite a urmări aplicațiunea legii în practica lucrărilor.

La ce ar servi iar reorganizarea Ministeriului Domeniilor în cestiunile hidro-geologice de resortul său, precum : *alimentarea orașelor cu apă potabilă, drenajuri, irigațiuni, tuneluri de căi ferate* etc. dacă proiectele unor asemenea lucrări ar urmă practica actuală stabilită prin legi rutinare d'a hotări asupra-le *Consiliul tehnic al Ministeriului lu-*

crărilor publice fără studiul și avizul prealabil în cestiunile fundamentale hidrologice, ale unor organe competente, instituite în Ministeriul Domeniilor?

Ar fi a înființa o instituțiune zadarnică, care să asiste neputernică la același șir de rușini pentru știința și tehnica noastră și de ruini pentru finanțele publice, de care am avut atâtea exemple în trecut: *scufundarea cheiurilor în Dunăre* urmată de procese dezastrușe, *dărâmtura vestitului tunel de la Galați*, *derimarea tunelurilor de pe linia Râmnic-Rîu Vadului*, *derimarea tunelurilor de pe linia Comănesci-Palanca*, *saimoșele alimentare cu apă ale Bucureștiului, Iașului, Râmnicului-Sărat, Focșanilor, Botoșanilor etc.* toate sancționate de consiliul tehnic.

De aci se vede, că tot binele ce ne-ar promite o reformă a Ministeriului Domeniilor, nu s'ar putea obține de cât grație concursului celorlalte reforme întreprinse simultan.

* * *

Dar în întreprinderea acestei reforme fundamentale, trebuie a proceda cine-va cu mult tact, și a nu se atinge de nimic, până nu se găsească în stare d'a atinge la tot ce e necesar.

Nu 'mi fac iluziuni că acela care ar întreprinde o așa mare reformă, n'ar avea să întâmpine mari și desagreabile rezistențe.

Cugetarea reformelor cari formează programul meu, se izbește în zborul ei de mari obstacole, după cum un tren de drum de fer dus de aburi, are a lupta cu puterea gravitației și a frecării.

Direcțiunea drumurilor ferate, se va ridica ca un leu pentru a zădărnici această operă salutară, și nu va lăsa odată cu capul să i se iea din mână serviciul comercial, care-i procură între altele o mare putere de stăpânire în viața Statului.

Prin tarife, acest serviciu ține în tutelă industria, comerțul, transacțiunile de orice fel ale țării, raporturile sociale, în sine aprópe tot ce e bazat pe mișcarea omienilor și a lucrurilor.

Prin ajutorul tarifelor, lăsați la discrețiunea ei, di-

reciunea C. F. R. am arătat că a distrus ori-ce concurență posibilă în țară și pe piețele străine produselor naționale, favorizând pe cele străine, și a devenit stăpână în ordinea economică a țării.

Plângerile industrialilor, comercianților, camerelor de comerț chiar, rămân zadarnice.

Intervenirile Ministeriului domeniilor, ale Ministeriului de lucrări publice chiar, de care depinde această direcțiune, dacă ea nu le agrează, rămân fără rezultat.

Direcțiunea căilor ferate a ajuns dar o putere în stat; căci ea dispune cum vrea de isvórele de producțiune și de avuție ale țării.

A-i deslipi serviciul comercial prin care ea exersază a tot puternicia ei în stat, pentru a rămâne ceea-ce trebuie să fie, o administrațiune pur tehnică, cum este în Rusia, este a-i tăia fundamentele ei de *eastă*.

De aceea ea va luptă din resputeri d'a și menține integritatea, și presa opozițiunei o va pune în serviciul ei, pentru a strigă la *desorganizarea marilor servicii ale statului!*

* * *

Ce e dar de făcut în fața acestei eventualități? Trebuie a părăsi ori-ce idee de reformă și a lăsa agricultura, industria și comerțul țării, la discrețiunea acestei vi-trege administrațiuni?

De sigur nu. Trebuie a procede ca în alte state, ori de câte-ori e vorba d'o mare criză în economia țării, prin *metóda de anchetă*, care cum am vădut se practică chiar în Rusia.

Când suntem cu toții martori ai suferințelor, trebuințelor și aspirațiunilor claselor producătoare, nu o óre locul a ne ocupă de ele, după exemplul altor țări, unde parlamentul și guvernul se întrec a cercetă relele sociale și economice prin comisii de anchetă, înaintea cărora se chiamă toți cei interesați a depune, și deposițiunile consemnate în procese-verbale, sunt imprimare și distribuite publicului.

Anchetele aduc la lumină fapte, cari exersează o influență

decisivă asupra reformei proiectată. Ele vin de risipesce ceața ce învălue resorturile administrative, și creez guvernului și țării convingiuni fondate pe evidența lucrurilor. Cu modul acesta se câștigă opiniunea publică, cu care și munții se pot mută, ne cum un serviciu de la căile ferate.

Opiniunea publică odată câștigată, masivul nostru muntos se va transformă, și va perde densitatea, va deveni maleabil și ușor. Se va întâmplă un fel de fenomen de viziune în care materia, perdând din ce în ce din greutatea sa, sinesce prin a dispăre într'un fum ușor, fără a mai opune rezistență, întocmai ca vidul.

Anchetele cu pricepere conduse, sunt tot-deauna mănoșe prin rezultatele lor.

Am condus însu-mi o însemnată anchetă la 1875 sub Ministrul de Finanțe Gh. Gr. Cantacuzino, în chestiunea reorganizării salinelor și comerțului de export al sărei, și rezultatul descoperirilor unor abuzuri inveterate, a fost reorganizarea temeinică a serviciului, iar din ancheta nevoilor comerciale ale exportului de sare făcută și în țară și în streinătate, a eșit *idea înființării marinei comerciale române*, care 15 ani mai târziu, a luat în sine corp.

Să inaugurăm dar marele reforme cu *metoda de anchetă*.

Trăsurile principale ale reorganizării.

Ancheta, odată cu cercetarea nevoilor economice, va îmbrățișa și toate ramurile administrațiunii Ministeriului domeniilor; de aci imposibilitatea d'a fi întreprinsă de organe ale administrațiunii, căci acestea n'au interesul d'a face invederată necesitatea reformelor, ci a o ascunde și a o amâna pe cât posibil.

Aceste organe nu voesc ca opiniunea publică să se lumineze, și caut firesce a acoperi toate abuzurile de temă să nu se pună în chestiune, acelea de care ele profit. De aceea și când li se dă să studieze vr'o reformă nu

operez de cât prin peticării, cari se contrariez și se anihilez unele pe altele.

Reformele lor se traduc în definitiv în noi împietări în domeniul public, pentru a justifica creări de noui birouri și măririi de salariti.

Ancheta întreprinsă de un personal luminat și experimentat în afară de cercul administrativ, e singură capabilă d'a face lumina și a jalonă reformele serioase. Pot preciza de pe acum, principiile cari ar pute servi de bază acestei reorganizări.

* * *

Pentru ca o administrațiune publică să răspundă cât mai bine nevoilor țării, trebuie ca întocmai ca la o mașină, organele sale să fie rațional constituite, ca fie-care să lucreze liber dând maximum de efect util, și ca toate mișcările să concureze armonios a produce binele ce se are în vedere.

Administrațiunea economiei noastre naționale trebuie să aibă un îndoit scop.

În primul loc, ea trebuie să gereze conform legilor, reglementelor și instrucțiunilor stabilite, domeniul său interesul public.

În al doilea loc, ea trebuie să realizeze în această gestiune, toate progresele stabilite pe cari le dictază știința.

Din acest îndoit scop, derivă în mod logic două mari diviziuni în ministerul nostru al economiei publice: una *administrativă* și alta *științifică*.

Diviziunea științifică nu există în acest Minister, cu toate că știința formează astăzi baza oricărei activități economice.

Știința învață pe om să lucreze în modul cel mai inteligent pentru producerea lucrurilor necesare subsistenței sale și trebuințelor sale de tot felul. Știința împinge către progres industria, și industria naște civilizațiunea și condițiunile de viață ale indivișilor, și de altă parte creează starea prosperă economică a popoarelor.

Descoperirile științei, întind cunoștințele, largesc orizontul ideilor, dau o impulsivitate cugetării, și excită arderea căutărilor.

La toate popoarele civilizate, știința a ajuns să fie auxiliarul necesar al industriei, care e chemată a rezolva problemele ce-i sunt puse.

Directorii fabricelor și pun astăzi întregul lor utilaj în mâna savanților. În Germania s'a înlocuit în multe fabrici contra maștri prin doctori în științe, care unesc pe lângă cunoștințele lor tehnice, meritul d'a prezenta garanții de caracter.

* * *

Dar dacă în Germania, țară veche și puternică în civilizațiune, întronarea științei în practica industrială, se face prin inițiativa particulară, la noi trebuie să și ia rangul prin impulsivitatea statului, și prin o organizațiune prielnică ce trebuie să găsească în administrațiunile de resort ale statului.

Prin urmare trebuie să se dea Ministerului Domeniilor, Agriculturii, Industriei și Comerțului, o organizațiune puternică pentru căutarea și realizarea neîncetată a progreselor noi.

Trebuie ca alături cu serviciile necesare pentru mersul administrațiunii, să fie alcătuite deosebite servicii care debarasate de lucrările biurocratice curente, să n'aibă alte atribuțiuni de cât acelea d'a studia, conduce și crea progresele.

În Rusia am văzut că în Ministerul Domeniilor și al Agriculturii sunt mai multe *comitete științifice permanente* care prezidă la toate studiile și căutările științifice care interesează economia națională.

În Anglia, în Germania, aceeași organizațiune.

În America Ministerul Agriculturii este constituit pe aceleași baze; dirigiând un serviciu de centralizațiune însărcinat cu experimentele practice și științifice, și cu studiul metodelor și îmbunătățirilor de adus în sistemele agricole.

Serviciile acestui Minister se divid în: *entomologiste, botaniste, himiste, pomologiste, microscopiste.*

Apoi vin biurourile *semințelor, industriei animale și forestiere.*

Noi preferim instituțiunile *comitetelor științifice* ca în Rusia.

Aceste comitete cari aduc mari servicii în Rusia, sunt cele mai necesare pentru mersul regulat al afacerilor publice.

Un ministru care este peste cap ocupat cu discuțiile parlamentare și de multe ori cu intrigile parlamentare, cu audiențele, cu afacerile curente și cu cesiunile de personal ale Ministeriului, numai are timpul material nici să și dirijeze serviciile, nici să le controleze, nici să studieze cum trebuie afacerile ce cer rezoluțiunea sa luminată.

Apoi Ministrul pôte să fie un om d'o mare valóre politică, și să n'aibă cunoscințele speciale de resort, așa că în asemenea cas are trebuință să fie luminat.

Iată dar instituțiunea care e chemată să suplezeze la aceste neajunsuri inerente regimului constituțional.

Directorii de servicii nu pot îndeplini acest rol, căci nu pot da avizul Ministrului asupra propriilor lor acte, nici a se controla pe ei înșiși în gestiunea propriilor lor servicii, și în tot cazul opiniunea lor interesată și izolată nu pôte avea importanța opiniunei unei instituțiuni de mai mulți bărbați luminați, desinteresați.

Aceste comitete pentru a aduce servicii, trebuie să fie compuse din ómenî experimentați, cu talente superióre bine recunoscute, având o cunoștință profundă de interesele puse sub supraveghierea lor, și să fie inspirați de un curat simțemînt național.

În numirea acestor comitete să se lase nenorocita deprindere a considerațiunilor politice, și să se caute cu luminarea ómenî apți la trébă, luând notă de tóte capacitățile și invitând la muncă cu deosebire pe acelea, al căror amor propriu și simțemînt de demnitate, este destul de sus pus, pentru a nu solicita.

Comitetele acestea trebuie să fie permanente și nici de cum supuse fluctuațiunilor politice, căci politica n'are ce căta aci.

Se nasce întrebarea cum trebuie ele să fie repartizate în Minister? Neapărat că după cele patru ramure de activitate ale sale : 1. *Domeniile și pădurile*, 2. *Agricultura*, 3. *Industria* și al 4-lea *Comerciul*, cari vor funcționa fie-care cu o direcțiune, având o diviziune științifică deosebită de cea administrativă.

Direcțiunea domeniilor și pădurilor

A) *Diviziunea administrativă*.—Cu biourourile arendărilor, închiriărilor și construcțiunilor, succesiunilor și urmărilor, regiilor vîndărilor și embaticurilor, hotărniciiilor și contenciosului.

Biourourile poliției silvice, vîndărilor de păduri, curățirilor, martelagiului, recolmentului și biourourile de control ale agenților exteriori.

B) *Diviziunea științifică*. — Cuprinzînd serviciile de studii ale proiectelor de amenajamente și ale întregului regim silvic cum și ale caetelor de sarcini pentru țieri de păduri domeniiale.

Intocmirea hărților silvice după esențele de arbori și vîrsta lor.

Studiile și executarea lucrărilor de reîmpădurire. Insemnăturile dunelor, pepinierele, achizițiunile semîntelor și distribuirea lor. Asanarea pădurilor, construcțiile silvice etc., grădinile publice și învățămîntul silvic. Stipendiile și sub-vențiunile, publicațiile științifice, în fine repartizarea fondurilor respective.

Aceste servicii se vor împărți în secțiuni sub conducerea inspectorilor silvici, ajutați de sub-inspectorii.

Institutul Botanic va fi chemat a da asemenea concursul său la cercetările științifice ce compoartă ramura silvică, primind pentru acesta o sub-venție a ministeriului.

Acest întreg serviciu științific va fi pus sub supraveghierea și controlul *Comitetului științific al Domeniilor*.

și pădurilor la a cărui cercetare și aprobare se vor supune toate aceste studii, și în urmă de care Directorele de resort prin diviziunea administrativă va îngriji a se da curs lucrărilor.

Direcțiunea agriculturii.

Direcțiunea agriculturii, care cu organizațiunea actuală n'a răspuns întru nimic la menirea sa, trebuie să fie reorganizată în vedere d'a secundă dezvoltarea progresului științei agricole.

Agricultura este pentru noi mama noastră nutritoare.

Starea ei întristătoare, am vădut că nu e ca în alte țări, rezultatul unei crize generale, ci are cauze endemice în administrațiunea vitregă a statului.

Mai sunt afară de acestea, cauze tot atât de adânci, dar mai vechi, cari țin la lipsa unei organizațiuni serioase în stat, prin care s'ar putea ajunge la mărirea producțiunii solului și îmbunătățirii recoltelor și cu modul acesta la estinătatea costului de producțiune și la mărirea beneficiilor.

Am fost grânarul Europei, pe cât timp n'am avut a lupta cu concurența străină a unor produse venite dincolo de mări mai estine și mai bune, grație științei agricole.

Astăzi acest teren a perit de sub picioarele noastre, căci am rămas cu agricultura tot în starea rutinară de altă dată.

Cu multă dreptate un economist Francez a dis :

«Omul care trăește pe socotela unei munci din alte timpuri, devine din ce în ce mai sărac, pentru că timpul 'l transportă, cu averea sa de altă dată, în mijlocul unei averi tot mai mari, și tot mai disproporționată.»

De aceea trebuie să fim cu mare luare aminte, la reorganizarea unei administrațiuni de resort, care e chemată a pune agricultura pe baze științifice.

Acastă administrațiune va îndeplini misiunea prin mijlocele următoare :

Răspândind la tóte gradele, învățămîntul sciințelor agronomice ; primar, secundar și superior.

Dând bunul exemplu în domeniile Statului pentru îmbunătățirea pămînturilor arabile și a culturilor prin fermele agricole, stațiile agronomice și întocmirea de hărți agricole și geologice agronomice.

Procurând agricultorilor semințe de bună calitate și vite de rasă, pentru a îmbunătăți reproducțiunea vitelor.

Luând măsuri protectoare pentru viticultură și pentru igiena animalelor.

Studiind și executând irigațiuni, drenagiuri și desecări de locuri mlăștinose, și transformarea stepelor în pămînturi cultivabile.

Ingrijind de tamazlicuri de vite frumoase și de herghelii de cai, cu care să se obțină reproductori de rasă perfecționată.

Organizând pentru trebuințele practice agricole, Institutele Meteorologice, în sensul despre care am tratat deja.

Secundând la creațiunea și funcționarea asociațiunilor care ar deveni auxiliarele sale pentru a determina și grăbi mersul progresului.

Ingrijind de publicarea raporturilor și memoriilor relative la agricultura națională și străină.

Incuragiând prin concursuri și subvențiuni progresele agricole.

Preparând proiectele de legi, decretele și decisiunile ministeriale pe cari le reclamă împrejurările.

* * *

Vom avea și aci două diviziuni :

A). *Diviziunea administrativă.* — Acastă diviziune va cuprinde biurourile strict necesare, cari să se ocupe cu legislațiunea economiei rurale, cu decrete și instrucțiuni, cu secundarea înființării asociațiunilor și sindicatelor agricole, și supraveghierea mersului lor, cu aplicarea legilor

privitoare la medicina veterinară, la combaterea filoxerei și altor insecte vătămătoare și cu poliția târgurilor, în fine cu expozițiunile și concursurile agricole.

B). *Diviziunea științifică*.—Este în special însărcinată cu tot ce concerne învățămîntul agricol și cel veterinar :

Școala centrală de agricultură, acea de veterinărie, școlile regionale practice agricole (pag. 26—29) fermele model, stațiunile agronomice, orfelinatele agricole etc.

Tot ca are însărcinarea întocmirei cadastrului și hărților agricole și geologice, printr'un serviciu ad-hoc.

Un alt serviciu special va fi însărcinat cu *hidraulica agricolă*: cu studiul și executarea drenajurilor și irigațiilor, cu asanarea mlaștinelor insalubre, cum și cu studiul izvoarelor, și regimul apelor curgătoare.

De această diviziune va depinde *Institutul Meteorologic* organizat cum am arătat, în mod d'a răspunde la nevoile agricole.

Ea va sta în comunicațiune asemenea cu *Institutul Botanic* pentru studiile referitoare la Botanica agricolă, cu *Institutul de Chimie organică*, pentru cestiunile de Chimie agricolă și cu *Institutul Bacterologic* pentru cestiunile Biologice agricole și viticole.

Aceste Institute vor fi subvenționate pentru lucrările ce vor fi chemate a face.

Acastă diviziune va fi pusă sub conducerea și supravegherea unui comitet științific compus din doi geologi agricoli și un chimist agricol.

Diracțiunea Industriei.

Desvoltarea industriei trebuie să figureze asemenea printre primele ocupațiuni ale Ministeriului Domeniilor.

Trebuie ca industria, ca și agricultura să simtă acțiunea și protecțiunea Statului, atât prin mijloace educative cât și prin încurajări și orice-cari măsuri tutelare.

De aci necesitatea d'a studia trebuințele industriilor, d'a asigura libertatea lor de acțiune, d'a menține ordinea în transacțiuni, d'a înlesni tot mersul lor, și d'a

le face să beneficieze de încuragiările necesare pentru a determina progresul și a le da un nou avânt.

Acesta este scopul unei Direcțiuni speciale a Industriei, ce trebuie să se înființeze în acest Minister.

În năzuințele sale, această Direcțiune trebuie să nu neglijeze industria mică și cea casnică, alături cu cea mare; căci sunt cele d'întâiu două cari conserv moravurile tradiționale. Cea d'a treia este mai mult proprie a crea avuția, perfecționând metodele.

Mica industrie înflorește mai bine când este exercată de familiile-băstinașe, care sunt în toate țările fundamentul societăților bine organizate. Ea dispensează fie-care casă d'a căuta munca în afară, și d'a 'și angaja străini ca auxiliari. În alte țări și în alte timpuri, industria mică a fost protegiată prin legi cu cari s'a creat admirabila clasă producătoare din țărâtime, și care astăzi o găsim mai cu sémă în Rusia, unde după cum am văzut, constituie mari rezerve de forță și virtute.

* * *

Cu toate transformările pe cari marea industrie a adus în procedurile artelor usuale, am văzut că în Rusia, mica industrie conservă un loc considerabil, căci găsim aci adevărate comune industriale.

La noi această clasă înainte vreme, era reprezentată prin breslele numeroase de meseriași: cavafii, boiangii, tăbăcarii, cojocarii etc., cari formează astăzi un suvenir historic, căci aproape au dispărut cu aplicarea primei noastre convențiuni comerciale.

Odată cu mica industrie a breslelor, a dispărut și virtuțoasa noastră industrie casnică, care era întreținută prin moravurile patriarhale, când mama Sanda din casa boerescă, muștrului și învăța fetele la tot felul de meșteșuguri casnice, timpuri de admenitate patriarhală, despre care mult regretatul nostru economist Ion Ghica, iată ce ne spune în *scrisorile* sale către Alexandri:

«Cu totă decadența lor, boerii indigeni tot își păstrase multe din obiceiurile și tradițiunile cele vechi ale țării, mai ales acelea de patroni și clienți. În fie-

oare casă boerescă se creșceau copiii de mazlii, de boeri de neam, și de poslușnici. Băieții învățau carte românească unul de la altul sub direcțiunea vătăfului, sau a vre-unui logofăt din curte; și fetele se dedeau pe mâna unei mama Sanda, sau a unei jupănese Cristina de le muștrului și le învățau cusături de vapeluri, de șevrele și de șangulii, impletituri de bibiluri, lierturi de fel de fel de dulceturi: rodo-zahar, șerbeturi de brandafiri și de vișine, peltele de gutul și de mere, peltea de chitră și deosebite vuteli.

. . .

Nu mai putem reinvia acele timpuri priincioase industriei casnice, și rămâne ca rolul familiilor boeresci de altă dată, să îl îndeplinescă Statul, îndeletnicindu-se a ține și desvoltă mica clasă industrială.

La acest scop trebuie să modificăm și legea noastră a încurajării industriei, care vizază numai industria mare și a lasat fără protecțiune mica industrie.

Familiiile atașate la mica industrie se deosebesc în general prin moralitatea lor, și prin spiritul lor de independență. Ele conserv și măresc neîncetat banul trăit stremțos, fără a da recruți proletariului.

Tinerii cari rămân în locul natal nu ajung la un mare câștig de averi, dar și păstrează situațiunea.

Aceia cari părăsesc căminul și se stabilesc în orașe unde găsesc mai mari resurse, duc cu dînsii vigoarea caracterului și nu întârziez a și face o situațiune onorabilă, pe când aceia cari posedă mari spațitudini, se urchesc la primul rang. Morașurile ferone și curate, câștigate la gloria familiei, le dă o mare superioritate în întreprinderile industriale sau comerciale.

Sunt aceste rase frugale și modestă, cari în timpuri de restriete, oferă o bază de sprijin partidelor, în restaurarea guvernelor nostrăne.

Avem dar tot interesul, prin o acțiune abilită a direcțiunii industriale, a le face să renască.

. . .

Marea industrie nu e și ea mai puțin demnă de atențiune, mai cu sémă marea industrie agricolă.

Acésta reunesce sub autoritatea unui patron exploator, o vastă totalitate de lucrări, în care întrebuintează numeroase familii de lucrători, cărora le înlesnese bunul traiu, prin o acumulațiune de forțe producătoare.

Ori, și acésta este în regres la noi, de óre-ce nu se mai vede ca altă dată proprietarul reședînd permanent la moșia lui pe lângă velnițe și alte aședăminte industriale agricole, și se scapă de griji arendându-le cu moșie cu tot. În timpul acesta în alte țeri concurente, metodele se reînoesc, culturile se transform, ameliorațiunile se impun și el habar n'are de dînsele, până ce vine timpul că arendașul ne mai găsindu-și socotéla, abandună aședămîntul rēmas în stare rutinară.

Pentru că prin bunul exemplu, Statul ar putea influența la propășirea industriei agricole, el trebuie că în domeniile sale să ofere specimene de mari exploatațiuni industriale rurale, și în special textile.

Industria manufacturelor trebuie asemenea pusă pe picior a se desvoltă, căci ea întrebuintează materiile brute pe cari i le dă agricultura, pădurile și minele.

Acéstă industrie îmbrățișează nenumărate arte și cer de la patroni, contramaeștri și chiar lucrători, o cultură specială.

* * *

Pentru acésta trebuie a avea în capul administrațiunei un om cu energia și patriotismul lui Bismark și cu autoritatea și puterea lui.

Germania după rēsboiul Franco-Prusian pentru a întemeia industria sa manufacturieră a trimis în America, în Englitera, în Franța, ómenii sēi de sciință în misiuni industriale prin fabrici, pentru a studiă procedurile de producțiune.

A trimis asemenea o mulțime de lucrători inteligenți subvenționați, cari cu modice salarii s'aū angajat a lucra în fabricile străine, pentru a învăța metodele. Din aceștia s'aū recrutat contramaeștrii.

Savanții cu laboratoriile lor au fost puși să facă cauză comună cu fabricele, ajutându-se reciproc.

Cu modul acesta industria germană a ajuns să facă astăzi o concurență puternică, industriei franceze și chiar engleze.

* * *

Pentru industria manufacturieră nu trebuie să credem că prin școli profesionale aproape pentru sic-care artă, vom putea fondă industria. Francezii au aplicat până la un punct, acest sistem fără succes.

În Anglita și America se urmăze o cale inversă; se face însemnamentul practic în ateliere și se completează în școlile de adulți învățămîntul teoretic.

În școlile profesionale în general profesorul 'și simte adesea insuficiența sa, în ceea-ce concerne măseria propriu disă.

Aci se exaltă prin diplome vanitatea elevilor și 'i face să se depărteze de lucrările paciente și modeste cari 'i-ar putea aduce în calea cea bună și adese-orî merg să mărescă cadrele proletariatului. Ast-fel că acela care ar fi putut deveni un cetățean util, dacă ar fi fost supus la disciplina atelierului și la datoriile vieței reale, rămâne în tot restul vieței pentru familie o sarcină, și pentru o societate un element turbulent.

Ast-fel că în toate statele mari manufacturiere, școlile profesionale sunt un accesoriu al fabricelor, cari ajută educațiunea tehnică a celor ce lucrez în ateliere, în loc d'a 'i îndrepta către ateliere. Ucenicul face practica ziua în uzină și teoria sēra în școlă.

* * *

În ce privește industria minerală ea formēază în regimul muncēi, o tranziție între cultura solului și industria manufacturieră.

Ea a putut luā ore-care avēnt în secolele trecute chiar în ramura metalurgică, date fiind condițiunile economice și comerciale ale epocēi. În condițiunile actuale însă nu ved pentru mult timp posibilitatea reînființării industriei

metalurgice la noi, din cauză că ne lipsesc combustibilul care este pâinea acestei industrii: *huillia*. *Huillia* nu dă acestei industrii numai aburul necesar acțiunilor mecanice, ea lucrează ca un combustibil propriu pentru a desvoltă temperaturile ridicate-pe cari le cere topirea minereurilor, cum și afinagiul și prepararea metalelor.

A importă d'aiurea *huillia* este a o aveă cu un preț întreit de cât costă în țările metalurgice, și prin urmare a realiza un cost de producțiune întreit pentru produsele noastre, de cât le-am putea procura din țările străine.

Drepturi protectoare ne este imposibil a stabili, căci ne-am expune a vedea tratându-se cu aceeași măsură produsele noastre agricole în țările importătoare.

Un episod interesant despre asemenea năzuințe patriotice nesocotite, ni'l dă regretatul economist Ion Ghica — fost elev al școlii de Mine din Paris — în «*Convorbirile sale economice*»:

* * *

«Un foarte bun patriot arată cu mândrie acum câți-va ani o bucată de fier, de foarte bună calitate, în adevăr, extras dintr'un mineral aflat pe moșia Brosceni, și adăogă că s'ar putea exploata tratându-l prin catalană, întrebându-l la lucrarea aceluși mineral întinsele păduri de pe acea moșie; bunul patriot își da această părere împins de un simțemint laudabil, dar cugetarea lui eră lipsită și de știință, și de rațiune. Proprietarul de atunci entusiasmă de buna calitate a fierului scos din pământul său, a chemat ingineri să-i cerceteze moșia lui în lung și în larg. Cetind raportul acelor ingineri ar crede cine-va că pământul Broscenilor ar fi numai aur și argint, moșia un Eldorado și apele ei un Pactol. Unii ingineri sunt și ei ca unii advocați, care când le spuie o pricină 'ți-o declară dréptă și nu-ți lasă îndoială că 'ți-o câștigă (1).

(1) Acei ingineri trebuie să fi fost de stofa inginerilor de mine moderni, cari fac censura moravurilor publice, în loc de căutări de mine, și cari când se plimb în munți, nu calcă de cât pe aur și argint.

«Însă intendentul proprietarului actual, om practic și cu bună chibzuială, a lăsat ferul, plumbul, aurul și argintul, să doarmă în pânțele pământului și s'a pus a exploata serios adevărata bogăție a moșiei, pădurile; le exploatează sistematicesce și cu inteligență și trage un venit însemnat și asigurat pe veci, pe când sunt sigur că dacă s'ar fi pus pe exploatarea ferului ar fi făcut'o în pagubă. Acel intendent a știut ceea-ce nu știă patriotul, a știut că ferul, metalul atât de necesar omului, se află răspândit în abundență în toate formațiunile geologice, ca nici un alt metal; dar că Anglia, mai favorisată de natură într'acastă privință, posedă mineralele de fer în pământurile carbonifere, amestecat cu cărbuni și cu toate substanțele siliciose și terose necesare topirii, în proporțiuni așa de potrivite, în cât luând cu lopata acel amestec și aruncându-l în cuptoarele cele mari (hauts fournaux), curge dintr'insele gărlă de fer topit (tuciū saū fontă) care pe urmă se transformă prin cuptoarele de pudlaj, în fer ductibil. Asemenea condițiuni favorabile nu se află nicăieri aiurea, și acēsta face că nici o țară nu pōte concura în privința ferului cu Anglia. Ar fi o nesocotință a căuta se exploatăm bogatele minerale de fer ce avem în multe părți ale României, aducēnd cărbuni de pământ din străinătate saū ardēnd pădurile.

«Natura ne-a refuzat cărbunele de pământ, în zadar 'l căutăm, căci el nu se află în formațiunile terțiare și cuaternare cari domină informațiunea noastră geologică. (1)

«Este mult mai avantajios a produce cu folos, iar ferul să-l cumpărăm de la Newcastle, unde 'l putem găsi une-orī pe trei livre (76 fr.) tona pe când noi nu l'am putea produce nici cu preț îndecit.

(1) În ciuda lui Ion Ghica și inginerilor de mine bătrâni, astăzi inginerii de *fin de siècle* au descoperit în țară formațiuni carbonifere pline cu huillie «de așa mare importanță că vor avea să transforme starea economică a țării». În ciuda lor însă, nisece ingineri străini spun în studiile publicate, că acestea sunt numai nisece sfărcelețe de nici o importanță și de mult cunoscute.

1) Serviciul Minelor. Risipa banilor publici 1897.

«Acésta însă nu va să dică că sciința nu va găsi într'o di mijloce de a estrage ferul din pirită și din oxiduri, fără întrebuintarea cărbunelui său că nu s'or inventă cuptóre în care lignitul să pótă servi la asemenea lucrări. Atunci am greși, dacă n'am profită de acel mijloc».

Importantele zăcăminte de fer magnetic, de cupru, de manganéz etc. din Mehedinți și Gorj, a căror descoperire este datorită explorărilor mele, cum și zăcămintele metalifere din Suceava cunoscute prin căutările d-lui P. Poni; nu cred că s'ar putea exploată astăzi cu profit, nici pentru exportățiune.

Ast-fel că zăcămintele metalifere și uzinele metalurgice, pot fi excluse din orî-ce preocupare.

* * *

Cele-l'alte ramuri ale industriei extractive pot face obiectul unor exploatări active. Lăsând la o parte păcura care formeză avute zăcăminte la noi, cari dau loc chiar de mult la o industrie lucrativă, sunt produsele himice care după exemplul Germaniei, ar putea să fie obiectul unei solitudinî deosebite. Dar pentru acésta trebuie să reorganizăm puternic învățămîntul chimiei, să instalăm cum trebuie laboratórele, unde chimiștii experimentați vor căută aplicațiunile sciinței la industriile himice.

Avem zăcămintele de sare în țără, cari ne pot da acidul clorhidric, clorhidratul de amonic, soda, cum și clorurul sodic.

Avutele nóstre zăcăminte de pirită ar putea servi la fabricarea acidului sulfuric produs atît de trebuincios în industrii.

Apoi materiile tinctoriale care se pot extrage din păcură, alături cu uleiurile minerale.

Gudronul din păcură, ar putea servi la extragerea parfumurilor, sacarinei, explozivelor și antipirinei.

Nu e aci locul să cităm atâtea industrii cari ar putea găsi materia primă în țără.

Ceea-ce ne trebuie, este o organizațiune puternică în

Ministeriul Domeniilor, prin care industria să 'și găsească și lumina de care are trebuință și sprijinul leal, față chiar de mizeriile administrațiunilor publice.

* * *

Până astăzi industria la noi, a fost mai mult o cestiune de paradă în programele partidelor, sau cum țice italianul *pur la far figura*, căci faptele sunt în contrast flagrant cu vorbele.

Cu drept cuvînt țicea nemuritorul economist și patriot Ion Ghica în *Convorbirile sale economice*:

«Vorbim și scriem toți despre industrie, o chiamăm în ajutor ca pe o zeitate precum chiamă femeile pe Maica Domnului în momentul de durere, dar mi se pare că o chemăm cum se țice că chiamă femeile Israelite pe Maria, gonind'o cu mătura, îndată după ce le-a trecut durerea: nu facem ceea-ce este de făcut pentru a-i pregăti venirea și stabilirea ei».

Industria existentă a păcurei, a minelor de cărbuni, a carierelor, nu de lege de mine avea trebuință, lege care nu va lăsa după sine de cât suvenirul gălăgiilor făcute, ci de transporturi estine și de debușuri lesnicioase în administrațiunile publice care i-aū fost refuzate.

Legea noastră a incuragiărei industriei, s'a ocupat numai de a fabrica și a lăsat în părăsire industria extractivă, de la care ele 'și procură materia primă.

Industrialul nu trebuie să fie vizitat numai de agenții de percepție care să 'i cêră dările, ci și de agenții luminați cari să 'i indice nouile metode, să 'i cerceteze păsurile, și să ieă de urgență măsurile de satisfacțiune.

* * *

Pentru a răspunde la menirea sa, am dat direcțiunii industriei, organizarea următoare:

a) *Divizia administrativă*. — Va avea în atribuțiunile sale serviciul proprietății industriale, breveturile de invențiuni, asociațiunile industriale, casele de asigurări, raporturile dintre patroni și lucrători și aplicarea legilor

privitoare la regimul muncii industriale. Tot de aci se va luă măsurile de poliție sanitară în fabrici și se va ține corespondența cu serviciul sanitar. Poliția pescuitului.

În ce privește industria minelor: liberări de permisiuni pentru explorări de mine în regie, acordări de concesiuni, administrațiunea stabilimentelor balneare și măsurile de poliție minieră și de poliția mașinilor.

b) *Divizia științifică.* — Aci se vor forma mai multe secțiuni cari vor avea de obiect: studiul geo-technic al zăcămintelor minerale, examinarea planurilor și supraveghierea lucrărilor de explorări și exploatare miniere, în regie sau concesdate. Hidrogeologia apelor minerale și apelor subterane.

Examinarea proiectelor de alimentare orașelor cu apă potabilă în cestiunile hidrologice. Examinarea caetelor de sarcini și deviselor de lucrări publice, în ce privește materialele de construcțiune.

Încercarea materialelor de construcțiune, hartografia geologică minieră.

Studiul tehnicii industriilor și diferitelor arte industriale.

Învățămintele industriilor și ajutorarea lor prin inspectorate industriale.

Aplicarea legii încurajării industriei, care se ia din atribuțiunile comisiunii industriale, desființată prin actuala organizare. Învățămîntul profesional. Atelierele de industrie casnică. Expozițiunile industriale. Stipendii pentru ucenici, maeștri și hîmiști în uzinele și atelierile streine. Subvenții pentru școlile de adulți, înființări și supravegheri de laboratorii industriale. Alegerea și controlul personalului. Piscicultura. Publicațiunile tehnice.

Ea va îngriji de întocmirea unei situațiuni semestriale a industriei cu privire la materia primă, la produsele fabricate, asupra stărei meseriilor, și raporturilor între patron și lucrător.

Acest serviciu va fi sub supravegherea unui comitet științific de ingineri experimentați de mine și de manufactură, cari va rezolva toate afacerile curente, va da impulsunea și va exercita controlul.

Cu modul acesta va dispărea actuala tristă situație a acestui minister, d'ă nu putea exercita nici un control, în preținsele explorării ale serviciului minelor.

El trebuie astă-dî să se resemneze a înregistra nisce fantastice raporturi, despre descoperiri și explorări făcute fără nici o socotelă sau bază științifică (1).

Direcțiunea Comerțului

Direcțiunea comerțului nu va avea să vegheze numai la interesele comerțului nostru național, ci trebuie să studieze mijlocele care pot fortifica comerțul și marina comercială, și a dezvoltă relațiile comerciale ale României cu țările străine.

Comerțul se exercită de către comercianți și când aceștia și înțeleg bine meseria lor, ajung d'ă asigura preponderența națiunilor. Ei ajung la acest scop prin două mijloce: deschid largi debușuri produselor agriculturii și industriei, cultiv și propag în populație prevederea, rectitudinea judecării, inițiativele îndrăznețe, și în general aptitudinile necesare succesului întreprinderilor depărtate.

Noi am avut și avem pentru comerț o stimă mediocră. Suntem o națiune de bacalaureați. Fiii comercianților noștri români mai bine de 90% merg la liceu. Din aceștia cei ce au terminat cursurile, învîț dreptul, litere, și devin avocați, magistrați, diplomați, literați, jurnaliști, etc.

Unii devin și bancheri, dar nu în piață la jocul de bursă, ci în cluburi la jocul de maca.

Comercianții sau industriali nu devin mai nici odată. Și să ne mai mirăm că comerțul e în mâna străinilor!

Nu vedeți la noi ca în Engllitera, nume băstinașe de comercianți din moș în tată și din tată în fiu, posesori de vechi patrimonii.

(1) A vedeți Matei M. Drăghiceanu: *Serviciul Minelor. Risipa banilor publici.* 1897.

La noi comerceanții s'au format din stratul de jos, din fiil poporului, cari prin stăruință, economii, inteligență, au ajuns să-și agonisescă ore-care avere.

* * *

În loc să dăm învățămîntului nostru comercial, o organizare proprie d'a desvolda în lupta comercială, aceste vlăstare vigurose, am înființat un învățămînt teoretic de lux cu 5 școli comerciale de gradul I: la Bucuresci, Iași, Craiova, Galați, Ploesci și numai două școli de gradul al II-lea.

Ancheta ce am propus, de se va face; va avea darul a descoperi câți din elevii eșiți din aceste școli superioare, au îmbrățișat comerțul. Cred că aş greși în plus d'aș admite 5 %.

Școlile acestea au fost înființate mai mult d'a căpētu ca profesori pe favoriții timpurilor, fără vr'un folos real pentru țera. Un învățămînt curat profesional cu laboratorii și muzee comerciale, nu există în aceste școli.

În Englitera, țera vestită a comerțului, marii și micii comercianți, nu se formează prin școli superioare comerciale. Ca și în industrie, educațiunea se face în ucenicie.

Fiul patronului învață 6 sau 7 ani în școlile primare de 1-iul sau al 2-lea grad. (Cowper Street-School) după aceea la vârsta de 14 ani intră ca ucenic cinci ani, în care timp nu pôte câștiga un salariu mai mare de 500 lei pe an. După aceea începe și el a 'și câștiga viața. În timpul uceniei, urmăză séra cursurile școlei de adulți, unde se perfecționază în cunoscința geografiei, comptabilităței și limbelor străine. Sunt aceștia cari formează clasa comercianților englezi.

Noi ca în tôte, am început edificiul comercial de sus, în loc să 'l începem de jos.

De aceea nici n'avem comercianți formați prin școlile noastre. Ceii ce le absolv intru în funcționarism, unde cu un salariu modic și cu renta moștenită, înving necesitățile traiului, ast-fel că națiunea întrégă trăesce din slujbă și rentă.

Ast-fel e trista situațiune, la care direcțiunea comer-
ciului e chemată a remedia.

* * *

Trăsura fundamentală a acestei reorganizări, este ane-
xarea întregului serviciu-comercial de la căile ferate la
acéstă direcțiune, ca să înceteze o stare nenorocită de
lucruri într'o administrațiune publică, care a ajuns a
servi fără genă industria și comerțul străin, în detri-
mentul economiei naționale.

Transferarea odată făcută; se vor întocmi aci tarifele
de transport, cari vor fi în urmă supuse aprobării cor-
purilor legiuitoare conform cerințelor constituționale, și
vom obține cu acéstă și bunul rezultat d'a face ca ca-
merele să prindă gust a delibera cestiunile ce interesez
munca națională, cari sunt mult mai rodnice prin re-
sultatele lor, de cât cestiunile de politică personală cari
le absorb mai tot timpul.

Tot aci se vor pregăti tarifele vamaie, tratatele de
comerț și de navigațiune.

Serviciul statistic și va lua de asemenea aci ființa.
Tot aci va trebui să se facă recrutarea personalului
consular, care are la noi un caracter politic și deco-
rativ, în loc de un caracter economic și comercial.

Acest personal care e străin de nevoile economice și
comerciale ale țerii, trebuie inițiat într'insele, trebuie să
aibă o mare experiență de afaceri și capacitatea d'a în-
treprinde un studiu.

Aci trebuie să se îngrijescă de crearea comptórelor
comerciale în țerile de debușeu și de trimitere de mi-
siuni cu caracter comercial.

Acéstă administrațiune după norma celor l'alte, va fi
divizată tot în administrativă și sciințifică.

A). *Diviziunea Administrativă*.—Acéstă administrațiune
va avea a se ocupa cu casele de economii, companiile
de asigurare, societățile anonime, Institutele de pre-
vedere.

Aci se va detașa serviciul de măsurii și greutatei, ce

n'are ce căuta la Observatorul Meteorologic. El are aface asemenea cu Camerele de comerț.

El exercită poliția comercială în bilciuri.

Aci se vor atașa: Serviciul comercial de la căile ferate, serviciul de exploatare al docurilor și antrepozitelor și serviciul maritim.

B). *Diviziunea Științifică.*—Se va împărți în secțiuni având de obiect învățămîntul comercial, Studiul tarifelor de transport pe cale ferată și pe mare, Studiul tarifelor vamale și tarifelor convenționale.

Statistica recoltelor anuale în țară și în străinătate. Mercurialele.

El trebuie a studia resursele și trebuințele țărilor străine, legislațiunile vamale și tratatele de comerț străine.

El centralizează toate documentele privitoare la comerț, navigațiune și industrie, prețurile curente.

El controlează rapoartele corpului consular și face analiza lor, în ceea-ce ar putea interesa comerțul țării. El judecă contestațiunile ce s'ar ivi între comercianți și biurourile vamale asupra taxațiunei mărfurilor. El face în laboratoriu încercările asupra mărfurilor și falsificațiunilor.

El studiază toate cestiunile relative la navlul, fretul și trajul marinei comerciale.

Acastă administrațiune va fi asemenea sub controlul unui Comitet Științific Comercial.

Instituirea consiliului economiei naționale și sub-secretarului de stat.

Comitetele în multe cestiuni privitoare la atribuțiunile lor, cari ar avea legătură cu acelea ale altui comitet, vor putea studia și decide în secțiuni unite.

În cestiunile privitoare la tarifări vamale convenționale, sau de transport pe uscat și pe apă, în cestiunile de aplicare a legii industriei, etc., urmază ca comitetele

să fie chemate a aviză în secțiunii unite, ale căror ședințe se pot fixa la trei pe lună.

În fine pentru a da o reprezentare mai largă tuturor intereselor muncii naționale, membrii comitetelor Ministeriului Domeniilor, împreună cu delegații camerilor de comerț, sindicatelor profesionale, comițiilor agricole, etc., vor constitui: *Marle consiliu al Economiei naționale*, care o dată pe an va fi chemat a delibera în mai multe ședințe asupra intereselor întregii economii naționale.

Prin publicațiunea cea mai întinsă dată acestor delibărări, țera productivă se va informa asupra numeróselor fapte cari se raport la munca ei, și erori sau turpitudinî de guvernămînt nu mai pot avea loc.

Cu modul acesta se va da publicului un aliment intelectual util activității sale, care 'l va pune în pozițiune a nu mai cădea victima politicianismului.

* * *

Cu instituirea comitetelor noastre științifice se ușurează și sarcina Ministrului. El n'are să mai caute prin o mulțime de dosare pentru a studia o cestiune tehnică, de care cu greu 'și pôte face o idee; cestiunea 'l vine studiată gata și motivată. Răspunderea sa este de altă parte degagiată. Controlul său greu d'al exercita în atâtea afaceri complexe, împărțite în numeróse servicii, se va exercita cu tótă serioșitatea ce compórtă, de comitete a căror acțiune în organisarea noastră trebuie să fie permanentă.

Comitetele permanente trebuie investite și cu dreptul de anchetă, pentru a lumina cum trebuie tóte cestiunile asupra cărora sunt chemate a aviză, orî când ar judeca că e necesar.

Trebuie s'o spunem însă că cu o asemenea organizațiune sarcina secretarului general al Ministeriului devine împovărată din cale afară.

Dejă astăzi secretarul general este hamalul Ministeriului.

Tras d'o parte de audiențe, de altă parte de lucrările

de cabinet cu Ministru, ajunge să nu mai p^otă învinge abrutisanta muncă a expediarei afacerilor, și este silit de multe ori a semnă o mulțime de ordine și de decisiuni, al căror motiv și obiect 'i rămân necunoscute.

În asemenea situațiune, instituțiunea ca în alte state a unuⁱ Sub-secretar de stat, se impune pentru acest Minister, cu deosebire de ori-care altul.

Sub-secretarul de stat care p^ote fi și reprezentant al țării, trebuie să se ia dintre ómenii speciali, posedând cunoscințele tehnice necesare și va fi chemat a dirigea și expediă afacerile de resort ale diviziunilor sciințifice; rămâind secretarul general cu expediarea afacerilor diviziunilor administrative.

Sub-secretarul de stat asistă asemenea cabinetul în discuțiunea legilor d'un caracter tehnic și p^ote lumina mai cu mult succes camerele, de cât ar putea-o face Ministrul de resort.

Organizațiunea ce propunem, are avantajul d'a îndemna la muncă, excită emulațiunea pentru o muncă folositóre țării, și ajută la mărirea statului.

O elită de ómeni de sciință în tóte ramurile activității publice, sunt concentrați prin acéstă organizare a munci, pe tóte căile, la propășirea economică a țării.

Cu modul acesta agricultura, industria și comerțul, vor fi aședate pe fundamentele solide ale sciinței, cari astă-dí 'i lipsesc.

TABLA DE MATERII

	Pagina
Prefața	7— 13
I	
<i>Itinerariul și o ochire asupra Rusiei.</i>	
Itinerariul. Ochire asupra Rusiei. Intinderea imperiului rus. Vitalitatea populațiunei. Natura, clima, solul Rusiei	13— 18
II	
<i>Trajeul Câmpulung-Lemberg-Rosnov.</i>	
Peisagiul rus. Conversațiunea cu un proprietar rus. Reflecțiuni în timpul oprirei la Rosnov:	18— 28
III	
<i>Trajeul Rosnov-Petersburg.</i>	
Deportațiunile în Siberia. Vagónele trenurilor accelerate. Cultura de hameiú și sfecele. Principiul agricol. Conservarea pădurilor. Sosirea în Petersburg	25— 36
IV—V	
<i>St.-Petersburg.</i>	
Sentimentul religios. Particularitățile asupra Petersburgului. Palatul de Iarnă și ermitagiul. Arta și moravurile. Newsky-Prospect. Un mic istoric asupra Petersburgului. Recepția congresului de comitet.	36— 48

VI

Congresul Geologic.

Deschiderea sesiunii a VII-a a congresului. Conferințele	48— 61
--	--------

VII

Vizita muzeelor.—Recepțiunea la palatul de marmură.

Vizita muzeelor. Recepțiunea de la palatul de marmură.	61— 67
--	--------

VIII

Visita la Peterhof.—Recepțiunea la Duma.

Visita la Peterhof. Recepțiunea la Duma.	67— 71
--	--------

IX

Colecția Solurilor.

71— 77

X

*Hărțile geologice agronomice.**Mișcarea economică.*

Alegerea miniștrilor de resort. Ministerele de resort economic.	91— 97
---	--------

XI

Ministerul de Finanțe.

Spiritul de metodă. Factorii avuției publice. Aplicarea sistemului protecționist: 1) In industriile miniere și metalurgice; 2) In industriile agricole; 3) In industria domestică și a breslelor.	97—109
---	--------

XII

Ministerul Domeniilor.

O ochire asupra organizației și activității sale. Departamentul minelor. Comitetul geologic. Departamentul hidraulicului agricol. Irigațiunile. Ajutările de stat în irigațiuni. Drenajurile. Amendamentele minerale. Ajutări în desfacerea recoltelor. Invățămîntul profesional. 109—131

XIII

Ministerul Comunicațiilor.

Desvoltarea drumurilor de fer ruse. Planurile lui Petru cel Mare în China. O ochire asupra Siberiei. Transiberianul. Trancaucasul. Influența economică a Trancaucasului. Canalul de la Baltica la Marea Năgră. 131—151

Mișcarea științifică.

XIV

Instituțiile culturale.

Academia. Universitățile. Societățile. Publicațiunile periodice. Caracteristica științei ruse. Muzeele. . . . 151—158

Concluziune 158—169

XV

Politica noastră economică.

Regimul tarifar vamal. Regimul comandelor: 1) În cariere; 2) În minele de cărbuni; 3) În minele de păcură; 4) În industriile uleiurilor vegetale; Industria conservelor alimentare. 169—201

Regimul tarifar al transporturilor pe cale ferată,

În industria minelor și carierelor. În industriile agricole. 201—210

Regimul tarifar al transporturilor pe apă 210—220

XVI

Politicianismul. 220—224

XVII

Politica noastră comercială.

Podul peste Dunăre la T.-Severin. Inconvenientele
acelei construcțiuni. Canalul Cernavoda-Constanța. A-
capararea transitului cu Indiile și Japonia. 224—241

XVIII

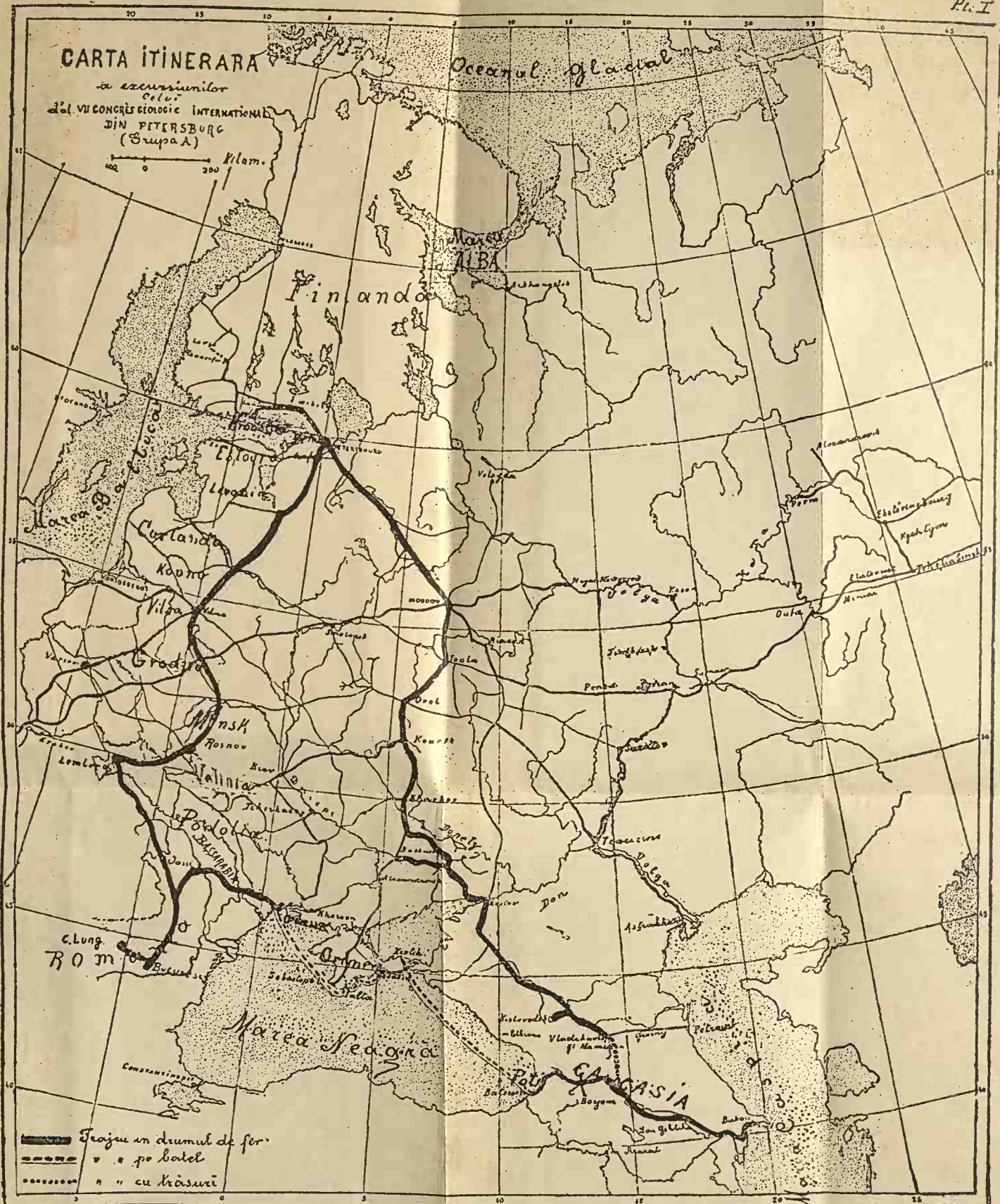
Ministerul nostru de Domenii. Ce este și ce trebuie să fie.

Organisarea actuală. Metóda de reorganisare. Tră-
surile principale ale reorganisărei. Direcțiunea Dome-
niilor și pădurilor. Direcțiunea agriculturii. Direcțiunea
industrii. Direcțiunea comerului. 245—276

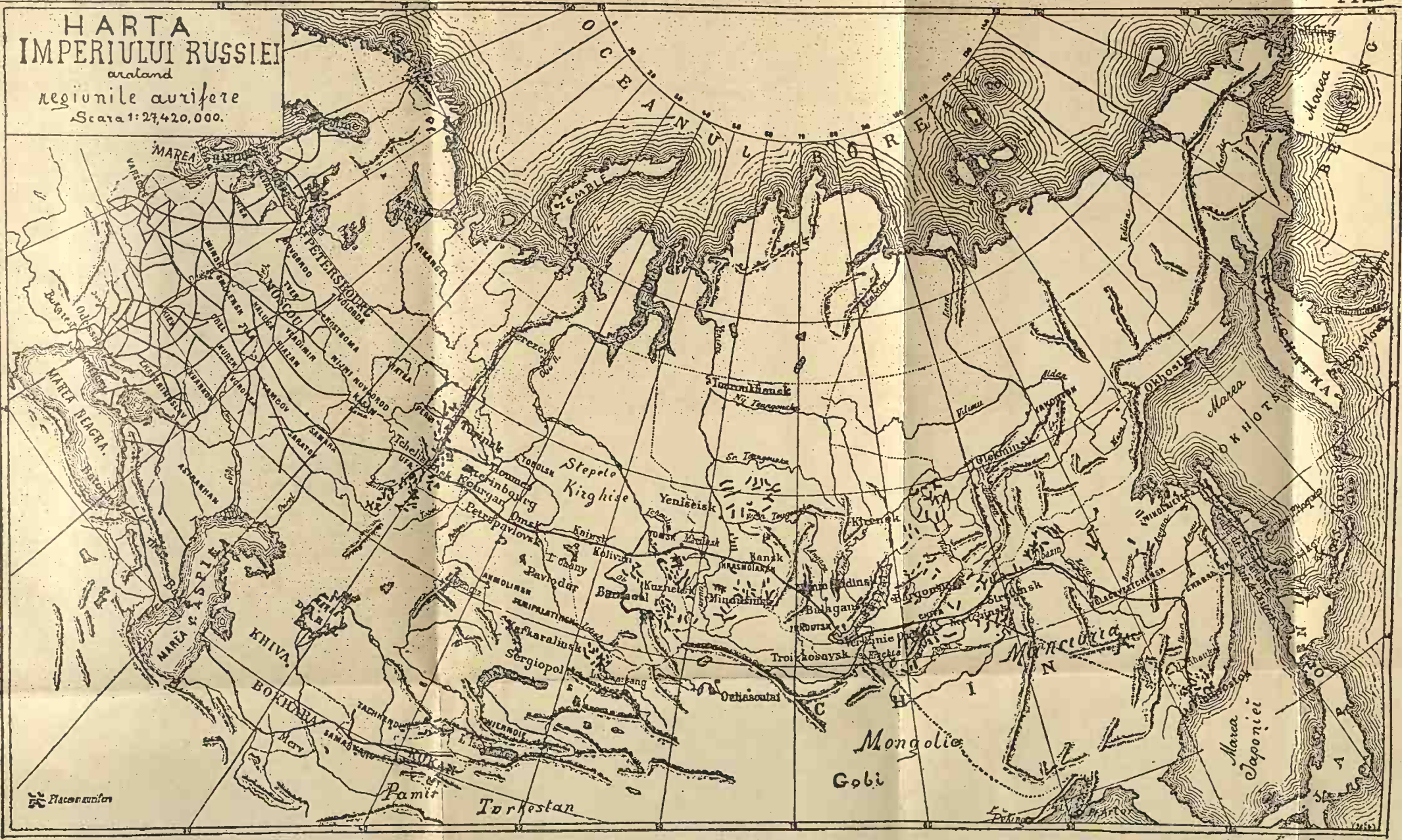

VERIFICAT
2017

HARTA
IMPERIULUI RUSIEI
araland
regiunile aurifere
 Scara 1:27,420,000.

Flaconaurifer

Frank Duschek del.